

TÜRK SANAYİCİLERİ ve İŞADAMLARI DERNEĞİ

**1988
Yılına
Girerken
Türk
Ekonomisi**

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

1988 YILINA GİRERKEN
TÜRK EKONOMİSİ

İSTANBUL

29 ARALIK 1987

(Yayın No:TÜSİAD-T/88.1.110)

Cumhuriyet Cad. Ferah Apt., 233/9-10, Harbiye/İstanbul

Bu raporun tamamı veya bir bölümü TÜSİAD
"1988 Yılına Girerken Türk Ekonomisi" re-
feransı zikredilmek kaydıyla yayınlanabi-
lir.

Ö N S Ö Z

"1988 Yılına Girerken Türk Ekonomisi" 1987 yılının bilinen son rakamlarına dayanılarak hazırlanmıştır.

TÜSİAD, dernekler yasasına uygun olarak sanayici ve işadamları tarafından 1971 yılında kurulmuş, kamu yararına çalışan bir özel sektör kuruluşu olup yayınlarında bilimsel ve tarafsız kalmayı amaç edinmiştir. Raporunda belirtilen değerlendirmelerin TÜSİAD üyelerinin görüşleriyle doğrudan bir ilişkisi sözkonusu değildir.

Bu çalışma, TÜSİAD Genel Sekreteri İhsan Özöl yönetiminde araştırma uzmanları Ahmet Ertürk, Nilgün Demirtaş, Erol Koç, Cem Payaslıoğlu, Ayda Alpat tarafından hazırlanmıştır.

TÜSİAD Danışmanları, Prof.Dr.Demir Demirgil'in Milli Gelir, Yatırımlar, Üretim, İstihdam, Prof.Dr.Erdoğan Alkin'in Dış Ekonomik İlişkiler, Doç.Dr.Süleyman Özmucur'un anket ve tahminler, Doç.Dr.Hüsnü Kızılyallı'nın orta vadede alınması gerekli önlemler, Azmi Fertekligil'in İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'ndaki Gelişmeler, Adnan Büyükdeniz'in Parasal Gelişmeler konularında yaptıkları çalışma ve değerlendirmelerden yararlanılmıştır.

Raporun hazırlanmasında Bakanlıklar, DİE, DPT, TCMB, ANKA, İKA ve OECD kaynaklarından istifade edilmiştir.

Rapor Leyla Danış, Günay Bilge ve Güniz Bursalıoğlu tarafından yayına hazırlanmıştır.

Istanbul, 29 Aralık 1987

1988 YILINA GİRERKEN
TÜRK EKONOMİSİ

ÖZET VE SONUÇ	I-VII
BÖLÜM I	
GSMH, YATIRIMLAR, KAMU MALİYESİ, ÜRETİM, İSTİHDAM	1
1) Gayri Safi Milli Hasıla	1
2) Kaynaklar - Harcamalar	4
3) Yatırımlar	15
4) Kamu Maliyesi	31
5) Üretim	43
6) İstihdam	53
BÖLÜM II	
PARASAL GELİŞMELER	57
1) Emisyon, Parasal Taban, Para Arzı	59
2) Mevduat Gelişmeleri	61
3) Kredi Gelişmeleri	64
4) Faiz Oranları	68
5) 1987 Yılında Sermaye Piyasasında Yapılan Düzenlemeler	72
6) Fiyatlar	84
BÖLÜM III	
DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER	94
1) Dış Ticaret	96
2) İhracat	99
3) İthalat	109
4) Dış Ticaretin Ülke Grupları İtibariyle Değerlendirilmesi	118
5) İşçi Dövizleri	124
6) Turizm Gelir ve Giderleri	126
7) Dış Borçlar	128
8) Ödemeler Dengesi	131
9) Yabancı Sermaye	134
10) Serbest Bölgelerimizde Aktif Bir Çalışma Başladı	138
EK I	
TÜSİAD 1988 TAHMİNLERİ	139
EK II	
TÜSİAD ÜYELERİ BEKLENTİ ANKETİ SONUÇLARI 1987 EYLÜL	141
1987 YILI EKONOMİK ÖNLEMLERİ	147

ÖZET VE SONUÇ

Giriş

1986 yılının ekonomik göstergeleri enflasyonla savaşın zorunlu olduğunu göstermesine rağmen yönetim, 1987 yılında seçim atmosferinin de etkisiyle gerekli önlemleri uygulayamamış ve ülke 1988 yılına 1987'nin biraz ağırlaşan sorunları ile girmek zorunda kalmıştır. Buna karşılık, hükümet dışa açılma sürecini sarsmamak ve döviz gelirlerinin giriş hızını aksatmamak amacıyla enflasyonla tutarlı bir devalüasyon, faiz, KİT zamları ve dış ticaret politikalarını başarı ile uygulamıştır. 1987'de uygulanması ertelenen önlemler enflasyonun hızlanmasına, dar gelirli aile bütçelerinin daha da kötüleşmesine, piyasa ekonomisinin sürükleyici gücü olması gereken özel sektör sanayi yatırımlarının gereği gibi yapılamamasına neden olmuştur.

Geçen yıl tarımdaki büyüme hızı (yüzde 7.3) 1987'de azalmış (yüzde 2.6), sanayi sektörü reel büyümesi ise geçen yıl yüzde 11.1 iken, bu yıl 8.8' de kalmıştır. Sabit fiyatlarla 1987 kalkınma hızının geçen yıl yüzde 8 iken, bu yıl yüzde 6.8 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

1987 yılının Eylül, Ekim, Kasım aylarında ihracat ilk defa bir milyar doların üzerine çıkmıştır. İlk onbir aylık verilere göre, ihracat 1986'ya göre yüzde 36.3 oranında artış kaydetmiştir. Bu artışta sanayi ürünleri artışı yüzde 48.9 ile başta gelmektedir.

Süratle artan ihracata rağmen ticaret açığı yine 3 milyar dolar seviyesinde bulunuyor. Türk ekonomisi 1988 yılına daha büyük bir dış borç stoku ile giriyor. Sadece 1988 yılı dış borç ödemeleri 6.2 milyara* yaklaşıyor ve milli gelirin yüzde 12'sine tekabül ediyor.

İç kapasite kullanımında yüzde 70'lerin üstünde oranlara yaklaşıldığından, önümüzdeki yıllarda verimli özel sektör yatırımlarında yeni bir artış olmadan iç üretimi ve ihracatı arttırmak giderek zorlaşacaktır. Bu durum, enflasyon, devalüasyon, faiz ve zam politikaları aracılığı ile yürütülen dışa açılma politikalarının artık sonuna yaklaşıldığını göstermektedir.

TÜSİAD'ın dışa açılma gayretlerinin başarıyla devamı için alınmasında yarar gördüğü önlemler bu bölümün sonunda özetlenmiştir.

*TC MB Başkanı'nın 23.12.1987 günlü Financial Times'a beyanatı

GSMH, Yatırımlar, Üretim, İstihdam

DİE'nce dokuz aylık verilere dayanılarak yapılan ikinci geçici tahmine göre GSMH 1987 yılında yüzde 6.8 oranında artmıştır. Geçen yıl GSMH yüzde 8 artış göstermişti. Ulaştırma ve haberleşme, konut ve devlet hizmetleri dışındaki sektörlerde büyüme hızı, 1986 yılında kaydedilen hızların gerisinde kalmıştır. Tarım sektöründe hız geçen yıl yüzde 7.3'den, 1987'de yüzde 2.6'ya inmiştir. Sanayi kesiminde büyüme hızı yüzde 11.1'den yüzde 8.8'e inmiş, hizmetlerde yüzde 7'de kalmıştır.

1987 yılında ilk defa kişi başına GSMH'nin 1 milyon TL.sını aşarak 1.055 bin TL. olması beklenmektedir. Sabit fiyatlarla kişi başına GSMH yüzde 4.1 artarak 5.636 TL. olmuştur.

Ekonomide toplam kaynakların özel ve kamu kesimi ayrımı, enflasyonist baskı yaratma bakımından hangi kesimin daha etkili olduğunu açıkça göstermektedir. Özel kesim yurtiçi talebi 1987 yılında yüzde 5.2 artarken, kamu kesiminde bu oran yüzde 7.8 olmuştur. Kamu kesimindeki bu artış oranı tüketimden değil, daha ziyade kamu yatırımlarındaki artıştan kaynaklanmaktadır.

1986 yılında sabit sermaye yatırımlarının GSMH'ya oranı yüzde 22.3'e kadar yükselmiş, ancak 1987'de hem kamu hem de özel kesimde hafif bir gerileme sonucu bu oran yüzde 20.8'e inmiştir. Özel kesim sabit sermaye yatırımının GSMH içindeki payı yüzde 9.6'dan yüzde 9.0'a, kamu yatırımlarının payı ise yüzde 12.7'den yüzde 11.8'e gerilemiştir.

Sabit sermaye yatırımları içinde kamu kesiminin payında 1987 yılında çok hafif bir düşüş (yüzde 57.1'den yüzde 56.8'e), buna karşılık özel kesimin payında küçük bir artış gözlenmektedir (yüzde 42.9'dan yüzde 43.2'ye).

1987 yılında da geçen yıl olduğu gibi özel sabit sermaye yatırımlarının büyük bir kısmı (yüzde 36.5) konut sektörüne ayrılmıştır. Bunu (toplam içindeki payı azaldığı halde) imalat sanayii takip etmektedir. Kamu yatırımlarında ise en büyük pay ulaştırma sektörüne aittir. Bunu enerji takip etmektedir.

1987 yılının ilk on ayında 2158 projeye teşvik belgesi verilmiştir. Bu belgelerin toplam yatırım tutarı 5.5 trilyon olmuştur. Bu büyüklük geçen senenin aynı döneminde teşvik almış yatırımlara göre yüzde 25.3'lük bir artışı göstermektedir.

1987 yılının Ocak-Temmuz döneminde inşaat ruhsatnamelerine göre inşaatların yüzölçümü yüzde 21.6 bunun değeri yüzde 60.2 ve birim maliyet 31.7 artmıştır. 1986 yılında yapı kullanma izin kağıtlarına ve ruhsatlara göre inşaat faaliyetlerinde önemli bir sıçrama görülmüştür. Ancak 1987 yılının ilk yedi aylık dönemdeki gelişmeler 1986'daki performansa bu sene erişilmesinin güç olduğunu göstermektedir.

Sanayi üretim endeksine göre, 1986 yılında özel sektör imalat sanayii üretimi yüzde 12.2 artış gösterirken, kamu kesiminde bu oran yüzde 8.8 olmuştur. Ancak 1987 yılının ilk yarısında özel kesim son iki yıldaki performansını gösterememiş, buna karşılık kamu kesimi üretiminde artış kaydedilmiştir.

İmalat sanayiinde ortalama kapasite kullanım oranı 1987'nin üçüncü üç aylık döneminde yüzde 76.3'e yükselmiştir. Bu, geçen senenin birinci üç aylık döneminden beri ulaşılan en yüksek orandır.

Açık işsizlerin sayısının artış hızında 1987 yılında bir yavaşlama gözlenmektedir. Ağustos 1987'de geçen senenin aynı ayına göre açık işsizler yüzde 5.8 artarak 1.123 bin kişiye yükselmiştir. Ancak, bunda İş ve İşçi Bulma Kurumu'na başvuruların yüzde 14 2 oranında azalması etkili olmuştur.

Kamu Maliyesi

Bütçe giderleri ve açık rakamı öngörülenin üzerinde bir hızla artarak programlanan bütçe açığı ilk on ayda aşılmış bulunmaktadır. Aynı artış temposunun devamı halinde, bütçe açığının öngörülen 930 milyarlık rakamın iki katını aşacağı tahmin edilmektedir. Böylece, son iki yılda GSMH'nin yüzde 2.8 ve 2.9'u civarında seyreden bütçe açığının bu yıl yüzde 4'e yaklaşacağı beklenir. Bu durum enflasyonist baskıların kamudan kaynaklandığını gösterir bir diğer gözlemdir.

Ekim sonu itibariyle konsolide bütçe kapsamında gerçekleştirilen net iç borçlanma, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 121.3 oranında bir artışla 1.784 milyar liraya ulaşmıştır. Hazine Bonoları ile birlikte bu rakam 2 trilyon 13 milyar lirayı bulmuştur.

Bütçe giderlerindeki artışın kontrol edilememesi ve vergi gelirlerinin arttırılamaması sebebiyle, bütçe açıklarını finanse etmek ve vadesi gelen borç anapara ve faizlerini ödemek için büyük ölçüde iç borçlanmaya başvurulmaktadır. Kısa vadeli ve yüksek faizli iç borçlanma uygulaması bir kısır döngüye girmiştir. Hızla artan faiz ödemeleri daha yüksek bütçe açığına, bu da daha fazla iç borçlanmaya yol açmakta, böylece enflasyonist süreci besleyen ve sınırlı finansman kaynaklarının çok büyük bir kısmına Devletin el koymasına yol açan kısır döngü devam etmektedir. Sermaye piyasası işlem hacminin yüzde 95'den fazlasının Hazine Bonosu, Devlet Tahvili ve Gelir Ortaklığı Senetlerinden oluşması, kaynaklara devletin aşırı biçimde el koyduğunu açıkça göstermektedir.

Toplam iç borç stokunun GSMH'ya oranının 1983 sonunda yüzde 15 iken 1986 sonunda yüzde 26'ya ulaşması; toplam iç borçların yüzde 68'inin bir yıl ve daha kısa vadeli olması; ortalama yıllık borçlanma faizinin 1985 ve 1986'da banka kredi faizlerine yakın oranda (yüzde 53-50) teşekkül etmesi kamu borçlanma politikasının özel sektörün genişleme imkanlarını nasıl engellediğinin açık göstergeleridir.

- Konsolide bütçe dışında oluşturulan fonların ve gelirleri arttırılarak daha geniş mali imkanlara kavuşturulan Mahalli İdarelerin gelir ve giderlerinde son yıllarda görülen hızlı artışlar sebebiyle konsolide bütçe büyüklükleri, kamu kesiminin ekonomideki ağırlığını yalnız başına belirleme özelliğini kaybetmiştir. Sekiz büyük fonun net giderleri (fonlar arası transferlerden arındırılmış giderleri) ile Mahalli İdare giderlerinin toplamı, 1985 yılında konsolide bütçe giderlerinin yüzde 15'ine, 1986'da ise yaklaşık yüzde 27'sine eşit bir büyüklüğe ulaşmıştır. Fon ve Mahalli İdare gelirleri ise konsolide bütçe gelirlerinin 1985 yılında yüzde 21.6'sına, 1986 yılında ise yüzde 31'ine ulaşmıştır. Bu veriler, anti enflasyonist politikaların başarısının, mahalli idare ve fon bütçelerinin de en az konsolide bütçe kadar yakından takip ve kontrolünü gerektirdiğini açıkça ortaya koymaktadır.

- Vergi sistemi giderek dolaylı vergilerin hakim olduğu bir yapıya doğru hızla ilerlemektedir. Dolaysız vergilerin (gelir ve servet üzerinden alınan vergilerin) toplam vergi gelirleri içindeki payı 1981'de yüzde 62.7'den, 1986'da yüzde 51.3'e düşmüş, dolaylı vergilerin (mal ve hizmetlerden ve dış ticaretten alınan vergiler) payı ise yüzde 35.5'den yüzde 47.6'ya yükselmiştir. Gelir vergisinin önemli bir kısmının sadece ücretlileri kapsadığı burada hatırlanmalıdır.

Vergide adalet ilkesine uymayan bu gelişmenin sebepleri olarak, etkin bir vergi olan KDV'nin yürürlüğe konması, gelir ve kurumlar vergilerindeki düşük hasılat sayılabilirse de önemli sebepten biri, belli kesimlerde yoğun olarak görülen vergi kayıp ve kaçaklarını asgariye indirecek etkin ve kapsamlı bir denetim, takip ve oto-kontrol sisteminin yokluğudur.

- Bağımsız muhasebe ve denetim sisteminin kurulmasına, bu suretle muhasebe ve denetim mesleğinin etkin biçimde işlemesine yol açacak yasal düzenlemelerin halâ gerçekleştirilememesi de vergi yönetim ve sistemindeki erozyonun önemli sebeplerinden birisidir.

- Vergi gelirlerinde artış hızı düşmektedir. Eylül ayları itibariyle 1986'da yüzde 54.0 olan vergi gelirleri artış oranı 1987'de yüzde 44.9'a, aynı dönemde gelir vergisi artış oranı yüzde 48.1'den yüzde 26.7'ye, kurumlar vergisi artış oranı yüzde 97.1'den yüzde 34.8'e, KDV artış oranı yüzde 86.3'den yüzde 68.9'a inmiştir. Özellikle gelir ve kurumlar vergilerindeki artış oranlarının enflasyon oranının da altına düşmesi, vergi sisteminde ciddi bir çöküntü olduğuna işaret etmektedir.

- İlk defa olarak 1987 yılı içinde KİT'lerin dış finansman ihtiyaçlarının sınırlanması ve Hazine'ye net bir katkıda bulunmaları programlanmıştır. Ancak etkinlik ve verimlilik artışı sağlamaktan ziyade üretilen mal ve hizmetlerin fiyatlarının yüksek oranlarda arttırılması suretiyle bu hedefe ulaşılması politikasını olumlu bir gelişme olarak görmek mümkün değildir. Geniş bir tüketici kesim üzerindeki ağır bir dolaylı vergi yükü halini almış bulunan ve KİT'lerin mal ve hizmetlerine bağlı özel sanayinin maliyetlerini hızla arttıran bu sürekli fiyat arttırmaların geçerli bir çözüm olmadığı ve bu yolla sorunun çözümlenmiş sayılmayacağı açıktır.

- KİT sorununun esas çözümü olan özelleştirme konusunda 1987 yılı içinde önemli adımlar atılmış olmasına rağmen henüz ayrıntılı bir uygulama başlatılmamıştır.

Parasal Gelişmeler, Fiyatlar, Sermaye Piyasası

1986 yılında Ocak-Kasım döneminde yüzde 55.8 artan emisyon, bu yılın aynı döneminde yüzde 58.5 artmıştır.

Parasal tabanın artan hızı bu yıl geçen yılın aynı dönemine oranla daha yüksek olmuştur. Bu artışlar sırasıyla yüzde 38.0 ve yüzde 26.8'dir.

M1 para arzındaki artış bu yılın Ocak-Kasım döneminde yüzde 41.2 olmasına karşın önceki yılın aynı döneminde daha düşüktür (yüzde 29.3). M2 para arzındaki artış ise aynı oranda gerçekleşmiştir.

Merkez Bankası kredilerindeki toplam artış bu yıl daha fazla gerçekleşerek yüzde 87.8 olmuştur. Önceki yılın aynı döneminde yüzde 31.5 olmuştur. Kamu kesimine açılan krediler önceki yılın aynı dönemine oranla iki mislinden fazla artarak yüzde 69.7 olarak gerçekleştirmiştir. Ancak özel kesime açılan krediler, bir önceki yılın aynı dönemine oranla dört misli artarak yüzde 130.5 olmuştur.

Mevduat bankası kredileri önceki yıl yüzde 69.8 artarken, bu yıl Ocak-Kasım döneminde ancak yüzde 50.0 artmıştır.

Tasarruf mevduatı artış hızında düşüş görülmektedir. 1986 Ocak-Kasım döneminde yüzde 29.1 artış, bu yıl yüzde 24.2 olmuştur.

Vadesiz ve vadeli tasarruf mevduatlarında bu yılın artış oranı, önceki yıla oranla daha düşük olmuştur. Bu düşüş vadesiz mevduatta daha belirgindir. Önceki yıl yüzde 65.1 artan vadesiz mevduat, bu yıl sadece yüzde 42.4 artmıştır. Vadeli mevduat ise yüzde 25.4 artarken, bu yıl sadece yüzde 21.4 artmıştır.

Türkiye genelinde DİE Tüketici Fiyatları Endeksi bir evvelki yılın Kasım ayına göre yüzde 41.7 artış gösterdi. Toptan Eşya Fiyatları Genel Endeksine göre artış ise yüzde 35.7 olmuştur.

1985 yılı sonunda faaliyete başlayan İstanbul Menkul Kıymetler Borsası ilk yılını küçük artışlarla ve istikrarlı bir şekilde geçirmiş, buna karşılık 1987 yılında borsada olağanüstü gelişmeler olmuştur. 1987 yılının ilk sekiz ayında giderek artan işlem hacmi 24 milyara kadar çıkmış, Ağustos sonunda duraklayarak Eylül sonunda yüzde 50 azalmıştır. Türk mali hayatında yeni bir kuruluş olması nedeniyle IMKB'daki gelişmelerin gelecek açısından çok ümit verici olduğu şüphesizdir.

Dış Ekonomik İlişkiler

1987 yılının ilk on aylık döneminde dış ticaret açığının azalmış olduğu görülmektedir. Buna yol açan faktör, ihracatın ithalattan daha fazla artmış olmasıdır. İhracat geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 36.3 artarak 8.985.9 milyon dolar olmuştur. İthalat ise geçen yıla göre yüzde 23.6'lık bir artış göstererek 12.385.6 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Böylece dış ticaret açığı 3.399.7 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Geçen yıl aynı dönemde dış ticaret açığının 3.431.6 milyon dolar olduğu göz önüne alınırsa 1987 yılında dış ticaret açığının yüzde 0.9 gibi cüz'i bir azalma kaydettiği anlaşılmaktadır.

Adı geçen dönem itibariyle bu yıl ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 72.6'ya yükselmiştir. Geçen yıl bu oran yüzde 65.8 olmuştur.

1987 yılı Eylül sonu itibariyle işçi döviz girişi 1.506 milyon dolar olmuştur. Geçen yıl aynı dönem için bu miktar 1.188 milyon dolar idi. Bu yüzde 26.8'lik bir artış ifade etmektedir.

Turizm sektörünün ekonomiye olan dış kaynak sağlama katkısı büyümektedir. Eylül sonu itibariyle bu yıl turizm gelirleri 992 milyon dolar olmuştur. Geçen yıl bu rakam 747 milyon dolar idi. Bu yüzde 32.8'lik bir artış ifade etmektedir.

Dış borçların tutarı 33 milyar doları geçmiştir. Alınan dış borç miktarı ödenenden fazladır. Yıl sonuna kadar yapılacak ihracat 10 milyar doları geçse bile, ihracat/dış borç oranı 1/3'ten daha küçük olacaktır. Uluslararası finans çevrelerince kullanılan kriterlere göre bu oran yüksektir.

Cari işlemler dengesi açığı geçen yılın aynı dönemine göre büyük bir azalma göstermiştir. Cari açık 1986 yılı Ocak-Eylül dönemi itibariyle 1.369 milyon dolar iken 1987'nin aynı döneminde sadece 71 milyon dolar olmuştur.

1986 yılına oranla 1987 Ocak-Haziran döneminde yabancı sermaye girişleri hem müracaat sayısı, hem de yatırım büyüklüğü olarak önemli artış kaydetmiştir. Geçen yıl 221 müracaat bu yıl 318'e çıkmış, yatırım hacmi ise 188 milyondan 283 milyona çıkmıştır. Orta vadede etkili olması beklenen serbest bölgelerimiz 1987 yılında çok aktif ve hummalı çalışmalara sahne olmuştur.

Son olarak, 1988 yılı için TÜSIAD'ın önerileri şöyle özetlenebilir:

- 1) İlk olarak, en büyük öncelik diğer OECD ülkelerindekinden bir hayli yüksek olan enflasyon ile savaşa verilmelidir.
- 2) Özel sektörün normal koşullarda kullanacağı fonların yüksek faizlerle kamu sektörünce massedilmesi piyasa ekonomisi prensiplerine ve özel sektör gelişmesine aykırı düşmektedir. Bu bakımdan yüksek faizle aşırı iç borçlanma politikaları acele gözden geçirilmelidir.
- 3) Etkin bir bütçe disiplini sağlanarak bütçe giderleri kontrol altına alınmalı ve bütçe açığı azaltılmalıdır. Konsolide bütçe dışında ekonomiyi ciddi olarak etkileyen büyüklüklere ulaşmış bulunan mahalli idarelerin de aynı şekilde disipline edilmesi şarttır. Bu yıl, Sıfır Tabanlı Bütçe Teknikleri uygulaması başlatılmalıdır.
- 4) OECD ülkelerine göre düşük bulunan vergi gelirlerinin arttırılması şarttır. Ancak, bunun yeni vergiler koymak veya mevcut vergi oranlarını arttırmak yerine hiç veya gerektiği gibi vergilendirilmeyen kesim ve faaliyetlerdeki vergi kayıp ve kaçaklarını önlemek suretiyle yapılması uygun olur.
- 5) Bankaların ve Sermaye Piyasası Kanunu kapsamındaki ortaklık ve yardımcı kuruluşların mali tablo ve raporlarının bağımsız dış denetime tabi tutulması uygulamasının başlatılması olumlu bir gelişmedir. Ancak bu uygulamanın bankalar ile kredi ilişkisinde bulunan kişi ve kuruluşları ve bütün vergi mükelleflerini de kapsayacak şekilde genişletilmesi ve yasal bir çerçeveye kavuşturulması yararlı olacaktır.
- 6) Banka kredileri üzerindeki vergi ve kamu payları kaldırılmalı ve özel sektörün sermaye piyasasına girişi hızlandırılarak kredi faizleri düşürülmelidir. Hükümet, televizyon ve diğer yayın organları aracılığıyla gönüllü tasarrufların önemini belirtmeli ve yatırım bankacılığı ile ortak fonların (Mutual Fund) gelişmesini teşvik etmelidir.
- 7) Az gelişmiş bölgelerde özel teşvik tedbirlerine acil ihtiyaç vardır. Bunlar:
 - Geri kalmış bölgeler için subvansiyon verilmiş faiz oranları ile yatırım finansmanı sağlayacak bir bölgesel kalkınma enstitüsü ve kalkınma bankasının kurulması,
 - Yatırımın, kendi kendini finanse edene kadar gelir ve kurumlar vergilerinden muaf tutulması,
 - Sınai fabrika alanlarının düşük maliyetle sağlanması,
 - Talep halinde fabrikaları bir bölgeden diğerine taşımanın maliyetini karşılamak üzere karşılıksız ödeme yapılması,
 - Fizibilite çalışmaları, işgücünün yetiştirilmesi ve danışmanlık hizmetleri için yapılan harcamaların hükümet tarafından karşılanması olarak sıralanabilir.
- 8) Son yıllarda, önemli ilerlemeler kaydedilmesine rağmen iş hayatı ile ilgili bürokrasi batı standartlarına henüz ulaşamamıştır. Özellikle, iş kurma, yatırım teşvikleri ve dış ticaretle ilgili faaliyetlerin AT uygulamaları nazara alınarak süratle iyileştirilmesi önem arz etmektedir.

9) Bilindiği üzere TUSİAD, AT'na en son üye olan ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'nin Topluluğa tam üyeliğinin politik ve ekonomik istikrara da katkısı olabileceğini kabul etmektedir.

Entegrasyon işlemi tabii olarak, birçok sektörü etkileyecek şekilde ülkenin üretken yapısının yeniden düzenlenmesini gerektirecektir. Giriş anlaşmasının temel aşamaları belirlendikten sonra, entegrasyonun ekonomide bir sarsıntı yaratmaması için gerekli yapısal değişiklikleri içeren yeni bir sanayileşme takviminin işleme konması önemlidir.

Bu konuda, İspanya ve Portekiz örneklerinin takip edilmesi ve Avrupa Komisyonu ile görüşmelerde hazırlıklı olabilmek için tam yetkili bir ekonomi ve koordinasyon bakanlığı kurulması uygun olur.

10) Türkiye'de birçok ekonomik ve sosyal probleme neden olan faktörlerden en önemlisinin yüksek nüfus artışı olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle yaygın bir aile planlaması programının uygulamaya konmasında vakit kaybetmemek gerekir. Nüfus artışının yüzde 2'nin altına düşmesinin, Türkiye'nin ekonomik gelişmesi kadar, en kısa zamanda Avrupa ile tam entegrasyonunda da önemli katkısı olacaktır. Bu konuda aşı kampanyasına benzer bir TV kampanyası yapılmasında yarar vardır.

11) KİT'lerin özelleştirilmesi için gerekli şartlar oluşmuştur. Sermaye piyasasının gelişmesini sarsmadan birkaç yıla yayılmış tederici bir uygulama bu yıl başlatılmalıdır.

12) Son olarak, yukarıda belirtilen sorunların yetkililerin tek taraflı çalışmaları ile oluşturulması yerine ileri sanayi ülkelerinde olduğu gibi önce ilgili özel sektör kuruluşları temsilci ve uzmanlarının da katıldığı forumlarda tartışılmasının başarı için önemli bir faktör olacağı unutulmamalıdır.

BÖLÜM I

GSMH, YATIRIMLAR, KAMU MALİYESİ ÜRETİM, İSTİHDAM

1) Gayri Safi Milli Hasıla

Devlet İstatistik Enstitüsü'nce dokuz aylık verilere dayanarak yapılan ikinci geçici tahmine göre; Gayri Safi Milli Hasıla yüzde 6.8 oranında artmıştır. 1986 yılınınındaki artış yüzde 8 olmuştur. Ulaştırma ve haberleşme, konut sahipliği ve devlet hizmetleri, ithalat vergisi ve dış alem net faktör gelirleri dışındaki bütün sektörlerin artış hızları 1986'nın hızlarının büyük çapta gerisinde kalmıştır. Tarımda gelişme hızı yüzde 7.3'ten yüzde 2.6'ya, imalat sanayiinde yüzde 10.5'ten yüzde 9.1'e, inşaat sanayiinde yüzde 8.2'den yüzde 6.3'e, toptan ve perakende ticarete yüzde 9.8'den yüzde 8.7'ye, mali müesseselerde yüzde 3.7'den yüzde 3.5'e, serbest meslek ve hizmetlerde yüzde 8.7'den yüzde 6.6'ya, sektörler toplamı yüzde 8.7'den yüzde 6.6'ya, gayrisafi yurtiçi hasıla yüzde 8.2'den yüzde 6.8'e, alıcı fiyatlarıyla gayrisafi milli hasıla yüzde 8'den yüzde 6.8'e gerilemiştir. Buna mukabil ulaştırma ve haberleşme yüzde 6.8'den yüzde 7.3'e, konut sahipliği yüzde 3.5'ten yüzde 3.7'ye ve Devlet hizmetleri yüzde 3.7'den yüzde 5.6'ya yükselmiştir.

Son onbeş yıllık dönem gözönüne alındığında Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, 1973-1977 yılları arasında yılda ortalama yüzde 7.1'lik bir büyüme göstermiştir. 1984-1986 yıllarında ise büyüme hızı yüzde 5.8 olmuştur. 1987'de Gayrisafi Yurtiçi Hasıla bu iki rekor arasında bir düzeydedir. 1978-1983 döneminde ekonominin yıllık ortalama büyüme hızı çok düşük düzeylerde belirlenmiştir. 1978-1980 büyüme hızı yüzde 0.9, 1981-1983 büyüme hızı yüzde 4.0 olmuştur.

1987 yılında tarım kesiminde sağlanan yüzde 2.6 oranında büyüme, 1984-1986 döneminde ulaşılan yüzde 4.5'lik büyümeye kıyasla tatminkar değildir. 1987'deki tarım büyüme hızı, 1984 öncesi dönemlerdeki hızlara yakındır.

1987 yılında sanayi kesiminde büyüme, 1984-1986 döneminde sektörün eriştiği yüzde 8.5'lik büyüme oranının 0.3 puan üstünde, yüzde 8.8 olarak belirlenmiştir. Bu oran, 1973-1977 döneminde gerçekleşen yüzde 9.7 büyüme hızının ise yaklaşık 1.0 puan altındadır.

1987 yılında madencilik alt sektörünün performansı çok düşük düzeyde kalmıştır. Bu sektörün büyüme oranı 1987 yılında yüzde 2.5 olmuştur. 1973-1977 döneminde yıllık ortalama büyüme yüzde 15.8, 1984-1986 döneminde ise yüzde 5.1 olmuştur.

FAALİYET KOLLARINA VE ÜRETİCİ FİYATLARINA GÖRE
CARI FİYATLARLA GSMH (2. Tahmin)

(Milyon TL)

İktisadi Faaliyet Kolları	1986	Sektör Gelişme		1987	Sektör Gelişme	
		Payları (%)	Hızı (%)		Payları (%)	Hızı (%)
1. Tarım	6.621.056.8	16.9	35.4	9.220.746.1	16.5	39.3
-Çiftçilik ve Hayvancılık	6.243.422.0	15.9	33.6	8.719.047.0	15.6	39.7
-Ormançılık	235.300.0	0.6	65.0	331.020.0	0.6	40.7
-Balıkçılık	142.334.8	0.4	86.5	170.679.1	0.3	19.9
2. Sanayi	12.788.968.5	32.6	46.1	18.042.871.3	32.3	41.1
-Madencilik ve Taşocakçılığı	792.260.0	2.0	22.7	1.141.884.3	2.0	44.1
-İmalat Sanayi	10.235.526.8	26.1	47.2	14.570.415.3	26.1	42.4
-Elektrik, Gaz ve Su	1.761.181.7	4.5	52.5	2.330.571.7	4.2	32.3
3. İnşaat Sanayi	1.572.555.2	4.0	50.5	2.323.607.6	4.2	47.8
4. Toptan ve Perakende Ticaret	6.706.474.9	17.1	40.8	9.501.063.0	17.0	41.7
5. Ulaştırma ve Haberleşme	3.824.023.0	9.8	39.5	5.333.364.9	9.6	39.5
6. Mali Müesseseler	1.181.162.6	3.0	41.5	1.670.400.1	3.0	41.4
7. Konut Sahipliği	1.651.194.1	4.2	43.6	2.376.893.9	4.3	43.9
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	2.167.606.7	5.5	42.1	3.05-.709.8	5.5	41.1
9. İzafi Banka Hizmetleri	589.135.2	1.5	41.5	833.155.0	1.5	41.4
10. Sektörler Toplamı (1-9)	35.923.906.6	-	42.1	50.694.501.7	-	41.1
11. Devlet Hizmetleri	2.073.309.4	5.3	43.9	3.216.532.2	5.8	55.1
12. Toplam (10+11)	37.997.216.0	-	42.2	53.911.033.9	-	41.9
13. İthalat Vergisi	1.158.177.0	3.0	40.7	1.713.480.0	3.1	47.9
14. GSYİH (Alıcı Fiy.) (12+13)	39.155.393.0	-	42.1	55.624.513.9	-	42.1
15. Dış Alem Net Faktör Gelirleri	21.776.6	0.1	-90.8	132.706.3	0.2	509.4
16. GSMH (Alıcı Fiy.) (14+15)	39.177.169.6	100.0	41.0	55.757.220.2	100.0	42.3

Kaynak: DIE

FAALİYET KOLLARINA VE 1968 YILI ÜRETİCİ FİYATLARINA
GÖRE SABİT FİYATLARLA GSMH (2. tahmin)

(Milyon TL)

İktisadi Faaliyet Kolları	1986	Sektör Gelişme		1987	Sektör Gelişme	
		Payları (%)	Hızı (%)		Payları (%)	Hızı (%)
1. Tarım	56.702.2	20.4	7.3	58.167.9	19.5	2.6
- Çiftçilik ve Hayvancılık	54.579.5	19.6	7.7	56.051.0	18.8	2.7
- Ormançılık	1.278.5	0.5	-3.7	1.211.9	0.4	-5.2
- Balıkçılık	834.2	0.3	0.2	905.0	0.3	7.2
2. Sanayi	78.734.4	28.2	11.1	85.687.2	28.8	8.8
- Madencilik ve Taşocakçılığı	5.282.9	1.9	14.4	5.415.5	1.8	2.5
- İmalat Sanayii	66.467.3	23.8	10.5	72.523.8	24.4	9.1
- Elektrik, Gaz ve Su	6.984.2	2.5	14.9	7.747.9	2.6	10.9
3. İnşaat Sanayii	15.186.7	5.5	8.2	16.146.5	5.4	6.3
4. Toptan ve Perakende Ticaret	40.538.4	14.6	9.8	44.169.8	14.9	8.7
5. Ulaştırma ve Haberleşme	24.042.5	8.6	6.8	25.800.0	8.7	7.3
6. Mali Müesseseler	8.131.2	2.9	3.7	8.419.0	2.8	3.5
7. Konut Sahipliği	13.309.3	4.8	3.5	13.801.7	4.6	3.7
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	14.246.1	5.1	8.7	15.183.5	5.1	6.6
9. İzafi Banka Hizmetleri (-)	4.498.1	1.6	3.7	4.657.3	1.6	3.5
10. Sektörler Toplamı (1-9)	246.492.7	-	8.7	262.718.3	-	6.6
11. Devlet Hizmetleri	25.774.0	9.2	3.7	27.212.2	9.1	5.6
12. Toplam (10+11)	272.266.7	-	8.2	289.930.5	-	6.5
13. İthalat Vergisi	6.495.4	2.3	9.2	7.669.1	2.6	18.1
14. GSYİH (Alıcı Fiy.) (12+13)	278.762.1	-	8.2	297.599.6	-	6.8
15. Dış Alem Net Faktör gelirleri	44.1	-	-92.9	213.5	0.1	384.1
16. GSMH (Alıcı Fiy.) (14+15)	278.806.2	100.0	8.0	297.813.1	100.0	6.8

Kaynak: DIE

İmalat sanayii 1987 yılında yüzde 9.1 oranında büyümüş ve son onbeş yılın en yüksek performansını gerçekleştirmiştir. 1973-1977 döneminde ortalama büyüme oranı yüzde 8.8, 1984-1986 döneminde yüzde 8.5 olmuştur.

Elektrik, gaz, su sektörünün büyüme oranı yüzde 10.9'dur. 1984-1986 döneminde artış oranı olan yüzde 11.5'e çok yakın olarak gerçekleşmiştir.

İnşaat sektörü uzun bir duraklamadan sonra 1987 yılında eski rekorlarına çok yaklaşmış bulunmaktadır. Bu sektörde 1987 yılında kaydedilen yüzde 6.3 büyüme ile son onbeş yılın en yüksek performansı olan 1973-1977 dönemindeki yüzde 7.1'e çok yaklaşmıştır. İnşaat sektöründe 1981-1983'de yılda ortalama yüzde 0.5, 1978-1980 döneminde yüzde 3, 1984-1986 döneminde yüzde 4.4 büyüme kaydedilmiştir.

1987 yılında hizmet sektörleri de yüksek bir performans göstermiştir. Hizmet sektörleri son on yılda tedrici bir yükselme göstermiştir. 1978-1980 döneminde büyüme yılda ortalama yüzde 1.1, 1981-1983 döneminde yüzde 4.2, 1984-1986 döneminde yüzde 5.3 ve 1987 yılında yüzde 7.0 olmuştur. 1973-1977 döneminde ise bu sektörlerin ortalama performansı yüzde 8.0 olmuştur.

Gayrisafi Milli Hasıla, yukardaki ana dönemler itibariyle karşılaştırıldığı zaman, son onbeş yılın en yüksek hızına 1987 yılında eriştiği görülmektedir. 1987 yılında yüzde 6.8 oranında büyüyen GSMH, 1978-1980 döneminde yılda ortalama yüzde 1.8, 1981-1983 döneminde yüzde 4.0 ve 1984-1986 döneminde yüzde 6.3 artış göstermiştir. 1973-1977 döneminde büyüme oranı ortalama yüzde 6.5 olmuştur.

ANA SEKTÖRLERİN KARŞILAŞTIRMALI
BÜYÜME ORANLARI
(1973-1987)

	1987	1984/ 1986	1981/ 1983	1978/ 1980	1973/ 1977
GSYİH	6.8	5.8	4.0	0.9	7.1
Tarım	2.6	4.5	2.1	2.4	3.2
Sanayi	8.8	8.5	6.8	- 1.8	9.7
- Madencilik	2.5	5.1	- 1.8	- 1.9	15.8
- İmalat Sanayii	9.1	8.5	7.9	- 2.5	8.8
- Elektrik,Gaz,Su	10.9	11.5	6.9	5.4	13.4
İnşaat	6.3	4.4	0.5	3.0	7.1
Hizmetler	7.0	5.3	4.2	1.1	8.0
GSMH (Piyasa Fiy.)	6.8	6.3	4.0	1.8	6.5

1987 yılında cari fiyatlarla kişi başına düşen gelirin 1.055.109 TL. (ayda 87926 TL) olması beklenmektedir. Dolar olarak ifade edildiği takdirde 1986 yılındaki 760.038 TL. olan kişi başına gelir, bir dolar ortalama 669.4 TL olarak kabul edildiğinde 1135.4 dolar etmektedir. 1987'deki kişi başına gelir bir dolar ortalama 864.2 TL. hesabıyla 1220.9 dolar etmektedir. Bu suretle kişi başına gelir 1987 yılında dolar bazında yüzde 7.5 oranında artmış bulunmaktadır.

KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GSMH

Yıllar	Yıl Ortası Nüfusu	Kişi Başına Düşen GSMH (Cari Fiy.) TL.	Kişi Başına Düşen GSMH (Sabit Fiy.) TL.
1963	29.655.000	2.151	2.839
1970	34.321.000	4.184	3.551
1980	44.438.000	95.804	4.638
1981	45.540.000	143.909	4.714
1982	46.688.000	187.093	4.807
1983	47.864.000	241.348	4.844
1984	49.070.000	364.824	5.006
1985	50.906.000	552.408	5.132
1986	51.546.000	760.043	5.409
1987	52.845.000	1.055.109	5.636

Kaynak: DİE

2) Kaynaklar - Harcamalar

GSMH 1987 yılında sabit fiyatlarla yüzde 6.8 oranında arttığı halde toplam kaynaklar ancak yüzde 5.7 oranında artmıştır. Bunun nedeni dış kaynakların 1987 yılında büyük çapta azalmasıdır. Dış kaynaklar, 1986 yılında GSMH'nin yüzde 2.2'si iken 1987 yılında yüzde 1.2'sine gerilemiştir.

Toplam kaynakların özel ve kamu kesimi ayrımı, enflasyonist baskı yaratma bakımından hangi kesimin etkili olduğunu açıkça göstermektedir. Özel kesimin tüketim ve yatırım harcamalarının toplamı (özel yurtiçi talep) 1987 yılında yüzde 5.2 oranında artmıştır. Bu artış GSMH'deki artış oranının 1.6 puan altındadır. Buna mukabil kamu kesiminin yatırım ve tüketim harcamaları 1987 yılında yüzde 7.8 oranında artmıştır. Bu artış 1987 yılında GSMH'da meydana gelen artış oranının 1 puan üstündedir. Kamu kesiminin toplam talebi kamu tüketim harcamalarından kaynaklanmamaktadır. Kamu tüketimi 1987 yılında yüzde 3.6 oranında, buna mukabil kamu kesiminin toplam yatırımları yüzde 10.7 oranında artmıştır. Özel yatırımın artış oranı ise yüzde 2.4'ten ibaret kalmıştır. Buna rağmen kamu yatırımlarındaki artış oranının yüksekliği toplam yatırımların yüzde 6.8 oranında artmasına yol açmıştır. Özel tüketim harcamalarının artış oranı yüzde 5.6 oranında olup, GSMH'nin artış oranından 1.2 puan daha düşüktür.

1987 yılında dış kaynağın düşük düzeyde belirlenmesi yatırımların daha yüksek düzeye ulaşmasına engel olmuştur. Özel yatırımların GSMH'nin yüzde 10.7'sine, kamu yatırımlarının ise yüzde 12.8'ine eşit olması beklenmektedir. Bu suretle iki kesimin yatırımları GSMH'nin yüzde 23.5'ine ulaşacaktır.

Tüketim harcamaları ise GSMH'nin yüzde 77.7'sine, özel tüketim yüzde 69.3'üne, kamu tüketim harcamaları ise yüzde 8.4'üne eşit olacaktır.

1986 yılında GSMH'nin yüzde 8 oranında artması sabit sermaye yatırımlarında önemli genişlemelerin meydana gelmesine imkan vermiştir. 1987 yılında GSMH artış oranının yüzde 6.8'e gerilemesi ise yatırımlarda nisbi bir gerilemenin meydana gelmesine ve 1986 yılında cari fiyatlarla GSMH'nin yüzde 22.3'üne eşit olan iki kesim yatırımlarının, 1987 yılında yüzde 20.8'ine gerilemesine yol açmıştır. Yatırımlarda son iki yılda önemli artışların meydana geldiği ve talep enflasyonunu beslediği anlaşılmaktadır. 1985 yılında sabit sermaye yatırımlarının GSMH'ya oranı yüzde 19.6'da belirlenmiştir.

EKONOMİNİN GENEL DENGESİ

(1986 Fiyatlarıyla)
(Milyar TL.)

	1986	%	1987	%	% Değ.
GSMH	39.177.2	100.0	41.841.2	100.0	6.8
Dış Açık	877.5	2.2	498.6	1.2	-43.2
Toplam Kaynaklar	40.054.7	102.2	42.339.8	101.2	5.7
Toplam Yatırımlar	9.201.1	23.5	9.824.7	23.5	6.8
Sabit Sermaye Yatırımları	8.742.9	22.3	9.348.9	22.3	6.9
Kamu	4.990.5	12.7	5.307.6	12.7	6.3
Özel	3.752.4	9.6	4.041.3	9.6	7.7
Stok Değişmesi	458.2	1.2	475.7	1.1	3.8
Kamu	- 152.3	- 0.4	49.3	0.1	
Özel	610.5	1.6	426.5	1.0	30.1
Toplam Tüketim	30.853.3	78.7	32.515.1	77.7	5.4
- Kamu Harcanabilir Gel.	6.925.2	17.7	7.909.6	18.9	14.2
Kamu Tüketimi	3.397.9	8.6	3.522.0	8.4	3.6
Kamu Tasarrufu	3.527.3	9.0	4.387.6	10.5	24.4
Kamu Yatırımı	4.838.2	12.3	5.356.9	12.8	10.7
Kamu Yat.-Tas.Farkı	-1.310.9	- 3.3	-969.3	- 2.3	
- Özel Harcanabilir Gel.	32.252.0	82.3	33.931.3	81.1	5.2
Özel Tüketim	27.455.7	70.1	28.993.1	69.3	5.6
Özel Tasarruf	4.796.9	12.2	4.938.5	11.8	3.5
Özel Yatırım	4.362.9	11.1	4.467.8	10.7	2.4
Özel Yat.-Tas.Farkı	433.9	1.1	470.7	1.1	8.5
Özel Tasarruf Oranı	12.2		11.8		
Toplam Yurtiçi Tasarruf	8.324.2	21.2	9.326.1	22.3	12.0
Sabit Sermaye Yat./GSMH	22.3		22.3		
Yurtiçi Tas./GSMH	21.2		22.3		

Kaynak: DPT ve DİE verilerine dayanılarak TUSİAD tarafından hazırlanmıştır.

EKONOMİNİN GENEL DENGESİ

(Cari Fiyatlarla)
(Milyar TL.)

	1986	%	1987	%	Yüzde Değişim
GSMH	39.177.2	100.0	55.757.2	100.0	42.3
Dış Açık	877.5	2.2	780.0	1.4	-11.1
Toplam Kaynaklar	41.058.1	102.2	56.537.2	101.4	37.7
Toplam Yatırımlar	9.201.1	23.5	12.182.6	21.8	32.4
Sabit Sermaye Yat.	8.742.9	22.3	11.592.7	20.8	32.6
Kamu	4.990.5	12.7	6.581.4	11.8	31.9
Özel	3.752.4	9.6	5.011.2	9.0	33.5
Stok Değişmesi	458.2	1.2	589.8	1.0	28.7
Kamu	- 152.3	-0.4	61.1	0.1	
Özel	610.5	1.6	528.8	0.9	-13.4
Toplam Tüketim	31.857.1	78.7	44.354.6	79.5	39.2
Kamu Harcanabilir Gelir	6.925.2	17.7	1.187.8	18.3	47.1
Kamu Tüketimi	3.397.9	8.6	4.823.3	8.6	41.9
Kamu Tasarrufu	3.527.3	9.0	5.304.5	9.6	52.1
Kamu Yatırımı	4.838.2	12.3	6.642.5	11.9	37.3
Kamu Yat.-Tas. Farkı	-1.310.9	-3.3	-1.278.0	- 2.3	
Özel Harcanabilir Gelir	33.255.4	82.3	45.569.4	81.7	37.0
Özel Tüketim	28.459.2	70.1	39.531.4	70.9	38.9
Özel Tasarruf	4.796.3	12.2	6.038.1	10.8	25.9
Özel Yatırımlar	4.362.9	11.1	5.540.1	9.9	27.0
Özel Yatırım Tas.Farkı	433.4	1.1	498.0	0.9	14.9
Özel Tasarruf Oranı	12.2		10.8		
Sabit Sermaye Yat./GSMH	8.323.6	21.2	11.402.6	20.4	37.0
Yurtiçi Tas./GSMH	22.3		20.8		
Toplam Yurtiçi Tas.	21.2		20.5		

Kaynak: DPT ve DİE verilerine dayanılarak TÜSİAD tarafından hazırlanmıştır.

Nihai yurtiçi talepteki genişlemenin kamu sektöründen kaynaklandığı anlaşılmaktadır. 1985 yılında GSMH'nin yüzde 20'sinden ibaret olan kamu kesimi sabit sermaye yatırımı ve tüketim harcamaları, 1986 yılında yüzde 21.3'e yükselmiş ve 1987 yılında yüzde 21.1 ile durumunu muhafaza etmiştir. Buna mukabil özel kesim yatırım ve tüketimi 1985 yılında yüzde 81'den 1986'da yüzde 79.7'ye ve 1987 yılında yüzde 78.9'a gerilemiştir.

Nihai yurtiçi talep 1987 yılında yüzde 5.7 oranında artmıştır. Gayrisafi milli hasılanın yüzde 6.8 oranında arttığı hesaba katılırsa nihai yurtiçi talep bin yüzde 5.7 oranında artması iki nedenle meydana gelmiştir. 1987 yılında dış kaynak daha sınırlı olmuştur, diğer taraftan stok yatırımı da oldukça yüksek olmuştur. Nihai yurtiçi talep 1984-1986 yıllarında yılda ortalama yüzde 6.8 olarak belirlenmiştir. 1981-1983 döneminde nihai yurtiçi talep yılda ortalama yüzde 2.9 artmıştı. 1978-1980 döneminde ise nihai yurtiçi talep yılda ortalama yüzde 3.2 oranında gerilerken 1973-1977 döneminde yılda ortalama yüzde 8.2 gibi yüksek bir artışla göstermiştir. Bu dönemde büyüme büyük çapta iç talepten kaynaklanmakta idi.

Toplam yurtiçi talep bakımından da durum farklı değildir. 1987 yılında GSMH yüzde 6.8 oranında artarken kamu kesiminin talebi yüzde 7.8 oranında, özel kesimin talebi yüzde 5.2 oranında artmıştır.

Özel sabit sermaye yatırımları 1978-1980 döneminde yılda ortalama yüzde 11.7 oranında gerilemiştir. 1981-1983 döneminde ise özel yatırımlar yılda yüzde 0.5 oranında cüz'i bir artış oranı göstermiştir. Özel sabit sermaye yatırımları 1984-1986 döneminde süratle artarak yılda ortalama yüzde 10.1'lik bir genişleme göstermiştir. 1973-1977 döneminde özel sektörün yatırım eğilimi yılda yüzde 9.8 olarak belirlenmişti. 1987'de özel yatırım artış oranı yüzde 7.7'yi aşmamıştır.

Kamu yatırımları da 1978-1980 döneminde bir gerileme dönemine girmiş, yılda ortalama yüzde 4.6 oranında gerilemiştir. 1981-1983 döneminde yılda yüzde 4.5 oranında artan kamu yatırımları, 1984-1986 döneminde yılda yüzde 11 oranında artmıştır. 1987 ise kamu yatırımları yüzde 6.3 oranında artmıştır.

Özel tüketim de yatırımların gösterdiği değişmelere yakın bir seyir izlemiştir. 1978-1980 döneminde özel tüketim yılda yüzde 3.1 oranında gerilemiştir. 1981-1983 döneminde yılda yüzde 3.3 oranında artmıştır. 1984-1986 döneminde yüzde 5.9 oranında artan özel tüketim 1987 yılında da buna yakın bir artış göstermiştir (yüzde 5.6). Büyümenin daha ziyade iç talepten kaynaklandığı 1973-1977 döneminde ise özel tüketim yüzde 6.6 oranında artmıştır.

1978-1980 döneminde özel ve kamu yatırımı ve özel tüketim gerilerken kamu tüketimi yılda ortalama yüzde 6.7 oranında artmıştır. 1981-1983 döneminde kamu tüketiminin artış hızı büyük çapta gerileyerek yılda yüzde 1.5 oranında kalmıştır. 1984-1986 döneminde kamu tüketiminin artış hızı yılda yüzde 5'e yükselmiştir. 1987 yılında ise yüzde 3.6 olarak belirleneceği tahmin edilmiştir.

NIHAI YURTIÇİ TALEP

(% Artışlar)

	1987	1984/86	1981/83	1978/80	1973/77
Nihai Yurtiçi Talep	5.7	6.8	2.9	- 3.2	8.2
Özel Sabit Ser.Yat.	7.7	10.1	0.5	-11.7	9.8
Kamu Sabit Ser.Yat.	6.3	11.0	4.5	- 4.6	18.4
Özel Tüketim	5.6	5.9	3.3	- 3.1	6.6
Kamu Tüketimi	3.6	5.0	1.5	6.7	9.5

Kamu sektörü harcanabilir gelirini 1987 yılında büyük çapta arttırmıştır. Reel artış yüzde 14.2 oranındadır. Kamu tüketim artışı sınırlı kalmış, buna mukabil kamu yatırımı büyük çapta değişerek yüzde 10.7 oranında arttırılmıştır. Kamu tüketim harcamalarının sınırlı oranda arttırılması kamu tasarruflarının rekor denecek düzeyde yükselmesine yol açmıştır. Ancak kamu tasarrufları bu artışa rağmen kamu yatırımlarını finanse etmeğe yetmemiştir. Kamu sektörünün tasarruf açığı GSMH'nin yüzde 2.3'üne eşit olmuştur. 1986 yılında kamu tasarruf açığı GSMH'nin yüzde 3.3'üne eşit olmuştur.

Özel harcanabilir gelirdeki artış GSMH'nin artış oranının altında gerçekleşmiştir. GSMH'nin yüzde 6.8 oranında artmasına mukabil özel harcanabilir gelir yüzde 5.2 oranında artmıştır. Toplam kaynaklar yüzde 5.2 artarken, özel tüketim artış oranının yüzde 5.6 ile toplam kaynaklardaki artışa çok yakın olduğu görülmektedir.

Özel tasarruflar sınırlı bir şekilde artmıştır. Özel tasarrufların 1987 yılında artış oranı yüzde 3.5'ten ibaret kalmıştır. Özel tasarrufun bu düşük düzeydeki artışına rağmen bütün özel tasarrufların yatırıma yönlendirildiği söylenemez. 1986 yılında GSMH'nin yüzde 1.1'i olan özel tasarruf fazlasının 1987 yılında da yüzde 1.1 olarak belirlendiği görülmektedir.

Yurtiçi tasarrufların GSMH'ya oranı 1986'da yüzde 21.2'den 1987'de yüzde 22.3'e yükselmiştir. Yurtiçi tasarruflarının bu şekilde artması kamu tasarruflarının 1987 yılında büyük çapta artmasından kaynaklanmıştır.

Kaynaklar-Harcamalar 1988-1992, Orta Vadeli Bir Perspektif*

GSMH'nin 1988-1992 döneminde ortalama artış hızının yüzde 6 olacağı, dış açığın mutlak olarak aynı kalacağı, fakat GSMH'nin oranı olarak azalacağı varsayımı ile, toplam kaynakların yüzde 5.9 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

Toplam yatırımların artmaya devam etmesi, fakat artış hızının yavaşlaması beklenmektedir. Toplam yatırımların yılda yüzde 8.4 oranında artacağı, böylece 1987 yılında GSMH'nin yüzde 21.8'i olan toplam yatırımların tedrici olarak artarak 1992 yılında 24.4'üne yükseleceği tahmin edilmektedir. Kamu yatırımları, GSMH'nin yüzde 12.0'ünden, 1992 yılında yüzde 13.6'sına, özel yatırımlar ise 9.9'undan yüzde 10.7'sine yükselecektir.

Sabit sermaye yatırımları yüzde 8.5 oranında artacaktır. Hem kamu, hem de özel kesim yatırımlarının yıllık artış hızı yüzde 8.5 civarında olacaktır. 1987 yılında yüzde 43.1 olan özel yatırımların toplam yatırımlar içindeki payı 1992 yılında değişmeyecektir. Böylece, kamu yatırımlarının payı da yüzde 54.9 olarak sabit kalacaktır.

Toplam tüketimin GSMH içindeki payı yüzde 5.2 oranında artacaktır. Kamu tüketimi yüzde 6 oranında, GSMH'nin artış oranına eşit bir şekilde artarken özel tüketim yüzde 5.1 oranında yükselecektir.

Kamu harcanabilir geliri, vergi gelirlerinde ve borçlanmada meydana gelecek muhtemel artışlar sonucu yılda ortalama yüzde 7.9 oranında artacaktır. Buna göre kamu harcanabilir geliri GSMH'nin yüzde 18.3'ünden yüzde 19.9'una yükselecektir.

Kamu tüketimi GSMH artış oranına eşit bir oranda artacaktır, bu itibarla kamu tüketiminin GSMH'ya oranı önemli bir değişiklik göstermeyecek ve yüzde 8.6 civarında kalacaktır.

Kamu tasarrufunda önemli gelişmeler beklenmektedir. Kamu tasarrufunun ortalama artış oranının yüzde 9.5 olması, kamu kesiminden daha fazla bir tasarruf gayretinin beklendiğini göstermektedir. Kamu tasarrufunun yüzde 9.5 artmasına mukabil özel tasarrufun yüzde 8.4 oranında artacağı tahmin edilmiştir.

*Bu değerlendirme, Hükümetin son dört yıllık politikalarında önemli değişiklikler olmayacağı varsayımı ile düzenlenmiş olup, TÜSİAD'ın önerdiği bir senaryo olarak düşünülmemelidir.

Kamu yatırımlarında bir yavaşlama olması beklenmektedir. 1984-1987 döneminde yüzde 10.4 oranında artan kamu yatırımlarının 1988-1992 döneminde hızlarının yüzde 8.8 oranında arttırılması enflasyonun aşağıya çekilmesi için şart olmaktadır.

Kamu yatırım tasarruf açığı 1987 yılında 1.3 trilyon TL.sından 1992 yılında 1.7 trilyon TL.sına yükselmektedir. Ancak nisbi olarak önemli bir değişiklik göstermeyecektir.

Özel harcanabilir gelir GSMH artış oranının 0.4 puan altında yüzde 5.6 olarak belirlenmektedir. Buna göre 1987 yılında yüzde 81.7 olan özel harcanabilir gelirin GSMH'ya oranının, 1992 yılında yüzde 80.0'a gerilemesi beklenmektedir.

Özel tüketim yüzde 5.1 oranında artacaktır. GSMH'nın yüzde 6 artmasına mukabil özel tüketimin yüzde 5.1 artması sonucu, özel tüketimin GSMH'ya oranı yüzde 71.0'dan yüzde 68'e gerileyecektir.

Özel tasarrufun yüzde 8.4 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Buna göre özel tasarrufun özel harcanabilir gelire oranı 1987'de yüzde 13.1'den 1992'de yüzde 15.0'a yükselecektir. Özel tasarrufun GSMH'ya oranı ise 1987'de yüzde 10.8'den, 1992'de yüzde 12.0'a yükselecektir.

Özel ve kamu tasarruflarının toplamı, 1987'de GSMH'nın yüzde 20.4'ünden 1992'de yüzde 23.4'üne yükselecektir.

Özel sektörün yatırım tasarruf farkı tasarruf fazlası şeklinde oluşmaya devam edecektir. 1987 yılında GSMH'nın yüzde 0.9'u olan yatırım tasarruf farkı 1992'de yüzde 1.3'e yükselecektir.

1988-1992 dönemi zarfındaki sabit sermaye yatırımlarının GSMH'ya oranı ortalama olarak yüzde 23.2, toplam yatırımların payı yüzde 24 olacaktır. Buna göre Sermaye/Hasıla oranının 3.5-3.9 arasında oluşması beklenmektedir. 1981-1987 yedi yıllık 1980 sonrası dönemde sabit sermaye yatırımlarının GSMH'ya oranı yüzde 19.7 olarak, büyüme hızı yüzde 5.4 olarak belirlenmiş, sermaye hasıla oranı 3.65 olmuştu. Sermaye/Hasıla oranının yükselmesinde altyapı ve konut yatırımlarının yoğunluğu etkili olacaktır. Ancak diğer taraftan 1980'den sonra başlatılmış yatırımların 1988-1992 döneminde tamamlanacağı ve sermaye/hasıla oranında artışa neden olacağı tahmin edilmektedir. Büyük yatırımların bitirilememesi ise sermaye/hasıla oranını yükseltici bir etki yapacaktır. Bu itibarla, başlanmış yatırımların tamamlanmasına ağırlık verilmesi, yeni büyük yatırımların devreye sokulmaması gerekecektir.

KAYNAKLAR-HARCAMALAR DENGESİ*
1988-1992
(1987 Fiyatlarıyla, Trilyon TL)

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1988-1992 Ortalama Artış Oranı
GSMH	55.8	59.1	62.7	66.5	70.4	74.7	6.0
Dış Açık	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.7	
Toplam Kaynaklar	56.6	59.9	63.5	67.3	71.2	75.4	5.9
Toplam Yatırımlar	12.2	13.2	14.2	15.5	16.8	18.2	8.4
Sabit Sermaye Yatırımları	11.6	12.6	13.6	14.8	16.1	17.4	8.5
Kamu	6.6	7.1	7.7	8.4	9.2	9.9	8.5
Özel	5.0	5.5	5.9	6.4	6.9	7.5	
Stok Yatırımları	0.6	0.6	0.6	0.7	0.7	0.8	
Kamu	0.1	0.1	0.2	0.2	0.1	0.3	
Özel	0.5	0.5	0.4	0.5	0.6	0.5	
Toplam Tüketim	44.4	46.7	49.3	51.8	54.4	57.2	5.2
Kamu Harcanabilir Gelir	10.2	11.0	11.8	12.7	13.7	14.9	7.9
Kamu Tüketimi	4.8	5.1	5.4	5.7	6.0	6.4	6.0
Kamu Tasarrufu	5.4	5.9	6.4	7.0	7.7	8.5	9.5
Kamu Yatırımı	6.7	7.2	7.9	8.6	9.3	10.2	8.8
Yatırım Tasarruf Farkı	1.3	1.3	1.5	1.6	1.6	1.7	
Özel Harcanabilir Gelir	45.6	48.1	50.9	53.8	56.7	59.8	5.6
Özel Tüketim	39.6	41.6	43.9	46.1	48.4	50.8	5.1
Özel Tasarruf	6.0	6.5	7.0	7.7	8.3	9.0	8.4
Özel Yatırım	5.5	6.0	6.3	6.9	7.5	8.0	7.8
Yatırım Tasarruf Farkı	0.5	0.5	0.7	0.8	0.8	1.0	
Özel Tasarruf Oranı (Özel Tasarruf/Özel Harcanabilir Gelir)	13.2	13.5	13.8	14.3	14.6	15.1	14.3
Yurtiçi Tasarruf Oranı	20.4	21.0	21.4	22.1	22.7	23.4	22.1
Sabit Sermaye yatırımı/GSMH	20.8	21.3	21.7	22.3	22.9	23.3	22.3
Kamu	12.2	12.6	12.3	12.6	13.1	13.3	12.7
Özel	9.2	9.4	9.4	9.6	9.8	10.0	9.6
Toplam Yatırımlar/GSMH	21.9	22.4	22.6	23.3	23.9	24.4	23.3
Kamu	12.0	12.2	12.6	12.9	13.2	13.7	12.9
Özel	9.9	10.2	10.0	10.4	10.7	10.7	10.4
Özel Yatırım/Toplam Yatırımlar Sermaye/Hasıla Oranı	43.3	43.7	43.3	43.3	44.7	42.9	43.6
	3.06	3.55	3.62	3.72	3.82	3.88	3.72

*Bu tablo, Hükümetin son dört yıllık politikalarında önemli değişiklik olmayacağı varsayımı ile düzenlenmiş olup, TÜSİAD'ın önerdiği bir senaryo olarak düşünülmelidir.

Türkiye Ekonomisi: Dört Yıl Önce, Beş Yıl Sonra

Batı dünyasında, iktisat politikasının çok sayıda amaçları arasında yedisinin önemli olduğu genel bir kabul görmüştür. Yüksek bir iktisadi büyüme ve istihdam artış hızı, fiyat istikrarı, daha eşit bir gelir dağılımı, daha geniş bir iktisadi ve sosyal güvenlik, daha serbest bir ekonomi ve dış ticaret ve dış finansmanda makul bir dengenin sağlanması iktisat politikasının en önemli amaçlarıdır.

Bu yedi amaçtan bazıları birbirlerini desteklemektedir. Yüksek bir büyüme hızı yüksek bir istihdam amacını desteklerken, yüksek büyüme hızı fiyat istikrarı, dış ticaret ve dış finansmanda makul bir dengenin sağlanması amaçlarıyla çatışma halindedir.

Son dört yılda izlenen iktisat politikası sonucunda yüksek bir iktisadi büyüme hızı sağlanmış, buna paralel olarak yüksek bir istihdam artış hızına ulaşılmış, daha serbest bir ekonomi kurmak yönünde önemli adımlar atılmış, dış ticarete olumlu gelişmeler meydana gelmiştir. Buna karşılık gelir dağılımında hissedilir iyileşmeler olmamış, daha geniş bir iktisadi ve sosyal güvenlik konusunda bir gelişme elde edilememiş, dış finansmanda makul bir denge ve fiyat istikrarı sağlanamamıştır.

Son dört yılda izlenen ekspansiyonist iktisat politikası sonucu yüksek bir büyüme hızı sağlanmıştır. 1984-1987 döneminde, GSMH'nin ortalama büyüme hızı yüzde 6.5 olarak gerçekleşmiştir. Büyüme hızı 1984 yılında yüzde 5.9, 1985 yılında yüzde 5.1, 1986 yılında yüzde 8, ve 1987 yılında yüzde 6.8 olarak belirlenmiştir. Büyüme hızının yüzde 6.5 olarak bir ortalama düzeye yükselmesine dört yıllık dönem zarfında özel yatırımın ortalama yüzde 9.7 oranında ve kamu yatırımlarının ortalama yüzde 10.4 oranında artması neden olmuştur. Buna mukabil özel tüketim yüzde 6.1 oranında ve kamu tüketimi yüzde 5.5 oranında artmıştır. Büyümenin diğer bir kaynağı ise ihracatın yılda ortalama yüzde 17 oranında artmış olmasıdır. Büyümenin gerektirdiği tüketim malı, hammadde, petrol ve yatırım malı ithalatı rahatça sağlanmış, ithalat yılda ortalama yüzde 15 oranında artmıştır.

Son dört yılda gayrisafi yurtiçi hasıla yüzde 6.1 oranında artarken, tarım yüzde 4.1, sanayi yüzde 8.6 ve hizmetler yüzde 5.7 büyüme göstermiştir.

1984-1987 döneminde kamu harcamaları, bütçe açıkları, bunların sonucu yüzde 46 oranında artan para miktarı ve kamunun borçlanması tüketici fiyat endeksinin yılda ortalama yüzde 41.3 oranında ve toptan eşya fiyatları endeksinin yüzde 38.5 oranında artmasına neden olmuştur. 1981-1983 dönemini kapsayan üç yılda tüketici fiyat endeksi yüzde 33.8 oranında ve toptan eşya fiyatları endeksi yüzde 30.9 oranında artmıştı. Bu dönemde dolaşımdaki para yüzde 36.2 oranında artmış, özel yatırım yılda yüzde 0.5 oranında, kamu yatırımları yüzde 4.5 oranında arttırılmış, kamu tüketimi artışı yüzde 1.5'te tutulmuştur. Özel tüketim artışı da yılda yüzde 3.3 olarak belirlenmiştir. Toplam talepten kaynaklanan enflasyoncu baskıların sınırlı olmasına mukabil toplam arzda meydana gelen artışların sınırlı kalması yüzde 31 ile yüzde 34 arasında bir enflasyonun belirlenmesine neden olmuştur. 1981-1983 döneminde tarım yüzde 2.1 oranında, sanayi yüzde 6.8 oranında, hizmetler yüzde 4.2 oranında ve gayri safi yurtiçi hasıla ve gayrisafi milli hasıla yüzde 4 oranında artmıştır.

1984-1987 döneminde istihdamda önemli artışlar sağlanmıştır. Tarım dışı istihdam yılda ortalama yüzde 4.2 oranında (282 bin kişi dolayında) artış göstermiştir. Sanayide istihdam yılda ortalama yüzde 5.2 oranında (107 bin kişi) artmıştır. Hizmetlerde artış oranı yüzde 3.9 olmuş, yılda ortalama 175 bin kişiye istihdam sağlanmıştır. Buna göre tarım dışı sektörlerde emek üretkenliği yılda yüzde 2.5 oranında artmıştır. Yıllık üretkenlik artışı sanayide yüzde 3.2, hizmetlerde yüzde 1.7 olarak belirlenmiştir.

Üretim faktörlerinin paylarında önemli değişimler olmuştur. Tarım gelirinin payı 1983'te yüzde 20.52'den 1986 yılında yüzde 18.09'a, tarım dışı maaş ve ücretlerin payı aynı dönem zarfında yüzde 24.78'den yüzde 17.70'e gerilemiştir. Buna mukabil geriye kalan gelirler içinde yer alan firma kârları, müteşebbis geliri, temettü, faiz, kira ve rantların payı yüzde 44.69'dan yüzde 64.21'e yükselmiştir.

Son otuzyediyılda Türkiye ekonomisi farklı şiddette beş enflasyon dönemi yaşamış, buna mukabil biri altı yıllık, diğeri onbir yıllık iki dönemde nisbi fiyat istikrarı sağlamıştır. Fiyat istikrarının sağlandığı iki dönem 1950-1955 ve 1960-1970 yıllarıdır.

Enflasyonun toplam arzdan ve toplam talepten kaynaklanan çok sayıda nedeni olduğu muhakkaktır. Ancak, Türkiye ekonomisinde her enflasyon döneminde kamu sektörünün aşırı genişlemesiyle beraber bütçe açıkları, emisyon artışları ve kamu sektörü borçlanması toplam talepte bir patlama meydana getirmiştir. 1980'den sonra ihracat patlaması da toplam talebin yükselmesine neden olmuştur. Toplam arzın enflasyonu etkilemesi daha ziyade 1977 sonrasında görülmüştür. 1971-1977 döneminde toplam arzdaki etkiler sınırlı olmuş, dünya petrol fiyatlarındaki patlama Türkiye ekonomisine büyük bir gecikme ile yansıtılmıştır. 1980 sonrasında ise arz cephesinde fiyat ayarlamaları gecikmesiz ve genellikle enflasyon oranını aşan oranlarda yapılmıştır. 1981-1983 yıllarında, izlenen ve yüzde 4'lük bir reel büyümenin üstüne çıkmayan nisbeten daraltıcı iktisat politikalarının sonucu enflasyon oranı yüzde 33.8'e gerilemiş fakat daha aşağıya çekilememiştir. Buna mukabil 1984-1987 yıllarında izlenen ve her geçen yıl biraz daha şiddetlenen ekspansiyonist kamu politikaları sonucu enflasyon oranı 7.5 puan yükselerek yüzde 41.3 olarak belirlenmiştir. Bu dönemde toplam talebi ve toplam arzı oluşturan bütün etkenler enflasyonun yükselmesinde de etkili olmuştur.

Ekonominin büyüme hızı 1981-83 döneminde yüzde 4'ten 1984-87'de yüzde 6.5'e yükselmiştir. Büyüme hızının yükselmesine özel yatırımların artış hızının yüzde 0.5'ten yüzde 9.7'ye, kamu yatırımlarının artış hızının yüzde 4.5'ten yüzde 10.4'e yükselmesi etkili olmuştur. Diğer taraftan yatırımlarda görülen artışlar tüketimin yavaşlamasına yol açacağına özel tüketim artış hızı yüzde 3.3'ten yüzde 6.1'e ve kamu harcamalarının artış hızı yüzde 1.5'ten yüzde 5.5'e yükselmiştir. Toplam talepte meydana gelen bu patlamalara ihracat artışı da eklenmiştir. Ancak ihracattaki patlama 1981-1983 dönemindeki yılda yüzde 27 oranındaki artışı devam ettirseydi toplam talepteki patlama çok daha şiddetli ve enflasyon çok daha yüksek olacaktı.

Reel toplam arz 1981-1983 ile 1984-1987 dönemleri arasındaki enflasyon farkının daha yüksek olmasına engel olmuştur. Tarımsal reel hasılanın artış oranı yüzde 2.1'den yüzde 4.1'e, sanayinin reel hasılanının yıllık artış hızı yüzde 6.8'den yüzde 8.6'ya ve hizmetlerin reel hasılanının yıllık artış oranı yüzde 4.2'den yüzde 5.7'ye yükselmiştir.

Ancak özel sektör de, kamu sektörü de bu reel hasıla artışlarını gerçekleştiren sık aralıklarla fiyatlarını yükselterek enflasyon oranını arttıran şoklar yaratmıştır. Para politikasının bu zam şoklarına göre yürütüldüğünü söylemek mümkün değildir.

Döviz kurunun sürekli olarak yükselmesi de toplam arz üzerinde devamlı şok etkisi yaratmıştır.

1988-1992 Beş Yıllık Dönemde Makro Ekonomik Dengeler ve Enflasyon

Son üç yılın büyüme hızlarını ve enflasyon oranlarını hesaba kattığımız zaman, ekonominin yapısal özelliklerinde ve bugünkü ekonomi politikalarında bir değişiklik olmadığı takdirde önümüzdeki beş yıllık dönemde yüzde 6'lık bir büyüme hızının yüzde 28.5'lik bir enflasyona, yüzde 5.5'lik bir büyüme hızının yüzde 25'lik bir enflasyona yol açacağı görülmektedir. 1988-1992 beş yıllık dönemde izlenecek iktisat politikası karışımının yüzde 6'lık bir büyümeye yol açacağı ve ortalama enflasyon oranının yüzde 30 dolayında olacağı tahmin edilmektedir. 1980 sonrasında izlenen iktisat politikasının enflasyonda üçer yıllık dönemler şeklinde etki yaptığı görülmektedir. Önümüzdeki beş yılda üçer yıllık enflasyon dönemlerinin meydana gelmesi halinde 1987'de yüzde 39 olacağı tahmin edilen enflasyonun, 1988'de yüzde 35'e ve 1989'da yüzde 31'e gerilemesi beklenmektedir. 1990'da yüzde 33 ile yeni bir üç yıllık döneme girilecek, enflasyon 1991'de yüzde 29'a, 1992'de yüzde 25'e gerileyebilecektir.

1988-1992 beş yıllık dönemde büyüme hızının yüzde 6 ve enflasyon oranının yüzde 30 olması daraltıcı bir makro ekonomik iktisat politikasının izlenmesine bağlı bulunmaktadır. İhracatın yüzde 10, ithalatın yüzde 8, özel ve kamu yatırımlarının yüzde 8.5, özel tüketimin yüzde 5.3, kamu tüketiminin yüzde 6, yatırımın yüzde 3.5, sanayinin yüzde 8.5 ve hizmetlerin yüzde 5.5 artacağı tahmin edilmektedir.

1988-1992 döneminde ödemeler dengesinde olumlu gelişmelerin meydana geleceği tahmin edilmektedir. Dış ticaret açığının 3 milyar dolar civarında sabit kalması, gayrisafi yurtiçi hasılanın oranı olarak 1987'de yüzde 5'ten 1992'de yüzde 3.8'e gerilemesi beklenebilir. İşçi dövizini, net turizm geliri ve diğer görünmeyenlerde olumlu gelişmeler beklenmektedir. Buna mukabil dış borç faiz ödemelerinde önemli artışların meydana geleceği tahmin edilmektedir. Görünmeyen kalemlerde sağlanan iyileşme sayesinde cari işlemler açığının azalması ve dönemin son iki yılında cari işlemler toplamının sıfırlanması beklenmektedir. Ancak cari işlemlerdeki bu iyileşmelere rağmen dış borç ödemelerinin yeni borçlarla finanse edilmesi gerekecektir. Bu suretle 1988-1992 döneminde ortalama finansman ihtiyacı 3.3 milyar dolar civarında olacak, bunun 2.3 milyar doları uzun vadeli, 1 milyar doları da kısa vadeli olacaktır.

1984-1987 döneminde yüzde 46 oranında artmış olan dolaşımdaki paranın 1988-1992 döneminde yüzde 36'ya düşürülmesi gerekecektir.

MAKRO EKONOMİK GELİŞMELER*
(Yılda Yüzde Değişme)

	1981-1983	1984-1987	1988 - 1992	
			Minimum	Maksimum
Gayrisafi Milli Hasıla	4.0	6.5	5.5	6.0
İhracat	27.0	17.0	9.5	10.0
İthalat	13.4	15.0	7.5	8.0
Nihai Yurtiçi Talep	2.9	6.9	5.5	6.0
Özel Yatırım	0.5	9.7	8.0	8.5
Kamu Yatırımı	4.5	10.4	8.0	8.5
Özel Tüketim	3.3	6.1	4.8	5.3
Kamu Tüketimi	1.5	5.5	5.5	6.0
Gayrisafi Yurtiçi Hasıla	4.0	6.1	5.5	6.0
Tarım	2.1	4.1	3.0	3.5
Sanayi	6.8	8.6	8.0	8.5
Hizmetler	4.2	5.7	5.0	5.5
Tüketici Fiyat Endeksi	33.8	41.3	28.5	31.5
Toptan Eşya Fiyatları Endeksi	30.9	38.5	25.5	28.5
Dolaşımdaki Para	36.2	46.0	32.5	36.0

ÖDEMELER DENGESİ*
(1988-1992)
(Milyar Dolar)

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
İthalat	-10.7	-12.5	-13.5	-14.6	-15.7	-17.0	-18.4
İhracat	7.6	9.5	10.5	11.6	12.7	14.0	15.4
Dış Ticaret Açığı	-3.1	-3.0	-3.0	-3.0	-3.0	-3.0	-3.0
Dış Borç Faizi	-2.1	-2.2	-2.4	-2.6	-3.0	-3.3	-3.6
İşçi Dövizî	1.6	1.9	1.9	2.0	2.0	2.1	2.1
Turizm (Net)	0.6	1.0	1.4	1.8	2.1	2.3	2.5
Diğer Görünmeyenler	1.4	1.5	1.6	1.7	1.8	1.9	2.0
Görünmeyenler Dengesi	1.5	2.2	2.5	2.9	2.9	3.0	3.0
Cari İşlemler Dengesi	-1.6	-0.8	-0.5	-0.1	-0.1	0.0	0.0
Dış Borç Ödemeleri	-2.1	-2.7	-2.8	-3.0	-3.2	-3.3	-3.5
Dış Finansman İhtiyacı	3.7	3.5	3.3	3.1	3.3	3.3	3.5
Uzun Vadeli Borçlanma	2.6	2.5	2.3	2.1	2.3	2.3	2.5
Kısa Vadeli Borçlanma	1.1	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0

*Bu tablolar, Hükümetin son dört yıllık politikalarında önemli değişiklik olmaya-
cağı varsayımı ile düzenlenmiş olup, TÜSİAD'ın önerdiği bir senaryo olarak düşü-
nülmemelidir.

3) Yatırımlar

Sabit sermaye yatırımları 1980 sonrasında meydana gelen ve dört yıl süren resesyona geride bırakarak hem özel hem de kamu kesimlerinde 1985 yılında tırmanışa geçmiştir. 1986 yılında yatırımların GSMH'ya oranı yüzde 22.3'e kadar yükselmiş ancak, 1987 yılında hem özel, hem de kamu kesimlerinde hafif bir gerileme görülmüştür. Özel kesim sabit sermaye yatırımları GSMH'nın yüzde 9.6'ından yüzde 9.0'una, kamu yatırımları ise yüzde 12.1'inden yüzde 11.8'ine gerilemiştir. 1984 ve 1985 yıllarında toplam sabit sermaye yatırımları içinde yüzde 55-57 civarında olan kamu kesiminin payı 1987'de yüzde 56.8'e gerilerken, 1984'de yüzde 45.0 olan özel kesimin payı 1985 ve 1986'da yüzde 42.9 ve 1987'de yüzde 43.2 olarak belirlenmiştir.

GSMH İÇİNDE SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ PAYI

(Milyar TL)

Sene	GSMH	Sabit Sermaye Yatırımı	% Pay
1977/80			21.4
1981/84			18.3
1977	872.9	210.8	24.1
1978	1290.7	279.6	21.7
1979	2199.5	449.3	20.4
1980	4435.1	862.6	19.5
1981	6553.6	1254.0	19.1
1982	8735.1	1664.0	19.0
1983	11551.0	2131.0	18.4
1984	18375.0	3331.0	18.1
1985	27789.0	5442.0	19.6
1986	39177.2	8743.0	22.3
1987	55757.2	11592.7	20.8

Kaynak: DPT.

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI

(GSMH'nın Oranı Olarak)

Sene	Özel	Kamu	Toplam
1980	8.6	10.9	19.5
1981	7.2	11.7	18.9
1982	7.3	11.5	18.9
1983	7.5	11.4	18.9
1984	7.4	11.0	18.4
1985	8.4	11.2	19.6
1980/85	7.7	11.3	19.0
1986	9.6	12.7	22.3
1987	9.0	11.8	20.8

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI
(YÜZDE DAĞILIM)

Sektörler	1	9	8	7
	Kamu	Özel		Toplam
Tarım	10.8	6.3		8.9
Madencilik	6.9	0.6		4.2
İmalat	7.7	30.8		17.7
Enerji	16.2	1.2		9.7
Ulaşım-Haberleşme	33.1	16.8		26.1
Turizm	1.2	2.4		1.7
Konut	1.4	36.5		16.6
Eğitim	4.4	0.4		2.7
Sağlık	1.9	0.6		1.4
Diğer	16.3	4.2		11.1
	100.0	100.0		100.0

Kaynak: DPT

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI İÇİNDE
KAMU VE ÖZEL SEKTÖR PAYLARI

Sene	Sabit Sermaye Yatırımı	Milyar TL)			
		Kamu		Özel	
		TL	%	TL	%
1973	53.4	25.1	47.0	29.3	54.9
1974	73.0	35.0	47.9	38.0	52.1
1975	106.7	53.8	50.4	52.9	49.6
1976	146.0	75.2	51.5	70.8	48.5
1977	295.0	108.0	55.4	87.0	44.6
1978	280.0	135.0	48.2	145.0	51.8
1979	479.0	238.0	49.7	241.0	50.3
1980	864.0	482.0	55.8	382.0	44.2
1981	1254.0	780.0	62.2	474.0	37.8
1982	1664.0	1023.0	61.5	641.0	38.5
1983	2131.0	1183.0	55.5	948.0	44.5
1984	3331.0	1831.0	55.0	1501.0	45.0
1985	5442.0	3107.0	57.1	2335.0	42.9
1986	8743.0	4991.0	57.1	3752.0	42.9
1987	11593.0	6582.0	56.8	5011.0	43.2

1987 yılında konut sektöründe özel sektör yatırımlarında bir gerileme beklenmektedir. 1986 yılında GSMH'nin yüzde 3.44 olan özel sektör konut yatırımları 1987 yılında yüzde 3.31'e inmiştir.

Özel sektör konut yatırımları 1981-1984 döneminde GSMH'nin yüzde 2.25'i gibi nispeten düşük bir düzeyde kaldıktan sonra 1985'te yüzde 2.68'e, 1986'da 3.44'e yükselmiş ancak, 1987 yılında hafif bir düşüş kaydetmiştir. Buna rağmen özel sektör konut yatırımları 1986 ve 1987 yıllarında 1972-1977 döneminde erişmiş oldukları yüzde 3.1 ortalamasının üstüne çıkmıştır.

ÖZEL SEKTÖR KONUT YATIRIMLARI

(Milyar TL.)

Sene	Konut Yatırımları (Milyon TL)	GSMH (Milyar TL.)	GSMH'nin Yüzdesi
1972	7.125	240.8	2.96
1973	9.360	309.8	3.02
1974	11.622	427.1	2.72
1975	17.800	535.8	3.32
1976	21.352	670.0	3.19
1977	29.400	870.2	3.38
1978	67.748	1.288.7	5.26
1979	134.491	2.199.7	6.11
1980	186.777	4.435.1	4.21
1981	145.269	6.553.9	2.22
1982	195.332	8.735.1	2.24
1983	262.500	11.551.0	2.27
1984	415.000	18.375.0	2.26
1985	745.000	27.789.0	2.68
1986	1.350.000	39.177.2	3.44
1987	1.826.700	55.757.2	3.31

Kamu kesimi içindeki sabit sermaye yatırımlarının dağılımı önemli değişikliklerin meydana geldiğini göstermektedir.

- Mahalli idarelerin sabit sermaye yatırımları 1987 yılında önemli bir artış göstermiştir. 1986 yılında mahalli idarelerin kamu sabit sermaye yatırımları içindeki payı yüzde 12.4'den yüzde 15'e yükselmiştir. Bu suretle mahalli idareler dışındaki kamu sabit sermaye yatırımlarının payı 1986'da yüzde 87.6'dan 1987'de yüzde 85'e gerilemiştir.

- Genel ve katma bütçelerle yapılan sabit sermaye yatırımlarının payı yüzde 33.9'dan yüzde 28.1'e gerilemiştir. Bu durum, bir kısım bütçe yatırımlarının bütçe dışına kaydırıldığını göstermektedir.

- 1987 yılında KİT yatırımlarının payında bir gerileme görülmektedir. 1986 yılında yüzde 40.1 olan KİT yatırımlarının payı 1987 yılında yüzde 38.8'e düşmüştür.

- İller Bankası yatırımlarının payı da 1986 yılında yüzde 2.5'den 1987 yılında yüzde 3.3'e yükselmiştir.

- Döner sermaye yatırımlarının payı yüzde 2.4 civarında kalmıştır.

Kamu kesiminde tarım, ulaştırma, turizm, eğitim ve sağlık yatırımlarının toplam içindeki payı 1987 senesinde artarken, madencilik, imalat, enerji sektörlerinin payı aynı kalmıştır. Konut sektörünün payı ise hemen hemen hiç değişmemiştir

SEKTÖRLER İTİBARIYLA SABİT SERMAYE YATIRIMLARI
(Cari Fiyatlarla)
1987*

(Milyar TL.)

Sektörler	Genel Katma	KİT	Fonlar	İller Bankası	Döner Sermaye	Alt Toplam	Yüzde Dağılım	Mahalli İdare	Toplam Kamu	Yüzde Dağılım	Özel Kesim	Yüzde Dağılım	Genel Toplam	Yüzde Dağılım
Tarım	403.8	59.4	161.9	0.0	63.8	688.9	12.3	20.6	709.5	10.8	317.0	6.3	1026.5	8.9
Madencilik	35.0	413.0	0.0	0.0	0.0	448.0	8.0	6.6	454.6	6.9	31.2	0.6	485.8	4.2
İmalat	2.3	456.6	0.0	1.8	6.3	467.0	8.3	38.8	505.8	7.7	1,545.7	30.8	2051.5	17.7
Enerji	236.0	650.0	156.4	0.0	0.0	1,042.4	18.6	21.5	1,063.9	16.2	61.6	1.2	1,125.5	9.7
Ulaştırma	422.4	941.4	430.1	0.0	55.5	1,848.8	33.0	331.9	2,180.7	33.1	842.3	16.8	3023.0	26.1
Turizm	17.5	6.5	3.0	1.8	6.0	34.8	0.6	44.6	79.6	1.2	121.5	2.4	200.9	1.7
Konut	52.0	0.2	9.6	0.0	0.5	62.3	1.1	31.4	93.7	1.4	1,826.7	36.5	1,920.4	16.6
Eğitim	222.5	0.8	25.5	0.0	12.7	261.5	4.7	29.7	291.2	4.4	22.0	0.4	313.2	2.7
Sağlık	75.2	1.8	2.5	0.0	8.8	88.2	1.6	38.8	127.0	1.9	31.3	0.6	158.3	1.4
Diğer Hizmetler	383.3	23.8	25.9	214.8	7.8	655.5	11.7	420.1	1,075.6	16.3	211.9	4.2	1,287.6	11.1
-İktisadi	217.9	23.8	1.7	2.8	7.8	254.0	4.5	50.0	304.0	4.5				
-Sosyal	165.4	0.0	24.2	212.0	0.0	401.5	7.2	370.1	771.7	11.7				
TOPLAM	1.850.0	2.553.3	815.0	218.4	160.8	5.597.5	100.0	984.0	6.581.4	100.0	5.011.2	100.0	11592.7	100.0
Yüzde Dağılım	28.1	38.8	12.4	3.3	2.4	85.0		15.0	100.0					
Yüzde Dağılım									56.8		43.2		100.0	

* Program hedefi.

SEKTÖRLER İTİBARIYLA SABİT SERMAYE YATIRIMLARI
(Cari Fiyatlarla)
1985*

(Milyar TL)

Sektörler	Genel Katma	KIT	Fonlar	İller		Döner Sermaye	Ait Toplam		Yüzde Dağılım	Mahaalli İdare	Toplam Kamu		Yüzde Dağılım	Özel Kesim	Yüzde Dağılım	Genel Toplam	
				Bankası	Bankalar		Toplam	Toplam			Yüzde Dağılım	Yüzde Dağılım				Yüzde Dağılım	Yüzde Dağılım
Tarım	315.0	26.1	0.0	0.0	0.0	45.4	385.5	8.8	15.6	402.2	8.1	247.0	6.6	649.2	7.4		
Madencilik	32.0	273.9	0.0	0.0	0.0	0.0	305.9	7.0	5.2	311.1	6.2	23.4	0.6	334.5	3.8		
İmalat	3.5	372.4	0.0	0.9	4.8	4.8	381.5	8.7	31.3	412.8	8.3	1.175.6	31.3	1.588.4	18.2		
Enerji	357.0	509.4	225.0	0.0	0.0	0.0	1.091.4	25.0	18.0	1.109.4	22.2	36.6	1.0	1.146.0	13.1		
Ulaştırma	430.0	789.6	148.8	0.0	44.1	44.1	1.412.5	32.3	242.2	1.654.7	33.2	638.4	17.0	2.293.1	26.2		
Turizm	11.5	5.3	3.5	0.9	4.2	4.2	25.4	0.6	30.7	56.2	1.1	82.8	2.2	138.9	1.6		
Konut	61.2	7.2	0.0	0.0	0.4	0.4	68.8	1.6	21.4	90.3	1.8	1.349.6	36.0	1.439.8	16.5		
Eğitim	155.7	1.4	14.6	0.0	4.8	4.8	176.5	4.0	20.9	197.4	4.0	16.4	0.4	213.8	2.4		
Sağlık	46.6	1.5	0.0	0.0	5.9	5.9	54.0	1.2	26.7	80.6	1.6	23.4	0.6	104.0	1.2		
Diğer Hizmetler	279.5	15.2	48.0	124.7	4.1	4.1	471.5	10.8	204.4	675.8	13.5	159.4	4.2	835.2	9.6		
TOPLAM	1.692.0	2.002.1	439.9	126.5	113.6	4.374.1	100.0	616.4	4.990.5	3.752.4	100.0	8.742.9	100.0	100.0			
Yüzde Dağılım	33.9	40.1	8.8	2.5	2.3	87.6	100.0	12.4	57.1	42.9							
Yüzde Dağılım																	

Kaynak: DPT

* Gerçekleşme tahmini.

1987 yılında özel sektör sabit sermaye yatırımlarının sektörlerarası dağılımı, 1986 yılındaki dağılımdan pek farklı değildir. En büyük pay yüzde 36.5 ile konut sektörüne ayrılmıştır. Bunu imalat sanayii takip etmektedir. Ancak, 1987 yılında tarım, imalat, ulaştırma sektörlerinin payında bir düşüş; enerji, turizm ve konut sektörlerinin payında hafif bir yükselme olmuştur.

Kamu yatırımlarının payına bakılacak olursa tarım, madencilik, diğer hizmetlerin payı artarken, imalat ve enerji sektörlerinin payları azalmıştır. Diğer sektörlerin toplam kamu kesimi yatırımları içindeki payları ise hemen hemen aynı kalmıştır.

İnşaat Faaliyetleri

1986 yılında inşaat faaliyetlerinde olağanüstü bir canlanma görülmüştür. İnşaat ruhsatlarının ihtiva ettiği yüzölçümü 1986 yılında yüzde 49.3, inşaat maliyetleri yüzde 60.9 oranında artmıştır.)

1987 yılının ilk yedi ayında inşaat ruhsatlarının temsil ettiği yüzölçümü 1986 yılının eşdönemine göre yüzde 21.6 oranında artmıştır. Yine aynı dönemde birim maliyetler yüzde 31.7 artış göstermiştir. İnşaatların birim değeri 1986 ortasında 65742 TL.sından 1987 ortasında 86594 TL.sına yükselmiştir.

1987 yılının ilk yedi ayında meydana gelen bu gelişmeler, 1985 yılında başlanan ve 1986 yılında hızlanan inşaat faaliyetlerinde artış eğiliminin 1987 yılında yavaşladığına işaret etmektedir.

1986 yılında inşaat ruhsatlarının toplam değeri, GSMH'nin yüzde 9.8'i gibi çok yüksek bir orana yükselmiş bulunmaktadır. 1987 yılında bu oranın GSMH'nin yüzde 10'unu aşması beklenmektedir.

YENİ İNŞAAT (Yapı Kullanma İzin Kağıtları)

Yıllar	Milyon TL	Yüzölçümü (000 M ²)	Zincirleme İndeks	Birim Değer (M ² /TL)	Zincirleme İndeks
1969	2.782.6	8.023.3	-	347	-
1970	3.004.6	8.092.8	100.87	371	106.92
1971	3.308.3	8.068.7	99.70	410	110.52
1972	4.247.8	9.676.3	119.92	439	107.07
1973	5.598.1	10.879.8	112.44	515	117.21
1974	7.318.1	9.809.3	90.16	746	144.99
1975	11.648.0	11.551.4	117.76	1008	135.16
1976	13.306.2	12.273.6	106.25	1084	107.51
1977	18.818.6	14.158.6	115.36	1329	122.60
1978	44.643.2	14.934.1	105.48	2991	225.03
1979	80.261.5	15.635.9	104.70	5133	171.62
1980	145.303.5	17.835.1	114.07	8358	162.82
1981	166.449.9	15.469.9	86.74	10760	128.73
1982	210.283.6	15.945.1	103.07	13188	122.57
1983	297.300.0	15.931.0	99.91	18662	141.51
1984	445.820.0	15.882.0	99.69	28071	150.42
1985	675.054.0	15.489.0	97.53	43582	155.26
1986	1.524.261.4	22.297.4	143.96	68368	156.87

YENİ İNŞAAT
(İnşaat Ruhsatnameleri)

Yıllar	Milyon TL	Yüzölçüm (000 m ²)	Zincirleme Endeks	Birim Değeri (m ² /TL.)	Zincirleme Endeks
1969	6987.3	17158.7		388	
1970	8120.2	19741.7	115.05	411	105.93
1971	7171.4	16909.5	85.65	424	103.16
1972	8686.4	19230.9	113.73	452	106.60
1973	13351.1	24485.0	127.32	545	120.58
1974	15136.0	20347.6	83.10	744	136.51
1975	23669.1	23337.5	114.69	1014	136.29
1976	32682.9	29618.7	126.91	1103	108.78
1977	40339.0	28972.6	97.82	1392	126.20
1978	92729.1	32237.3	111.27	2876	206.61
1979	76700.8	34080.0	105.72	5185	180.29
1980	249539.7	28422.4	83.40	8780	169.33
1981	209336.5	19884.3	69.96	10528	119.91
1982	288052.0	21728.7	109.28	13257	125.92
1983	485336.4	25554.9	117.61	18992	143.26
1984	799095.0	28888.0	113.04	27662	145.65
1985	1615191.0	37251.0	128.95	43360	156.75
1986	3881417.0	55624.4	149.32	69779	160.93

Ancak inşaat ruhsatlarının temsil ettiği yatırım değerlerinin tamamının fiilen gerçekleşmediği görülmektedir. 1987 yılının ilk yedi ayında yapı kullanma izin kağıtlarının sayısı yüzde 5,4, yüzölçümü yüzde 11,8, değeri yüzde 49,8 ve birim maliyeti yüzde 34,0 oranlarında artmıştır. 1986 yılında ruhsat alan yapıların yüzölçümü yüzde 49,3 gibi olağanüstü bir artış göstermişti. 1980'den sonra 15,5 milyon metre kare etrafında sabit kalmış inşaat yüzölçümü 1986 yılında bir patlama göstermiştir. Bu denli yüksek bir artışın 1987'de tekrarlanmayacağı tahmin edilmektedir. Nitekim 1987 yılının ilk yarısında yüzölçümü artışının yüzde 10'da kaldığı görülmektedir.

Yapı kullanma izin kağıtlarına göre de 1986 yılında GSMH'nin yüzde 3,9'una eşit değerde kullanım izni alınmıştır. 1986 yılında yapı kullanma izin kağıtlarına göre yapıların değeri 1,5 trilyon TL'sini bulmuştur. Bunun 1987 yılında 2,25 trilyon TL civarında belirlenmesi beklenmektedir. Buna göre 1987 yılında yapı kullanma izin alan yapıların değeri GSMH'nin yüzde 4,0'una ulaşmış olacaktır.

1986 yılının ilk yarısında gerçekleştirilen inşaat faaliyetleri sonuçlarına göre daha çok geniş konut ve daireye ilgi olduğu anlaşılmaktadır. İnşaat ruhsat verilen apartman dairelerinin ortalama genişliğinin 117 m², konutların ise 112 m² olduğu anlaşılmaktadır.

DİE'nin verilerine göre inşaat ruhsatı verilen apartman dairelerinin ortalama 10 milyon 200 bin liraya mal olduğu gözlenmiştir. Konutlar için bu tutar 8 milyon 800 bin TL olarak gerçekleşmiştir. Geçen yılın aynı döneminde aynı genişlikte bir daire 7,7 milyon TL., bir konut ise 6,5 milyon TL.sına malolmaktaydı.

İNŞAAT RUHSATNAMESİ VE
YAPI KULLANMA İZİN BELGELERİ
(Ocak-Haziran)

	Ruhsatname		İzin Belgesi	
	1987	1986	1987	1986
TOPLAM				
Sayı	56.535	41.480	32.245	30.493
Yüzölçümü (m ²)	29.719.699	23.572.632	10.345.919	9.428.161
Değer (Milyon TL)	2.532.270	1.537.614	878.646	595.122
Daire Sayısı	209.561	167.765	76.285	71.083
EV				
Sayı	31.138	18.951	11.959	11.170
Yüzölçümü (m ²)	4.619.011	2.958.652	1.427.741	1.351.226
Değer (Milyon TL)	364.440	170.710	109.494	78.568
Daire Sayısı	41.326	26.250	14.512	13.070
APARTMAN				
Sayı	20.460	17.683	18.501	17.533
Yüzölçümü (m ²)	19.747.836	16.729.204	6.572.505	6.155.479
Değer (Milyon TL)	1.717.451	1.093.372	570.538	394.102
Daire Sayısı	168.242	141.495	61.773	58.013
TİCARİ VE SİNAİ YAPILAR				
Sayı	2.692	3.457	1.292	1.376
Yüzölçümü (m ²)	2.257.897	3.219.697	1.980.317	1.593.181
Değer (Milyon TL)	195.711	207.093	167.304	101.903
DİĞER YAPILAR				
Sayı	2.084	1.329	493	414
Yüzölçümü (m ²)	1.239.997	1.065.079	365.356	328.275
Değer (Milyon TL)	102.517	66.440	31.250	20.549

Kaynak: DİE

İNŞAAT RUHSATNAMESİ VE
YAPI KULLANMA İZİN BELGELERİ

	Temmuz		Değişme Oranı %	Kümülatif		Değişme Oranı %
	1986	1987		Ocak/ Temmuz 1986	Ocak/ Temmuz 1987	
İnşaat Ruhsatnameleri						
Sayı	12.617	13.013	3.1	54.097	69.817	29.1
Yüzölçümü (Bin m ²)	6.755	7.614	12.7	30.727	37.366	21.6
Değer (Milyon TL)	482.453	703.348	45.8	2.020.067	3.235.663	60.2
Birim Değ.(m ² /TL)	71.422	92.376	29.3	65.742	86.594	31.7
Yapı Kullanma İzin Belgeleri						
Sayı	7.247	7.596	4.8	37.740	39.773	5.4
Yüzölçümü (Bin m ²)	1.999	2.414	20.8	11.426	12.770	11.8
Değer (Milyon TL)	135.948	218.320	60.6	731.070	1.094.933	49.8
Birim Değ.(m ² /TL)	68.008	90.439	33.0	63.983	85.743	34.0

Kaynak: DİE

Yurtiçi çimento satışları inşaat ruhsatnamelerinde görülen yüzde 21.6'lık yüzölçümü artışını doğrular mahiyettedir. Çimento satışlarının kümülatif artış oranı Ağustos sonunda 1986 yılının eş dönemine göre yüzde 20.9 oranında artmıştır. 1986 Ağustos'unda artış oranı yüzde 22 idi. Buna göre çimento satışlarında 1986'ya kıyasla çok az bir yavaşlamanın mevcut olduğu söylenebilir.

YURTIÇİ ÇİMENTO SATIŞLARI

	1985		1986				1987			
	Aylık	Kümülatif	Aylık	Kümülatif	% Değişim		Aylık	Kümülatif	% Değişim	
					Aylık	Kümülatif			Aylık	Kümülatif
Ocak	552	552	763	763	38.2	38.2	875	875	14.7	14.7
Şubat	440	992	753	1516	71.1	52.8	1198	2073	59.0	36.7
Mart	881	1873	1373	2889	55.8	54.2	1050	3123	-23.5	8.1
Nisan	1527	3400	1905	4794	24.8	41.0	2115	5238	11.0	9.3
Mayıs	1763	5163	1899	6693	7.7	29.6	2048	7286	9.8	8.9
Haziran	1323	6486	1606	8299	21.4	28.0	2469	9755	53.7	17.5
Temmuz	1831	8317	2056	10355	12.3	24.5	2680	12435	30.3	20.1
Ağustos	1510	9827	1633	11988	8.1	22.0	2055	14490	25.8	20.9
Eylül	1862	11689	2122	14110	14.0	20.7				
Ekim	1659	13348	2132	16242	28.5	21.7				
Kasım	1403	14751	1499	17741	20.3	20.3				
Aralık	1047	15798	1193	18934	19.8	19.9				

İnşaat faaliyetlerindeki bu artışlar inşaat malzemeleri fiyatlarındaki yüksek artışlara rağmen meydana gelmiştir. İnşaat malzemeleri fiyatları dikkat çekecek bir şekilde yılda yüzde 54 etrafında sabit bir artış oranı sergilemektedir.

İnşaat malzemeleri toptan fiyatlarında görülen yüksek artışlar bir taraftan aşırı talepten, diğer taraftan arz esnekliğinin düşüklüğünden kaynaklanmaktadır.

İNŞAAT MALZEMELERİ TOPTAN FİYATLARI

	(% Artış)			
	1984 Ortalama	1985 Ortalama	1986 Ortalama	1987 Ağustos
Genel	53.2	53.8	53.8	54.5
Çimento	38.0	53.0		
Tuğla	66.6	100.8		
İnşaat Demiri	46.1	45.8		
Boru Demir	41.8	47.9		
Kiremit	48.0	78.5		
Kereste	55.2	27.6		
Cam	49.1	44.2		
Kireç	26.6	77.8		
Alçı	19.0	71.7		
Çinko	54.0	18.2		
Toptan Eşya Fiyat Endeksi	52.0	40.0	26.7	46.1

1983 yılını baz olarak aldığımız takdirde yapı malzemesi fiyatlarının yüzde 471,5 oranında artmış olduğunu , buna mukabil genel endekse göre toptan eşya fiyatlarının yüzde 286,9, gıda maddelerinin yüzde 295 oranında ve sanayi hammaddeleri ve mamullerinin yüzde 278,6 oranında artmış olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile toptan eşya fiyatları endekslerine dahil olan mal grupları birbirlerine oldukça yakın oranlarda artarken yapı malzemeleri fiyatlarının artış oranı diğerlerinin iki katı olmuştur.

Yatırım Teşvik Belgeleri

1987 yılının ilk on ayında DPT Teşvik Uygulama Başkanlığı tarafından yayınlanan veriler, bu dönemde, 2158 adet projeye teşvik belgesi verildiğini ve bunların toplam yatırım tutarının 5,5 trilyon TL.sını bulduğunu göstermektedir. Projelerin yatırım tutarında geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 25,3 oranında artış olmuştur.

DİE'nin toptan eşya fiyat endeksindeki yüzde 33,9'luk artış oranı gözönüne alındığında, yatırım tutarında yüzde 8,6'lık azalma kaydedilmiştir.

Ocak-Ekim döneminde teşviğe bağlanan yatırımların yüzde 22,2'sini oluşturan 1 trilyon 231,4 milyar liralık kısmı ulaştırma sektörüne yönelik olmuştur. Bu sektörü, 650,5 milyar lira ile turizm, 647,3 milyar lira ile dokuma ve giyim, 275 milyar lira ile çimento takip etmektedir.

Bu yılın ilk on ayında teşvik belgesi verilen yatırımların yaklaşık üçte ikisinin komple yeni yatırımlardan oluştuğu belirlenmiştir. Ancak 3 trilyon 678,9 milyar lirayı bulan komple yeni yatırımlarda geçen seneye göre sadece yüzde 16,1'lik bir artış kaydedilmiştir. Geçen yıl 747,3 milyar lira ile ikinci sırada yer alan tevsi yatırımlar ise bu yıl yüzde 36,6'lık gerilemeyle 474 milyar liraya inmiştir. Buna karşılık modernizasyona yönelik yatırımlarda ve yenileme yatırımlarında önemli bir artış gözlenmiştir.

TEŞVİK BELGELERİNİN MAHİYETLERİNE GÖRE DAĞILIMI (Ocak-Ekim)

	1987	1986	% Değişim
Komple Yeni Yatırım	3.678.850	3.168.693	16.1
Modernizasyon	1.005.688	208.123	383.2
Tevsi	474.003	747.278	-36.6
Yenileme	192.751	32.244	497.8
Darboğaz Giderme	86.937	110.604	-21.4
Entegrasyon	41.432	72.348	-42.7
Tamamlama	38.059	18.270	108.3
Kalite Düzeltme	22.781	73.213	-68.9
Finansal Kiralama	9.595	-	-
Devir	1.090	-	-
TOPLAM	5.551.186	4.430.773	25.3

YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI
(Ocak-Ekim 1987)

Sektörler	Belge Sayısı	Toplam Yatırım (Milyon TL)	İşletme Sermayesi (Milyon TL)	Doviz Gereği (Bin \$)	İstihdam
TARIM	159	131.828	20.108	30.270	3.849
- Bitkisel Üretim	14	15.354	1.877	7.650	334
- Hayvancılık	131	107.174	17.891	18.452	3.163
- Su Ürünleri	14	9.300	340	4.168	352
MADENCİLİK	115	462.042	2.677	204.855	8.065
İMALAT	1.156	2.009.777	125.033	939.962	67.305
- Gıda ve İçki	168	146.734	23.671	45.702	6.524
- Dokuma ve Giyim	286	647.348	41.549	359.479	17.893
- Orman Ürünleri	50	39.573	3.661	18.528	1.868
- Kağıt	8	30.768	2.370	13.380	616
- Deri ve Kösele	49	37.013	4.461	13.314	3.156
- Lastik	31	72.124	2.310	25.772	1.392
- Kimya	41	88.523	3.499	26.353	1.345
- Cam	17	74.379	1.392	34.065	1.209
- Demir-Çelik	20	73.998	6.450	32.791	1.260
- Demirdışı Metaller	8	23.902	362	13.953	673
- Taşıt Araçları	48	88.533	2.534	42.542	2.298
- Madeni Eşya	52	88.685	11.779	34.755	3.277
- Mesl.Bil.Ölçü.Opt.Do.	14	21.584	1.300	10.520	893
- Makina İmalat	22	8.530	601	4.412	2.886
- Elektrik Makinaları	14	17.554	1.517	8.465	1.748
- Elektronik	12	27.429	1.200	14.631	591
- Çimento	98	275.276	4.529	127.000	4.239
- Pişmiş Kil.Çim.Ger.	175	169.021	6.739	76.569	13.869
- Seramik	6	42.010	2.100	17.462	416
- Diğerleri	37	36.793	3.009	20.269	1.152
ENERJİ	11	619.363	210	152.509	4.837
HİZMETLER	717	2.328.176	29.174	869.192	45.915
- Ulaştırma	227	1.231.411	3.033	572.462	17.005
- Turizm	232	650.488	19.497	96.619	18.160
- Ticaret	75	251.688	3.761	86.096	4.977
- Diğerleri	183	194.589	2.883	114.015	5.773
GENEL TOPLAM	2.158	5.551.186	177.202	2.196.788	129.971

YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN
MAHIYETLERİNE GÖRE DAĞILIMI

	1984	1985	1986	(%) 1987 (10 Ay)
Komple Yeni Yatırımlar	65.0	81.1	72.5	66.3
Tevsi	16.9	8.2	15.3	8.5
Tamamlama	4.0	0.8	1.9	0.7
Modernizasyon	2.4	4.2	4.5	18.1
Darboğaz Giderme	3.3	0.9	2.1	1.6
Yenileme	5.5	1.3	1.0	3.5
Kalite Düzeltme	2.1	1.2	1.6	0.4
Entegrasyon	0.8	2.3	1.2	0.7
Finansal Leasing				0.2
	100.0	100.0	100.0	100.0

Bu yılın Ocak-Ekim döneminde teşviğe bağlanan yatırımların yüzde 27.1'i Marmara, yüzde 15.8'i Ege ve yüzde 11.4'ü Akdeniz bölgesindeki yatırımlara aittir. Bu dönemde teşviğe bağlanan yatırımların sadece yüzde 1.4'lük bölümü Doğu, yüzde 5.5'lik bölümü Güney-Doğu Anadolu bölgesine yöneliktir.

Teşvikli yatırımların yüzde 25'inin birden fazla ili kapsayan geniş çaplı yatırımlardan oluştuğu belirlenmiştir.

YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN BÖLGESEL DAĞILIMI
(Ocak-Ekim 1987)

	Belge Sayısı	Toplam Yatırım (Milyon TL.)	İstihdam (Kişi)
Marmara	803	1.507.129	44.967
Ege	363	878.155	22.741
Akdeniz	246	630.487	14.609
İç Anadolu	317	458.012	16.833
Güneydoğu Anadolu	91	306.192	7.279
Karadeniz	212	238.250	10.342
Doğu Anadolu	85	79.546	4.028
Bölgesi Belirsiz	40	1.428.462	8.978
TOPLAM	2.158	5.551.186	129.971
(Kalkınmada Öncelikli Yöreler)	(331)	(323.444)	(18.125)

*Birden fazla ili kapsayan yatırımlar

Öte yandan, Ocak-Ekim dönemine ilişkin verilere göre, bir kişilik istihdam yaratabilmek için gerekli yatırım tutarı 42.7 milyon liraya ulaştı. Yılın ilk on ayında teşvik belgesi verilen 5 trilyon 551.2 milyar liralık yatırım sonucunda 129 bin 971 kişilik istihdam yaratılması öngörüldü. Bir kişilik istihdam için gerekli yatırım geçen yılın eş dönemi için 34.9 milyon, geçen yılın tümü için 32.6, 1985 yılı için 33.1, 1984 yılı için 18.8 milyon lira olarak hesaplanmıştır.

Kişi başına yatırım maliyetini, toplam yatırımların dörtte birini oluşturan ve sermaye-yoğun özelliğe sahip, birden fazla ili kapsayan geniş çaplı yatırımlar yükseltmektedir. Bu tür yatırımlar sonucu ancak 159.1 milyon liralık yatırım karşılığında bir kişilik istihdam yaratılabileceği hesaplanıyor. Buna karşılık Doğu Anadolu, Karadeniz ve İç Anadolu Bölgesi'ne yönelik yatırımların ise emek-yoğun özelliğinin ağır bastığı gözleniyor. Doğu Anadolu Bölgesi'nde bir kişilik istihdam için 19.7 milyon, Karadeniz'de 23 milyon, İç Anadolu'da 27.2 milyon liralık yatırım gerekmektedir.

Yıllar itibariyle bir kişilik istihdam için gerekli yatırım tutarı şöyle:
(Teşvikli yatırımlar için)

Yıllar	Toplam Yatırım (Milyon TL)	İstihdam (Kişi)	Kişi Başına Yatırım (Milyon TL)
1980	207.026	69.820	3.0
1981	1.046.024	129.042	8.1
1982	512.298	65.570	7.8
1983	571.216	51.738	11.0
1984	1.105.224	58.897	18.8
1985	3.531.418	106.604	33.1
1986	5.129.353	257.306	32.6
1987(10 Ay)	5.551.186	129.971	42.7

1987 Yılı Yatırım Teşvikleri

Teşvik edilen alanlardaki yatırımlar için uygulanmakta olan teşvik tedbirleri, yatırım aşamasındaki teşvikler ve işletme aşamasındaki teşvikler olarak sınıflandırılabilir. Teşviklerin bir kısmı ise hem yatırım aşamasında, hem de işletme aşamasında uygulanacak niteliktedir.

Yatırım Aşamasında Uygulanan Teşvikler

Yatırım aşamasına yönelik teşviklerden maksat yatırım tamamlanıncaya kadar yani yatırım faaliyetlerinin tamamlanıp üretime geçinceye kadar olan dönemde uygulanan teşviklerdir.

1) Gümrük Muafiyeti: Rekabet gücünü arttıracak, yeni teknoloji getirecek, plan ve programlara uygun yatırımlarda ithal edilmesi gereken makina ve teçhizat gümrükten muaf olarak ithal edilebilmektedir.

2) Düşük Faizli İç ve Dış Yatırım Kredisi: Kredi faizlerindeki yüksekliğin etkisinin hafifletilmesi için bir yandan dış menşeli döviz kredileri karşılığı kullanılan yatırım kredilerinde "sabit kur düşük faiz" esası getirilmiş, öte yandan da TC Merkez Bankası kaynaklı reeskont kredilerinde faiz oranı düşük tutulmuştur. Yatırımlarda kullanılacak dış kredilerde uygulanacak faiz oranı yüzde 32 olarak belirlenmiştir.

3) Vergi-Resim-Harç İstisnası: Bu istisna, tam kapasite ile üretime geçtikten sonra beş yıl müddetle aşağıdaki oranlarda ihracat yapmayı taahhüt eden yatırım projelerine açılacak orta ve uzun vadeli iç yatırım kredileri ile döviz kredilerine ve dış kredilere uygulanmaktadır.

Yatırım Bölgesi

Yıllık Üretim Asgari

Gelişmiş bölgelerde yapılacak yatırımlarda	%20'si
Normal bölgelerde yapılacak yatırımlarda	%10'nu
Kalkınmada öncelikli yörelerde	% 5'i

4) Kaynak Kullanımı Destekleme Primi: Prim, "Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu"ndan yatırımcılara nakden ödenen bir yardımdır. Yatırımın büyüklüğüne göre destekleme primi ödenmesi farklı şekillerde olmaktadır. Yatırım tutarı 1 milyar TL.sının üzerinde ise "destekleme primi" fiilen gerçekleşen yatırımın belli bir yüzdesi olarak hesaplanmakta, 1 milyar liranın altındaki yatırımlarda ise, yatırımcı firmaya kullanılan "yatırım kredileri" esas alınmakta ve bu kredilerin belirli bir yüzdesi (%7) destekleme primi olarak ilgili kuruluşa ödenmektedir.

Prim oranı bölgelere göre değişmektedir:
1 milyar TL.sının üzerindeki yatırımlarda:

Yatırım Bölgeleri

Sabit Yatırımın

a) Birinci derecede kalkınmada öncelikli yörelerde	%20'si
b) İkinci derecede kalkınmada öncelikli yörelerde ve gemi inşaatında	%15'i
c) Normal bölgelerde	% 7'si
d) Gelişmiş yörelerde bulunan ve ilgili bakanlıkça veya devlet kuruluşlarınca mecburi olarak yer	

değiştirilerek Bakırköy/Kartal/Orhaneli/Aydın
organize sanayi bölgelerine taşınan tesislerde %10'nu
e)Normal bölgelere taşınan tesislerde ise %15'i

oranında yatırım destekleme primi ödenir.

Konaklama tesisleri için prim şöyle belirlenir:

Toplam Yatırım İçindeki Özkaynak Oranı (%)	2000 ve Üzeri	1500 1999	1000 1499	750 999	500 949	250 499	100 243
40 ve üzeri	20	19	18	17	16	15	14
35 - 39	17	16	15	14	13	12	11
30 - 34	14	13	12	11	10	9	8
25 - 29	11	10	9	8	7	7	7
20 - 24	8	7	7	7	7	7	7

Yat filosu, yat çekek yerleri, yat limanları yatırımlarında ödenecek prim oranı yüzde 20'dir.

5) Dahilden Tedarik Edilen Yatırım Tutarı Üzerinden İmalatçılara Teşvik Primi: Teşvik belgeli yatırımlarda dahilden temin edilen yatırım mallarının yüzde 20'si oranında yatırımcıya teşvik primi ödenir.

6) Bina, İnşaat Harcı İstisnası: Her türlü fabrika, değirmen, sınai nitelikteki imalathaneler ve tersaneler ile organize sanayi bölgelerinde yapılan her türlü bina inşaatı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı ile DPT'ce teşviki karara bağlanmış otel, motel ve benzeri turistik tesisler bina inşaat harcından müstesnadır.

7) KDV Ertelemesi: Yatırım mallarının ithalinde tahakkuk eden KDV verginin fiilen indirilmesinin mümkün olduğu tarihe kadar ertelenmektedir. Yerli temin edilen yatırım mallarında KDV erteleme yoktur.

8) Döviz Tahsisi: Teşviğe bağlanan yatırımlara belge üzerinde belirtilen veya global liste ile uygun görülen miktara kadar makina, teçhizat, hammadde ve ara malları için döviz tahsisi bankalarca yapılır.

9) Finansal Kiralama (Leasing): Bu yatırımın gerçekleşmesi için gerekli olan makina ve teçhizatın tamamının veya bir bölümünün finansal kiralama yolu ile temini mümkündür. Kiralayan ve kiracı (yatırımcı) yürürlükteki mevzuat çerçevesinde teşvik tedbirlerinden yararlandırılır.

10) Diğer Teşvikler: Yatırımlar için gerek çeşitli mevzuat, gerekse program kararnamele ile çeşitli teşvikler getirilmektedir. Bunlar arasında halen geçerli olan döviz tahsisi, aynı ve nakdi dış kredi kullanma imkanı, kullanılan tesis ithali, bina inşaat harcı istisnası, kalkınmada öncelikli yörelerde arazi ve arsa tedarikine ilişkin devir, temlik, alım satım kira gibi işlemlerde vergi, resim harç istisnası, turizm yatırımlarında devletçe arazi tahsisi ve altyapı yatırımlarının üstlenilmesi gibi çeşitli teşvikler sayılabilir.

İşletme Döneminde Uygulanan Teşvikler

1) Yatırım indirimi istisnası: Teşvik belgesi almış yatırımlarda harcamalardan bina, makina, tesisat, araç ve benzeri amortismanına tabi yeni aktif değerlerin maliyet bedellerinin (harcamalarda özkaynak kredi ayırımı yapılmaksızın) belirli bir yüzdesi, yatırım yapan şirketin gelir ve kurumlar vergisi kazancından indirilir.

Yatırım indirimi bölgelere göre farklı oranlarda uygulanır:

<u>Yatırımın Özelliği</u>	<u>Yatırım İndirim Miktarı</u>
1)Gelişmiş bölgelerde yapılacak yatırımlar (İstanbul,Kocaeli illeri ile Ankara İzmir, Bursa Belediye hudutları dahil)	%30
2)Bu bölgelerdeki organize sanayi bölgelerinde yapılacak yatırımlar	%40
3) Normal bölgelerde yapılacak yatırımlar (bölge kalkınması ile ilgili yatırımlar)	%40
4)Zirai yatırımlar	%40
5)İkinci derecede kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlar	%60
6)Birinci derecede kalkınmada öncelikli yöreler ile "özel önem" taşıyan sektörlerde sermaye şirketleri ve kooperatiflerce yapılacak yatırımlar (toplam sabit yatırım tutarı 1 milyar TL.nin üzerinde olmak kaydıyla gemi inşa, gemi inşa ve onarım tesisleri (yüzer havuzlar dahil) Ro/Ro gemisi, tren ferisi, feribot, ve ful konteyner gemisi ithal ve işletmeciliği, enerji, elektronik (haberleşme ve yüksek teknolojiye dayalı elektronik mamuller üretimi) sektörü, tıbbi cihazlar üretimi, sağlık tarım ve hayvancılık ve bunlara bağlı entegre tesisler. Turizm (konaklama ve mevcut tesislere entegre kongre tanzimi) yatırımları ve eğitim yatırımları	%100
7)Su ürünleri yatırımları	%100
8)Sermaye şirketleri, kooperatif ve iş ortaklarının yapacağı bilimsel araştırma ve geliştirme yatırımları	%100

2) Finansman Fonu İstisnası: Finansman fonu, tanımı gereği, yapılacak yatırımların finansmanında kullanılacak bir fon niteliğindedir. Teşvik belgesi almış ve yatırım indiriminden yararlanacak kurumlar bu imkandan istifade ederler. Yatırıma başlandığında bu yatırımı finanse edecek fon kurumun o yılki kazancından indirilir. Açılacak fon toplam yatırım tutarını aşamaz ve kurumlar vergisi matrahının yüzde 25'i ile sınırlıdır.

3) Düşük Faizli İç ve Dış Kredi: Firmalar tesislerini tamamlayarak deneme üretimi yapabilecek şekilde işletmeye açtıkları tarihten itibaren bir yıl içinde teşvik belgelerinde öngörülen işletme kredisi için TC Merkez Bankası reeskont imkanlarından bankalar aracılığı ile yararlanabilirler. Bankalarca sağlanan kredilere uygulanan cari faiz hedeflerinin altında faizle temin edilen bu kredi beş yıl vadelidir.

4) Emlak Vergisi Muafiyeti: Teşvik edilen yatırımlarda emlak vergisine tabi bina gibi sabit kıymetler için belirli bir süre emlak vergisi alınmamaktadır.

5) Hızlandırılmış Amortisman ve Yeniden Değerleme: Yatırımlarda sarfedilen sermayenin kısa zamanda geriye dönüşünü sağlamak ve ilk yıllarda düşük amortismanlar dolayısıyla vergi matrahını yükseltmek ve yüksek oranlı amortismanların karşılığını işletmelerde bırakmak suretiyle normal amortismanlardan daha yüksek amortisman oranları kabul edilmiştir. Normal amortisman oranlarının iki katına kadar amortisman nispetleri uygulanabilmektedir. Ancak, üst hudut olarak yüzde 50 oranı kabul edilmiştir. Sözü edilen imkan teşvikli veya teşviksiz tüm yatırımlar için sözkonusudur.

Ayrıca işletmelere belirli varlıklarını yeniden değerleyebilmeleri imkanı tanınmıştır. Yeniden değerlendirme oranı, toptan eşya fiyatları genel endeksinde meydana gelen ortalama fiyat artışının yüzde 10 eksikidir.

6) Kullanılmış Tesis İthalı: Belirli şart ve hallerde yatırımcılara "kullanılmış" tesis ithal edebilme imkanı verilmiştir. Kullanılmış tesis ithalinin şartları proje bazında DPT ile müzakere edilerek belirlenmektedir.

Hem Yatırım, Hem de İşletme Aşamasında Uygulanan Teşvikler:

1) Devletçe arazi tahsisi ve altyapı yatırımlarının devletçe üstlenilmesi (turizm yatırımları)

2) Özel önem taşıyan sektörler ile kalkınmada öncelikli yörelerde çalışanların ücretlerinin vergilendirilmesinde indirim

3) Konut inşaatı ile kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlarda vergi, resim ve harç istisnası

4) Aynı ve nakdi dış kredi kullanma imkanı

5) Turizm ve ziraat gibi yatırımlarda devlete ait fonlardan (turizm geliştirme fonu gibi) veya ihtisas bankasından düşük faizli kredi

6) Rihtım resmi muafiyeti.

4) Kamu Maliyesi

Kamu Kesimi Genel Dengesi

1987 yılı kamu kesimi genel dengesine ilişkin veriler -konsolide bütçe gerçekleştirmeleri hariç- henüz yayınlanmadığından kamu genel dengesinin program hedefleri ile gerçekleştirme tahminleri arasında bir mukayese yapmak mümkün olmamıştır.

1987 yılında toplam kamu gelirlerinin cari fiyatlarla yüzde 47.9 oranında kamu sabit sermaye yatırımlarının yüzde 31.9 oranında, kamu tüketim harcamalarının ise yüzde 41.9 oranında artması programlanmıştır.

1987 yılında vergi gelirlerinin yüzde 48.4, vergi dışı normal gelirlerin yüzde 42.7, faktör gelirleri ve sosyal fonların ise yüzde 48.0 oranında artması hedeflenmiştir. 1987 yılı kamu sabit sermaye yatırımlarının yüzde 38.8'inin KİT'ler, yüzde 28.1'inin konsolide bütçe, yüzde 18.3'ünün mahalli idareler, yüzde 12.4'ünün fonlar, yüzde 2.4'ünün ise döner sermayeler tarafından gerçekleştirilmesi programlanmıştır.

KAMU KESİMİ GENEL DENGESİ* (1987) (CARI FİYATLARLA, Milyar TL)

	Genel		K İ T		Mahalli İdareler	Döner Sermaye	Fonlar	Toplam
	Katma	İşletmeci	Tasarruflu	Toplam				
Vergiler	8710.0	-739.4	-18.4	-757.7	1100.6	-37.1	1219.7	10235.5
-Vasıtasız	4180.0	-739.4	-18.4	-757.7	521.3	-37.1	116.9	4023.4
-Vasıtalı	4530.0				579.3		1102.8	6212.1
Vergi Dışı Normal Gelirler	928.0	-251.2		-251.2	307.0	-4.2	105.6	1085.2
Faktör Gelirleri	272.0	2564.1	97.4	2661.6	314.6	375.5	241.6	3865.3
Sosyal Fonlar						-145.6		-145.6
(Cari Transferler)	-4237.0	219.3		219.3	-79.6		-755.2	-4852.5
KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	5673.0	1792.8	79.1	1871.8	1642.6	188.6	811.7	10187.8
CARİ GİDERLER	-4195.0				-587.8		40.5	-4823.3
KAMU TASARRUFU	1478.0	1792.8	79.1	1871.8	1054.8	188.6	771.3	5364.5
YATIRIMLAR	1850.0	2590.2	-22.4	-2612.5	-1204.2	-160.8	-815.0	-6642.5
-Sabit Sermaye	1850.0	2530.9	-22.4	-2535.3	-1202.4	-160.8	-815.0	-6581.5
-Stok Değişmesi		-59.3		-59.3	-1.8			-61.1
TASARRUF-YATIRIM FARKI	-372.0	-797.4	56.7	-740.7	149.4	27.8	-43.7	-1278.0
SERMAYE TRANSFERLERİ	-548.0	188.5	8.2	196.6	-4.1	-11.9	-60.5	-427.9
-Servet Vergileri	90.8				108.5		0.5	199.0
-(Diğer Transferler)	-513.0	240.1	58.9	299.0	6.9	-1.0	-34.0	-242.1
-(Kamulaş ve s.Değer Art.)	-125.0	-51.6	-50.7	-102.4	-119.5	-10.9	-27.0	-324.8
KASA-BANKA/BORÇLANMA	920.0	609.0	-64.9	544.1	153.5	-15.9	104.2	1705.9
-Kasa-Banka Değişimi		212.7	-204.5	8.2	-131.2	-89.1	-206.1	-418.2
-Dış borçlanma (net)	1010.0	229.9	125.2	355.0	289.0	-0.2	655.9	289.7
.Dış Borç Ödemesi	-1140.0	-741.8	-480.5	-1222.4	-13.4	-0.2		-2376.0
.Dış Borç Kullanımı	130.0	971.7	605.7	1577.4	302.4		655.9	2665.7
-İç Borç/Alacak (net)	1930.0	581.0	14.4	595.5	-1.1	73.4	-345.6	2252.2
-Stok Değişmesi Fonu		-414.6		-414.6	-3.2			-417.8

* Program hedefleri

1987 Yılı Konsolide Bütçesi

Yüzde 4 büyüme hızı ve yüzde 20 enflasyon hedefi esas alınarak hazırlanan 1987 konsolide bütçesinin harcama tahmini 11.050 milyar TL., gelir hedefi ise 10.120 milyar TL. olarak belirlendi. Bütçe açığının 930 milyar TL. olarak gerçekleşmesi öngörüldü.

1987 yılı konsolide bütçesinin harcama ve gelir tahminleri ve 1986 yılı başlangıç ödenekleri ile mukayesesi şöyledir.

KONSOLİDE BÜTÇE BAŞLANGIÇ ÖDENEKLERİ (Milyar TL)

	1987	1986	Yüzde Değişme
Harcamalar	11050	7254	52.3
Cari Harcamalar	4198	3048	37.7
Personel	2250	1550	45.2
Diğer Cari	1949	1498	30.1
Yatırımlar	1852	1303	42.1
Transfer Harcamaları	5000	2903	72.2
Gelirler	10120	6750	49.9
Vergi Gelirleri	8860	5750	54.1
Diğer Gelirler	1260	1000	26.0
Bütçe Açığı	930	504	84.5

Buna göre, başlangıç ödenekleri itibariyle en yüksek artış, yüzde 72.2 ile transfer harcamalarında olmuştur. Bütçe açığının ise yüzde 84.5 oranında bir artışla 930 milyar TL olarak gerçekleşmesi öngörülmüştür.

Ekim sonu itibariyle konsolide bütçe gelir ve gider gerçekleştirmeleri şöyle olmuştur:

1987 KONSOLİDE BÜTÇE GERÇEKLEŞMESİ (OCAK-EKİM) (Milyar TL)

	1987	1986	Yüzde Değişme
Giderler	9329.4	5998.8	55.5
Personel	2436.2	1419.8	71.6
Diğer Cari	811.7	593.0	36.9
Yatırım	1756.3	1407.5	24.8
Transfer	4325.2	2578.5	67.7
Gelirler	8238.0	5546.1	48.5
Vergi Gelirleri	7067.1	4779.3	47.8
Vergi-dışı Gelirler	647.9	421.8	53.6
Özel Gelirler	523.0	344.9	51.6
Bütçe Açığı	1091.4	452.7	141.0

Ekim sonu itibariyle 1987 yılı konsolide bütçe uygulama sonuçlarına göre bütçe harcamaları 9.33 trilyona ulaşmış, bütçe gelirleri ise 8.24 trilyonda kalmıştır. On ay sonunda bütçe açığı oniki aylık hedef olan 930 milyar lirayı yüzde 17.3 oranında aşarak 1.091.4 milyar liraya ulaşmıştır.

Konsolide bütçe harcamaları Ekim ayı sonunda önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 55.5 oranında artarken gelirler yüzde 48.5, vergi gelirleri ise yüzde 47.8 oranında artış göstermiştir. On ay sonunda 1 trilyon lirayı aşan bütçe açığının 1986'nın on aylık açık rakamına (452.7 milyar) göre artış nisbeti yüzde 141 olmuştur.

1987 konsolide bütçesinin on aylık uygulaması sonunda harcama kalemleri içinde en yüksek artış yüzde 71.6 ile personel harcamalarında görülmüş, transfer harcamaları da yüzde 67.7 oranında artmıştır.

Bütçe gelirleri içinde de en yüksek artışı yüzde 53.6 ile vergi dışı gelirler gösterirken, vergi gelirleri yüzde 47.8 ile en düşük artışı göstermiştir.

Geçen yıl giderleri gözönüne alınmadığında Ocak-Ekim döneminde bütçe açığı, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 141 oranında bir artışla 1.091 milyar liraya ulaşmıştır. 1986 yılının Ekim ayı sonu bütçe açığının bir önceki yılın aynı dönemine göre artış oranı ise sadece yüzde 26 idi.

BÜTÇE DENGESİ FİNANSMANI
(OCAK-EKİM)
(Milyar TL)

	1987	1986	Yüzde Değişme
GELİRLER	8238.0	5546.1	48.5
GİDERLER	9356.4	6037.5	54.9
Cari Yıl Gideri	9329.4	5998.8	55.5
Geçen Yıl Gideri	27.0	38.7	(30.2)
BÜTÇE AÇIĞI	(1118.4)	(491.4)	125.5
FINANSMANIN			
Avans/Emanet/Nakit Değ.	(194.3)	(450.2)	(59.7)
İç İstikraz	1784.6	806.4	121.3
İç Borç Ödemeleri	(835.7)	(602.1)	38.8
Hazine Avansları	585.3	553.9	5.6
Hazine Bonoları	228.6	475.8	(51.9)
Dış İstikraz	558.2	347.4	60.7
Dış Borç Ödemeleri	(1008.4)	(639.8)	57.6
	<u>1118.4</u>	<u>491.4</u>	<u>125.5</u>

Ekim sonu itibariyle konsolide bütçe kapsamında gerçekleştirilen iç istikraz, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 121.3 oranında bir artışla 1.784.6 milyar liraya, iç borç ödemeleri ise yüzde 38.8 oranında artarak 835.7 milyar liraya ulaşmıştır. Yılın ilk on aylık döneminde hazine bonoları yoluyla gerçekleştirilen iç borçlanma, 228.6 milyar lira düzeyinde kaldı. Bu tutar, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 51.9 oranında bir azalma göstermiştir. Hazine avansları ise, yüzde 5.6 gibi cüz'î bir artışla, Ekim ayı sonunda 585.3 milyar lira

olmuştur. Konsolide bütçe kapsamında gerçekleştirilen dış borçlanma, Ocak-Ekim döneminde 558.2 milyar lira olmuş, aynı dönemde 1.008.4 milyar liralık dış borç ödemesi yapılmıştır. Bu yılın ilk on aylık döneminde gerçekleştirilen dış borçlanma ve dış borç ödemesi, geçen yılın aynı dönemine göre sırasıyla yüzde 60.7 ve yüzde 57.6 oranında artış göstermiştir.

İç Borçlanma

1984 yılından sonra hızlanan ve son iki yılda büyük bir artış gösteren iç borçlanma, 1987 yılının ilk on aylık döneminde de yükselişini arttırarak devam ettirmiştir.

Bütçe açıklarının büyük ölçüde Merkez Bankası kaynaklarından (kısa vadeli avans ve krediler şeklinde) karşılanması politikasının ilk defa köklü biçimde terkedildiği 1981 yılından sonra Merkez Bankası'nın gerek Hazine'ye, gerekse KİT'lere açtığı avans ve kredilerin payında ciddi bir düşüş görülmüş ve 1981 yılından itibaren Hazine'nin net tahvil ve bono satış hasılatı Merkez Bankası'ndan kısa vadeli avans kullanımlarını aşmaya başlamıştır.

Bütçe açıklarının iç borçlanma ile finansmanı politikası, 1985'den itibaren yüksek faizli ve kısa vadeli hazine bonolarının ihale yoluyla satışına başlanması sonucunda kısa sürede büyük bir iç borç stokunun oluşmasına yol açmıştır.

1984-1986 yılları konsolide bütçe gerçekleştirmelerine ilişkin veriler iç borçlanmadaki bu hızlı artışı açıkça göstermektedir.

1984-1986 KONSOLİDE BÜTÇE GERÇEKLEŞMELERİ (Milyar TL)

	1983	1984	1985	1986
Gelirler	2157	2831	4691	7197
Giderler	2533	3731	5313	8270
Bütçe Dengesi	(376)	(900)	(622)	(1073)
Emanet ve Avanslar	131	(56)	(150)	(204)
Nakit Dengesi	(245)	(956)	(772)	(1277)
Finansman	245	956	772	1277
Net Dış Borçlanma	26	319	(250)	(327)
Net İç Borçlanma	207	137	514	476
Borç Alımları	237	195	686	1269
Borç Ödemeleri	(30)	(58)	(172)	(793)
Net Kısa Vadeli Borçlanma	(26)	474	510	911
Merkez Bankası (net)	(72)	190	266	527
Hazine Bonoları (net)	(98)	284	244	654
Diğer	38	26	(3)	217

Tablodan görüleceği gibi, 1984'den itibaren hazine bonoları veya tahvil şeklindeki kısa ve uzun vadeli iç borçlanma gelirleri Merkez Bankası avanslarını önemli ölçüde aşmış bulunmaktadır. Özellikle 1985-1986 yıllarında iç borçlanma büyük bir sıçrama göstermiştir.

1984'de 195 milyar TL olan borçlanma hasılatı 1985'de yüzde 251 oranında artarak 686 milyar liraya yükselmiş, 1986 yılındaki borçlanma ise 1985'e göre yüzde 84'lük bir artışla 1.269 milyar liraya ulaşmıştır. 1986 yılında artış

oranının düşmesi hazine bonoları yoluyla kısa vadeli borçlanmaya ağırlık verilmesinden olmuştur. Gerçekten 1984'de 284 milyar TL. olan hazine bonoları net geliri 1985'de bir miktar düşerek 244 milyar TL. olarak gerçekleşmiş, 1986 yılında ise yüzde 168'lik bir artışla 654 milyar TL.sına ulaşmıştır.

İç borçlanmanın son yıllardaki hızlı artışını GSMH, bütçe giderleri ve bütçe gelirleri ile karşılaştırmalı olarak da görebiliriz:

NET İÇ BORÇLANMA

Yıl	Net Borçlanma (Milyar TL)	GSMH'daki Payı (%)	Bütçe Giderlerine Oranı (%)	Bütçe Gelirlerine Oranı (%)
1983	109	0.9	4.2	5.0
1984	421	2.3	11.1	14.8
1985	759	2.7	14.2	16.1
1986	1130	2.8	13.7	15.7

Kaynak: TC Merkez Bankası Raporları

1983-1986 yılları arasında net borçlanmanın GSMH'ya oranı binde 9'dan yüzde 2.8'e, konsolide bütçe giderlerine oranı yüzde 4.2'den yüzde 13.7'ye, konsolide bütçe gelirlerine oranı yüzde 5'den yüzde 15.7'ye yükselmiştir.

Devletin iç borç stokunda da aynı hızlı artışı görmekteyiz. 1983 yılı sonunda 1.7 trilyon TL. olan iç borçlar toplamı 1986 yılı sonunda 10.3 trilyon liraya ulaşmıştır. Gayrisafi milli hasılaya oranı açısından ele alındığında 1983 yılı sonunda yüzde 15 olan iç borç stoku/GSMH oranı 1986 sonunda yüzde 26'ya yükselmiştir.

İÇ BORÇ STOKU* (Trilyon TL)

	31.12.1983	31.12.1986
Tahvil ve Bono	0.4	2.8
Konsolide Borçlar**	0.9	6.4
Kısa Vadeli Avans	0.4	1.1
Toplam İç Borç	1.7	10.3
İç Borçlar/GSMH (%)	15.0	26.0
Tahvil-Bono Stoku/GSMH (%)	3.4	7.0

* Hazine kefaletini kapsamamaktadır.

** Konsolide Borçlar çok uzun vadeli ve düşük faizlidir.

Türkiye'nin iç borç stoku/GSMH oranı birçok OECD ülkesiyle karşılaştırıldığında küçük görünmektaysede Türkiye'de devlet iç borçlarının daha çok kısa vadeli olması ve faiz oranlarının yüksekliği sebebiyle yüksek oranda iç borçlanma özel sektörün finansman yapısı üzerinde OECD ülkelerine göre daha olumsuz etkiler yapmaktadır.

Bazı OECD ülkelerinde 1984 yılı itibariyle iç borç stok düzeyleri ile iç borçların ortalama vade ve faizleri aşağıdaki gibidir.

BAZI OECD ÜLKELERİNDE İÇ BORÇ STOK DÜZEYLERİ: 1984

	Ülke Parası İle Değeri	GSYİH'ya Oranı (%)	Ortalama Vade	Ortalama Faiz (%)
Avustralya	39.7	20	11 Yıl	13.83
Kanada	163.4	37	13 Yıl	12.75
Finlandiya	19.3	6	13 Yıl	10.42
Fransa	88.3	21	13 Yıl	12.54
Almanya	278.0	16	11 Yıl	7.78
Japonya	101216.0	34	13 Yıl	6.81
Hollanda	203.1	52	15 Yıl	8.33
Yeni Zelanda	16.2	39	14 Yıl	12.57
İspanya	5869.5	26	9 Yıl	13.41
İsviçre	25.3	12	15 Yıl	4.78

Türkiye'de 31.8.1976 itibariyle devlet iç borçlarının vade yapısı şöyledir:

İÇ BORÇLARIN VADE YAPISI

Vade	Toplam Borça Oranı (%)
Uzun Vadeli Borç (1 Yıl ve Daha Fazla Vadeli)	62.3
1 Yıl vadeli	30.9
2 Yıl Vadeli	2.5
3 Yıl Vadeli	14.8
4 Yıl Vadeli	5.3
5-20 Yıl Vadeli	5.8
Değişken	3.0
Kısa Vadeli Borç	37.7
3 Ay Vadeli	5.7
6 Ay Vadeli	32.0

Kaynak: 1987 yılı Bütçe Gerekçesi

Görülebileceği gibi toplam iç borçların yüzde 68.6'sı bir yıl ve daha kısa vadeli borçlardan oluşmaktadır.

İç borç faizleri de OECD ülkelerine göre oldukça yüksek düzeyde gerçekleşmektedir. Hazine'nin ihraç ettiği menkul kıymetlerin ortalama faizi 1985 yılında yüzde 53, 1986'da yüzde 50 civarında oluşmuştur. Oysa 1986 yılında ticari bankaların en sağlam müşterilerine veya iştiraklerine uyguladıkları bir yıllık kredi faizi yüzde 52 düzeyindeydi. Hazine'nin özel borçlulara oranla çok daha düşük faizlerle borçlanması beklenirken bu beklenti gerçekleşmemiştir. En yüksek endeks artışını gösteren yüzde 32.8'lik 1986 GSMH deflatörü kullanıldığı takdirde

bile 1986 yılında Hazine'nin yüzde 13.2'lik bir reel faizle borçlandığı görülmektedir.

Yüksek faizle borçlanmanın olumsuz sonuçlarını faiz ödemelerinin konsolide bütçe giderleri içindeki payında da görmek mümkündür. Konsolide borçların (iç ve dış borçlar) faiz ödemelerinin toplam bütçe giderleri içindeki payı 1984'de yüzde 10 iken, 1985'de yüzde 11.2'ye, 1986'da ise yüzde 16'ya yükselmiştir. 1987 yılında ise yüzde 17.3 olarak gerçekleşeceği öngörülmüştür.

İç borçlanmadaki gelişme ile ilgili yukardaki veriler, bir kısır döngüye girildiğini göstermektedir. Yüksek faizle ve kısa vadeli iç borçlanma faiz ödemelerinin bütçe içindeki payını süratle arttırarak daha yüksek bütçe açıklarına yol açmakta, artan bütçe açığını finanse etmek için daha fazla iç borçlanmaya gidilmektedir. Bu süreç hızlanarak piyasa faiz hadlerini de yukarı doğru itmekte ve özel sektörün fon kaynaklarını kurutmaktadır.

Devletin ihraç ettiği tahvil, bono ve senetlerin sermaye piyasası işlem hacminde yüzde 90'dan fazla bir paya sahip olması, devletin tasarrufların büyük bir bölümüne sermaye piyasası kanalıyla el koyduğunu göstermektedir.

Vergi Gelirleri

Ocak-Eylül dönemine ait konsolide bütçe gelirlerindeki gerçekleşme durumu şöyledir:

GENEL BÜTÇE GELİRLERİ OCAK-EYLÜL DÖNEMİ GERÇEKLEŞME DURUMU

	1 9 8 7		1 9 8 6		Değişim (%)	
	Tahakkuk	Tahsilat	Tahakkuk	Tahsilat	Tahak.	Tahsil.
VERGİ GELİRLERİ	7.943.0	6.154.0	5.478.6	4.137.6	45.0	48.7
Dolaysız Vergi	4.178.0	3.129.6	3.220.2	2.148.8	29.8	45.6
-Gelirden Alınan	4.078.3	3.071.6	3.141.7	2.093.2	29.8	46.7
-Servetten Alı.	99.7	58.0	78.5	55.6	27.9	4.4
Dolaylı Vergi	3.706.2	3.015.3	2.194.7	1.969.7	68.9	53.1
-Mal ve Hizmet	2.421.6	1.883.4	1.508.2	1.281.8	60.6	46.9
-Dış Ticaret	1.284.6	1.131.9	686.5	687.9	87.1	64.5
Kaldırılan Vergi Artıkları	58.8	9.2	63.7	19.1	-7.7	-52.1
VERGİ DIŞI NORMAL GEL.	724.0	500.1	436.5	311.6	65.6	50.8
ÖZEL GELİR VE FONLAR	464.5	167.2	109.5	87.2	324.2	91.7
Özel Gelirler	214.6	158.4	84.1	83.9	155.3	88.7
Fonlar	249.9	8.8	25.5	3.3	882.0	167.6
TOPLAM	9.131.5	6.821.3	6.024.7	4.556.4	51.7	49.7

Tablodan görüleceği gibi, toplam vergi gelirleri yılın ilk dokuz ayında yüzde 45 oranında artış kaydetti. Vergi gelirlerinin alt kalemlerine bakıldığında, en yüksek artışın yüzde 68.9 ile dolaylı vergilerde görüldüğü, dolaysız vergilerin ise sadece yüzde 29.8 oranında arttığı görülmüştür.

Bütçe gelirleri içinde en yüksek artış ise yüzde 324 ile özel gelirler ve fonlar'da görülmektedir. Yılın ilk dokuz ayında özel gelirlerdeki artış yüzde 155, fonlar'daki artış ise yüzde 882 olmuştur.

1987 yılı Ocak-Eylül döneminde 7.943 milyar TL. olan toplam gelirler içinde dolaysız vergilerin payı yüzde 52.6, dolaylı vergilerin payı ise yüzde 46.6 olmuştur. Bu oranlar, 1986 yılının aynı döneminde sırasıyla yüzde 58.7 ve yüzde 40 idi. Bu veriler, toplam vergi gelirleri içinde dolaysız vergilerin payının azalması ve vergi sisteminin giderek dolaylı vergilerin hakim olduğu bir yapıya dönüşmesi eğiliminin kanıtlarıdır.

Vergi gelirleri içinde dolaylı ve dolaysız vergilerin payının 1981-86 yıllarındaki gelişmesi şöyledir:

DOLAYLI VE DOLAYSIZ VERGİLERİN VERGİ
GELİRLERİNDEKİ PAYI
(%)

Yıllar	Dolaysız Vergiler			Dolaylı Vergiler		
	Gelirden Alınan	Servetten Alınan	Toplam	Mal ve Hizmetlerden Alınan	Dış Ticaretten Alınan	Toplam
1981	62.7	1.8	64.5	25.9	9.6	35.5
1982	61.5	1.6	63.1	25.6	11.3	36.9
1983	56.8	2.8	59.4	27.4	13.2	40.6
1984	56.5	1.7	58.2	25.9	15.9	41.8
1985	46.3	1.4	47.7	32.9	19.4	52.3
1986	51.3	1.1	52.4	30.6	17.0	47.6

1986 yılındaki nisbi bir yükseliş dışında dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı 1981'den itibaren azalmış, 1981'de 64.5 iken 1986'da 52.4'e düşmüştür. Aynı şekilde dolaylı vergilerin payı 1981'de 35.5 iken 1986'da 47.6'ya yükselmiştir.

Bu gelişme, 1985 yılında katma değer vergisinin yürürlüğe konulması, ücretlilerin gelir vergisi oranlarının düşürülerek vergi dilimlerinin yükseltilmesi, gelir ve kurumlar vergisinde yeni istisna ve muafiyetler uygulanmasının sonucu olmuştur. Ama asıl önemli etken, bir oto-kontrol mekanizması olarak ücretlilere vergi iade sisteminin uygulanmasına rağmen vergi kaçağı ve kaybının bir türlü önlenememesidir. Bunun da en önemli sebepleri ülke çapında kapsamlı ve yaygın bir vergi denetim sisteminin kurulamayışı, bağımsız muhasebe ve denetim mesleğinin kurulmasının sağlanamayışıdır.

Toplam vergi gelirlerinde reel bir artış sağlanamamasına ve bütçe açıklarının giderek büyümesine sebep olan bu faktörler aynı zamanda vergi sisteminin dolaylı vergilerin ağırlığının artmaya başladığı bir yapı haline dönüşmesine yol açmaktadır. Böyle bir yapının ise vergi adaletinin zedelenmesine yol açacağı açıktır.

Vergi Yüğü

Vergi yüğü olarak adlandırılan vergi gelirlerinin GSMH'ya oranında 1985 yılında başlayan artışın 1986 yılında da devam ettiği görülmüştür.

1984 yılında yüzde 13'e inen vergi yüğü 1985'de yüzde 13.9'a yükselmiş, 1986 yılında ise artmaya devam ederek 15.2'ye ulaşmıştır. 1987 yılında ise artış hızının düşerek 15.9 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

VERGİ GELİRLERİNİN GSMH'YA ORANI (Milyar TL.)

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
GSMH	6.553.6	8.735.0	11.549.1	18.316.8	27.715.2	39.190.5	55.757.2*
Vergi Gelirleri	1.190.5	1.305.9	1.938.2	2.375.8	3.843.1	5.974.2	8.860.0**
Vergi Yüğü	18.2	14.9	16.8	13.0	13.9	15.2	15.9

*II.Geçici tahmin

**Tahsilat tahmini

Konsolide bütçe dışında toplanan ve vergi benzeri mükellefiyetler niteliğinde olan gelirler de gözönüne alındığında yukardaki vergi yüğü rakamları artmaktadır. Bu mükellefiyetler şunlardır:

- Bütçe Dışı Fonlara (Savunma Sanayii Destekleme Fonu, Toplu Konut Fonu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu vb.) yapılan kesintiler,

- Mahalli idare vergi gelirleri

- Parafiskal gelirler (sosyal güvenlik kuruluşlarına ödenen primler)

Bu gelirlerin eklenmesiyle hesaplanan toplam vergi yüğü 1984'de 17.2 iken, 1985 yılında 17.9'a yükselmekte, 1986'da ise 20.5'e ulaşmaktadır.

TOPLAM VERGİ YÜĞÜ

	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Vergi Gelirleri (Konsolide Bütçe)	167.8	246.5	405.6	750.1	1.190.5	1.305.9	1.938.2	2.375.8	3.843.1	5991.7
Vergi Gelirleri (Mahalli İdareler)	7.5	12.2	14.7	31.1	57.3	74.2	130.6	165.7	364.7	841.9
Diğer Gelirler	39.6	52.3	82.6	131.9	201.3	271.2	370.2	540.5	516.7	638.5
Özel Fonlar	-	-	-	-	-	-	-	73.2	254.1	566.9
Toplam Gelirler	214.9	311.0	502.9	913.1	1.449.1	1.651.3	2.439.0	3.155.2	4.978.6	8039.0
Toplam Gelirler/GSMH										
(Toplam Vergi Yüğü)(%)	24.6	24.1	22.9	20.6	22.1	18.9	21.1	17.2	17.9	20.5

Kaynak: Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Yıllık Ekonomik Rapor 1986 ve Kamu Hasapları Bülteni.

Toplam vergi yükü rakamı esas alınarak Türkiye ile diğer OECD ülkeleri arasında yapılacak bir mukayesede Türkiye'nin en son sırada yer aldığı görülmektedir. OECD verilerine göre OECD ülkelerindeki ortalama vergi yükü rakamı, Türkiye'deki rakamın iki katına yakındır. Gerçekten OECD ülkelerindeki ortalama vergi yükü, 1983'de 36.7, 1984'de 36.9, 1985'de 37.2 iken Türkiye'de sırasıyla 21.1, 17.2 ve 17.9 olmuştur.

Bütçe Açıkları - GSMH ilişkisi

Devletin ekonomiye getirdiği ilave yükün ve bunun yol açtığı enflasyonist baskıların bir göstergesi niteliğinde olan bütçe açığının GSMH'ya oranı 1986 yılında 2.8 olarak gerçekleşmiş, böylece bir önceki yıla göre sabit kalmıştır.

Bütçe açığı/GSMH oranı 1985 ve 1986 yıllarında 1984'deki 5.1 rakamına göre bir düşüş göstermiştir. Ancak 1984 yılındaki sıçrama bir tarafa bırakılacak olursa 1981'den itibaren başlayan artış eğiliminin tersine dönmesi sağlanamamıştır.

BÜTÇE AÇIĞI - GSMH İLİŞKİSİ (Milyar TL.)

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Bütçe Gideri	1.515.6	1.601.7	2.612.5	3.784.4	5.395.5	8.309.1	12.920.0*
Bütçe Geliri	1.398.4	1.450.5	2.313.9	2.839.7	4.613.9	7.197.1	10.687.7*
Bütçe Açığı	117.2	151.2	298.6	944.7	781.6	1.112.0	2.232.3*
Bütçe Açığı/ GSMH	1.8	2.1	2.6	5.1	2.8	2.8	4.0**

*1987 yılı ilk on ayındaki artış trendinin aynen süreceği varsayımıyla yapılan tahmin

**GSMH II.geçici tahmin rakamına göre yapılan hesaplama

1987 yılının ilk on aylık rakamları, çeşitli politik faktörler sebebiyle, bütçe disiplininin sağlanmasına gerekli önemin verilmemesinin ve enflasyon oranının hızla yükselme eğilimine girmesinin bütçe dengelerini de sarstığını göstermektedir. Aynı eğilimin devam etmesi halinde bütçe açığı/GSMH oranının yeniden yükselerek dörde doğru çıkması beklenebilir.

Bütçe açıklarının kontrol edilememesi, devlet harcamalarından kaynaklanan bir enflasyon baskısının ekonomiyi şiddetle etkilemesine yol açmakta ve ekonominin genel dengelerini bozmaktadır. Bütçe açıklarından kaynaklanan yüksek faizli iç borçlanma ise özel kesimin finansman olanaklarını sınırlandırmakta ve finansman maliyetlerinin aşırı derecede yükselmesine yol açmaktadır.

Bütçe açıklarının kontrol altına alınabilmesi, bir taraftan devlet giderlerinin disiplin altına alınarak giderlerdeki artışın sınırlandırılmasına, öte yandan vergi kayıp ve kaçaklarının asgariye indirilmesi suretiyle vergi gelirlerinin arttırılmasına bağlıdır. Böylece kamu kesiminden kaynaklanan talep baskısı hafifletilmiş olurken vergi gelirleri arttırılmak suretiyle tasarrufların (zorunlu) milli gelir içindeki payı da yükseltilmiş olacaktır.

TUSİAD'ın 1987 yılı içinde basına açıkladığı Sıfır Tabanlı Bütçe Tekniği, bütçe giderlerinde disiplin sağlanarak bütçe açıklarının kontrol edilmesini, amaçlıyordu. Bütçe giderlerinin her yıl belli oranlarda arttırılması yerine her yılın bütçe programlarının sıfırdan başlayarak farklı tahsis düzeylerinde ekonomik analizlere tabi tutularak ödenek tutarlarının tesbitine dayanan bu teknik ciddiyetle uygulanırsa bütçe disiplininin sağlanmasında yararlı olabilir.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin toplam finansman ihtiyacı 1986 yılında yüzde 15.9 oranında artarak 1.165.0 milyar lira olarak gerçekleşmiştir. Bu miktarın 138 milyar lirası bütçe'den, 91.7 milyarı Devlet Yatırım Bankası'ndan karşılanırken 758.2 milyar lirası Dış Proje Kredisi olarak temin edilmiştir. Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan sağlanan finansman tutarı ise 158.7 milyar TL'dir.

İŞLETMECİ KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN FİNANSMANI

	(Milyar TL)			
	1983	1984	1985	1986
Kaynak-Ödeme Farkı	27.4	182.1	703.5	1.240.8
Yatırım	622.1	917.4	1.708.4	2.405.8
Temini gerekli Finansman	594.7	735.3	1.004.9	1.165.0
-Bütçe	278.1	238.8	180.7	138.0
-Devlet Yatırım Bankası	39.4	51.2	27.8	91.7
-Dış Proje Kredisi	154.9	257.8	530.1	758.2
-Destekleme ve Fiyat İstikrar fonu	108.4	173.0	248.3	158.7
-Diğer	13.9	14.5	18.0	18.4

Kaynak: DPT

KİT'lerin finansman kaynakları içinde bütçenin payı 1986 yılında da düşüş eğilimini sürdürmüştür. 1985 yılında yüzde 17.9 olan bütçenin payı 1986 yılında yüzde 11.8'e düşmüştür. Dış proje kredilerinin payı ise yükselmeye devam etmiş ve 1985 yılında yüzde 52.7'den 1986'da yüzde 65'e yükselmiştir.

KİT'lerin 1986 yılı finansman kaynakları içinde bütçenin payı yüzde 11.8; dış proje kredilerinin payı yüzde 65, Devlet Yatırım Bankası'nın payı yüzde 7.8, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'nun payı ise yüzde 13.6 olmuştur.

KİT'lerin 1987 yılında ilk defa olarak ek finansmana ihtiyaç duymayacakları, ve 165.5 milyar TL. finansman fazlasını Hazine'ye aktarmaları öngörülmüştür. Faktör gelirlerinin 1987 yılında yüzde 87.6 oranında arttırılarak 2.661.5 milyar TL. olarak öngörülmesi, hedeflenen finansman fazlasının esas olarak KİT ürünlerinin fiyatlarında yapılacak ayarlamalardan kaynaklanacağını göstermektedir.

KİT'lerin finansman ihtiyacının bütçe transferleri veya dış proje kredileri yerine kendi öz kaynaklarıyla sağlanmaya başlanması olumlu bir gelişmedir. Ancak KİT'lerin faaliyetlerinde etkinlik ve verimlilik sağlamaya yönelik tedbirler almak yerine tekelci konumlarından yararlanarak sürekli fiyat ayarlamalarıyla kârlarını arttırmaya çalışmaları, hem geniş bir tüketici kesimin hem de KİT'lerin

mal ve hizmetlerine bağımlı sanayi kesiminin sıkıntılarını arttırmaktadır. Tüketici üzerine konmuş dolaylı bir vergi niteliği taşıyan ve sanayiye dışa açılmayı güçleştiren bu sorunun en geçerli çözümü, KİT'lerin kamu mülkiyetinden çıkarılması, başka bir deyişle süratle özelleştirilmesidir.

İki yıldan buyana hazırlık çalışmaları devam eden özelleştirmenin fiilen yürürlüğe konması, mülkiyetin tabana yayılmasını, piyasa ekonomisinin daha etkin şekilde işleyişini ve KİT'lerin kârlılık ve verimliliklerinin artırılmasını sağlayacağı gibi devletin borçlanma ihtiyacını da azaltacaktır.

Ancak özelleştirme programının başarısı, iyi bir hazırlık çalışmasına yeterli bir icra kadrosuna ve iyi bir tanıtım kampanyasına bağlı görünmektedir. Bu şartların herhangi birinin eksikliği programın başarısını gölgeleyebilir.

Fonlar ve Mahalli İdareler

Genel ve Katma Bütçelerden oluşan konsolide bütçe büyüklükleri, 1984 yılından buyana kamu kesiminin ekonomideki ağırlığını belirleme özelliklerini kaybetmeye başlamışlardır. Konsolide Bütçe dışında oluşturulan Fonların ve gelirleri arttırılarak daha geniş mali serbestliğe kavuşturulan Mahalli İdarelerin harcamaları (yatırım ve tüketim harcamaları) ekonomiyi önemli ölçüde etkileyebilecek bir hacme ulaşmıştır.

OECD verilerine göre, 1984 yılında yüzde 19.6 olan konsolide bütçe giderlerinin GSMH'ya oranı, Mahalli İdareler ve Bütçe Dışı Fonların giderleri de eklendiğinde yüzde 21.4'e ulaşmaktadır. 1984'de yüzde 1.8 olan konsolide bütçe dışındaki fonların ve Mahalli İdare giderlerinin GSMH'ya oranı 1985 yılında yüzde 3'e çıkmıştır.

MAHALLİ İDARELER

(Milyar TL.)

	1985	1986	Artış %	1987*	Artış %
Gelirler	637.4	1066.3	67.3	1722.2	61.5
Giderler	589.9	1235.7	109.5	1875.7	51.8

*Program hedefi

Mahalli idare giderleri 1985 yılında 590 milyar TL. civarında iken 1986 yılında da yüzde 109.5 artarak 1.235 milyar liraya yükselmiştir. 1987 yılında ise yüzde 51.8 artışla 1.875 milyar lira olması öngörülmüştür. Mahalli idare giderleri 1985'de konsolide bütçe giderlerinin yüzde 11'ine tekabül ederken, 1986 yılında bu oran yüzde 15'e yükselmiştir. 1987'de ise konsolide bütçe başlangıç ödeneklerinin yüzde 17'sine yükseleceği beklenmektedir.

BÜTÇE DIŞI FONLAR*

(Milyar TL.)

	1984	1985	1986
Gelirler	75.1	376.5	1.175.3
Giderler	3.7	215.6	986.8

*Toplu Konut Fonu, Kamu Ortaklığı Fonu, Geliştirme ve Destekleme Fonu, Akaryakıt Tüketim Fonu, Savunma Sanayii Destekleme Fonu, Vergi İdaresi Geliştirme Fonu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu

Bütçe dışındaki sekiz büyük fonun toplam gelirleri 1984 yılında 75.1 milyar TL iken 1985 yılında beş katı artarak 376.5 milyar liraya, 1986 yılında ise önceki yıla göre üç katı artarak 1.175.3 milyar liraya ulaşmıştır. 1986 yılı toplam geliri, aynı yıl vergi gelirlerinin yaklaşık yüzde 20'sini oluşturmaktadır. Bu fonların toplam giderleri de 1984'de 3.7 milyardan 58 kat artarak 1985 yılında 215.6 milyar liraya, 1986'da ise önceki yıla göre 4.5 kat artarak 986.8 milyar liraya ulaşmıştır. Sekiz büyük fonun 1986 yılı toplam gideri, konsolide bütçe giderlerinin yüzde 12'sine eşit bir büyüklüğe ulaşmış bulunmaktadır.

5) Üretim

Tarımsal Üretim

1987 yılı tarımsal üretim tahminlerine göre çavdar, yulaf, mısır, çeltik, bakla, nohut, fasulye, mercimek, fiğ, tütün, şeker pancarı, ay çiçeği, yer fıstığı, soya, soğan, sarımsak, patates ve şeftali üretimi oranlarda artarken, pamuk kütlü üretimi aynı seviyede kalmış, buğday yüzde 0.5 oranında, arpa yüzde 1.4 oranında gerilemiştir. Armut, elma, erik, kayısı ve zeytin üretimleri de önemli ölçüde azalmıştır.

En yüksek artış oranları soyada (yüzde 35), ayçiçeğinde (yüzde 27.7), yer fıstığında (yüzde 20), nohutta (yüzde 19), fiğde (yüzde 17.6), şeker pancarında (yüzde 17.2), kuru soğanda (yüzde 15.4), mısırdaki (yüzde 13), fasulye ve mercimekte (yüzde 11.8), çavdar, yulaf ve baklada (yüzde 10) meydana gelmiştir. Buna mukabil cevizde yüzde 9.1 ve fındıkta yüzde 6.7 oranında azalmalar meydana gelmiştir.

İlginç bir gelişme ise turuncgiller, üzümü meyveler, yaprağı yenen sebzelerin üretimlerinin ya gerilemiş, ya da aynı kalmış olması, çay üretiminin sadece yüzde 1.8 artması, meyvesi yenen sebzelerden kavun-karpuz, baklagillerden bakla, dışındakilerin üretimlerinin aynı kalması veya azalmış olmasıdır.

Tarım sektörünün üretim değerindeki ortalama artışlar çiftçilik kesiminde yüzde 2.3, hayvancılıkta yüzde 4.3 ve balıkçılıkta yüzde 7.2 oranında artmıştır. Ormancılık üretiminde yüzde 20.7 oranında azalma olmuştur. Tarım kesiminin toplam üretim artışı ise yüzde 2.4 oranında olmuştur.

Tarım sektörünün gayrisafi katma değeri ise yüzde 2.7 oranında artmıştır.

TARIM SEKTÖRÜ ÜRETİM DEĞERİ

(1968 fiyatlarıyla)

	1986	1987	%
Çiftçilik Kesimi	52.585	53.787	2.3
Hayvancılık	25.726	26.832	4.3
Ormancılık	2.062	1.643	-20.7
Balıkçılık	1.053	1.129	7.2
Toplam	81.426	83.391	2.4

Kaynak: DİE, GSMH Birinci Tahmin

TARIMSAL ÜRÜNLERİN ÜRETİM MİKTARLARI TAHMİNLERİ

(000 Ton)

Ürünler	1986	1987	Değişme Oranı %
Tahıllar			
Buğday	19.000.0	18.900.0	- 0.5
Arpa	7.000.0	6.900.0	- 1.4
Çavdar	350.0	385.0	10.0
Yulaf	300.0	330.0	10.0
Mısır	2.300.0	2.600.0	13.0
Çeltik	275.0	280.0	1.8
Baklagiller			
Bakla	80.0	88.0	10.0
Nohut	630.0	750.0	19.0
Fasulye	170.0	190.0	11.8
Mercimek	850.0	950.0	11.8
Fiğ	170.0	200.0	17.6
Endüstriyel Bitkiler			
Tütün	170.0	186.0	9.4
Şeker Pancarı	10.662.3	12.500.0	17.2
Pamuk-kütü	1.408.6	1.408.0	0.0
Yağlı tohumlar			
Ayçiçeği	940.0	1.200.0	27.7
Yer Fıstığı	50.0	60.0	20.0
Soya	200.0	270.0	35.0
Yumru Bitkiler			
Soğan(kuru)	1.300.0	1.500.0	15.4
Sarımsak(kuru)	62.0	68.0	9.7
Patates	4.000.0	4.200.0	5.0
Yumuşak Çekirdekli			
Armut	380.0	360.0	- 5.3
Ayva	75.0	75.0	0.0
Elma	1.865.0	1.650.0	-11.5
Taş Çekirdekli			
Erik	165.0	140.0	-15.2
Kayısı	300.0	220.0	-26.7
Kiraz	140.0	140.0	0.0
Şeftali	275.0	240.0	12.7
Zeytin	1.010.0	700.0	-30.7
Turuncgiller			
Limon	310.0	310.0	0.0
Mandalina	300.0	300.0	0.0
Portakal	750.0	750.0	0.0
Sert Kabuklular			
Ceviz	110.0	100.0	- 9.1
Fındık	300.0	280.0	- 6.7
Üzümü Meyveler			
Dut	85.0	85.0	0.0
İncir	370.0	370.0	0.0
Üzüm	3.000.0	3.000.0	0.0

(Bin Ton)

	1986	1987	Değişme Oranı %
Çay			
Çay	712.0	725.0	1.8
Yaprağı Yenen Sebzeler			
Lahana (baş)	550.0	550.0	0.0
Lahana (yaprak)	160.0	160.0	0.0
Ispanak	130.0	130.0	0.0
Pırasa	296.0	290.0	- 2.0
Meyvesi Yenen Sebzeler			
Kavun-Karpuz	5.000.0	5.500.0	10.0
Kabak (sakız)	300.0	300.0	0.0
Hıyar	750.0	750.0	0.0
Patlıcan	750.0	700.0	- 6.7
Domates	5.000.0	5.000.0	0.0
Biber (Dolmalık)	500.0	500.0	0.0
Biber (Sivri)	238.0	240.0	0.8
Baklagil Sebzeler			
Fasulye	400.0	400.0	0.0
Bakla	50.0	55.0	10.0
Barbunya	35.0	35.0	0.0
Soğansız Yumru ve Kök Sebzeler			
Sarımsak (taze)	18.0	30.0	66.7
Soğan (taze)	142.0	150.0	5.6
Havuç	160.0	150.0	- 6.3

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü
(1) 1987 birinci geçici tahmini (Temmuz 1987)

Seçilmiş Sanayi Ürünleri Üretimi

1987'nin ilk sekiz aylık verilerine göre seçilmiş sanayi ürünlerinden 19'unun üretimi geçen senenin aynı ayına göre artış göstermiştir. Normal benzin ve LPG gazı dışındaki süper benzin, gazyağı, motorin ve fuel oil üretimleri yüzde 10-20 arasında yüksek artışlar göstermektedir. Ham petrol üretim artışı yüzde 11.9'dur. Gazete kağıdı üretim artışı yüzde 7.7, yazı tabı kağıdı üretim artışı yüzde 18.3 olmuştur. Çelik blok üretimi yüzde 8.4, ham mayı demir üretimi yüzde 11.3 artmıştır.

Blum üretimi yüzde 19.4, kütük üretimi yüzde 16.6 artmıştır. Boraks üretiminde yüzde 21.5 artış olmuştur. Azotlu gübre üretimi yüzde 17.4 artış kaydetmiştir. Çimento üretimi artış oranı yüzde 9.3 olarak belirlenmiştir.

Öte yandan boru, blister bakır, levha profil üretimleri önemli ölçüde azalmıştır.

SEÇİLMİŞ SANAYİ MADDELERİNİN ÜRETİMİ

Maddeler	Üretim Miktarı Ton Ağustos 1987	Üretim Değeri (Bin TL) Ağustos 1987	Kümülatif Üretim Miktarı Ton Ocak- Ağustos 1986	Kümülatif Üretim Miktarı Ton Ocak- Ağustos 1987	Değiş- me Oranı %
Benzin (Normal)	149.348	52.712.227	934.631	928.941	- 0.6
Benzin (Süper)	87.109	32.085.380	558.220	610.033	9.3
Gazyağı	24.025	5.569.307	187.014	227.622	21.7
Motorin	606.622	132.091.940	3.596.306	4.003.556	11.3
Fuel Oil (4,5,6)	698.685	86.304.657	4.289.727	4.968.528	15.8
Sıvılaştırılmış Pet- rol gazı (LPG)	52.242	9.074.226	344.017	328.833	- 4.4
Ham Petrol	234.308	-	1.557.198	1.741.786	11.9
Gazete Kağıdı	11.657	3.893.438	101.556	109.348	7.7
Yazı Tabı Kağıdı	9.036	6.668.568	45.728	54.081	18.3
Çelik Blok	345.092	-	2.442.711	2.648.499	8.4
Pik	38.699	5.417.860	260.164	240.675	- 7.5
Ham Mayi Demir	363.192	-	2.459.250	2.735.996	11.3
Köşebentler	390	102.960	24.405	25.769	5.6
Yuvarlaklar	107.906	28.379.278	571.514	792.073	38.6
Profil	13.340	3.895.280	79.227	70.775	-10.7
Saç	99.683	24.721.384	652.557	814.193	24.8
Levha	24.477	5.262.555	212.968	178.400	-16.2
Blum	181.936	45.484.000	1.245.672	1.487.170	19.4
Slap	135.559	33.889.750	980.398	947.710	- 3.3
Kütük	160.652	31.809.096	1.205.313	1.404.865	16.6
Borular	-	-	5.117	3.774	-26.2
Boraks	7.745	2.478.400	44.968	54.625	21.5
Sülfirik Asit	60.686	1.820.580	400.085	360.695	- 9.8
Blister Bakır	1.834	1.925.700	23.933	12.325	-48.5
Amonyum Sülfat	25.194	2.393.430	175.801	198.943	13.2
Azotlu Gübreler	378.831	-	2.108.750	2.475.646	17.4
Fosfatlı Gübreler	390.757	-	2.133.295	2.187.391	2.5
Çimento	2.027.143	70.950.005	12.832.682	14.024.223	9.3

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü

Sanayi Üretim Endeksi

1987 yılının ilk yarısında sanayi üretiminde önemli değişiklikler olmuştur. 1986 yılının ortasından itibaren özel sektör üretiminin kamu sektörü üretiminden daha yavaş arttığı görülmektedir. 1985 yılının bütünü ve 1986 ilk yarısında özel sektör üretimi çok belirgin bir şekilde kamu sektöründen daha hızlı artmakta idi.

1985 yılında özel sektörün üretimi yüzde 8.8 oranında artarken, kamu sektörünün üretimi yüzde 1.7 oranında gerilemişti. 1986 yılında ise özel sektör üretimi yüzde 12.2 gibi olağanüstü oranda artarken kamu sektörü üretimi yüzde 8.8 oranında artmıştı. 1987 yılının ilk yarısında özel sektör üretimi yüzde 7.2'ye gerilerken, kamu sektörü üretimi yüzde 12.4'e yükselmiştir. Daha ayrıntılı bir

açıklama ile 1986 yılının üçüncü üç ayından itibaren özel sektör sınai üretimi bir yavaşlama dönemine girmiştir. Buna mukabil kamu sektörünün üretim artışı 1986 yılının ortasından itibaren büyük çapta yükselmiştir.

1987 yılının ilk ve ikinci üç aylık dönemleri itibariyle gıda-içki-tütün sanayiinde toplam üretim düşüş göstermiştir. Birinci üç aylık dönemde sadece özel sektör üretimi artmış, ancak bu sektörde de üretim ikinci üç aylık dönemde düşüş kaydetmiştir.

Dokuma-giyim eşyası ve deri sanayiinde üretim her iki sektörde de artmıştır. Ancak birinci dönemde kamu üretimi özel üretimin çok üzerinde artarken ikinci dönemde her ikisi aynı seviyede belirlenmiştir.

Orman ürünleri ve mobilya sanayiinde kamu kesimi üretimi her iki dönemde de yüzde 5 civarında düşerken özel kesim üretimi yüzde 24 ve yüzde 7 oranlarında yükselmiştir. Kağıt, kağıt ürünleri ve basım sanayiinde de hem özel, hem de kamu üretimlerini yüzde 10 civarında arttırmışlardır.

Kimya, petrol, kömür kauçuk ve plastik mamulleri sanayiinde kamu üretimi yüzde 30'a yakın bir oranda artarken, özel kesimde üretim ilk dönemde yüzde 10 ile sınırlı kalmış, ikinci dönemde ise azalmıştır.

Taş ve toprağa dayalı sanayide ise hem kamu, hem de özel kesim ikinci üç aylık dönemde birinci üç aya göre üretimlerini arttırmışlardır.

Birinci dönemde hem kamu hem de özel kesimin üretimlerinin yüzde 15 civarında arttığı metal ana sanayiinde, ikinci dönemde kamu üretimi yüzde 4 dolayında belirlenirken, özel kesim üretimi yüzde 23.4 arttırmayı başarmıştır.

Metal eşya, makina ve teçhizat ulaşım aracı, ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayiinde, hem kamu hem de özel kesim ikinci dönemde birinci döneme göre çok daha iyi bir performans göstermiştir ve üretim kamu kesiminde yüzde 15, özel kesimde yüzde 8.3 artmıştır.

Bu gelişmeler sonucunda birinci dönemde kamu kesimi yüzde 15.3, özel kesim yüzde 5.6 oranında üretimlerini arttırmışlar; böylece imalat sanayii üretim artışı yüzde 9.2 olmuştur. İkinci dönemde ise kamu üretimi yüzde 12.4, özel üretim yüzde 7.2 artarken, toplam üretim artışı birinci dönem ile aynı seviyede kalmıştır.

Dört alt sektörün hızlarını devam ettirdikleri anlaşılmaktadır. Bunlar ortalama üretim artışının büyüklük sırasına göre metal ana sanayii (yüzde 17.6), taş toprağa dayalı sanayii (yüzde 13.1), kağıt (yüzde 12), ve orman ürünleridir (yüzde 11.2). Buna mukabil diğer dört sektör düşük üretim artışları sergilemektedir. Bunlar dokuma (yüzde 8.3), kimya, petrol, kömür, kauçuk, plastik (yüzde 7.9), gıda (yüzde 5.2) ve metal eşya makina ve teçhizat, ulaşım aracı (yüzde 3.2), diğer imalat sanayii ise yüzde 13.5 oranında gerilemiştir.

Gıda sektörünün üretimi 1986'nın üçüncü üç ayında yüzde 1.3 oranında gerilemiş, 1986'nın dördüncü üç ayında ve 1987'nin birinci üç ayında yüksek bir gelişme gösterdikten sonra 1987'nin ikinci üç ayında tekrar yüzde 1.5 oranında gerilemiştir.

Dokuma sanayii 1987'nin birinci üç aylık döneminde yüzde 1.3 oranında düşük bir oranda artmıştır.

ÖZEL İMALAT SANAYİ ÜRETİMİ
(Üç Aylık Değişme %)

	1986/III	1986/IV	1987/I	1987/II	12 Aylık Ortalama
İmalat Sanayi	11.2	6.7	5.6	7.2	7.7
Gıda Sanayi	-1.3	12.2	11.3	-1.5	5.2
Dokuma Sanayi	13.1	8.3	1.3	10.4	8.3
Orman Ürünleri	13.8	-0.5	24.5	7.1	11.2
Kağıt Sanayi	8.5	9.4	15.6	14.5	12.0
Kimya, Petrol San.	14.4	9.1	8.7	-0.5	7.9
Taşa, Toprağa Dayalı Sanayi	13.6	18.2	4.9	15.6	13.1
Metal Ana Sanayi	24.1	5.9	17.0	23.4	17.6
Metal Eşya, Makine Teçhizat	6.3	1.2	-2.9	8.3	3.2
Diğer İmalat	-	-	-16.0	-10.9	-13.5

Orman ürünleri sanayii 1986'nın dördüncü üç ayında yüzde 0.5 oranında gerilemiştir.

Kimya, petrol, kömür, lastik ve plastik sanayii üretimi 1987 yılının ikinci üç ayında yüzde 0.5 oranında gerilemiştir.

Metal eşya, makine teçhizat ve ulaşım araçları üretimi ise 1986'nın dördüncü üç ayında yüzde 1.2 gibi düşük bir oranda seyrettikten sonra 1987 yılının birinci üç ayında yüzde 2.9 oranında gerilemiştir.

Bu gelişmelerin sonucu özel imalat sanayi üretimi Ekim 1986 ile Haziran 1987 arasındaki dokuz aylık dönemde düşük bir performans göstermiştir. Dokuz aylık ortalama artış oranı yüzde 6.5 oranında olmuştur. En düşük oran yüzde 5.6 ile 1987 yılının birinci üç aylık döneminde belirlenmiştir.

SINAI ÜRETİM ENDEKSİ
(BİR EVVELKİ SENENİN AYNI DÖNEMİNE GÖRE YÜZDE DEĞİŞİMLER)

	Özel Sektör				Yıllık Ortalama Değişme %	Kamu Sektörü				Yıllık Ortalama Değişme %	Dönemler İtibariyle Sanayi Üretim Endeksi				Toplam
	I	II	III	IV		I	II	III	IV		I	II	III	IV	
1982	6.7	6.6	-3.9	7.5	4.3	2.8	14.4	17.1	23.5	15.4	5.2	9.3	4.9	14.4	8.8
1983	6.7	9.9	11.4	11.3	10.2	20.9	14.0	4.9	3.2	9.3	12.4	11.6	8.3	7.4	9.9
1984	20.9	10.7	10.0	11.4	13.0	4.4	8.7	10.4	11.9	9.2	13.7	9.9	10.1	11.7	11.3
1985	1.4	4.2	18.3	11.7	8.8	-9.7	3.1	-1.0	-0.4	-1.7	-3.0	3.8	9.6	5.8	4.3
1986	17.2	15.1	11.2	6.7	12.2	8.2	5.2	12.6	8.6	8.8	13.8	11.2	11.8	7.9	10.9
1987	5.6	7.2				15.3	12.4				9.2	9.1			

Sektörler	Yıllar			(Ocak - Mart)			(Nisan-Haziran)			(Temmuz-Eylül)			(Ekim - Aralık)			(Ağustos-Eylül Ort.)				
	D	Ö	T	D	Ö	T	D	Ö	T	D	Ö	T	D	Ö	T	D	Ö	T		
Kimya-Petrol-Kömür-Kauçuk-Plastik Mamül.	1981	73.3	66.7	70.6	61.3	69.2	65.2	70.0	69.1	68.5	63.8	70.4	66.7	66.8	69.0	67.8				
	1982	71.6	75.4	73.1	77.7	79.0	78.3	81.4	65.2	73.8	77.7	74.4	76.3	77.5	73.1	75.5				
	1983	97.4	77.8	89.3	86.1	82.1	84.1	84.1	84.1	70.9	78.1	75.1	78.0	76.7	84.2	77.0	80.9			
	1984	101.1	85.6	94.7	93.6	88.7	91.1	91.1	91.1	72.4	83.2	85.4	87.0	86.1	92.1	83.2	87.9			
	1985	88.6	91.4	89.7	98.8	91.3	95.0	95.0	95.0	87.4	88.3	79.8	91.7	85.0	87.9	90.3	89.1			
	1986	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0		
	1987	128.9	108.7	120.2	121.7	99.5	111.5													
Taş ve Toprağa dayalı Sanayi	1981	99.4	62.8	66.4	74.0	73.8	73.8	67.6	66.4	66.6	72.0	66.3	67.4	74.6	67.4	68.8				
	1982	101.9	79.9	80.4	78.0	72.5	73.7	67.5	61.7	62.9	66.5	66.6	66.6	74.5	69.0	70.1				
	1983	60.3	61.5	61.3	76.9	74.6	75.1	64.2	65.5	65.2	67.0	66.9	66.9	67.7	67.2	67.3				
	1984	94.4	80.2	81.1	77.9	76.6	76.8	72.7	75.5	75.2	76.5	80.6	81.5	77.9	78.6	78.4				
	1985	69.9	83.5	81.5	92.5	89.3	90.0	86.0	88.0	87.5	82.9	84.3	84.6	84.6	86.4	86.0				
	1986	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0		
	1987	107.5	104.9	105.9	112.3	115.6	114.9													
Metal Ana Sanayi	1981	53.7	36.5	44.4	49.5	45.5	47.7	39.5	43.8	41.3	58.3	43.6	50.5	49.3	42.3	45.9				
	1982	63.5	45.0	53.6	54.1	49.4	52.0	51.8	53.8	52.7	66.3	56.6	61.2	58.5	51.4	55.1				
	1983	69.4	52.3	60.3	65.0	64.2	64.7	54.6	56.1	55.3	71.7	66.1	68.7	64.3	59.9	62.1				
	1984	80.3	68.6	74.0	75.4	71.8	73.8	76.2	75.4	75.9	87.2	80.4	83.6	79.5	74.3	77.0				
	1985	84.5	76.9	80.2	77.0	78.9	77.9	77.6	80.6	78.9	107.1	94.4	100.4	85.7	83.2	84.5				
	1986	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0		
	1987	114.9	117.0	116.2	103.8	123.4	113.9													
Metal Eşya, Makina ve Teçhizat Ulaştırma Aracı İlimi ve Mesleki Ölçme Aletleri Sanayi	1981	39.2	51.8	50.3	46.9	50.9	50.5	44.4	58.3	56.8	60.7	53.6	54.3	47.5	53.5	52.9				
	1982	50.4	51.8	51.7	67.4	55.3	56.5	60.8	54.8	56.6	95.8	56.7	60.2	67.9	54.8	56.2				
	1983	68.5	59.9	61.0	81.4	65.6	67.1	77.5	63.8	65.4	103.8	74.1	76.8	82.5	66.3	68.1				
	1984	77.9	84.1	83.4	82.2	79.6	79.9	91.6	78.4	80.0	111.8	81.6	84.4	90.5	81.0	82.0				
	1985	75.2	82.9	81.9	88.6	85.0	85.3	96.5	94.1	94.4	92.5	98.8	98.2	88.2	90.5	80.2				
	1986	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0		
	1987	99.0	97.1	97.2	115.3	108.3	108.7													
Diğer İmalat Sanayi	1986	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0		
	1987	195.2	84.0	85.5	67.6	89.1	88.7													

Kaynak: DİE

D= Devlet

Ö= Özet

T= Toplam

İmalat Sanayiinde Gelişmeler:

Istanbul Sanayi Odası'nın 1987 yılının ilk üç ayına ait üretim artışları da DİE endeksini teyit eder mahiyettedir. Üretim yüzde 5 artmış, zımni fiyat deflatörü yüzde 41 olmuş, cari fiyatlarla üretim artışı yüzde 48.1 olmuştur.

1987 yılının ikinci üç ayında üretim yüzde 8.5 oranında artmış, zımni fiyat deflatörü yüzde 44.1 olmuş, cari fiyatlarla artış yüzde 56.4 olarak belirlenmiştir.

Üçüncü üç ayda ikinci üç aya göre hafif bir gerileme olmuş (%8.0), ancak fiyat deflatörü biraz yükselerek yüzde 45.3 olarak belirlenmiştir. 1987'nin ilk dokuz ayında ise geçen senenin aynı dönemine göre imalat sanayii üretimi yüzde 7.3 artış göstermiştir.

İmalat sanayiinde ortalama kapasite kullanım oranı 1987'nin ikinci üç aylık döneminde birinci üç aya göre hafif bir düşme gözlenmektedir. Kapasite kullanım oranı birinci üç ayda yüzde 74.0, ikinci üç ayda ise yüzde 73.6 olarak belirlenmiştir. Ancak kapasite kullanımını üçüncü üç ayda yüzde 76.3'e yükselmiştir.

1987'nin üçüncü üç aylık döneminde en yüksek kapasite kullanımı yüzde 87.0 ile taş ve toprağa dayalı sanayide gerçekleşmiştir. Bunu kağıt, kağıt ürünleri ve basım sanayii takip etmektedir.

Kapasiteyi tam olarak kullanamama nedenlerinin başında yine talepteki yetersizlik gelmektedir. Ancak bu nedenin toplam içindeki önemi evvelki dönemlere göre azalmıştır. Buna mukabil mali güçlüklerin ve hammadde yetersizliğinin önemi artmıştır.

Geçen seneye göre talepteki yetersizliğin oranı azalırken, hammadde yetersizliğinin payında da bir artış gözlenmektedir.

İMALAT SANAYİ ALT SEKTÖRLERİNDE KAPASİTE KULLANIM ORANI

	1 9 8 6				1 9 8 7		
	I.0ç Ay	II.0ç Ay	III.0ç Ay	Yıllık Ortalama	I.0ç Ay	II.0ç Ay	III.0ç Ay
Gıda, İçki, Tütün	74.5	73.4	74.5	73.7	74.4	77.8	73.5
Tekstil, Deri	76.8	77.9	79.1	78.3	79.6	82.6	80.6
Orman Ür.Mobilya	59.4	65.0	62.4	62.8	61.8	74.4	73.7
Kağıt, Kağıt Ür.Basım	74.1	73.8	79.9	77.4	79.6	79.7	85.3
Kimya, Petrol Ür.Lastik							
Plastik Sanayi	69.9	75.4	68.3	70.6	73.1	75.3	79.0
Taş ve Toprağa Dayalı S.	75.0	78.7	80.9	80.2	78.0	81.8	87.0
Metal Ana Sanayi	72.2	72.8	75.8	72.7	74.1	63.8	69.6
Metal Eşya, Makina, Techizat							
Ulaşım Araç. İl Mes.Alet.	69.9	70.3	69.9	69.4	70.6	69.0	72.5
Diğer	65.5	66.8	64.4	65.2	72.5	74.1	64.2
Toplam	72.0	73.7	73.4	72.7	74.0	73.6	76.3

İMALAT SANAYİİ ALT SEKTÖRLERİ İTİBARIYLA 1987 YILININ
I, II, III'ÜNCÜ ÜÇ AYLARINDA VE ORTALAMA İLK 9 AYDA CARI
VE SABİT FİYATLARLA ÜRETİM BÜYÜMESİ

	1987 Yılı'nın I. Üç Ayında 1986'nın I. Üç Ayına Göre				1987 Yılı'nın II. Üç Ayında 1986'nın II. Üç Ayına Göre				1987 Yılı'nın III. Üç Ayında, 1986'nın III. Üç Ayına Göre				1987 Yılı'nın İlk 9 Ayında, 1986'nın İlk 9 Ayına Göre Ort. Art.			
	Cari Artış %	Sabit Artış %	Zimni Fiyat Deflatörü		Cari Artış %	Sabit Artış %	Zimni Fiyat Deflatörü		Cari Artış %	Sabit Artış %	Zimni Fiyat Deflatörü		Cari Artış %	Sabit Artış %	Zimni Fiyat Deflatörü	
Gıda, İçki ve Tütün	45.7	11.4	130.7	52.7	15.3	132.4	42.9	5.4	135.6	46.7	10.1	133.1	46.7	10.1	133.1	
Tekstil, Deri, Ayakkabı	44.9	0.2	144.6	64.2	10.3	148.9	53.8	6.6	144.3	54.4	5.7	146.0	54.4	5.7	146.0	
Orman Ürünleri	72.1	19.7	143.8	50.2	0.7	149.2	87.1	21.7	153.8	68.4	12.9	149.1	68.4	12.9	149.1	
Kağıt ve Basım Sanayii	63.5	14.8	142.4	80.5	15.3	156.6	80.0	20.4	149.4	75.0	17.3	149.2	75.0	17.3	149.2	
Kimya, Petrol Ürünleri	39.0	1.5	137.0	54.5	9.8	140.7	60.1	8.6	147.4	51.6	6.7	142.1	51.6	6.7	142.1	
Lastik-Plastik Sanayii	36.7	-1.6	138.6	51.5	17.9	128.5	51.8	17.7	129.0	47.9	13.0	130.9	47.9	13.0	130.9	
Taş-Toprağa Dayalı San.	48.7	21.8	122.1	68.7	24.1	135.9	48.3	4.4	142.1	54.6	14.8	134.6	54.6	14.8	134.6	
Metal Ana Sanayii	48.7	21.8	122.1	68.7	24.1	135.9	48.3	4.4	142.1	54.6	14.8	134.6	54.6	14.8	134.6	
Metal Eşya Makina-Tec- hizat-Ültaşım Araçları	56.2	3.7	150.6	51.1	0.2	151.2	62.4	8.0	150.3	56.5	3.9	150.7	56.5	3.9	150.7	
Metal Eşya	55.3	9.1	142.3	57.8	4.6	150.9	68.5	8.8	154.9	61.1	7.4	150.0	61.1	7.4	150.0	
Elektriksiz Makina San.	99.5	32.6	150.5	83.4	25.7	145.9	112.0	40.5	150.9	97.2	32.4	148.9	97.2	32.4	148.9	
Elektrikli Makinalar	35.5	-11.0	152.3	38.3	-12.0	157.2	36.4	-6.2	145.5	36.8	-9.8	151.7	36.8	-9.8	151.7	
Otomotiv Endüstrisi	59.0	4.9	151.6	45.2	-2.9	149.5	63.0	6.6	152.9	55.3	4.3	148.9	55.3	4.3	148.9	
Diğer İmalat Sanayii	140.4	-10.9	157.5	24.9	-7.9	135.5	46.9	-9.3	161.9	36.7	-9.2	150.6	36.7	-9.2	150.6	
Toplam İmalat Sanayii	48.1	5.0	141.0	56.4	8.5	144.1	56.9	8.0	145.3	54.1	7.3	143.6	54.1	7.3	143.6	

Kaynak: İstanbul Sanayi Odası

İMALAT SANAYİNDE TAM KAPASİTEYİ
KULLANAMAMA NEDENLERİ (%)

	1986					1987		
	I.ci Ay	II.0ç Ay	III.0ç Ay	IV.0ç Ay	Yıllık	I.0ç Ay	II.0ç Ay	III.0ç Ay
Talepteki Yetersizlik	54.0	54.0	51.7	53.4	53.7	51.0	52.0	50.4
İç Talep	36.5	36.1	34.7	35.8	35.9	33.3	33.2	31.8
Dış Talep	17.5	17.9	16.9	17.6	17.7	17.7	18.8	16.6
Mali Güçlükler	23.8	23.9	24.5	23.3	23.9	23.8	22.7	23.2
Hammadde Yetersizliği	15.3	15.9	17.4	15.6	16.1	18.0	17.5	18.6
Yerli	9.2	9.7	9.6	9.6	9.5	11.4	11.2	11.9
İthal	6.1	6.2	7.8	6.0	6.5	6.6	6.3	6.7
Enerji	3.4	3.5	3.0	4.3	2.7	4.7	4.8	2.7
İşçi Sorunu	2.8	2.1	2.8	2.6	3.1	3.5	2.6	4.7
Diğer	0.5	0.3	0.3	0.4	0.3	0.7	0.2	0.2

6) İstihdam

1987 yılında açık işsizlik artmaya devam etmiştir. Fakat artış oranında önemli ölçüde azalma olmuştur. Buna göre 1984 Ağustos'unda açık işsizliğin artış oranı yüzde 43.5'e, 1985 Ağustos'unda yüzde 18.3'e, 1986 Ağustos'unda yüzde 13 ve 1987 Ağustos'unda yüzde 5.8 gerilemiştir. Azalmanın hızlanması ise kuruma başvuruların yüzde 14 oranında azalması ile ilgilidir. Açık işsiz olarak tanımlayabileceklerimizin sayısı geçen sene Ağustos ayında 1062 binden, 1987'nin aynı ayında 1123 bin 822'ye, 61823 kişi artış kaydetmiştir.

AÇIK İŞSİZLİK

	1984	% Değişim	1985	% Değişim	1986	% Değişim	1987	% Değişim
Ocak	633.147	30.2	882.197	39.3	996.703	13.0	1.093.882	9.8
Şubat	664.934	32.4	896.823	34.9	1.019.908	13.7	1.104.640	8.3
Mart	701.268	33.8	921.662	31.4	1.039.913	12.8	1.126.199	8.3
Nisan	736.271	39.2	935.778	27.1	1.050.679	12.3	1.137.106	8.2
Mayıs	743.542	40.9	941.279	26.6	1.058.634	12.5	1.128.866	6.6
Haziran	753.351	40.6	941.055	24.9	1.056.879	12.3	1.128.686	6.8
Temmuz	780.589	45.0	934.699	19.7	1.061.131	13.5	1.123.366	5.9
Ağustos	794.665	43.5	940.177	18.3	1.061.999	13.0	1.123.822	5.8
Eylül	805.150	41.5	944.993	17.4	1.076.822	14.0		
Ekim	821.302	40.0	951.457	15.8	1.076.538	13.2		
Kasım	833.322	36.9	958.904	15.1	1.074.459	12.1		
Aralık	863.589	37.9	966.195	11.9	1.076.309	11.4		

Ağustos 1986'dan Ağustos 1987'ye işyerlerinin işgücü talebi yüzde 31.8 oranında artarak 169.137 kişi düzeyine çıkmıştır. İstihdam edilmek için başvuranlar ise yüzde 14.2 azalma ile 379.894'den 325.795'e gerilemiştir. Aynı dönem zarfında işe yerleştirilenlerin sayısı yüzde 2.9 oranında azalarak 162.646'dan 157.925'e düşmüştür. 1987'nin ilk sekiz ayında işe yerleştirilenlerin 113.723'ü yani toplamın yüzde 72'si kamu kesiminde, 44202'si özel kesimde iş bulmuştur.

İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMUNA BAŞVURULAR, İŞE YERLEŞTİRİLENLER,
KAYITLI İŞSİZLER VE YURTDIŞINA GİDEN İŞÇİLER

		Ağustos 1986	Ağustos 1987	Değişme Oranı %	Kümülatif Ocak Ağustos 1987	Kümülatif Ocak Ağustos 1987	Değişme Oranı %
Başvuranlar	Toplam	41.794	28.833	-31.0	379.894	325.795	-14.2
	Erkek	36.921	22.301	-39.6	324.875	270.254	-16.8
	Kadın	4.873	6.532	34.0	55.019	55.541	0.9
İşyerlerinin İşgücü İstemi	Toplam	27.972	19.377	-30.7	128.296	169.137	31.8
	Erkek	25.392	15.310	-39.7	99.010	131.293	32.6
	Kadın	2.580	4.067	57.6	29.286	37.844	29.2
İşe Yerleştirilenler	Toplam	27.117	19.857	-26.8	162.646	157.925	-2.9
	Erkek	24.365	15.727	-35.5	128.930	120.322	-6.7
	Kadın	2.752	4.130	50.1	33.716	37.603	11.5
Kamu Kesimi	Toplam	24.897	15.377	-38.2	124.140	113.723	-8.4
	Erkek	23.477	14.847	-36.8	114.612	105.022	-8.4
	Kadın	1.420	530	-62.7	9.528	8.701	-8.7
Özel Kesim	Toplam	2.220	4.480	101.8	38.506	44.202	14.8
	Erkek	888	880	-0.9	14.318	15.300	6.9
	Kadın	1.332	3.600	170.3	24.188	28.902	19.5
Tarım	Toplam	2.069	3.816	84.4	35.518	39.489	11.2
	Erkek	704	304	-56.8	11.195	10.531	-5.9
	Kadın	1.365	3.512	157.3	24.323	28.958	19.1
Tarım Dışı	Toplam	25.048	16.041	-36.0	127.128	118.436	-6.8
	Erkek	23.661	15.423	-34.8	117.735	109.791	-6.7
	Kadın	1.387	618	-55.4	9.393	8.645	-8.0
Kayıtlı İşsizler*	Toplam	1.061.999	1.123.922	5.8	1.061.999	1.123.922	5.8
	Erkek	882.667	927.580	5.1	882.667	927.580	5.1
	Kadın	179.332	196.342	9.5	179.332	196.342	9.5
Yurtdışına Giden İşçiler	Toplam	2.324	2.655	14.2	22.956	26.723	16.4
	Erkek	2.301	2.641	14.8	22.791	26.549	16.5
	Kadın	23	14	-39.1	165	174	5.5

T.Toplam E.Erkek K.Kadın

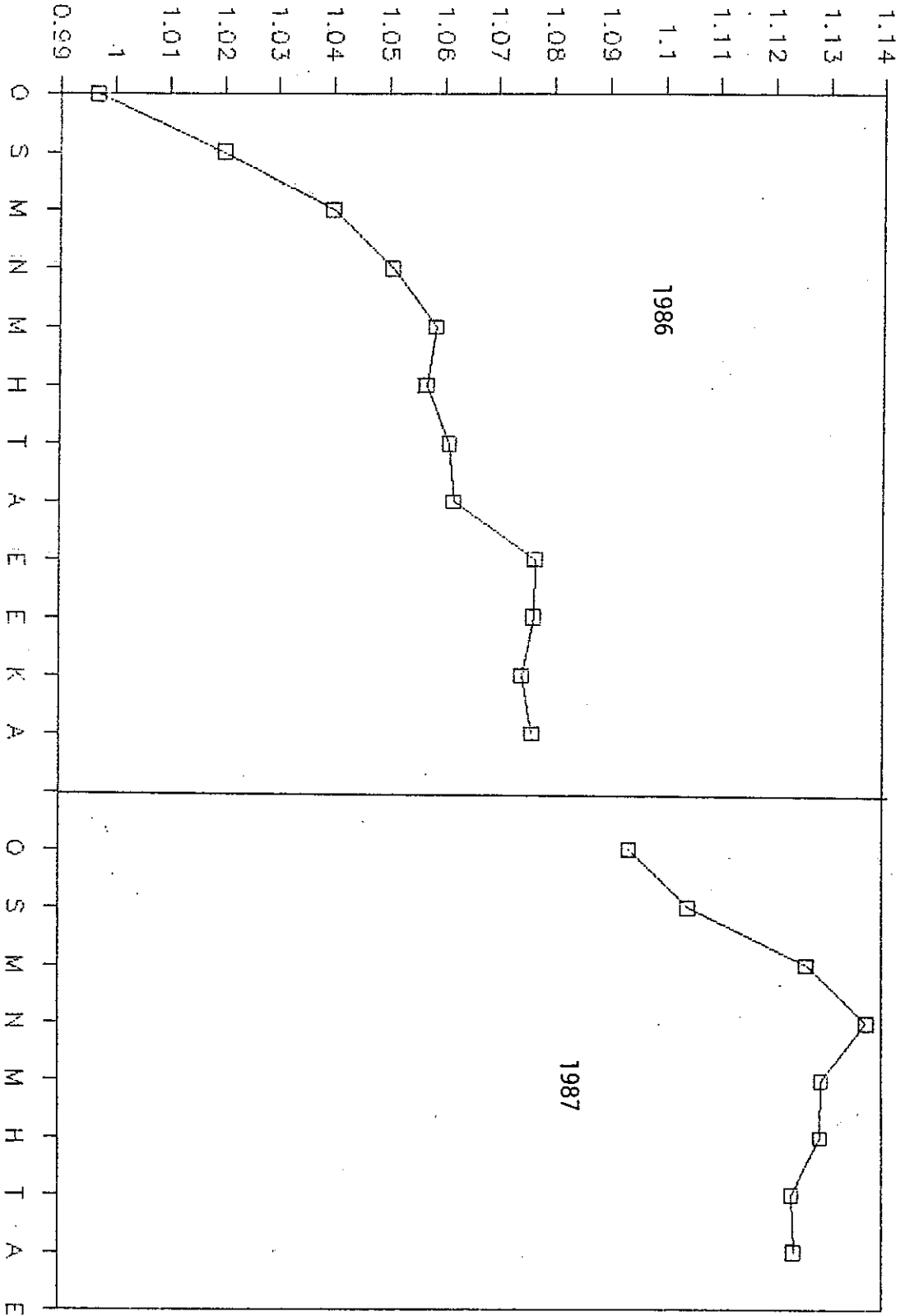
Kaynak: İş ve İşçi Bulma Kurumu.

Çalışma gücü olan, çalışmak isteyen, Kuruma başvurduğunda asgari ücret düzeyinde gelir getirici bir işi olmayan, Kurum tarafından henüz kendisine iş bulunamayan faal nüfus içindeki kişilerdir. Kurum kayıtlarında iş bekleyenlerden yalnız belli bir iş yerinde çalışmak isteyen, öteki işyerlerinde sağlanabilecek iş olanaklarını yeğlemeyen, halen bir işi varken daha elverişlisine geçmeyi isteyenler ile emeklilerden iş arayanlar ay sonlarında bekleme listelerinden çıkarılarak geri kalanlar, kayıtlı işsiz sayılmaktadır.

1987 yılında sektörel istihdamın tarımda biraz azalarak, sanayide ve hizmetlerde artacağı tahmin edilmektedir. Buna göre 1987 yılında toplam istihdamın yüzde 56'sı tarımda, yüzde 13.8'i sanayide ve yüzde 30.2'si hizmetlerde gerçekleşecektir.

(Milyon Kişi)

ACIK ISSIZLIK

Son 25 yıllık sanayileşme, istihdamın dağılımını büyük çapta etkilemiştir. Tarımdaki istihdamın payı 1962 yılında yüzde 77.2'den yüzde 56'ya, 21.2 puan gerilerken, sanayiın payı yüzde 8.3'den yüzde 13.8'e ve hizmetlerin payı yüzde 14.5'ten, yüzde 30.2'ye yükselmiştir. Tarımdaki istihdam azalmasının yüzde 39'unu sanayi ve yüzde 61'ini hizmetler massetmiştir.

İstihdam oranlarını sektörlerdeki yurtiçi gelir ile karşılaştırdığımız zaman sanayide nisbi verimliliğin yüksek, hizmetlerde daha düşük ve tarımda mukayeseli olarak çok düşük olduğunu görürüz. Sanayide kişi başına nisbi gelir Türkiye ortalamasınının 2.4 katı ve hizmetlerde 1.7 katı iken tarımda 0.3'tür.

1987 yılında sektörlerarası nisbi gelir eşitsizliğinin azalması yönünde hafif de olsa arzu edilen yönde değişmeler olmuş, sanayiın nisbi geliri 2.43'ten 2.34'e, hizmetlerin nisbi geliri 1.74'ten 1.69'a gerilerken tarımın nisbi geliri 0.293'ten 0.295'e hafif bir kıymıldama göstermiştir. Arzu edilen fakat gerçekleşmesi zor olan tarımdaki fazla nüfusun endüstriye ve hizmetlere kaydırılarak sektörlerarası eşitsizliklerin hafifledilmesidir.

SEKTÖRLER ARASI GELİR DAĞILIMI

	Gelir %	Nüfus %	Nisbi Gelir
		1 9 8 7	
Tarım	16.5	56.0	0.295
Sanayi	32.4	13.8	2.348
Hizmetler	51.1	30.2	1.692
	<u>100.0</u>	<u>100.0</u>	<u>1.000</u>
		1 9 8 6	
Tarım	16.9	57.6	0.293
Sanayi	32.6	13.4	2.430
Hizmetler	50.5	29.0	1.740
	<u>100.0</u>	<u>100.0</u>	<u>1.000</u>

BÖLÜM II

PARASAL GELİŞMELER

Ekonomideki parasal genişleme 1987 yılında da enflasyonist eğilimleri arttırıcı bir gelişme sergilemiştir. 1986'nın sonlarına doğru yavaşlama eğilimine giren fiyat artışları 1987 yılında tekrar hızlanmış, enflasyon oranı bir önceki yılla göre yeniden hızlanmıştır.

Para politikasının yürütülmesinde önemli bir yer işgal eden "pozitif faiz" politikası gereği, nominal mevduat faiz oranları, enflasyondaki yavaşlamanın 1987'de de süreceği beklentisi ile tedricen düşürülmeye devam edilmiş, ancak enflasyonda beklenen yavaşlamanın gerçekleşmemesi reel faiz oranlarının negatifleşmesine ve bu yolla da banka mevduat artışlarında geçen yıl da gözlenen yavaşlamanın devam etmesine yol açmıştır.

Faiz oranları konusunda 1987 yılı içinde gözlenen ilginç gelişme bir yıl vadeli mevduata getirilen faiz serbestisi olmuştur. Bu, 1980'den buyana mali piyasaların serbest rekabet koşullarına kavuşturulması amacıyla uygulamaya konan ikinci "faiz serbestisi" teşebbüsü olmuştur. Merkez Bankası faiz serbestisini takiben mevduat faiz oranlarının artacağı ve banka kaynak maliyetlerini olumsuz (arttırıcı) yönde etkileyeceği düşüncesi ile, munzam karşılık oranlarını Temmuz 1987 başında yüzde 15'ten yüzde 10'na düşürmüş, ayrıca yüksek mevduat faiz oranlarının banka kredi maliyetlerini arttırıcı etkisi de kaynak kullanımını destekleme fonu'nun yüzde 10'dan yüzde 6'ya düşürülmesi yoluyla giderilmeye çalışılmıştır. Bu fon dış kredi işlemleri içinde yüzde 3'ten yüzde 5'e yükseltilmiştir; TL cinsinden kredi maliyetlerinin aşırı yüksekliği TL/ABD doları paritesindeki beklentiler de hesaba katılarak, özel sektörün dış borçlanması 1987 yılında da devam etmiştir. Munzam karşılık oranları Eylül ayı içersinde tekrar revize edilmiş, yüzde 10'dan yüzde 12'ye yükseltilmiştir. Bu kararın bankaların faiz yarışını kısmen de olsa frenlemesi beklenebilir; zira bankalar mevduat faiz oranlarını belirlerken karşılığında herhangi bir faiz geliri elde etmedikleri yüzde 12'lik bir mevduat munzam karşılığı ayıracıklarını hesaba katıyor, olacaklardır. Bir yıl vadeli mevduata getirilen faiz serbestesi bu vadeye ödenen mevduat faizlerinde ortalama yaklaşık on puanlık bir artışa neden olmuştur; buna karşın kredi faiz oranlarında beklenen artışın gerçekleşmediği gözlenmektedir. Munzam karşılık oranı ve Kaynak Kullanım Destek Fonu'nun düşürülmesi bu durumu kısmen açıklamaktadır. Diğer yanda, toplam mevduatları içinde vadesiz mevduatın payı daha yüksek olan bankaların mevduat faizlerindeki artışı kredi faizlerine nisbi olarak daha az oranda yansıtılmaları beklenebilir.

BAŞLICA PARASAL GÖSTERGELER

	Yüzde Ocak-Kasım 1986	Değişim Ocak-Kasım 1987
Emisyon	55.8	58.5
Parasal Taban	26.8	38.0
Para Arzı (M1)	29.3	41.2
Para Arzı (M2)	29.8	29.8
Merkez Bankası Kredileri	31.5	87.8
-Kamu	28.1	69.7
-Özel	41.3	130.5
MevduatBanka Kredileri	69.8	50.0
Yatırım Banka Kredileri	55.9	23.1
Toplam Kredi Stoku	62.1	49.5
Toplam Konsolide Mevduat	31.6	27.7
-Tasarruf Mevduatı	29.1	24.2
Vadesiz	65.1	42.4
Vadeli	25.4	21.4
Toptan Eşya Fiyat Endeksi	23.4	34.4***
Tüketici Fiyat Endeksi	28.6	39.4***

* 14 Kasım itibariyle
** 6 Kasım itibariyle
*** ilk 11 ay

Yüksek mevduat faiz oranları 1988 yılında da devam edeceği varsayımıyla, mevduat faizlerindeki artışın kredi faizlerine yansımaları tedricen ve gecikmeli olarak yıl içinde gözlenebilecektir.

Parasal büyüklüklerde 1987'nin ilk on aylık döneminde gözlenen başlıca gelişmeler şöylece özetlenebilir:

- 1986 yılında Ocak-Kasım döneminde yüzde 55.8 artan emisyon, bu yılın aynı döneminde yüzde 58.5 artmıştır.

- Parasal tabanın artış hızı bu yıl geçen yılın aynı dönemine oranla daha fazla olmuştur. Bu artışlar sırasıyla yüzde 38.0 ve yüzde 26.8'dir.

- M1 para arzındaki artış bu yılın Ocak-Kasım döneminde yüzde 41.2 olmasına karşın önceki yılın aynı döneminde daha düşüktür (%29.3). M2 para arzındaki artış ise aynı oranda gerçekleşmiştir.

- Merkez Bankası kredilerindeki toplam artış bu yıl daha fazla gerçekleşerek yüzde 87.8 olmuştur. Önceki yılın aynı döneminde yüzde 31.5 olmuştur. Kamu kesimine açılan krediler önceki yılın aynı dönemine oranla iki mislinden fazla artarak yüzde 69.7 olarak gerçekleştirmiştir. Ancak özel kesime açılan krediler, bir önceki yılın aynı dönemine oranla dört misli artarak yüzde 130.5 olmuştur.

- Mevduat bankası kredileri önceki yıl yüzde 69.8 artarken, bu yıl Ocak-Kasım döneminde ancak yüzde 50.0 artmıştır.

- Tasarruf mevduatında da düşüş görülmektedir. 1986 Ocak-Kasım döneminde yüzde 29.1 artış, bu yıl yüzde 24.2 olmuştur.

- Vadesiz ve vadeli tasarruf mevduatlarında bu yılın artış oranı, önceki yıla oranla daha düşük olmuştur. Bu düşüş vadesiz mevduatta daha belirgindir. Önceki yıl yüzde 65.1 artan vadesiz mevduat, bu yıl sadece yüzde 42.4 artmıştır. Vadeli mevduat ise yüzde 25.4 artarken, bu yıl sadece yüzde 21.4 artmıştır.

1) Emisyon, Parasal Taban, Para Arzı

1986 yılında getirilen parasal ve kurumsal düzenlemeler para ve kredi politikasının yürütülmesinde yeni bir yaklaşımı öngörüyordu.

Geleneksel para politikasında para arzındaki artış büyük oranda toplam kredi talebine bağlı bulunmaktadır.

a) Bütçe açıklarının büyük ölçüde Merkez Bankası kaynaklarından karşılanması bütçe gelişmelerinden bağımsız bir para politikası izlenmesini adeta imkansızlaştırırken,

b) Özel sektörün kredi talebi de ticari bankalarca karşılanmakta, öncelikli kredi talepleri otomatik bir reeskont sistemiyle desteklenmekteydi.

Öngörülen yeni sistemde parasal kontrol Türk banka sisteminde ticari bankaların TL cinsinden tuttıkları toplam rezervleri kontrol yolu ile gerçekleştirilmeye çalışacaktır. Bu sistemde para arzının toplam rezervleri yolu ile kontrol edilmesi öncelikle bu iki büyüklük arasında istikrarlı ve sağlam bir ilişkinin tesisi gerekecektir. Bu amaçla ticari bankaların disponibilitate ve munzam karşılık oranlarını daha kısa süreler içinde tesis etmeleri için yeni düzenlemeler getirilmiş, böylece ticari bankaların rezervlerini daha yakından takib etme imkanları arttırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca 1987 Nisan ayında başlatılan İnterbank Para Piyasası da gelecekte serbest faize geçme yolunda önemli bir adım olmuş, bankaların daha etkin bir nakit yönetimi takib etmelerine imkan tanımıştır. Bu piyasada tamamiyle arz-talep koşullarına göre oluşan faiz oranlarının piyasadaki dalgalanmaları oldukça gerçekçi bir biçimde yansıttığı gözlenmiştir.

PARA ARZI (M2) (Milyar TL)

	1986	1987*	Yıllık Yüzde Değişim	
			1986	1987
Ocak	7585.1	10248.9	50.8	35.1
Şubat	7811.1	10430.6	48.5	33.5
Mart	8425.4	10675.1	52.7	26.7
Nisan	8599.1	10892.1	51.2	26.6
Mayıs	8955.1	11418.3	49.4	27.5
Haziran	9044.2	11400.1	43.5	26.0
Temmuz	9122.3	12147.0	39.7	33.1
Ağustos	9463.8	12493.3	34.4	32.0
Eylül	9622.7	12948.7	36.3	34.6
Ekim	10036.2	13494.0	39.2	34.4
Kasım	10326	13311.1	39.1	28.9
Aralık	11644.0		42.9	

* 14 Kasım itibariyle

Parasal kontrolde önemli bir yer teşkil eden parasal taban (rezerv para) 1987 yılında bir önceki yıla oranla daha hızlı bir genişleme göstermiştir. Parasal taban Kasım ayının ilk haftası itibariyle yüzde 38 oranında genişlerken, emisyonunda da yüzde 58.5'lik bir artış gözlenmiştir.

PARA STOKUNUN BELİRLENMESİ
(Milyar TL)

	1986 Aralık Sonu	1987 6 Kasım
Tedavüle Çıkan Para	1907.7	3024.4
(-) Banka Kasaları	321.9	329.6
Tedavüldeki Para	1585.8	2694.8
(+) Vadesiz Ticari Mevduat	1867.1	2140.6
(+) Vadesiz Tasarruf Mevduatı	896.0	1276.3
(+) Merkez Bank.daki Mevduat	12.9	47.5
M1 Para Arzı (yeni dar tanım)	4361.8	6159.2
(+) Vadeli Tasarruf Mevduatı*	5890.4	7151.9
M2 Para Arzı (geniş tanım)	10252.2	13311.1

* Mevduat Sertifikaları Dahil

Tedavüldeki para miktarı ve vadesiz mevduatı içeren M1 (dar tanımlı) para arzı, vadeli mevduatı da dahil eden M2 (geniş tanımlı) para arzına nispetle daha hızlı bir artış göstermiştir. M1 artış hızı ilk on ayda yaklaşık yüzde 41 civarında olurken, M2 artış hızı yüzde 30 civarında gerçekleşmiştir. M1 ile ölçülen para arzındaki daha hızlı artış aynı dönemde vadesiz mevduattaki artış hızının vadeli mevduattan daha yüksek olmasından kaynaklanmıştır.

Birincil para olarak tanımlanan tedavüldeki para miktarının M2 içindeki payı 1986 sonunda yüzde 15.5'ten Kasım 1987 başı itibariyle yüzde 20.24'e yükselmiştir.

PARA ARZI (M2) BİLEŞENLERİ*

	Aralık 1986	Kasım 1987 **
BİRİNCİL PARA (Tedavüldeki Para)	15.46	20.24
İKİNCİL PARA (Vadesiz Mevduat)	84.54 (26.95)	79.76 (25.66)
(Vadeli Mevduat)	(57.45)	(53.72)
M2 PARA ARZI	100.00	100.00

* M2'nin yüzdesi olarak

** 6 Kasım itibariyle

Para çarpanı (yani 1 birim Merkez Bankası parası ile kaç birim para arzı yaratıldığı) ise 1986 sonuna oranla biraz gerilemiştir.

Parasal tabandaki 1.610.5 milyar TL.lık değişme (artış) ise, net iç varlıklardaki 2.542.2 milyar TL.lık ve net dış varlıklardaki 931.7 milyar TL.lık değişmeden kaynaklanmıştır.

PARA ÇARPANI
(PARA ARZI/PARASAL TABAN)

	Aralık 1985	Aralık 1986	Kasım 1987
M1 PARA ARZI/PARASAL TABAN	0.99	1.22	1.24
M2 PARA ARZI/PARASAL TABAN	2.63	2.86	2.69

2) Mevduat Gelişmeleri

1986 yılının ikinci yarısında enflasyon oranında beliren gerileme eğiliminin 1987'de de devam edeceği öngörülmüş ve 1987 yılında mevduat faiz oranları tedricen düşürülmeye devam edilmiş, bu yolla reel faiz düzeyini koruyarak para talebinde istikrar sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu çerçevede, üç ay vadeli mevduata ödenen brüt nominal faiz Haziran 1986'da yüzde 40'tan, Ekim 1986'da yüzde 36'ya, Ocak 1987'de yüzde 35'e düşürülmüştür. Bir yıl vadeli mevduata ödenen faizler ise Haziran 1986'da yüzde 52'den, Ekim 1986'da yüzde 48'e, Ocak 1987'de yüzde 45'e, Şubat 1987'de yüzde 43'e düşürülmüş, Temmuz 1987'de ise serbest bırakılmıştır. (Halen bu vadeye ödenen faizin yüzde 52-53 düzeyinde olduğu gözlenmektedir.)

Ancak 1987 yılında enflasyonun yeniden tırmanışı (ve daha önemlisi, enflasyonist beklentilerdeki artış) özellikle üç ve altı ay vadeli faiz oranlarını negatiflestirmiştir. Bunun sonucu olarak mevduatın 1987 yılı içinde geçen yıla mukayese ile daha yavaş oranda arttığı gözlenmektedir. Banka mevduatlarındaki yavaşlamanın bir diğer nedeni ise Hazine bonoları ve devlet tahvillerine artan ilgi olmuştur.

Toplam konsolide mevduat (bankalararası mevduat hariç) 1986'nın ilk on ayında yüzde 32.8 artarken, bu oran 1987'nin benzer döneminde yüzde 28.6 düzeyinde gerçekleşmiştir. Tasarruf mevduatının da benzer bir eğilim sergilediği, vadeli ve vadesiz tasarruf hesaplarının 1987'de geçen yıla oranla daha düşük bir hızla arttığı ve artış hızının vadeli tasarruf mevduatı için enflasyon oranının altında kaldığı gözlenmiştir.

Vadeli mevduattaki yavaşlama M2 para arzında da paralel bir yavaşlamanın başlıca etkeni olmuştur.

3) Kredi Gelişmeleri

Ekonomideki toplam kredi stoku 1987'nin ilk on aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre daha yavaş bir hızda genişleme göstermiştir.

Toplam kredi stoku Kasım ayının ilk haftası itibariyle yüzde 50 civarında bir artışla 14.6 trilyon TL. düzeyine ulaşmıştır. Toplam kredi stoku geçen yılın aynı döneminde yüzde 60 civarında bir artış göstermişti.

TOPLAM KREDİ STOKU (Milyar TL)

	1987*	1986 Sonu	Yüzde Değişim** 1987	1986
TÜM BANKA KREDİLERİ	12766.1	8691.2	47.9	65.2
-Mevduat Bankaları	11525.3	7683.2	51.4	68.8
-Kalkınma ve Yatırım Bankaları	1240.8	1008.1	27.7	40.1
MERKEZ BANKASI DOLAYSIZ KREDİLERİ	1917.3	1130.2	81.3	27.7
TOPLAM KREDİ STOKU	14683.4	9821.4	51.8	59.6

* 6 Kasım itibariyle

** ilk 10 aydaki yüzde değişim

1987 başından Kasım ayının ilk haftasına kadarki dönemde toplam kredi stokundaki 4.862 milyar TL.lık artışın yüzde 84'ü banka kredilerindeki genişlemeden, yüzde 16'sı ise Merkez Bankası dolaysız kredilerindeki genişlemeden kaynaklanmıştır.

Böylece, toplam kredi stokundaki genişleme büyük ölçüde banka kredilerindeki artıştan kaynaklanmıştır.

MEVDUAT/KREDİ ORANLARI

	Kasım 1986	Kasım 1987**
Bütün Ticari Bankalar*	132.1	115.1
Kamu Bankaları	126.2	102.3
7 Büyük Özel Banka	152.0	145.2
Diğer Özel Bankalar	58.0	56.9
Yabancı Bankalar	84.7	92.9

* Yatırım Bankalarının kredileri dahildir

** 6 Kasım itibariyle

Merkez Bankası Kredileri

Merkez Bankası'nca açılan dolaylı ve dolaysız krediler toplamı 1987 yılının da yüzde 96.3 artışla 20 Kasım itibariyle 3.163 milyar TL.sına ulaşmıştır. 1986 yılının tümü için bu artış oranı yüzde 36 düzeyinde kalmıştı.

MERKEZ BANKASI GÖSTERGELERİ
(Milyar TL)

	1986 Aralık Sonu	1987 20 Kasım	Değişim
Emisyon	1907.7	3175.3	1267.6
Parasal Taban	3589.3	5199.8	1610.5
-Net Dış Varlıklar	-2004.1	-2935.8	-931.7
-Net İç Varlıklar	5593.4	8135.6	2542.2
Merkez Bankası'nca Açılan	1610.7	3163.0	1552.3
Toplam Krediler			
-Kamu Sektörüne	1130.1	2046.6	916.5
Hazine Finansmanı	965.7	1404.8	439.1
KİT'lere*	162.6	641.8	479.2
-Özel Sektöre	480.6	1116.4	635.8
Ticari Bankalar	414.0	686.5	272.5
Tarım	40.0	399.8	359.8
Diğer	26.6	30.0	3.4

* Sadece Toprak Mahsulleri Ofisi'ne (destekleme kredisi)

Açılan kredilerin yüzde 64.7'si kamu sektörüne, yüzde 35.3'ü de özel sektöre tahsis edilmiştir. Özel sektöre açılan kredilerin yıl içinde daha hızlı bir artış göstermesi sebebiyle bu sektörün Merkez Bankası toplam kredileri içindeki payı 1987 sonunda yüzde 30'dan yüzde 35'e yükselmiştir.

MERKEZ BANKASI TOPLAM KREDİLERİ

	(Milyar TL)			
	1986	1987	Yıllık % Değişme	
			1986	1987
Ocak	1.836.1	2.336.2	42.5	27.2
Şubat	1.862.2	2.398.3	38.4	28.7
Mart	1.771.1	2.301.3	22.2	29.9
Nisan	1.708.0	2.398.6	19.9	40.4
Mayıs	1.878.2	2.462.1	32.9	31.1
Haziran	1.857.9	2.439.6	19.9	31.3
Temmuz	1.889.8	2.982.8	26.8	57.8
Ağustos	2.025.1	3.146.3	22.9	55.3
Eylül	1.983.5	3.324.2	20.5	67.6
Ekim	2.014.9	3.152.8	32.7	56.4
Kasım	2.090.5		32.1	
Aralık	2.251.8		30.7	

Geleneksel olarak Merkez Bankası'nın kamuya açtığı kredilerin hemen tamamını teşkil eden Hazine avanslarının payında 1987 yılı içinde bir gerileme eğilimi gözlenmektedir. Hazine avanslarının Merkez Bankası kamu kredileri içindeki payı 1985 sonunda yüzde 89'dan, 1986 sonunda yüzde 85'e, 1987 Kasım itibariyle de yüzde 68'e gerilemiştir.

Merkez Bankası kamu kredilerinin geri kalan yüzde 32'lik bölümü ise TMO Destekleme alımlarının finansmanına tahsis edilmiştir.

REEL KREDİ ENDEKSİ

	1982	1983	1984	1985	1986*	1987
Toptan Eşya Fiyat Endeksi(1981:100)	136.2	190.8	293.0	405.0	500.2	678.6
Reel Kredi Endeksi (1981 Sabit Fiy.)						
Merkez Bankası Kredileri	100	96.5	44.9	48.0	46.5	69.7
- Kamu	100	79.7	46.2	53.4	53.0	71.1
- Özel	100	126.2	42.8	38.6	35.2	67.4
Mevduat Bankası Kredileri	100					
Kalkınma ve Yatırım Bankası kredileri	100	95	81.1	104.4	118.5	128.4
Net Kredi Stoku	100	88.5	72.0	62.9	75.5	72.1
	100	92	73.7	90.1	91.7	96.4

* 14 Kasım itibariyle

Hazine avanslarının Merkez Bankası kamu kredilerindeki azalan payı, son zamanlarda kamu açıklarını giderek daha az oranda Merkez Bankası kaynaklarına dayandırma gayretlerinin bir neticesi olup, bunda KİT fiyat ayarlamalarının eskiye oranla daha az gecikmeli olarak yapılması ve kamu borçlanmalarındaki artış rol oynamaktadır.

Ancak, sık fiyat ayarlamalarının ve yüksek finansman maliyetiyle gerçekleştirilen kamu borçlanmalarının kamu açıklarını kapatmada "para basma"ya oranla "daha az enflasyonist" olduğunu öne sürmek"a priori" mümkün değildir.

Mevduat Banka Kredileri

Toplam kredi stokundaki genişleme büyük oranda mevduat bankalarının açılan kredilerdeki artıştan kaynaklanmıştır. Bununla birlikte mevduat banka kaynaklı kredilerin artış hızında geçen yıla oranla bir miktar yavaşlama gözlenmektedir.

Mevduat banka kredileri 1986 sonunda 7.683.2 milyar TL.sından 6 Kasım 1987 itibariyle 11.525.3 milyar TL.sına ulaşırken, bu yıl içinde bankaların daha yüksek oranda Merkez Bankası reeskontuna başvurdukları gözlenmektedir. Nitekim Merkez Bankası reeskontunun toplam mevduat banka kredileri içindeki payı 1986 sonunda yüzde 4.8'den, Kasım 1987'de yüzde 8.2'ye yükselmiştir. Merkez Bankası (kısa-vade) reeskont oranı ise 1986 Haziran ayında yüzde 48'den Ocak 1987'de yüzde 45'e gerilemiş, bu oran yıl içinde aynı düzeylerde kalmıştır. Kasım 1987 itibariyle

kamu mevduat bankalarının özel mevduat bankalarının özel mevduat bankaları ve yabancı mevduat bankalarına oranla daha yüksek oranda (yüzde 9) reeskonta başvurdukları gözlenmiştir.

Mevduat banka kredilerinin kamu, özel ve yabancı mevduat bankaları arasındaki dağılımı ele alındığında, kamu mevduat bankalarının toplam içindeki payının 1986 sonunda yüzde 52'den 1987'de yüzde 56'ya yükselirken, özel mevduat bankalarının payı da yüzde 44'den yüzde 40'a gerilemiştir. Yabancı mevduat bankalarının piyasa payı ise yüzde 2'lere gerilemiştir.

MEVDUAT BANKA KREDİLERİ
(Milyar TL)

	1987 Kasım*	1986 Sonu	Yüzde 1987	Değişim** 1986
Kamu Mevduat Bankaları (Merkez Bankası Reeskontu)	6558.9 (594.6)	4016.3 (172.4)	62.47	68.2
Özel Mevduat Bankaları (Merkez Bankası Reeskontu)	4718.7 (345.8)	3396.5 (199.6)	41.31	71.0
-İlk 7 Özel Banka (Merkez Bankası Reeskontu)	4124.0 (306.6)	3029.0 (185.5)	38.7	72.4
-Diğer Özel Mevduat Bankaları (Merkez Bankası Reeskontu)	594.7 (39.2)	356.7 (14.1)	67.9	61.0
Yabancı Mevduat Bankaları (Merkez Bankası Reeskontu)	247.8 (8.5)	270.4 (2.9)	14.2	46.4
Toplam Mevduat Banka Kredileri (Merkez Bankası Reeskontu)	11525.3 (948.9)	7683.2 (374.9)	51.42	68.8

* 6 Kasım itibariyle

** ilk 10 ay

Türk Lirası cinsinden kredilerin yüksek maliyeti, LIBOR faiz oranları ve ABD dolarının TL'ye karşı beklenen değer artışı hesaba katıldığında (yabancı kredi işlemleri üzerindeki beş puanlık Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu'na rağmen) dış borçlanma 1987 yılında da maliyetler açısından cazip olmaya devam etmiştir.

Piyasa konsantrasyonu açısından ele alındığında, ilk yedi özel mevduat bankasının toplam mevduat banka kredileri içindeki payı 1986 sonunda yüzde 89'dan yüzde 87'ye, toplam özel mevduat banka kredileri içindeki payı da yüzde 39'dan yüzde 35.5'e gerilemiştir.

MEVDUAT BANKA KREDİLERİ

(Milyar TL)

	1986	1987	Yıllık % Değişme	
			1986	1987
Ocak	5.352.0	8.503.8	76.7	58.9
Şubat	5.498.8	8.559.1	80.9	55.6
Mart	6.135.6	8.632.0	86.7	40.7
Nisan	6.364.8	9.180.6	90.1	44.2
Mayıs	6.591.6	9.500.2	87.6	44.1
Haziran	7.243.6	9.516.3	85.2	31.4
Temmuz	7.366.5	10.338.4	85.3	40.3
Ağustos	7.360.0	10.484.0	82.4	42.4
Eylül	7.947.3	10.721.0	81.4	34.9
Ekim	8.204.0	11.634.2	84.0	41.8
Kasım	8.374.8		80.9	
Aralık	10.052.8		80.5	

Yabancı Mevduat Bankaları

Yabancı mevduat bankalarının açılan krediler 1987'nin ilk on ayında yüzde 14.2'lik artışla 1986'nın benzer döneminde gözlenen yüzde 46.4'lük artışın gerisinde kalmış, Kasım ayının ilk haftası itibarıyla de 1986 sonu seviyesinin altına düşmüştür. Bu bankalarca açılan kredilerin toplam mevduat banka kredileri içindeki payı son birkaç yılda yüzde 3-3.5 civarında seyrederken, bu pay 1987'de yüzde 2'ye düşmüştür.

4) Faiz Oranları

Mevduat Faiz Oranları

1986'nın sonlarına doğru yavaşlama eğilimine giren fiyat artışlarının 1987'de de devam edeceği beklentisi ile mevduata ödenen faiz oranları 1987 yılında da tedricen düşürülmeye devam edilmiş, ne varki enflasyonun beklenenin tersi bir gelişme göstermesi net faiz oranlarının yolun üçüncü çeyreğinde negatifleşmesine yol açmıştır.

Temmuz 1987 yılında bir yıl vadeli mevduata ödenen faiz oranları serbest bırakılmış, bankalararası rekabet sonucu bu mevduat kategorisine ödenen faiz oranları yüzde 43'ten yüzde 52-55'lere yükselmiştir. Aşağıdaki tabloda muhtelif mevduat kategorilerine ödenen brüt ve net faiz oranlarının geçen yıldan buyana seyri verilmektedir.

MEVDUAT FAİZ ORANLARININ GELİŞİMİ

(%)

Mevduat Türü	1 9 8 6			1 9 8 7		
	Mart	Haziran	Ekim	Ocak	Şubat	Temmuz
3 Ay Vadeli						
Brüt	44	40	36	35	35	35
(Net)*	(39.4)	(35.8)	(32.3)	(31.4)	(31.4)	(31.4)
6 Ay Vadeli						
Brüt	48	45	41	39	38	38
(Net)*	(43)	(40.3)	(36.7)	(34.9)	(34)	(34)
12 Ay Vadeli						
Brüt	55	52	48	45	43	
(Net)*	(49.3)	(46.6)	(43)	(40.3)	(38.5)	Serbest

* Brüt faiz oranı üzerinden %10 stopaj ve %3 fon kesildikten sonra.

Özel sektörde ihraç edilen tahvillere uygulanan faiz oranları ise serbest bırakılmıştır.

Kredi Faiz Oranları

Kredi faiz oranları 1987 yılında da yüksek düzeylerde kalmıştır. Baz (çıplak) kredi faiz oranlarının yüzde 55-60 düzeyinde olduğu, banka kredisi kullanımlarında net finansman maliyetinin yıllık bazda yüzde 80-85 ve yukarılarında olduğu gözlenmiştir.

Merkez Bankası Temmuz 1987'de (bir yıl vadeli mevduat için) başlatılan faiz serbestisi sonucu mevduat faiz oranlarındaki artışın banka kesimine getireceği kaynak maliyeti yükünü hafifletmek için munzam karşılık oranlarını yüzde 15'ten yüzde 10'a düşürmüştür (müteakiben yüzde 12'ye yükseltmiştir). Kaynak kullanımını Destekleme Fonu ise yüzde 10'dan yüzde 6'ya düşürülmüştür.

Yüksek kredi maliyetleri kısmen yüksek mevduat faiz oranlarına, kısmen yüksek banka aracılık maliyetlerine kısmen de devletin kredi maliyetleri içindeki payına bağlı bulunmaktadır. Kredi maliyetlerinde, mevduat faiz oranlarını düşürmeksizin (ve kısa vadede banka sabit masrafları veri iken) devletin kredi işlemlerinde uyguladığı vergi ve fonları kaldırarak bir düşüş sağlamak mümkündür.

Şöyle ki, yüzde 60 baz faiz ile alınan bir kredinin kullanıcıya maliyeti mevduat durumunda:

I. Baz kredisi faizi	%60
+Komisyon	2
	<hr/>
	62
+%3 gider vergisi	1.86
+(Baz kredi faiz oranı üzerinden %6 Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu)	3.60
	<hr/>
	67.46

Her üç ayda bir faiz tahakkuku hesaba katılarak yıllık nihai maliyet bileşik esasta: % 86.5 olmaktadır.

II. Vergi ve Fon'un kaldırıldığı durumda ise:

Baz Kredi Faizi	%60
+Komisyon	<u>2</u>
	62

Bileşik esasta yıllık nihai maliyet yüzde 78 olacaktır.

Görüldüğü gibi nihai kredi maliyetinin oluşumunda devletin payı kaldırıldığına 8.5 puanlık (yani yüzde 10'luk) bir maliyet düşüşü sağlanabilecektir.

Interbank (Bankalararası) Para Piyasasında Faiz Oranları

Nisan 1986'da uygulamaya konan Interbank para piyasası rezerv fazlası ve ihtiyacı olan bankaları karşı karşıya getirerek hem bankaların rezerv yönetimini kolaylaştırmak hem de bu rezervlerin bankalar arasında optimum dağılımını sağlamayı ve para piyasasında tam rekabet koşulları içinde "gerçek" faiz oranlarının oluşmasını hedefliyordu:

Interbank para piyasasında faiz oranları tamamıyla arz ve talep koşulları tarafından belirlenmekte, oluşan faiz oranları ekonominin likidite durumunu önemli ölçüde yansıtmaktadır. Örneğin, 1986 yılında makro ekonomik faaliyetin hızlandığı ve buna paralel olarak para talebinin arttığı Temmuz-Ağustos aylarında bir günlük (over night) ve yedi günlük işlemlerde faiz oranları artış eğilimi göstermiş (Eylül başında yüzde 65'ler düzeyine tırmanmıştır), ekonomik faaliyetin yavaşlamasına paralel olarak yılın son aylarında düşme eğilimi içinde olmuştur.

Bu piyasada faiz oranlarının genel mevsimlik trendler dışında, nakit ihtiyacının arttığı aybaşı ve aysonlarında, vergi ödeme günlerinin son günlerinde bankaların genel dispoizibilite oranlarını tutturmaya çalıştıkları günlerde yükselme göstermektedir.

Ekonomide "aşırı" ya da "yetersiz" likidite olduğuna ilişkin bugüne kadar sürdürülen tartışmalar genelde herhangi bir kritere dayanmamakta, sadece bir önceki döneme göre likidite arzındaki artış hızlarına bakılarak bir yargıya varılmaktaydı. Halbuki, örneğin piyasa faiz oranlarının tırmandığı bir dönemde sırf likidite arzındaki artışa bakarak "aşırı likidite"nin mevcudiyetinden bahsetmek mümkün değildir.

"Aşırı" ya da "yetersiz" likidite, likidite arz ve talebi tarafından eşanlı ve birbirine gözele olarak beklirlenen bir durum olup, bunun en iyi göstergesi ise herhangi bir müdahale olmaksızın ve serbest koşullar içinde arz ve talep tarafından belirlenen faiz oranları (fiyatı) dır. İşte bu açıdan Interbank piyasası ekonomimizde serbest faize geçişte önemli bir kurumsal altyapı oluşturmuş ve kurulduğu günden buyana 1.5 yıllık dönemde sürekli bir gelişme eğilimi içinde olmuştur.

Interbank piyasasında oluşan faiz oranlarının son 1-2 aydaki gelişmesi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

İTERBANK FAİZ ORANLARI
(Yüzde)

	Overnight		Ort	7	Gün		Ort.
	Min	Max			Min	Max	
8.12.1987	15	25	18.2				
7.12.1987	10	20	13.5				
4.12.1987	10	20	13.57				
3.12.1987	20	46	42.80	49	50	49.9	
1.12.1987	59	60	59.9	55	55	55	
30.11.1987	59	60	59.7				
27.11.1987	57	59	58.4				
26.11.1987	42	57	53	50	50	50	
25.11.1987	40	40	40				
24.11.1987	37	39	37.6				
23.11.1987	36	40	37.49				
20.11.1987	35	45	42.4	49	49	49	
19.11.1987	44.2	49	46.3	50	50	50	
18.11.1987	53	53	53	55	55	55	
17.11.1987	47	50	48.2	51	51	51	
16.11.1987	51	53	52.6	54.5	54.5	54.5	
17.11.1987	47	50	48.2	51	51	51	
16.11.1987	51	53	52.6	54.5	54.5	54.5	
13.11.1987	53	53	53	55	55	55	
11.11.1987	50	53	51.3	53	53	53	
10.11.1987	50	53	51.4	54	54	54	
9.11.1987	53	54	53.9	56	56	56	
6.11.1987	53.5	53.5	53.5				
5.11.1987	53	53	53	54	54	54	
4.11.1987	52	53	52.7	54	54	54	
3.11.1987	52	52	52	54	54	54	
2.11.1987	52	52	52				
20.10.1987	52	54	53.2				
28.10.1987	50.5	51	50.9				
27.10.1987	50	63	50.6				
26.10.1987	49	49	49				
23.10.1987	47	48.5	47.8	49.5	49.5	49.5	
22.10.1987	48.5	48.5	48.5	49	49	49	
21.10.1987	48.5	49.3	50	50	50	50	
20.10.1987	48.5	48.5	48.5	49	49	49	
19.10.1987	48.5	49	48.7	49	49	49	
16.10.1987	46	47.5	46.9				
15.10.1987	47	48	47.8	49	49	49	

Aralık ayının ilk haftasında Interbank piyasasında trend dışı bir düşme gözlenmiştir. Bu bankaların TL. taleplerinin düştüğü bir döneme rastlamıştır.

5) 1987 Yılında Sermaye Piyasasında Yapılan Düzenlemeler

31 Mart 1987 tarihli Resmi Gazete'de sermaye piyasasını düzenleme ve teşvik etmek amacıyla 3332 sayılı kanun yayınlanmıştır.

1987 yılı içerisinde sermaye piyasasında şiddetle gereksinimi duyulan yeni mali araçlara bir yenisi katıldı. Döviz endeksli kâr ortaklığı belgeleri (1987 yılının yeni) üç yıl vadeli, altı aylık (Ocak ve Temmuz'da) faiz ödemeli dolar endeksli belgelerde yıllık yüzde 8 ve mark endeksli belgelerde yıllık yüzde beş faizli, ödeme tarihindeki kur üzerinden TL.sı olarak anapara ve faiz ödemelidir.

13 Aralık 1987 tarihli Resmi Gazete'de çıkan sermaye piyasasında bağımsız dış denetleme hakkında yönetmelik, kamunun aydınlatılmasını sağlayarak sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışması, tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunması maksadıyla bağımsız denetlemeye tabi olacak ortaklıklar ve yardımcı kuruluşlar tarafından düzenlenen mali tablo ve raporların bağımsız denetleme kuruluşlarınınca denetlenmesine dair esasları belirlemektedir. Menkul kıymetlerini halka arzemiş olan ortaklıklar, bankalar dahil aracı kurumlar, yatırım ortaklıkları ve yatırım fonları bu denetlemeye tabi olacaktırlar.

ARACI KURUMLARIN VE BANKALARIN MENKUL KIYMET SATIŞLARI

(Milyon TL.)

	Ocak-Ekim 1986	Ocak-Ekim 1987	Ekim 1987
Aracı Kurumlar	1.413	18.819	1.656
Bankalar	2.566	21.143	3.192
Hisse Senedi (Toplam)	3.980	39.963	4.848
Aracı Kurumlar	29.734	71.532	3.048
Bankalar	44.912	220.330	30.633
Özel Sektör Tah.Toplam	74.646	291.863	33.681
Aracı Kurumlar	1.900	6.450	175
Bankalar	403.062	943.922	86.846
Devlet Tahvili (Toplam)	404.963	950.372	87.021
Aracı Kurumlar	174.388	261.067	27.533
Bankalar	984.569	1.897.479	178.605
Hazine Bonosu (Toplam)	1.158.957	2.158.546	206.138
Aracı Kurumlar	6.719	41.521	255
Bankalar	24.969	42.113	2.401
Banka Bonoları (Toplam)	31.688	83.634	2.656
Aracı Kurumlar	3	1.764	
Bankalar	282.173	282.416	5.878
Gelir Ort.Sen. (Toplam)	282.176	284.181	5.878
Aracı Kurumlar		9.447	3.000
Bankalar		29.500	4.927
Finans Bonosu (Toplam)		38.948	7.927
Aracı Kurumlar		10	
Bankalar		23.983	11.877
Döviz Ind.Sen. (Toplam)		23.904	11.877
Aracı Kurumlar	214.160	410.614	35.668
Bankalar	1.742.253	3.460.799	324.363
Genel Toplam	1.956.413	3.871.414	360.031

VERİLEN İHRAÇ İZİNLERİ KASIM 1987

	a h v i l e r									
	Haik Arz- edilmek üzere	Haika Arz- edilmeksiz-	Toplam	Hisse Senetleri	Kâr ve Zarar Ort.Belg.	Banka Bonosu ve Banka Ga- rantili Bono	Finansman Bonosu	Katılma Belgeleri	Genel Toplam	
KASIM 1986										
İhrac İşlemi Sayısı	7	-	7	21	-	-	-	-	28	
İhrac Miktarı Milyon TL	8.290.0	-	8.290.0	16.305.9	-	-	-	-	24.595.9	
Ağırlıklı Ort.Faiz(%) (1)	56.9	-	56.9	-	-	-	-	-	-	
KASIM 1987										
İhrac İşlemi Sayısı	8	5	13	14	1	-	-	1	29	
İhrac Mik.(Milyon TL)	11.350.0	2.789.0	14.139.0	20.198.9	750.0	-	-	5.000	40.087.9	
Ağırlıklı Ort.Faiz(%)	54.7	57.3	55.2	-	-	-	-	-	-	
OCAK-KASIM 1986										
İhrac İşlemi Sayısı	82	12	94	135	1	3	-	-	233	
İhrac Mik.(Milyon TL)	66.962.0	6.770.0(3)	73.732.0(3)	88.677.4	750.0	60.250.0	-	-	233.409.4	
Ağırlıklı Ort.Faiz(%)	55.1	58.4(3)	55.4(3)	-	-	-	-	-	-	
OCAK-KASIM 1987										
İhrac İşlemi Sayısı	161	39	200	128	1	3	10	6	348	
İhrac Mik.(Milyon TL)	281.522.3	30.259.0	311.781.3	167.998.5	750.0	64.244.0	54.300.0	40.000.0	639.073.8	
Ağırlıklı Ort.Faiz(%)	53.6	53.1	53.6	-	-	-	-	-	-	

- (1) İhrac miktarlarıyla ağırlıklandırılmış ortalama faiz oranı
(2) Nakit sermaye artırımlarını ifade etmektedir
(3) Değişken faizli ihraçlar hariç

1987'nin ilk onbir aylık döneminde, SPK'dan 304 anonim şirket ihraç ve halka satış izni alarak, 348 ihraç işlemi yapmıştır. İhraç edilen menkul kıymet ve diğer kıymetli evrak tutarı 639.1 milyar TL.sıdır. 1986 yılının aynı döneminde SPK'dan izin alan anonim şirket sayısı 213, ihraç işlemi sayısı 233 ve ihraç izinleri tutarı ise 233.4 milyar TL.sıdır.

SPK izniyle ihraç edilmiş tedavüldeki tahvil tutarı Kasım 1987 sonu itibariyle 423.8 milyar TL., geçen yılın aynı döneminde tedavüldeki özel kesim tahvil tutarı 110.9 milyar TL. düzeyindedir.

Ekim 1987 itibariyle menkul kıymet alım satımına yetkili 58 kuruluştan 15'i aracı kurum, 43'ü ise bankadır. 1986 aynı döneminde bu kuruluşların sayısı 10 aracı kurum ve 37 banka olmak üzere toplam 47 kuruluş idi.

Ekim 1987 ayında yapılan toplam 360.0 milyar TL.lık menkul kıymet satışının yüzde 10.2'lik bölümü araç kurumlar, yüzde 89.8'lik bölümü bankalar tarafından gerçekleştirilmiştir. Toplam satışların yüzde 1.3'ü hisse senetlerinin, yüzde 9.4'ü özel sektör tahvillerinin, yüzde 24.2'si devlet tahvillerinin, yüzde 57.3'ü hazine bonolarının, yüzde 0.7'si banka bonolarının, yüzde 1.6'sı gelir ortaklığı senetlerinin, yüzde 2.2'si finansman bonolarının ve yüzde 3.3'ü döviz endeksli senetlerin satışından oluşmuştur.

1986 Ekim ayında ise yapılan toplam 240.5 milyar TL tutarındaki menkul kıymet satışlarının yüzde 10.1'lik bölümü aracı kurumlarca, yüzde 89.9'luk bölümü de bankalar tarafından yapılmıştır.

Toplam satışların yüzde 0.1'i hisse senetlerinin, yüzde 4.5'i özel sektör tahvillerinin, yüzde 35'i devlet tahvillerinin, yüzde 55.7'si Hazine bonolarının, yüzde 1.8'i banka bonolarının ve yüzde 2.9'u da gelir ortaklığı senetlerinin satışından oluşmuştur.

1987 ilk on aylık dönem itibariyle yapılan toplam 3.871.4 milyar TL.lık menkul kıymet satışının yüzde 10.6'lık bölümünü aracı kurumlar, yüzde 89.4'lük bölümü bankalar tarafından yapılmıştır.

Toplam satışların yüzde 1'i hisse senetlerinin, yüzde 7.5'i özel sektör tahvillerinin, yüzde 24.5'i devlet tahvillerinin, yüzde 55.6'sı hazine bonolarının, yüzde 2.2'si banka bonolarının, yüzde 7.3'ü gelir ortaklığı senetlerinin, yüzde 1'i finansman bonolarının ve yüzde 0.6'sı döviz endeksli senetlerin satışından oluşmuştur.

1986 ilk on aylık döneminde ise yapılan toplam 1.956.4 milyar TL.lık menkul kıymet satışının yüzde 10.9'luk bölümü aracı kurumlarca, yüzde 89.1'lik bölümü ise bankalarca gerçekleştirilmiştir.

Toplam satışların yüzde 0.2'sini hisse senetleri, yüzde 3.8'ini özel sektör tahvili, yüzde 20.7'sini devlet tahvili, yüzde 59.2'sini hazine bonusu, yüzde 1.6'sını banka bonusu, yüzde 14.4'ünü gelir ortaklığı senedi satışları oluşturmuştur.

1987'nin ilk on aylık döneminde yapılam toplam 3.871 milyar TL.lık menkul kıymet satışının 3.417 milyar TL tutarındaki yüzde 88'lik bölümünü kamu kesimi, 454 milyon TL tutarındaki yüzde 12'lik bölümünü ise özel sektör gerçekleştirmiştir.

Istanbul Menkul Kıymetler Borsası ile İlgili Gelişmeler

a) İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) 91 sayılı KHK hükümlerine göre 1985 yılı sonunda kurulmuştur. Henüz iki yıllık bir faaliyet hayatı vardır. En büyük özelliği Türkiye'de hisse senedi piyasasını yeniden meydana çıkarmış olmasıdır. Gerçi memleketimizde Borsa'nın uzun bir geçmişi vardır, fakat yıllardan beri gerçek hisse senedi işlemleri ilk defa İMKB'da yapılmaktadır.

b) İMKB'de açıldığı günden itibaren girişilen hisse senedi işlemleri çok mütevazı rakamlarla başlamış, ancak kısa sürelerde kendi içinde oldukça süratli bir gelişme göstermiştir. Gerçekten, ilk faaliyetlere sahne olan 1986 Ocak ayında 359 milyon TL. tutarında işlem yapılmışken Aralık 1986'da bu miktar 4 katına yakın bir artışla 1 milyar 600 milyon Türk lirasına çıkmıştır. Bu suretle 1986 yılı işlemleri toplamı, 8 milyar 703 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir.

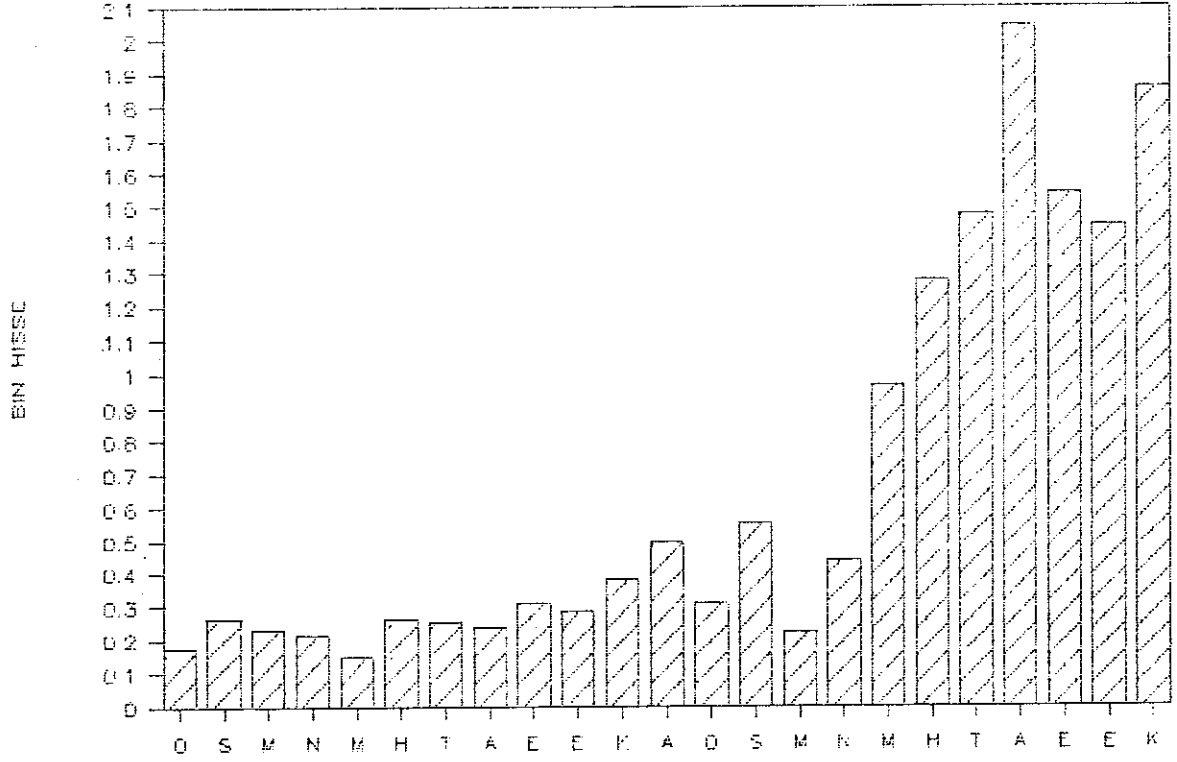
1986 yılı içinde hisse senedi fiyatlarında da önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Ocak ayı işlem hacmi 100 kabul edildiğinde gerçek fiyat endeksi yıl sonunda 170'e yükselmiştir.

1986 yılında hisse senedi piyasasında verim oranı da borsanın uzmanlarınca yüzde 86 olarak hesap edilmiştir ki bu oran, aynı yıl diğer yatırım seçenekleri içinde hisse senedi yatırımlarının en kârlı yatırım olduğunu göstermiştir.

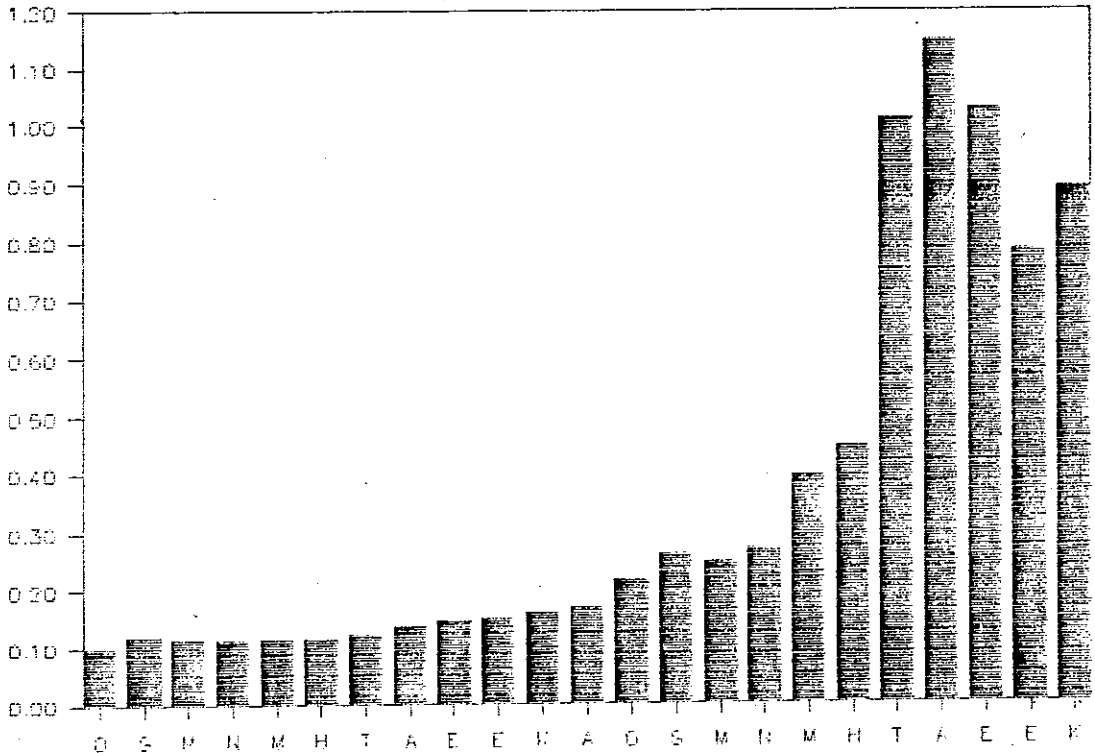
c) Borsanın ilk yılı, küçük işlem hacimleriyle oldukça istikrarlı geçmiş olmasına karşılık, hisse senedi piyasası açısından 1987 yılı İMKB için olağan üstü denecek derecede önemli bir yıl olmuştur. İlk aylarda 1-3 milyar TL. düzeyinde seyreden işlem hacmi Haziran'da 7 milyar, Temmuz'da 15 milyar, Ağustos'ta 24 milyar TL. gibi rekor bir seviyeye yükselmiştir. Ağustos ayının bazı günlerinde Borsa'da 3 milyar TL.lik işlem yapıldığı olmuştur. 1986 yıllık işlem tutarının 8.7 milyar TL. dolayında olduğu gözönüne alınırsa bu, olağan üstü bir gelişmenin ifadesidir. Fakat, işlem hacminde yılın ilk sekiz ayında kaydedilen bu çok hızlı yükseliş Ağustosun sonlarında önce duraklamış, sonra inişe geçip gerileyerek Eylül ayı sonunda yarı seviyesine (12.9 milyar TL) düşmüştür. Ekim, Kasım aylarında ise 10-11 milyar TL. dolayında seyretmiştir.

Son birkaç ayda kaydedilen düşüslere rağmen sözkonusu gelişmeler sonunda 1987 yılının onbir aylık işlem hacmi tutarı 91.8 milyar TL. olmuştur. Yıl sonunda rahatça 100 milyarı aşabilir. Bu rakam, 1986 yılı işlem hacmine kıyasla yüzde 955 gibi, tahminlerin üstünde bir artışı ifade eder.

ISLEM MIKTARI (1000 HISSE)

İSTANBUL MENKUL KIYMET. BORSASI ENDEKSİ (OCAK 1986 = 100)

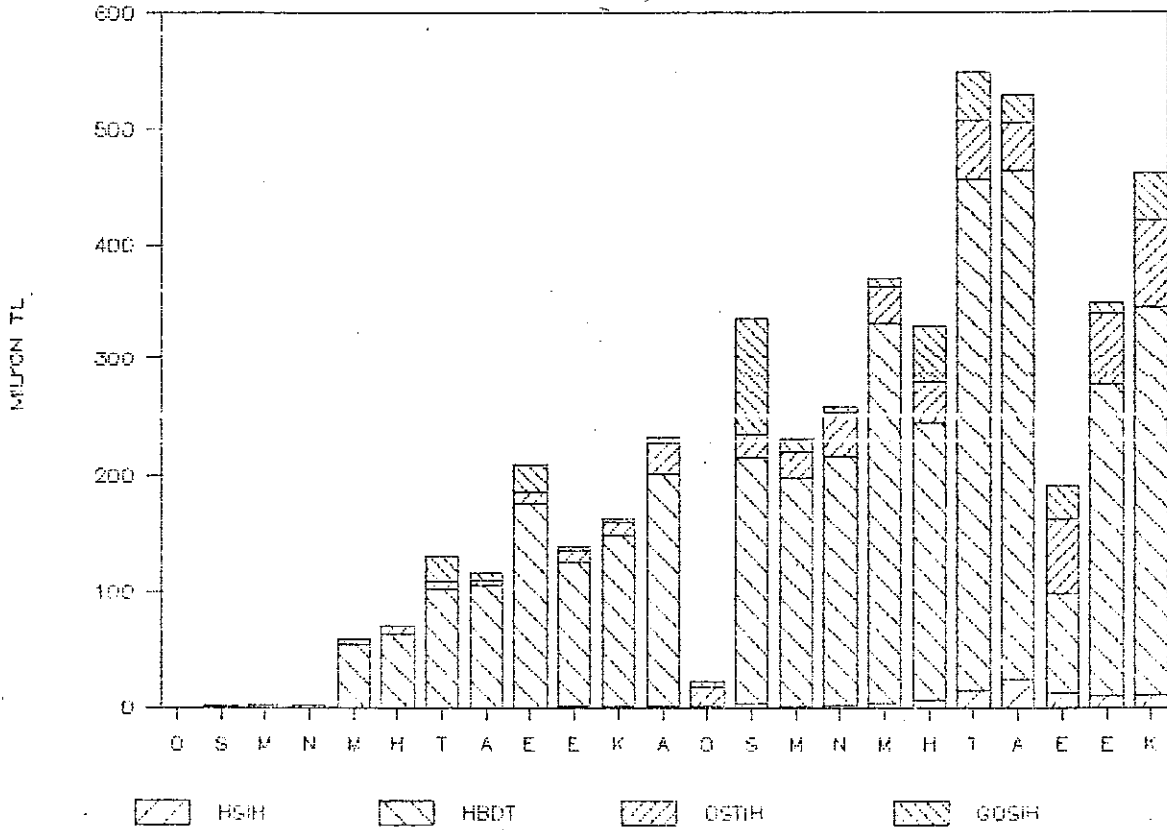

d) Hisse senedi fiyatlarına gelince, hisse senedi genel endeksindeki değişimler de aynı derecede şaşırtıcı bir gelişme göstermiştir. Gerçekten, 1986 yılı sonunda 170 olan endeks rakamı yılın ilk dört ayında, nisbeten ılımlı bir şekilde yükselmeye devam ederken Mayıs 1987'den itibaren büyük bir ivme kazanmış. Temmuz ayı sonunda 1000 sınırını da aşmış Ağustos'ta 1149 seviyesine tırmanmıştır. Hatta Ağustosun üçüncü haftası sonunda 1332'ye çıkmışken, ondan sonra başlayan düşüşlerin de etkisiyle aylık ortalama daha aşağılarda oluşmuştur.

Ağustosun son haftasından itibaren fiyat eğilimi grafik üzerinde de görüleceği üzere, tersine dönerek sürekli düşmeye başlamış, Kasım ayı ortalarında İMKB endeksi, 564 rakamıyla yılın ikinci yarısında kaydedilen en düşük seviyesine inmiştir. Kasımın ikinci yarısında fiyatlarda yeniden bir toparlanma başlamış, Aralıkta bunu iniş ve çıkışların birbirini izlediği ve daha sonra da düşme eğiliminin hakim olduğu fiyat dalgalanmaları izlemiştir. Yukarıda açıklanan gelişmeler dolayısıyla İMKB endeksi Eylül'de 1029, Ekim'de 786, Kasım'da 890 olarak belirlenmiştir. Aralık ayının ilk yarısında günlük ortalamalar 700 dolaylarında seyretilmiştir. Endekste kaydedilen büyük gerilemeler sonucu ortaya çıkan bu rakamlar bile, 1986 yılına nazaran fiyatlarda önemli bir tırmanma olduğunu göstermektedir.

MENKUL KIYMET SATIŞLARI

1986-1987 Aylık veriler

HSIH= Hisse Senedi İşlem Hacmi
HBDT= Hazine Bonosu Devlet Tahvili İşlem Hacmi
OSTIİH=Özel Sektör Tahvil İşlem Hacmi
GOSIİH=Gelir Ortaklığı Senedi İşlem Hacmi

İSTANBUL MENKUL KIYMETLER BORSASI ENDEKSİ
(OCAK 1986=100)

	1986	1987
Ocak	100.00	216.90
Şubat	119.87	260.76
Mart	115.75	245.83
Nisan	112.28	269.40
Mayıs	115.13	394.79
Haziran	115.43	446.31
Temmuz	121.45	1012.10
Ağustos	138.60	1140.03
Eylül	146.67	1029.25
Ekim	150.24	786.38
Kasım	160.31	890.61
Aralık	170.86	

	En Düşük Gün		En Yüksek Gün	
1986	100	Ocak Ort.	173.50	12.11
1987	216.90	2.1	1331.37	21.08

Son 2 Hafta İçinde

Günlük ortalama işlem hacmi : 894.000.000 TL.
Günlük ortalama işlem miktarı : 140.112 Hisse

e) Hisse senedi fiyatlarının yıl içinde bu derece büyük ve süratli değişimler göstermesinin görünür nedeni arz ve talep arasında meydana çıkan ve zaman zaman aşırı bir şekil alan dengesizliklerdir. Ancak, arz ve talebin arkasında ekonomik ve finansal olayların ve politikaların bulunduğu, ayrıca bir takım spekülasyon davranışlarla psikolojik nedenlerin de arz ve talebi derinliğine etkilemiş olduğuna şüphe yoktur.

Önce, 1987 Mayıs ayında başlayan fiyat yükselmelerini ele alalım. Bazıları ekonominin genel gidişatına ve parasal tedbirlere, diğer bazıları sermaye piyasası ve Borsa düzenine ilişkin olmak üzere bu hızlanmada çeşitli faktörler rol oynamıştır. Bunlardan başlıcaları:

- Hisse senedi yatırımının verimliliği: 1986 başında Borsa'da gerçek anlamda hisse senedi alım satımının başlaması ve Borsa'nın kendisini tanıtmaya gayretleri ile hisse senedi fiyatları yükselmiş ve yıl sonunda, yatırımcılara ortalama yüzde 86 verim sağlamıştır. Bu husustaki bilgilerin yayılması daha fazla yatırımcının borsaya yönelmesinde ve talebin güçlenmesinde rol oynamıştır.

- Yatırım fonları kurulması: Aynı dönemde bazı bankaların yatırım fonu kurmaya başlamaları hisse senedi talebini daha da genişletmiştir. Hernekadar yatırım fonu portföylerinin büyük bölümü tahvil, hazine bonosu ve gelir ortaklığı senedi gibi sabit gelirli menkul kıymetlerden oluşmakta ise de bankaların fonlar için bir miktar hisse senedi satınalma girişimleri bile talebi güçlendirici bir etki yaratmaya yetmiştir.

- Mevduat faizlerinin düşürülmesi: Enflasyonun düşmekte olduğu ileri sürülerek 1986 yılı ikinci yarısından itibaren mevduat faizlerinin aşama aşama düşürülmesi 1987 yılında bankalardan önemli mevduat çekilmesine neden olmuştur. Tasarruf sahipleri banka sisteminden çektikleri bu paraların bir bölümünü, daha iyi amacıyla, 1986 yılını yüksek verimle kapattığı bilinen Borsa'ya, hisse senedi yatırımlarına yöneltmişlerdir. Böylece, faizlerdeki düşüşün hisse senedi piyasasını olumlu yönde etkilediği burada da görülmektedir.

- Enflasyonun yeniden hızlanması: Faizlerin düşürülmesinin temel gerekçesi enflasyonun aşağıya çekilmiş olmasıydı. Halbuki, 1987 ortalarına doğru enflasyonun yeniden hızlanmaya başladığı ortaya çıktı. Kuramsal olarak hisse senetleri para erozyonuna karşı yatırım değerini koruyucu bir niteliğe sahiptir. Bu kanının da hisse senedi yatırımlarının gelişmesine katkıda bulunduğu söylenebilir.

- Spekülasyon: Borsa, spekülasyonun geniş şekilde hüküm sürdüğü faaliyet alanlarından biridir. Gerek borsa üyelerinin, gerek yatırımcıların, yukarıda açıklanan koşulların oluşturduğu ortamdan, kazançlarını maksimize etme hususunda azami fayda sağlamaya çalışmaları normaldir. Yeni kurulmuş bir Borsa'nın niteliklerinden olan "dar piyasa şartları"da spekülatif hareketlerin rolünü kolaylaştırarak hızlı fiyat çıkışlarına önemli katkıda bulunmuştur.

- Borsa psikolojisi: Fiyat artışları belli bir aşamadan sonra borsa psikolojisinin etkisiyle kendi kendini besler vaziyete girmiştir. Hergün tırmanan fiyatlarla alım satım yapanların sağladığı kolay kazançlar özellikle maceracı yatırımcıları hiç çekinmeden daha yüksek fiyatlarla alımlar yapmaya sevk ediyordu.

- Bilgi ve Tecrübe Noksanlığı: Hisse senedi ticaretinin çok yeni bir faaliyet olarak ortaya çıkması çoğu yatırımcının, hatta, kurum ve gerçek kişi olarak bir kısım aracılıkların tecrübesizlikleri ve bu hisse senedinin piyasa değerini nasıl oluşturduğu konusunda ciddi hiçbir bilgiye sahip olmayışları, piyasaya yeni giren bazı yatırımcıların hisse senedinin ne olduğunu bilmemeleri ve alelacele bir şeyler satın almak hevesiyle, Borsa önünde bazı kimselerin kendilerine teklif ettikleri tahvilleri, hatta mevduat sertifikalarını hisse senedi diye satın alacak kadar, bu işlerin yabancıları olmaları fiyat yarısının süratlenmesini teşvik etmiştir.

- Basında Çıkan Beyanatlar: O günlerde basında görülen ve hiçbir bilimsel temele dayanmayan bu beyanatlarda genellikle fiyat yükselişlerinin normal bir olay olarak gösterilmesi, böyle bir piyasada alım satım yapmanın yatırımcılar için taşıdığı tehlikelere yeterince işaret edilmemesi, ya da bu tür uyarılara kulakların açılmaması, fiyat tırmanışlarını teşvik edici bir rol oynamıştır.

Bu koşullar altında Ağustos ayının üçüncü haftasına kadar hisse senedi fiyatları normal bir piyasada beklenebilen sonuçların çok üzerine çıkmıştır. O derece ki, yeni ihraç edilip piyasaya nominal dolayında bir fiyatla çıkan kağıtların fiyatları bile kısa sürelerde birkaç katına fırlamıştır.

f) Bu, tehlikelerle dolu gidişin sürüp gitmeyeceği muhakkaktı. Ancak nerede, ne zaman duracağını kimse kestiremiyordu. Nihayet Ağustos sonlarında Hükümet yönünden gelen, özel şirketlerdeki hazine iştiraklerini temsil eden birkaç yüz milyar tutarındaki hisse senedinin Borsada satışa çıkarılacağına dair bir beyanat piyasada bomba gibi patladı ve biranda şişkinliğin sürmesini durdurup eğilimi tersine çevirmeye yetti. Bunu diğer açıklamalar izledi. Hükümetçe benimsenen özelleştirme programıyla ilgili haberlerin ortalığa yayılması Borsa psikolojisini derin şekilde etkiledi ve piyasada mal arzının ölçsüz artarak fiyatları düşüreceği korkusuyla yatırımcıları, ellerindeki hisse senetlerini biran önce satmaya sevketti. Evvelce fiyat çıkışlarındaki durum ve heyecan bu defa fiyat düşüşlerinde yaşandı. Böylece başlayan fiyat düşüşleri bazı dalgalanmalarla Kasım ayı ortalarına kadar sürdü. Borsada hisse senetleri genel fiyat endeksi sürekli gerileyerek Ağustos ayında kaydedilen yüksek seviyenin yarısından da aşağıya indi (564).

- Bu süratli düşüş sürecinin Hükümetin özelleştirme girişimi gibi tek bir olayla açıklanması şüphesiz büyük hata olur. Aslında bizzat özelleştirme hareketi sermaye piyasası gelişmelerini frenleyen değil, aksine özendiren bir hadisedir. Ancak, arz ve talebin henüz çok sınırlı olduğu dar bir piyasada böyle bir olasılığın bile, birden bire arz bolluğu ve ayrıca bu yönde psikolojik bir etki yaratmak suretiyle mevcut dengeyi bozması ve fiyatları hızla aşağıya çekmesi mümkündür. Burada da şöyle olmuştur.

- Politik Ortam: Doktrinde hisse senedi fiyatlarını etkileyen pekçok faktörden sözedilir. Bunlardan birisi de ülkede siyasi istikrar ve bu çerçevede yer alan genel seçimler vs.dir. Bu cümleden olarak Türkiye'de, önce Anayasa Değişikliği Referandumu'nun, sonra da milletvekilleri seçiminin iş aleminde, yatırımlarda, tasarrufların kullanılmasında insanları beklemeye, tereddüde sevk etmek, belirsizlik yaratmak suretiyle talebi kısarak hisse senedi fiyatları üzerinde olumsuz yönde etki yarattığı kabul edilmektedir.

g) Fiyatlar en aşağı seviyeye düştükten sonra Kasım ayı ortalarında, şirketlerdeki bazı mevsimlik gelişmelerin etkisi yanında, yeni Borsa binasıyla, geniş işlem salonunun ve yeni fiyat belirleme yönteminin işlemlere sağladığı teşvik edici ortam ve dinamizm, ayın sonunda İMKB endeksinin yeniden 890 seviyelerine kadar çıkmasına yardımcı olmuş, Aralık ayının ilk yarısında ise yeni düşüşler ve dalgalanmalar sonucu endeks 700'ler dolayına inerek daha istikrarlı bir karakter kazanmıştır.

Bu durum da gösteriyor ki, yaz sonunda, bazı resmi beyanların etkisinde başlayan fiyat düşüşlerinin (ki, mukadder olan bu düşüş başka bir olayla da başlayabilirdi) en ziyade göze çarpan nedeni, önceki dönemde fiyatların aşırı yükselmiş olması ve o seviyelerde kalmasının ekonomik açıdan geçerli bir sebebi bulunmamasıdır. Bir kere düşüş başladıktan sonra, çıkış döneminde olduğu gibi, borsa psikolojisinin yarattığı atmosfer içinde bu süreç kendi kendisini beslemeye başlamıştır. Kolay kazanıldığı düşüncesiyle piyasaya yeni girmiş amatör yatırımcılar, bu arada bazı maceracı tipler, fiyatlar aşağı doğru gitmeye başlayınca faaliyetlerini süratle tasfiye edip Borsa'dan çekilmişlerdir. Böylece, fiyatların çıktığı dönemde genişleyen yatırımcı halkası, düşüş döneminde daralmış, talepte ve işlem hacminde önemli düşüşler olmuştur.

- Fiyatların aşağı gitmesini tahrik eden diğer bir neden, yüksek fiyat konjontürünün cazibesıyla anonim şirketlerin ve holdinglerin kurucu ve büyük ortaklarının ve şirket çevresinde toplanan büyük yatırımcıların piyasaya mal sürmeye devam etmeleridir.

- Tabii, 1987 yazında Türkiye'de Borsa'daki bu gidişatı besleyen bir parasal ortam da gelişmişti: Yükselen faizler. Yıl ortalarında etkinlik kazanmaya başlayan "serbet faiz" süreci, yatırımcıların hasarlarını etkilemeye başlamış ve yılın başlarında görüldüğünün tersine, tasarrufların önemli bir bölümünü mevduat şeklinde banka sistemine yönelmeye sevk etmişti. Bir kısmı da, yeniden mevduat faizine paralel olarak yükselen tahvil faizlerinin cazibesi altında tahvil yatırıma kaymıştır.

- Bu arada, yıl ortasında ivme kazanan enflasyonun etkisiyle bir kısım fonlar da altın, döviz gibi para değerini koruyan yatırım alanlarına doğru yol almıştır.

Bütün bu faktörlerin etkisi altında, 1987 Aralık ayı içinde hisse senedi piyasasında arz ve talep mekanizması, pazarda daha büyük bir alenilik sağlayan yeni fiyat belirleme yönteminin de yardımıyla daha rahat işlemeye başlamış ve fiyatları belli bir istikrar çizgisine doğru götürmüştür. Öyle ki artık, bir hisse senedinin fiyatı biraz yükselse hemen yeni satış teklifleri gelmekte ve fiyatı aşağıya doğru çekmektedir. Fiyat fazla düşme eğilimine girdiğinde de bunun aksine işleyen bir süreç ortaya çıkmaktadır. Bu atmosfer içinde, fiyat hareketlerini iyi izleyebilen ve iyi tahminde bulunabilen yatırımcılar, uygulanan çok fiyat yöntemi çerçevesinde, aynı gün içinde bile, meydana çıkan fiyat hareketlerinden faydalanarak kazanabilmektedirler. Zamanla, önceleri mantar gibi türeyen maceracı yatırımcılar kaybolmuş, profesyonel yatırımcıların sayısı ve tecrübeleri artmıştır. Bu gelişme içinde, her piyasada olduğu gibi İMKB hisse senedi pazarlarında da her zaman spekülasyona yer vardır. Daha doğrusu ekonomik anlamıyla spekülasyon pazarın bir unsurunu teşkil etmektedir.

h) Borsanın 1985 yılı sonunda ilk çalışmalarını başlattığı Çağaloğlu'nda eski Emniyet Sandığı binasında sığındığı yer son derece yetersiz olduğu için Borsa işlemlerinin yapıldığı salon küçük bir dersane manzarası arz ediyor, büroların darlığı yüzünden Borsa, organizasyonunu bile tamamlayamıyor, gerekli tesislerini kuramıyordu. Bu darboğazdan biran önce kurtulmak üzere Tophane'de beş kat 400 m²'lik, beş katlı bir bina kiralandı ve 16 Kasım'da bu binada yerleşmeye geçildi. Yarısı izleyicilere ayrılmış, ortada Borsa eksperlerinin çalıştığı merkez (havuz) bulunan oldukça geniş bir işlem salonu hizmete sokuldu. Bürolar genişledi, organizasyonun tamamlanması yönünde yeni adımlar atıldı. Asıl önemlisi de, Borsa binasında sayıları 70'e yaklaşan Borsa üyelerinin herbirine binanın iki katında hazırlanan bağımsız irtibat bürolarıdır. Böylece, üye temsilcilerinin gün boyunca Borsa binası içinde bulunmaları, rahat çalışmalarını birbirleriyle ve müşterileriyle kolay temas kurmaları imkan dahiline girmiştir.

Yerleşmeyle birlikte cereyan eden daha da önemli bir olay, sürekli mezat (Continuous Auction) namıyla yeni bir fiyat belirleme yönteminin uygulamaya konmasıdır. Borsa'yı açılış fiyatı tespitini esas alan eski tek fiyat ve çok fiyat yöntemlerinin yarattığı gereksiz formalite, sınırlama ve sıkıntılardan kurtularak, hisse senetlerinin herbiri üzerinde aynı zamanda işlem yapma imkânını veren bu yöntem, Borsa'ya canlı bir pazar yeri görünümü kazandırmıştır. Dünyada kara tahtalarla başlayan ilk uygulamaları dolayısıyla, taht usulü de işlem salonunun duvarlarında özel tablolar hazırlanmıştır. Sabahleyin, belli saatte salona giren üye temsilcileri alım veya satış tekliflerini, ilgilendikleri senetlerin tablolarına kendileri kaydederler. Bunlara ilgi duyan başka üyeler de bu tekliflerin üzerini çizip yanına kot numaralarını kaydederek işlemi yapmış olurlar. Alıcı ve satıcı basit bir formaliteyle bu sözleşmeyi Borsa bürosuna iletirler. Orada sözleşme saat makinasından geçirildikten sonra bilgisayara verilir. Böylece, oluşan fiyat kısa bir süre içinde kayan ışıklı yazı şeridine

intikal ettirilerek salonda ilan edilir. Zamanla hizmet alanı genişleyebilecek olan bu kayan yazılarla anında bilgi yayma işi, yeni sistemin genel çerçevesi içinde Borsa'ya getirilen en önemli yeniliklerden birisidir.

Bu yöntemle getirilen alenilik, süreklilik ve hızlı işleyiş, Borsa işlemlerine büyük canlılık kazandırmış, hergün çok sayıda yatırımcı ve izleyicinin salonda toplu ve heyecan içinde işlemlere katılmalarını, böylece işlemlerin yatırımcıların gözü önünde ve onların denetimi altında cereyan etmesini sağlamıştır. Ve denebilir ki, ilk defa olarak, bu yöntemin Borsa'ya kazandırdığı dinamizm ve çekicilik sayesinde, IV.Vakıf Han'da gayri resmi şekilde cereyan etmekte olan faaliyet büyük ölçüde tasfiye edilmiş bulunmaktadır.

i) Burada, borsa faaliyeti olarak, sadece hisse senedi piyasasındaki gelişmeler üzerinde durulmuştur. Borsa'da doğal olarak, kamu ve özel sektör tahvili, hazine bonusu, gelir ortaklığı senedi işlemleri de yapılmaktadır. Yalnız, bu aşamada, sabit gelirli menkul kıymetlerle ilgili işlemler bir tescil niteliği taşımaktadır.

1986 yılında Borsa'da bu şekilde işlem görmüş olan kıymetlerin tutarı 1.109.971.000.000 TL.sıdır. Yaklaşık bunun yüzde 7'sini özel sektör tahvilleri teşkil etmektedir. Bu 1987 yılının onbir aylık döneminde 3.826.223.000.000 TL. sına çıkmıştır. Bunun yüzde 11'i özel sektör tahvillerine aittir.

1986 ve 1987 yılları işlemlerinin her ikisi de Kasım ayı sonu itibariyle alındığında, sabit gelirli menkul kıymet işlemlerinde bir yıldan diğerine artış oranı yüzde 325'i bulmaktadır.

j) Şu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, ikinci el menkul kıymet ticaretinin resmi merkezini teşkil eden IMKB, açıldığı tarihten itibaren geçen iki yıl içinde özellikle hisse senedi pazarı açısından, büyük bir gelişme göstermiş ve zaman içinde, gerek tasarrufların teşviki ve menkul kıymetlerin halka yayılması, gerek ekonominin finansmanındaki rolü açısından kendisine bağlanan ümitleri güçlendirmiştir. Öte yandan yönetici, uzman, kurumsal ve bireysel üye olarak bütün Borsa mensuplarında hızlı bir tecrübe birikimi olmuş ve özellikle 1987 yılının çalkantılı fiyat hareketlerinden büyük dersler edinilmiştir. Bu arada, Borsa'da hisse senetleri alınıp satılan anonim şirketlerin yöneticileri de Borsa ile ilişkilerinde ve bu kurumun oluşturduğu piyasa imkanlarından faydalanma hususunda yeni tecrübeler kazanmışlardır. Bu durum, anonim şirketlerin halka açılma, sermaye arttırımı, tahvil ihracı ve temettü dağıtım kararlarını etkilemekten hali kalmayacaktır.

HAZINE BONOSU - DEVLET TAHVİLİ İŞLEM HACMI
(MilyonTL)

	1986	1987
Ocak	-	211744
Şubat	-	196664
Mart	-	214184
Nisan	-	328139
Mayıs	55233	235842
Haziran	63070	442311
Temmuz	102239	440798
Ağustos	105938	85644
Eylül	175565	262944
Ekim	124798	334622
Kasım	148055	297296
Aralık	199123	
Toplam	965821	3050188

HİSSE SENEDİ İŞLEM HACMI
(Milyon TL)

	1986	1987
Ocak	359	1015
Şubat	694	3096
Mart	610	1173
Nisan	485	1900
Mayıs	408	3695
Haziran	635	7059
Temmuz	778	15324
Ağustos	553	24177
Eylül	719	12948
Ekim	880	10191
Kasım	982	11290
Aralık	1600	
Toplam	8703	91868

ÖZEL SEKTÖR TAHVİLİ İŞLEM HACMİ
(Milyon TL)

	1986	1987
Ocak	304	17871
Şubat	360	18367
Mart	1210	23018
Nisan	2517	30969
Mayıs	4106	32233
Haziran	6451	32451
Temmuz	6940	50713
Ağustos	4479	39848
Eylül	9816	63879
Ekim	9816	66579
Kasım	11232	75326
Aralık	26987	
Toplam	84218	451254

GELİR ORTAKLIĞI SENEDİ İŞLEM HACMİ
(Milyon TL)

	1986	1987
Ocak	-	4407
Şubat	1	102581
Mart	-	8745
Nisan	-	4605
Mayıs	100	6011
Haziran	349	53121
Temmuz	20859	41322
Ağustos	5579	24389
Eylül	23777	28608
Ekim	4068	8975
Kasım	2973	42017
Aralık	2208	
Toplam	59932	324781

6) Fiyatlar

Enflasyon 1987 yılında da ağırlığını hissettiren bir sorun olarak kendini göstermiştir. Enflasyonla mücadeledeki başarısızlık Ekim ve Kasım ayları fiyat endekslerine yansımıştır. Ekim ayında Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı yıllık fiyat artışını yüzde 46.6 olarak belirlerken, DİE yüzde 33.9, İTO ise yüzde 36.5 olarak göstermiştir.

DİE TOPTAN EŞYA FİYATLARI ENDEKSİ
(1981=100)

Yıllar	Sektörler	Bir ay Önceye Göre	Bir Önceki Yılın Kasım Ayına Göre	Bir Önceki Yılın Aralık Ayına Göre(11 Aylık)
1986	Toplam	1.5	25.7	23.4
	Devlet	1.3	22.6	18.8
	Özel	1.6	27.1	25.4
1987	Toplam	2.8	35.7	34.4
	Devlet	1.4	20.9	20.1
	Özel	3.4	41.7	40.3

Nitekim Kasım ayında tüketici fiyatları yüzde 6.2 gibi yüksek bir oranda artmıştır. (DİE rakamı). Bir önceki yılın Kasım ayına göre artış yüzde 41.7 oranında gerçekleşmiştir. Sene başına oranla artış ise yüzde 39.4 olmuştur. Önceki yıl bu oranlar sırasıyla yüzde 30.6 ve yüzde 28.6 idi.

Kasım ayı DİE toptan eşya fiyatları ise yıllık bazda yüzde 35.7 oranında artış göstermiştir. Bu oran önceki yıl yüzde 25.7 idi.

HDTM endekslerinde önceki yıla oranla farklılık çok daha belirgindir. Bu yılın toptan eşya fiyatları önceki yılın artışının iki mislinden fazladır. Önceki yıl yüzde 21.6 olan artış, bu yıl yüzde 49.6 olmuştur.

Toptan eşya fiyat endeksinde onbir aylık dönemde en hızlı fiyat artışı yüzde 81 ile deri fiyatlarında ortaya çıkmıştır.

İÇ TİCARET HADLERİ

	1984	1985	1986	1987*
Tarım Fiyatları/Sanayi Fiyatları	74.0	70.1	66.8	64.7
Tüketici Fiyatları/Toptan Eşya Fiyatları	109.9	113.8	128.6	133.9

*Ekim itibariyle

İç ticaret hadlerinde de kötüleşmenin 1987 yılında da devam ettiği görülmektedir. Nitekim Ekim 1987 itibariyle tarım/sanayi fiyatları oranı 64.7 olmuştur.

DİE Başkanlığı açıklamasında; 1987 Kasım ayı itibariyle "Tüketici Fiyatları Endeksi"nin oniki aylık dönemlere göre, Türkiye genelinde yüzde 36.7 artmış olduğunu, bölgeler itibariyle en yüksek artışın yüzde 38.3 ile Ege ve Marmara Bölgesi'nde, en düşük artışın ise yüzde 35.0 ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde görüldüğünü şehirler itibariyle endeks sayılarındaki artışların yüzde 39.7 ile Eskişehir şehri'nde en yüksek, yüzde 31.0 ile Kayseri şehri'nde en düşük seviyede gerçekleşmiş olduğunu belirtmiştir.

Enstitü Başkanlığı açıklamasında; 1987 Kasım ayı ile 1986 Kasım ayı karşılaştırıldığında yüzde 35.7 olarak hesaplanan DİE toptan eşya fiyatları genel endeksi artışının; sektörler itibariyle yüzde 38.8 ile madencilik sektöründe en yüksek, yüzde 26.7 ile enerji sektöründe en düşük seviyede gerçekleştiğini, tarım sektöründe yüzde 35.6'lık, imalat sanayi sektöründe ise yüzde 36.2'lik artış hesaplandığını belirtmiştir.

DİE TÜKETİCİ FİYATLARI ENDEKS SAYILARI VE ARTIŞLARI
(1978-1979=100)

Türkiye Beş Bölge ve 14 Şehir	Genel Endeks Sayıları		1986 ve 1987 Kasım Aylarının Bir Önceki (Ekim) Aylarına Göre Artış Oranları		1986/Kasım 1987/Kasım Aylarındaki Artış Oranları		1986/Aralık Ayına Göre 1987/Kasım Ayındaki Artış Oranları (11 Aylık Artış)(%)
	1987 Ekim	1987 Kasım	1986 Kasım	1987 Kasım	%	%	
Türkiye	2342.2	2488.5	2.3	6.2	41.7	39.4	
Ege ve Marmara Bölgesi	2338.7	2469.4	2.0	6.4	43.5	40.9	
Akdeniz Bölgesi	2329.6	2475.9	2.5	6.3	39.6	37.3	
İç Anadolu Bölgesi	2307.1	2466.8	2.3	6.9	41.6	39.5	
Karadeniz Bölgesi	2413.8	2531.6	2.0	4.9	43.8	41.6	
Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi	2362.8	2502.1	2.7	5.9	40.2	38.1	
Adana	2481.5	2635.1	3.1	6.2	40.7	38.4	
Ankara	2659.4	2835.8	2.2	6.6	40.3	38.1	
Antalya	2459.4	2616.8	1.5	6.4	38.1	37.9	
Bursa	2503.6	2640.5	2.4	5.5	41.8	40.2	
Diyarbakır	2499.9	2696.7	1.1	7.9	41.8	37.8	
Erzurum	2322.2	2470.0	3.2	6.4	40.0	38.1	
Eskişehir	2441.1	2607.3	3.3	6.8	41.8	39.8	
İstanbul	2707.1	2880.4	2.8	6.4	43.5	41.1	
İzmir	2471.1	2638.7	2.7	6.8	42.8	40.7	
Kayseri	2438.4	2584.7	2.1	6.0	36.0	35.5	
Ordu	2354.8	2460.8	1.6	4.5	37.4	35.8	
Samsun	2381.9	2538.3	0.3	6.6	47.2	45.1	
Trabzon	2472.9	2614.9	2.5	5.7	45.2	42.8	
Zonguldak	2463.3	2605.5	2.3	5.8	43.3	40.1	

DİE TOPTAN EŞYA FİYATLARI ENDEKSİ
(1981=100)

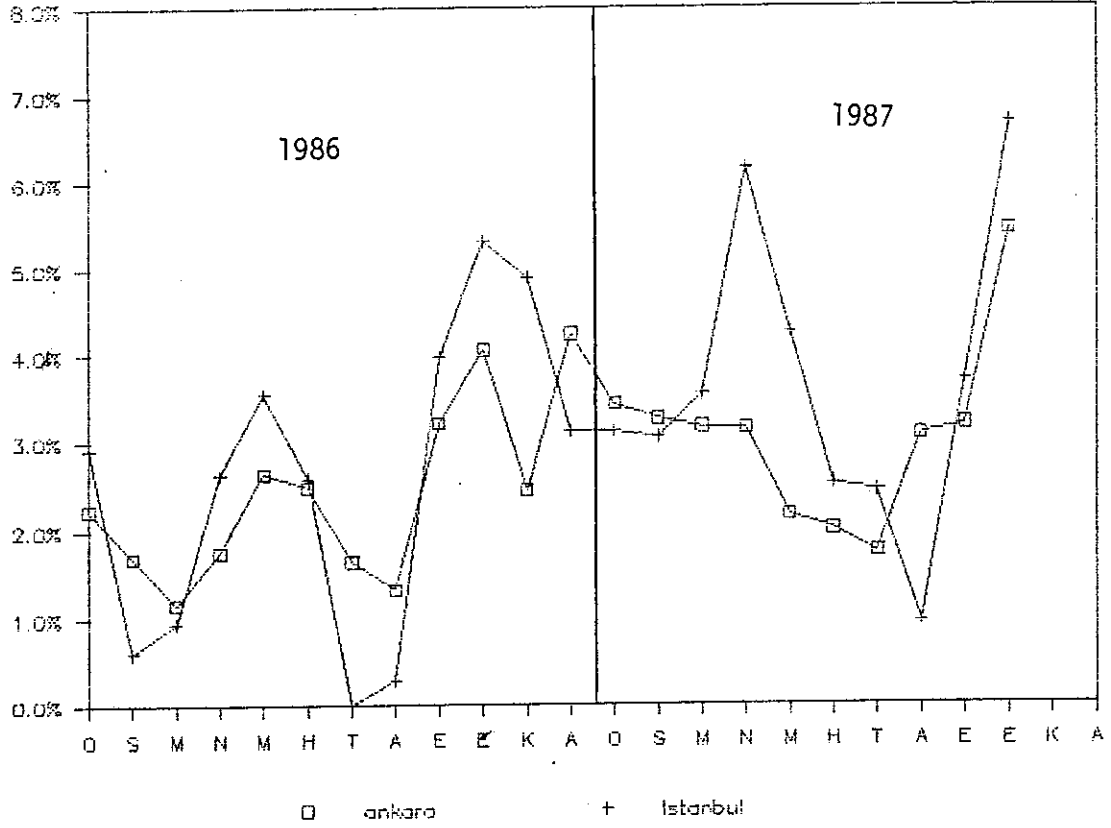
1987 KASIM AYI DEĞİŞİM ORANLARI

T.TOPLAM D.DEVLET SEKTÖRÜ Ö.ÖZEL SEKTÖR

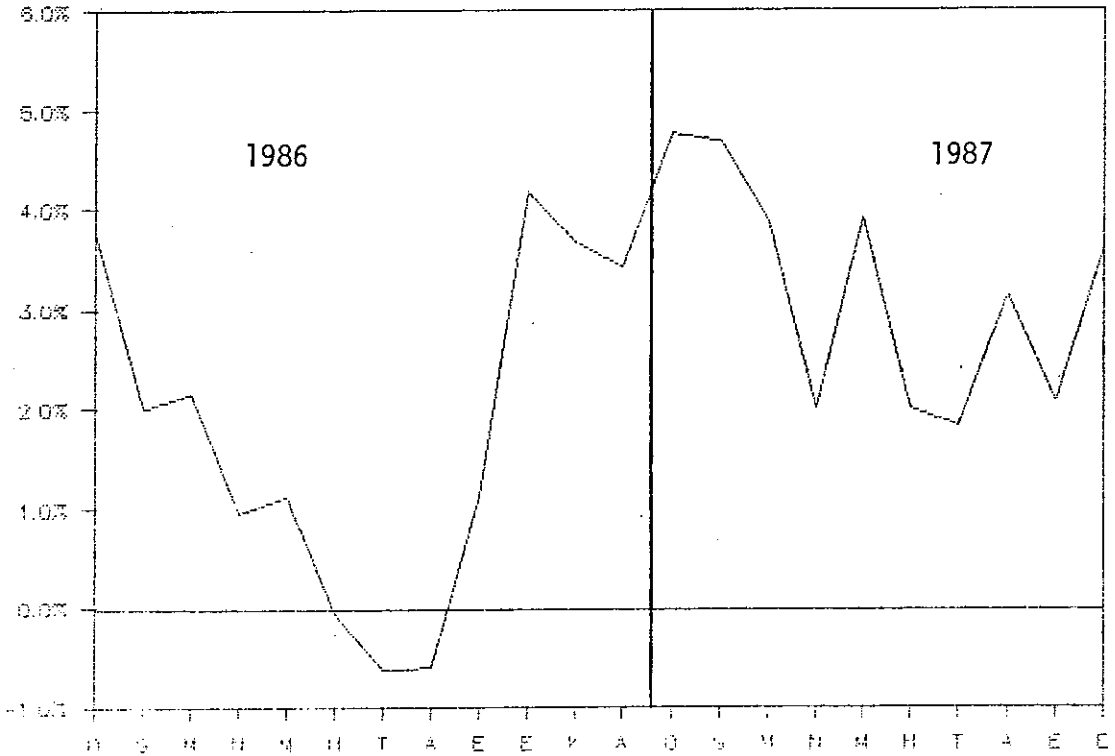
Sektörler ve Alt Sektörler	1986 ve 1987 Kasım aylarının bir önceki Ekim Aylarına göre Değişim oranları						1986/Kasım ile 1987/Kasım ayların- daki değişme oranı			1986 Aralık Ayına Göre 1987/Kasım ayındaki değişim Oranı (11 Aylık değişim)(%)		
	1986/Kasım			1987/Kasım			T	D	Ö	T	D	Ö
	T	D	Ö	T	D	Ö	T	D	Ö	T	D	Ö
Genel	1.5	1.3	1.6	2.8	1.4	3.4	35.7	20.9	41.7	34.4	20.1	40.3
Tarım (Genel)	1.0	-	1.0	2.1	-	2.1	35.6	-	35.6	36.0	-	36.0
-Tahıllar	2.9	-	2.9	1.7	-	1.7	29.7	-	29.4	27.4	-	27.4
-Baklagiller	-0.9	-	-0.9	-6.7	-	-6.7	11.5	-	11.5	8.0	-	8.0
-Diğer Tarla Ürünleri	2.8	-	2.8	0.3	-	0.3	51.0	-	51.0	56.6	-	56.6
-Sebze ve Meyveler	-2.5	-	-2.5	2.2	-	2.2	37.5	-	37.5	34.1	-	34.1
-Canlı Hayvanlar	1.5	-	1.5	3.5	-	3.5	65.2	-	65.2	51.7	-	51.7
-Hayvansal Ürünler	8.4	-	8.4	0.8	-	0.8	30.5	-	30.5	28.6	-	28.6
-Su Ürünleri	-0.8	-	-0.8	15.9	-	15.9	-3.3	-	-3.3	45.7	-	45.7
Madencilik (Genel)	2.5	2.8	1.6	1.5	0.9	3.5	38.8	34.2	55.0	36.6	32.6	50.1
-Kömür Madenleri	0.8	0.0	2.4	1.6	0.0	4.8	24.9	20.0	35.7	24.4	20.0	34.2
-Ham Petrol	1.0	0.1	1.2	2.4	-1.9	3.9	88.0	85.4	88.9	77.9	78.1	77.9
-Metalik Madenler	2.0	2.2	1.7	1.5	1.1	2.0	16.3	17.0	15.4	15.8	16.2	15.1
-Metalik Olmayan Madenler ve Taş Oca.	6.6	9.5	1.3	3.0	4.1	0.4	33.8	42.2	16.9	32.0	39.3	16.9
İmalat Sanayi (Genel)	1.7	1.3	2.0	3.4	1.7	4.2	36.2	18.6	45.7	34.2	17.7	43.1
-Gıda,İçki,Tütün	1.0	0.5	1.7	2.0	0.6	3.3	21.4	7.0	38.5	20.8	6.5	37.9
-Tekstil	2.9	2.2	3.0	3.6	4.1	3.5	55.9	60.2	55.0	51.6	57.4	50.4
-Orman Ürünleri	10.9	18.2	3.8	5.7	6.2	5.1	45.8	47.1	44.4	41.3	47.1	35.4
-Kağıt Ür.ve Basım	3.6	6.2	1.2	0.1	0.0	0.1	52.6	55.0	50.4	46.4	45.7	47.1
-Kimya,Petrol Ürünleri	1.0	0.3	2.6	2.1	0.1	5.6	16.3	5.5	40.5	14.8	5.1	36.1
-Taş ve Toprak	2.8	5.0	1.7	1.3	0.2	1.9	35.0	26.9	39.4	33.5	26.0	37.7
-Metal Ana Sanayi	0.5	2.7	-1.8	8.5	6.9	10.2	65.3	63.4	67.4	62.3	61.9	62.7
-Metal Eş.Mak.Taşıt	1.8	0.4	2.2	4.5	3.7	4.0	42.0	36.8	43.3	38.7	36.0	39.4
-Diğer İmalat	4.8	-	4.8	-0.6	-	-0.6	33.2	-	33.2	31.0	-	31.0
Enerji (Genel)	0.0	0.0	-	0.0	0.0	-	26.7	26.7	-	26.7	26.7	-
-Havagazı	0.0	0.0	-	0.0	0.0	-	0.7	0.7	-	0.7	0.7	-
-Su	0.0	0.0	-	0.0	0.0	-	45.3	45.3	-	45.3	45.3	-
-Elektrik	0.0	0.0	-	0.0	0.0	-	24.2	24.2	-	24.2	24.2	-

Alt kalemler itibariyle bir inceleme yapıldığında, canlı hayvanlar yüzde 65.2 ile tarım grubunda, ham petrol yüzde 88 ile madencilik grubunda, metal ana sanayi yüzde 65.3 ile imalat sanayi grubunda en yüksek artışı göstermişlerdir.

ANKARA ve ISTANBUL GECINME ENDEKSLERİ (1983 = 100)

TOPTAN ESYA FIYATLARI ENDEKSİ (1983 = 100)

HAZİNE VE DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI
İSTANBUL GEÇİNME ENDEKSİ
(1963=100)

	Önceki 1986		Önceki 1987	
	Yıl Sonuna Göre Değişme	12 Aylık Değişme	Yıl Sonuna Göre Değişme	12 Aylık Değişme
Ocak	2.9	42.6	3.1	35.5
Şubat	3.5	35.6	6.2	38.8
Mart	4.5	34.9	10.0	42.4
Nisan	7.3	34.9	16.8	47.3
Mayıs	11.1	35.4	21.8	48.3
Haziran	13.9	37.1	24.9	48.2
Temmuz	13.9	34.2	27.9	51.9
Ağustos	14.2	31.1	29.1	52.9
Eylül	18.7	33.4	33.9	52.5
Ekim	25.1	32.7	42.8	54.5
Kasım	31.2	32.5		
Aralık				

HAZİNE VE DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI
ANKARA GEÇİNME ENDEKSİ
(1963=100)

	Önceki 1986		Önceki 1987	
	Yıl Sonuna Göre Değişme	12 Aylık Değişme	Yıl Sonuna Göre Değişme	12 Aylık Değişme
Ocak	2.2	40.9	3.4	34.5
Şubat	4	40.3	6.8	36.6
Mart	5.2	35.2	10.2	39.3
Nisan	7	34.7	13.7	41.2
Mayıs	9.8	34.3	16.1	40.6
Haziran	12.5	36.8	18.5	39.9
Temmuz	14.4	35.8	20.5	40.0
Ağustos	15.9	34.0	24.2	42.5
Eylül	19.6	34.7	28.2	42.5
Ekim	24.5	34.7	35.2	44.4
Kasım	27.5	30.3		
Aralık				

HAZİNE VE DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI
TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSİ
(1963=100)

	Önceki 1986		Önceki 1987	
	Yıl Sonuna Göre Değişme	12 Aylık Değişme	Yıl Sonuna Göre Değişme	12 Aylık Değişme
Ocak	3.8	35.6	4.7	24.2
Şubat	5.8	33.3	9.6	27.4
Mart	8.1	32.2	13.9	29.6
Nisan	9.1	29.3	16.2	30.9
Mayıs	10.4	28.1	20.7	34.6
Haziran	10.3	28.4	23.1	37.3
Temmuz	9.6	26.7	25.4	40.7
Ağustos	8.9	23.8	29.3	46.0
Eylül	10.2	20.6	32.0	47.4
Ekim	14.8	21.8	36.8	46.6
Kasım	19.0	21.6		
Aralık				

TARIMSAL DESTEKLEME FİYATLARI
(TL/Kg)

	Y ü z d e							
	1984	1985	1986	1987(7)	1984	1985	D e ğ i ş i m 1986 1987	
Buğday (1)	46.83	62.48	79.06	96.74	61.48	33.42	26.54	22.36
Arpa (1)	42.98	51.39	63.03	79.64	104.67	19.57	22.65	26.35
Çavdar (1)	43.58	49.86	62.10	78.18	142.11	14.41	24.55	25.89
Mısır (1)			70.55	90.18				27.82
Pamuk	160.00	232.00	285.00	345.00	68.42	45.00	22.84	21.05
Tütün (2)	377.94	537.54	772.96	1446.76	33.91	42.23	43.80	87.17
Çay	101.00				39.31			
Şeker Pancarı (3)	8.96	13.96	17.11	22.47	32.74	55.60	22.56	31.33
Ayçiçeği	95.00	135.00	168.00	202.00	55.74	42.11	24.44	20.24
Fındık (4)	240.00	675.00	700.00		37.14	181.25	3.70	
Yer Fıstığı								
Kuru İncir	135.00	180.00	250.00		43.62	33.33	38.89	
Çekirdeksiz Kuru üzüm	210.00	290.000	400.00		32.91	38.10	37.93	
Zeytinyağı			750.000					
Tiftik (5)	1800.00			4250.00				
Yapağı (6)	450.00				20.00			
Antep Fıstığı		670.00		2200.00				
Soya Fasulyesi	95.00	132.00	162.00	192.00	50.79	38.95	22.73	
Haşhaş Tohumu	49.91	70.69	104.09		2.15	41.63	47.25	18.52

Kaynak: DPT

- (1) TMO Ortalama Fiyatı
- (2) Tekel Ortalama Fiyatı
- (3) Şeker Şirketi Ortalama Fiyatı
- (4) 50 Randıman Fındık Fiyatı
- (5) Oğlak Tiftiği Fiyatı
- (6) 56 Randıman Yün Fiyatı 64-70 Kalite
- (7) Geçici

İSTANBUL SERBEST PİYASASI
1 GR.KÜLÇE ALTIN
(24 CA/TL)

	1986	1987	Yüzde Değişim 1987/86
Ocak	6733	10612	57.6
Şubat	6855	10468	52.7
Mart	7343	10433	42.0
Nisan	7718	11125	44.1
Mayıs	7768	12462	60.4
Haziran	8008	12710	58.7
Temmuz	8195	13075	59.5
Ağustos	8668	13850	59.7
Eylül	9850	14650	48.7
Ekim	10014		
Kasım	9988		
Aralık	9988		

CUMHURİYET ALTINI (TL)

	1986	1987	Yüzde Değişim 1987/86
Ocak	44675	73375	64.2
Şubat	45900	72625	58.2
Mart	49380	71263	44.3
Nisan	52825	74925	41.8
Mayıs	53237	84750	59.2
Haziran	54780	88050	60.7
Temmuz	58200	89375	53.6
Ağustos	62200	95200	53.0
Eylül	71200	102375	43.8
Ekim	72200	112000	55.1
Kasım	72250		
Aralık	68950		

Kaynak: TCMB

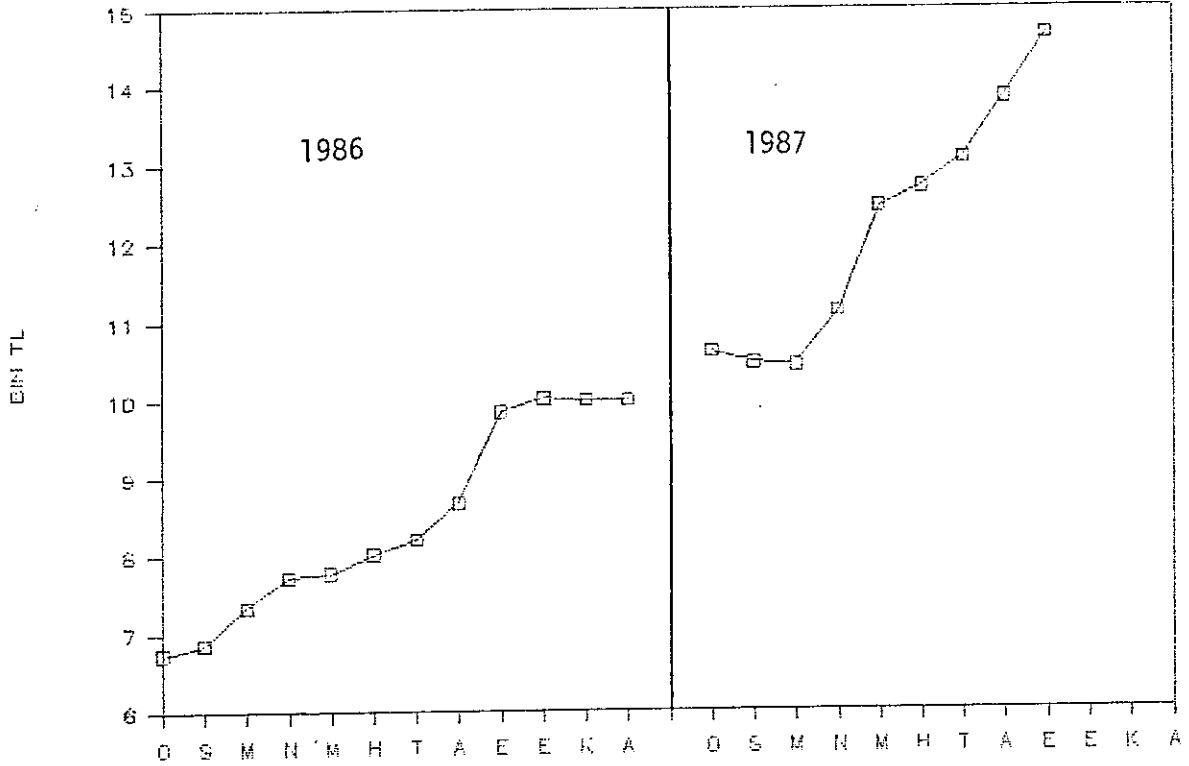
ALTIN 1 ONS. LONDRA PİYASASI
(Dolar)

	1986	1987	Yüzde Değişim 1987/1986
Ocak	334	421	26.0
Şubat	338	415	22.7
Mart	341	424	24.3
Nisan	340	451	32.6
Mayıs	346	459	32.6
Haziran	355	476	34.0
Temmuz	361	498	37.9
Ağustos	383	517	34.9
Eylül	435	490	12.6
Ekim	407		
Kasım	413		
Aralık	413		

Kaynak: TCMB

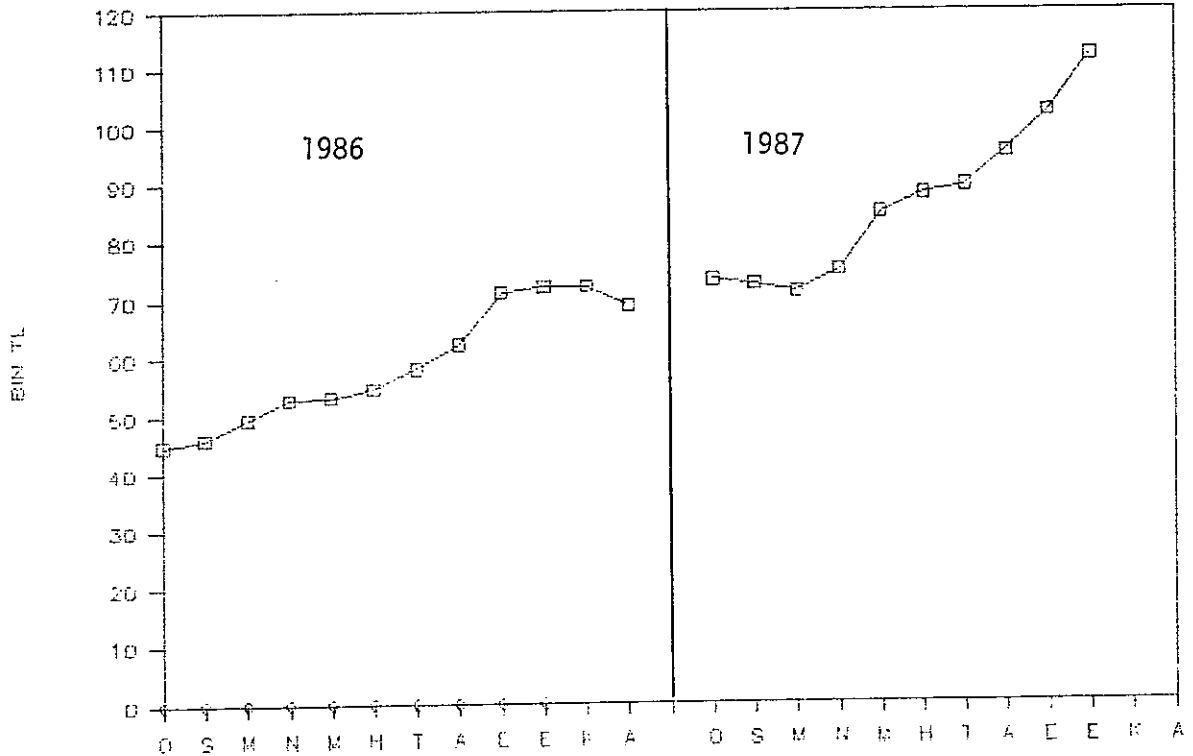
1 GR KULCE ALTIN (TL)

İstanbul Serbest Piyasası

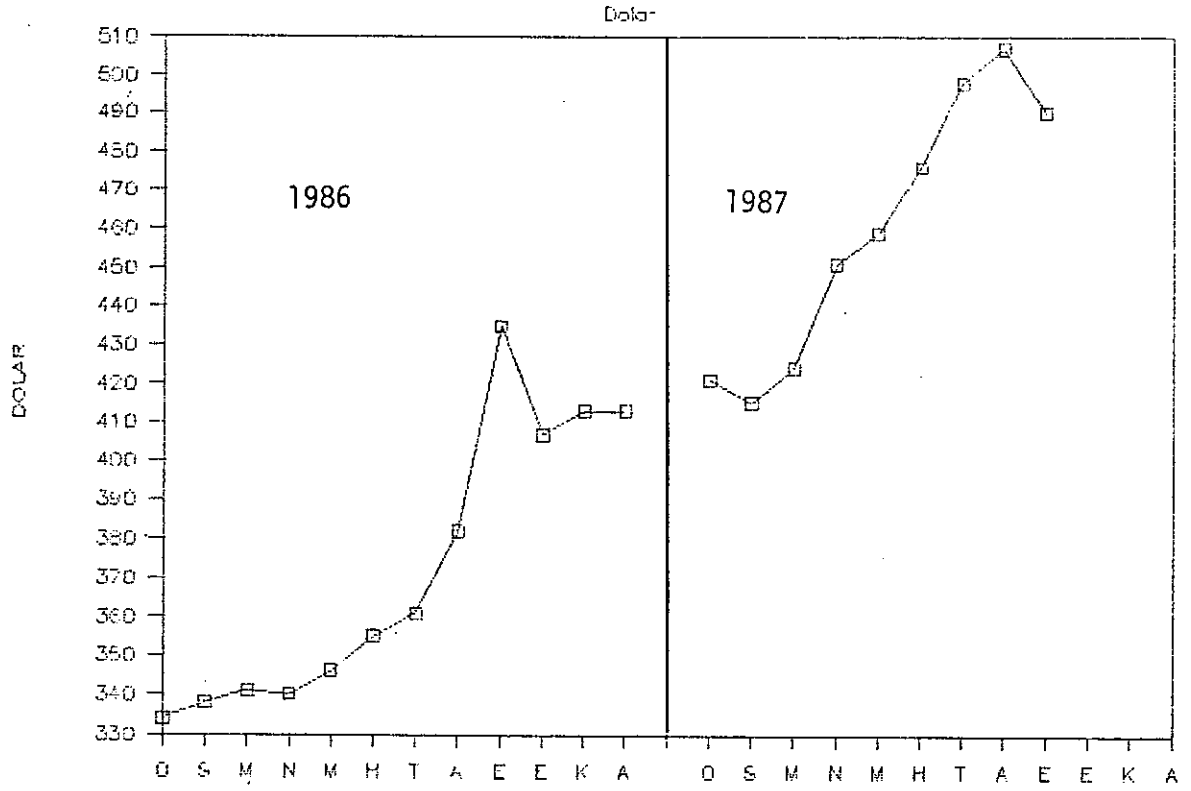

CUMHURİYET ALTINI (TL)

İstanbul serbest piyasası

ALTIN 1 ONS LONDRA PIYASASI

BÖLÜM III

DİŞ EKONOMİK İLİŞKİLER

Geçen yıla göre ihracat Kasım ayı itibariyle yüzde 36.3 artarak 8 milyar 985.9 milyon dolar civarında gerçekleşmiştir. Cumhuriyet tarihinde ilk defa bir aylık ihracat büyüklüğü Eylül, Ekim ve Kasım aylarında 1 milyar doların üzerine çıkmıştır.

İthalat geçen yıla göre yüzde 23.6 artarak 12 milyar 385.6 milyon dolar civarında gerçekleşmiştir. Bu dönem sonunda dış ticaret açığı 3 milyar 399.7 milyon dolar olmuştur.

Bu geçen yıla göre dış ticaret açığının yüzde 0.9 oranında azalması demektir. Geçen yıl aynı dönemde dış ticaret açığı 3 milyar 431.5 milyon dolar olmuştur.

Adı geçen dönem itibariyle bu yıl ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 72.6'ya yükselmiştir. Geçen yıl bu oran yüzde 65.8 olmuştur.

İşçi Dövizî Girişleri

Önceki yıllarla karşılaştırıldığında 1987 yılında işçi dövizî girişlerinde artış olduğu gözlenmektedir.

1987 yılı Eylül sonu itibariyle işçi dövizî girişleri 1 milyar 506 milyon dolar olmuştur. Geçen yıl aynı dönem için bu miktar 1 milyar 188 milyon dolar olmuştur. Bu yüzde 26.8'lik bir artışı ifade etmektedir.

Turizm Gelirleri ve Giderleri

Turizm sektörünün ekonomiye olan net katkısı büyümektedir. Eylül sonu itibariyle bu yıl turizm gelirleri 992 milyon dolar olmuştur. Geçen yıl bu rakam 747 milyon dolar idi. Bu yüzde 32.8'lik bir artışı ifade etmektedir.

Dış Borçlar

Dış borçların tutarı 34 milyar doları geçmiştir. 1987'de alınan dış borç miktarı ödenenden fazladır. İna kadar yapılacak ihracat 10 milyar doları geçse

1987 yılı Eylül ayı sonu itibariyle kısa + orta + uzun dönem toplam dış borçlanma 3 milyar 632 milyon dolar olmuştur. Aynı dönemde ödenen dış borç miktarı ise 2 milyar 16 milyondur. Ayrıca IMF'e de 352 milyon dolar ödeme yapılmıştır.

Dış Ödemeler Dengesi

Cari işlemler dengesi açığı geçen yılın aynı dönemine göre büyük bir azalma göstermiştir. 1986 yılı Ocak-Eylül dönemi itibariyle cari açık 1 milyar 369 milyon dolar iken 1987'nin aynı döneminde sadece 71 milyon dolar olmuştur.

Bu gelişmenin nedenlerinden biri ihracatın ithalatı karşılama oranının artması, bir başka deyişle dış ticaret açığının azalmasıdır.

Aynı şekilde turizm gelirlerinde büyük bir artış görülmüştür. Turizm giderleri geçen yılın giderlerine göre değişmezken, gelirlerin artmış olması cari işlemler dengesi üzerinde olumlu etkide bulunmuştur.

Cari açığın azalmasına yolaçan diğer bir faktör işçi dövizleri girişlerindeki artıştır. 1986 yılında Ocak-Eylül döneminde işçi dövizleri girişleri 1 milyar 188 milyon dolar olmuşken, 1987'nin aynı döneminde 1 milyar 506 milyon dolara ulaşmıştır.

Sonuçta, dış ticaret açığının azalması, turizm ve işçi dövizleri girişlerinin artması cari açığı 1 milyar 369 milyondan 71 milyon dolara indirmiştir.

1) Dış Ticaret

1980 yılında uygulanmaya başlanan iktisadi politikalar özellikle dış ekonomik ilişkilerde yapısal bir dönüşüme yolaçmış; ihracat ve ithalatta görülen artışlar dolayısıyla dışa açılma devam etmiştir.

1986 yılı ihracat değeri 6.591.8 milyon dolar, ithalat ise 10.023.4 milyon dolardır. 1987 yılında bu değerler Ocak-Kasım dönemi itibariyle, ihracat 8.985.9 milyon, ithalat ise 12.385.6 milyon dolardır.

1987 yılı 1986 yılı Ocak-Kasım dönemi olarak karşılaştırıldığında şunlar görülmektedir:

1986 yılında ithalat 10.023.5 milyon dolarken, 1987'de 12.385.6 milyon dolardır. Artış 2.362.1 milyon dolardır. Artış oranı yüzde 23.6'dır.

1986 yılında ihracat 6.591.9 milyon dolarken, 1987 yılında 8.985.9 milyon dolardır. 1987 yılında 2.394.0 milyon dolarlık fazla ihracat yapılmıştır. Artış oranı yüzde 36.3'tür.

1987 yılında dış ticaret açığı 1986'nın aynı dönemine göre yüzde 0.9 azalmıştır. ihracatın ithalatı karşılama oranı da yüzde 65.8'den yüzde 72.6'ya yükselmiştir.

DIŞ TİCARET DEĞERLERİ
(Ocak-Kasım)

(1000 \$)

Yıl	İthalat	İhracat	Dış Tica- ret Farkı	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
1986	10.023.5	6.591.9	-3.431.6	65.8
1987*	12.385.6	8.985.9	-3.399.7	72.6
Fark	+ 2.362.1	+2.394.0	31.9	6.8
Fark %	+ 23.6	+ 36.3	0.9	

*1987 Kasım ayı sonu itibariyle

AYLARA GÖRE İHRACAT VE İTHALAT DEĞERLERİ

(1000 \$)

Aylar	İhracat			İthalat		
	1986	1987	Değişim	1986	1987	Değişim
Ocak-Kasım	6.591.9	8.985.9	30.4	10.023.5	12.385.6	23.6
Ocak	626.2	658.3	5.1	1.012.1	806.4	-15.0
Şubat	625.2	625.0	- 0.1	857.8	998.7	16.4
Mart	626.7	705.2	12.5	941.7	981.3	4.2
Nisan	582.3	699.9	20.2	855.6	1.082.9	26.6
Mayıs	626.8	814.6	30.0	951.2	972.8	2.3
Haziran	479.2	729.1	52.0	832.0	983.7	18.1
Temmuz	567.3	646.7	14.0	893.7	1.226.7	37.3
Ağustos	521.6	804.8	54.3	809.6	998.9	23.4
Eylül	570.4	1.184.4	107.7	943.6	1.295.8	37.3
Ekim	682.7	1.014.6	48.6	901.7	1.393.7	54.5
Kasım	682.9	1.102.9	61.5	1.023.1	1.591.9	55.6

AYLARA GÖRE İHRACAT-İTHALAT DEĞERLERİ

(1000 \$)

Aylar	İhracat	İthalat	Dış Tica- ret Dengesi	Dış Tica- ret Hacmi	İhracatın İthala- tı Karşılama Oranı
Ocak-Kasım	8.985.9	12.385.6	-3.399.7	21.371.5	72.6
Ocak	658.3	806.4	- 202.0	1.518.8	76.5
Şubat	625.0	998.7	- 373.7	1.623.7	62.6
Mart	705.2	981.3	- 276.0	1.686.5	71.9
Nisan	699.9	1.082.9	- 383.0	1.782.8	64.6
Mayıs	814.6	972.8	- 158.1	1.787.4	83.6
Haziran	729.1	983.7	- 254.6	1.712.9	74.1
Temmuz	646.7	1.226.7	- 580.0	1.873.4	52.7
Ağustos	804.8	998.9	- 194.1	1.803.7	80.6
Eylül	1.184.4	1.295.8	- 111.3	2.480.2	91.4
Ekim	1.014.6	1.393.7	- 379.1	2.408.3	72.7
Kasım	1.102.9	1.591.9	- 489.0	2.694.8	69.3

DIŞ TİCARETİN BÜYÜME HIZI
(1974 = 100)

Yıllar	İhracat	İthalat	Dış Ticaret	Dış Ticaret Açığı	İhracat/İthalat Oranı
1970	38.41	25.10	28.93	15.98	62.10
1971	44.16	30.99	34.80	21.99	57.79
1972	57.76	41.36	46.10	30.18	56.63
1973	85.96	55.23	64.10	34.24	63.13
1974	100.00	100.00	100.00	100.00	40.56
1975	91.44	125.44	115.63	148.62	29.57
1976	127.94	135.77	133.51	141.09	38.22
1977	114.41	153.44	142.18	180.00	30.24
1978	149.40	121.75	129.71	102.89	49.75
1979	147.58	134.20	138.06	125.02	44.60
1980	189.93	209.38	203.77	222.57	36.79
1981	306.94	236.48	256.82	188.33	52.64
1982	375.02	231.22	272.71	137.88	65.79
1983	373.83	244.47	281.80	156.14	62.02
1984	465.58	284.76	336.94	161.35	66.31
1985	519.45	300.26	363.50	150.75	70.16
1986	486.74	293.93	349.75	182.42	67.15
1987*	514.54	285.74	351.75	129.66	73.02

*1987 yılı Ekim ayı sonu itibariyle aylık veriler üzerinden

2) İhracat

1987 yılının Eylül ayında gerçekleşen ihracat miktarı 1.184.4 milyon dolar-
dır ve bu aylık bir rekordur. Aynı eğilim Ekim ve Kasım aylarında da devam etmiş
ve ihracat Kasım ayında 1.102.9 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Şubat ve Ekim 1987 dışında ihracat artışı süreklilik göstermektedir. Kasım
ayındaki aylık ihracat artış oranı yüzde 61.5'tir.

1987'nin son verilerine göre ihracatın ithalatı karşılama oranının yüzde
72.6 olarak belirlendiği görülmektedir.

İHRACAT
BİR EVVELKİ YILLA KARŞILAŞTIRMA

Aylar	1984 / 1985				1985 / 1986				1986 / 1987				1986 / 1987			
	I 9 8 4	I 9 8 5	F a r k	F a r k (%)	I 9 8 5	I 9 8 6	F a r k	F a r k (%)	I 9 8 6	I 9 8 7	F a r k	F a r k (%)	I 9 8 7	F a r k	F a r k (%)	
Ocak	541.258	668.099	+126.841	+ 23.4	668.099	626.297	- 41.802	- 6.3	626.297	658.360	+ 32.063	+ 5.1	658.360	+ 32.063	+ 5.1	
Şubat	600.483	495.382	-105.101	- 17.5	495.382	625.266	+129.884	+26.2	625.266	625.005	- 261	- 0.0	625.005	- 261	- 0.0	
Mart	713.342	616.914	- 96.428	- 13.5	616.914	626.788	+ 9.874	+ 1.6	626.788	705.219	+ 78.431	+12.5	705.219	+ 78.431	+12.5	
Nisan	612.286	570.012	- 42.274	- 6.9	570.012	582.314	+ 12.302	+ 2.2	582.314	699.904	+117.590	+20.2	699.904	+117.590	+20.2	
Mayıs	540.507	684.921	+144.414	+ 26.7	684.921	626.840	- 58.081	- 8.5	626.840	814.652	+187.812	+30.0	814.652	+187.812	+30.0	
Haziran	521.461	604.553	+ 83.092	+ 15.9	604.553	479.225	-125.328	-20.7	479.225	729.156	+249.931	+52.2	729.156	+249.931	+52.2	
Temmuz	437.182	626.835	+189.653	+ 43.4	626.835	567.532	- 59.303	- 9.5	567.532	646.718	+ 79.186	+14.0	646.718	+ 79.186	+14.0	
Ağustos	580.653	767.614	+186.961	+ 32.2	767.614	521.648	-245.966	-32.0	521.648	804.816	+283.168	+54.3	804.816	+283.168	+54.3	
Eylül	524.618	694.471	+169.853	+ 32.4	694.471	570.404	-124.067	-17.9	570.404	1.184.492	+614.088	+107.7	1.184.492	+614.088	+107.7	
Ekim	639.882	729.993	+ 90.111	+ 14.1	729.993	682.717	- 47.276	- 6.5	682.717	1.014.600	+331.883	+48.6	1.014.600	+331.883	+48.6	
Kasım	652.395	689.607	+ 37.212	+ 5.7	689.607	682.861	- 6.746	- 1.0	682.861	1.102.900	+420.039	+61.5	1.102.900	+420.039	+61.5	
Aralık	769.535	809.607	+ 40.072	+ 5.2	809.607	864.832	+ 55.225	+ 6.8	864.832							
Yıllık	7.133.602	7.958.008	+824.406	+ 11.6	7.958.724	7.456.724	-501.284	- 6.3	7.456.724							
(Kümülatif)																
Ocak	541.258	668.099	+126.841	+ 23.4	668.099	626.297	- 41.802	- 6.3	626.297	658.360	+ 32.063	+ 5.1	658.360	+ 32.063	+ 5.1	
Şubat	1.141.741	1.163.481	+ 21.740	+ 1.9	1.163.481	1.251.563	+ 88.082	+ 7.6	1.251.563	1.283.365	+ 31.082	+ 2.5	1.283.365	+ 31.082	+ 2.5	
Mart	1.855.083	1.780.395	- 74.688	- 4.0	1.780.395	1.878.351	+ 97.956	+ 5.5	1.878.351	1.988.584	+110.233	+ 5.9	1.988.584	+110.233	+ 5.9	
Nisan	2.467.369	2.350.407	-116.962	- 4.7	2.350.407	2.460.665	+110.258	+ 4.7	2.460.665	2.688.488	+227.823	+ 9.3	2.688.488	+227.823	+ 9.3	
Mayıs	3.007.876	3.035.328	+ 27.452	+ 0.9	3.035.328	3.087.505	+ 52.177	+ 1.7	3.087.505	3.503.140	+415.635	+13.5	3.503.140	+415.635	+13.5	
Haziran	3.529.337	3.639.881	+110.544	+ 3.1	3.639.881	3.566.730	- 73.151	- 2.0	3.566.730	4.232.296	+665.566	+18.7	4.232.296	+665.566	+18.7	
Temmuz	3.966.519	4.266.716	+300.197	+ 7.6	4.266.716	4.134.262	-132.454	- 3.1	4.134.262	4.879.014	+744.752	+18.0	4.879.014	+744.752	+18.0	
Ağustos	4.547.172	5.034.330	+487.158	+ 10.7	5.034.330	4.655.910	-378.420	- 7.5	4.655.910	5.683.830	+1.027.920	+22.1	5.683.830	+1.027.920	+22.1	
Eylül	5.071.790	5.728.801	+657.011	+ 13.0	5.728.801	5.226.314	-502.487	- 8.8	5.226.314	6.868.322	+1.642.008	+31.4	6.868.322	+1.642.008	+31.4	
Ekim	5.711.672	6.458.794	+747.122	+ 13.1	6.458.794	5.909.031	-549.763	- 8.5	5.909.031	7.882.992	+1.291.030	+33.4	7.882.992	+1.291.030	+33.4	
Kasım	6.364.067	7.148.401	+784.334	+ 12.3	7.148.401	6.591.892	-556.509	- 7.8	6.591.892	8.985.822	+2.393.930	+36.3	8.985.822	+2.393.930	+36.3	
Aralık	7.133.602	7.958.008	+824.406	+ 11.6	7.958.008	7.456.724	-501.284	- 6.3	7.456.724							
Program	7.300.000	8.300.000	+1.000.000	+ 13.7	8.300.000	8.700.000	+400.000	+ 4.8	8.700.000	8.550.000			8.550.000			

İHRACAT
Genel

Yıl/Ay	1 9 8 5			1 9 8 6			1 9 8 7		
	1000 \$	Gen.İçi %	Aylık Art. % *	1000 \$	Gen.İçi %	Aylık Art. % *	1000 \$	Gen.İçi %	Aylık Art. % *
Ocak	668.099	100.0	-13.2	626.297	100.0	-22.6	658.360	100.0	-23.9
Şubat	495.382	100.0	-25.9	625.266	100.0	- 0.2	625.005	100.0	- 5.1
Mart	616.914	100.0	24.5	626.788	100.0	0.2	705.220	100.0	12.8
Nisan	570.012	100.0	- 7.6	582.314	100.0	- 7.1	699.904	100.0	- 0.8
Mayıs	684.922	100.0	20.2	626.840	100.0	7.6	814.651	100.0	16.4
Haziran	604.553	100.0	-11.7	479.225	100.0	-23.6	729.156	100.0	-10.5
Temmuz	626.835	100.0	3.7	567.533	100.0	18.4	646.719	100.0	-11.3
Ağustos	767.614	100.0	22.5	521.648	100.0	- 8.1	804.815	100.0	24.4
Eylül	694.471	100.0	- 9.5	570.404	100.0	9.3	1.184.492	100.0	47.2
Ekim	729.994	100.0	5.1	682.717	100.0	19.7	1.014.600	100.0	-14.3
Kasım	689.607	100.0	- 5.5	682.861	100.0	0.2	1.102.900	100.0	8.7
Aralık	809.607	100.0	17.4	864.832	100.0	26.6			
KÜMÜLATİF DEĞERLER VE GEÇEN DÖNEME GÖRE % FARK									
Ocak	668.099	100.0	23.4	626.297	100.0	- 6.3	658.360	100.0	5.1
Şubat	1.163.481	100.0	1.9	1.251.563	100.0	7.6	1.283.365	100.0	2.5
Mart	1.780.395	100.0	- 4.0	1.878.351	100.0	5.5	1.988.585	100.0	5.9
Nisan	2.350.407	100.0	- 5.0	2.460.665	100.0	4.7	2.688.489	100.0	9.3
Mayıs	3.035.329	100.0	0.9	3.087.505	100.0	1.7	3.503.140	100.0	13.5
Haziran	3.639.882	100.0	3.1	3.566.730	100.0	- 2.0	4.232.296	100.0	18.7
Temmuz	4.266.717	100.0	7.6	4.134.263	100.0	- 3.1	4.879.015	100.0	18.0
Ağustos	5.034.330	100.0	10.7	4.655.910	100.0	- 7.5	5.683.830	100.0	22.1
Eylül	5.728.801	100.0	13.0	5.226.314	100.0	- 8.8	6.868.322	100.0	31.4
Ekim	6.458.795	100.0	13.1	5.909.031	100.0	- 8.5	7.882.922	100.0	14.8
Kasım	7.148.402	100.0	12.3	6.591.893	100.0	- 7.8	8.985.822	100.0	14.0
Aralık	7.958.009	100.0	11.6	7.456.724	100.0	- 6.3			

*Artış yüzdeleri bir önceki ayın değerleri baz alınarak hesaplanmıştır.

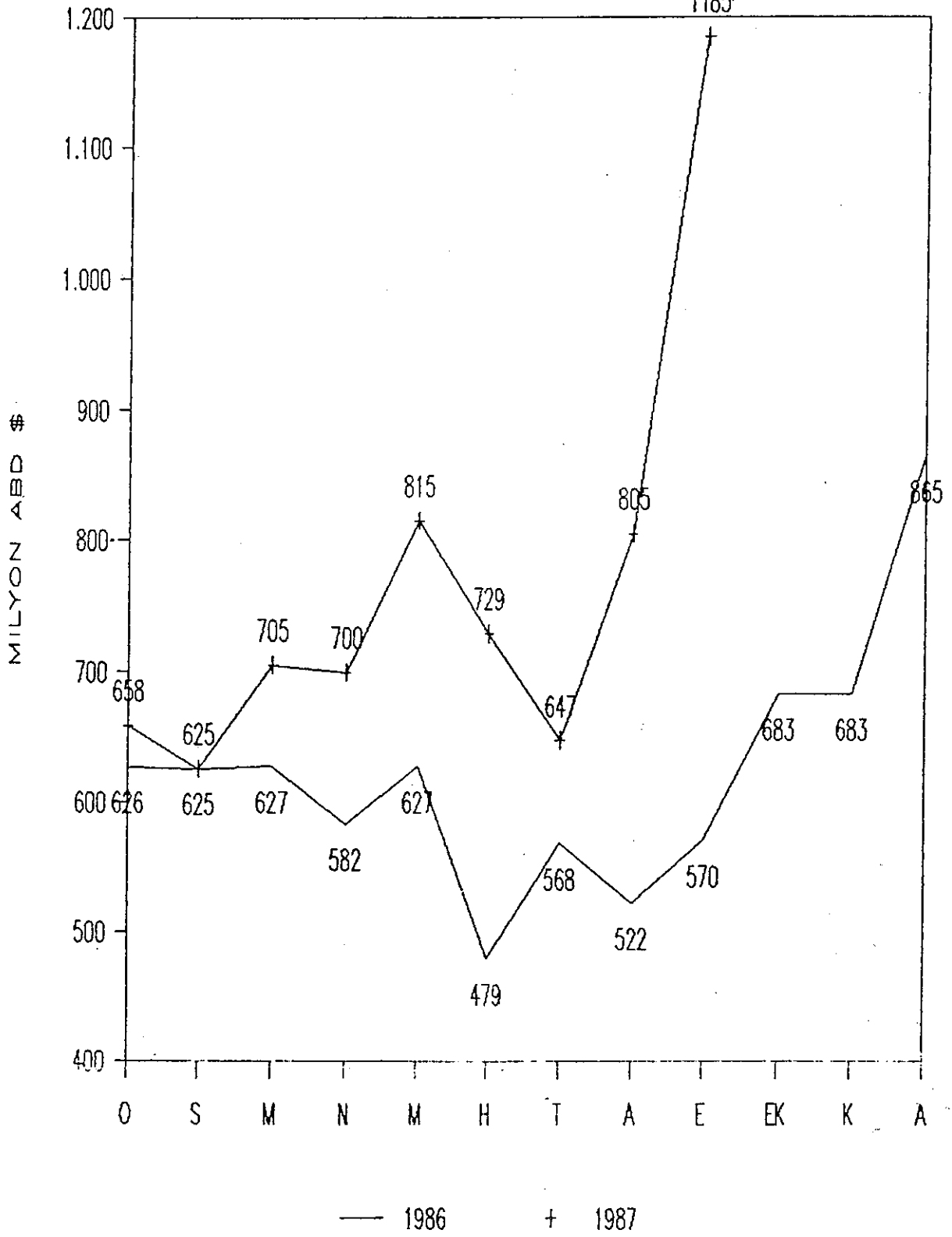
IHRACAT

(1000 \$)

(Aylık)

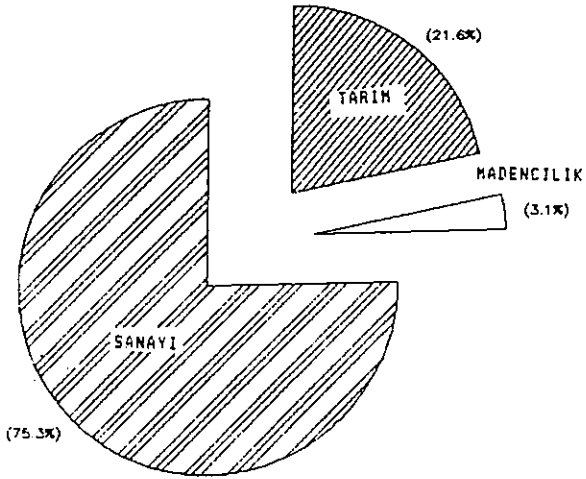
	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Ocak	151.163	216.183	236.268	410.642	446.114	478.147	541.258	668.099	626.297	658.360
Şubat	169.921	249.274	240.458	306.580	410.151	403.406	600.483	495.382	625.266	625.005
Mart	159.063	196.222	233.578	304.184	447.271	476.497	713.342	616.914	626.788	705.219
Nisan	182.735	187.378	210.032	316.076	402.125	483.529	612.286	570.012	582.314	699.904
Mayıs	138.699	162.456	196.513	294.349	414.469	425.455	540.507	684.921	626.840	814.652
Haziran	162.114	167.215	169.287	325.349	419.606	406.877	521.461	604.553	479.225	729.156
Temmuz	143.367	146.348	167.144	315.764	412.678	351.765	437.182	626.835	567.532	646.718
Ağustos	166.953	162.000	179.983	335.812	408.357	422.502	580.653	767.614	521.648	804.816
Eylül	161.408	168.432	219.815	399.976	456.415	459.763	524.618	694.471	570.404	1.184.492
Ekim	212.735	174.668	260.698	486.641	560.031	566.185	639.882	729.993	682.717	1.014.600
Kasım	258.775	212.777	326.474	552.264	604.731	579.668	652.395	689.607	682.861	1.102.900
Aralık	381.230	218.242	457.172	655.297	764.025	674.039	769.535	809.607	864.832	
Yıllık	2.288.163	2.261.195	2.910.122	4.702.934	5.745.973	5.727.833	7.133.602	7.958.008	7.456.724	
(KÜMÜLATİF)										
Ocak	151.163	216.183	236.268	410.642	446.114	478.147	541.258	668.099	626.297	658.360
Şubat	321.084	465.457	480.426	717.222	856.265	881.553	1.141.741	1.163.481	1.251.563	1.283.365
Mart	480.147	661.679	714.004	1.021.406	1.303.536	1.358.050	1.855.083	1.780.395	1.878.351	1.988.584
Nisan	662.882	849.057	933.036	1.337.482	1.705.661	1.841.579	2.467.369	2.350.407	2.460.665	2.688.488
Mayıs	801.581	1.011.513	1.129.549	1.631.831	2.120.130	2.267.034	3.007.876	3.035.328	3.087.505	3.503.140
Haziran	963.695	1.178.728	1.298.180	1.957.180	2.539.736	2.673.911	3.529.337	3.639.881	3.566.730	4.232.296
Temmuz	1.107.062	1.325.076	1.465.980	2.272.944	2.952.114	3.025.676	3.966.519	4.266.716	4.134.262	4.879.014
Ağus.	1.274.015	1.487.076	1.645.963	2.608.756	3.360.771	3.448.178	4.547.172	5.034.330	4.655.910	5.683.830
Eylül	1.435.423	1.655.508	1.865.778	3.008.732	3.817.186	3.907.941	5.071.790	5.728.801	5.226.314	6.868.322
Ekim	1.648.158	1.830.176	2.126.476	3.495.373	4.377.217	4.474.126	5.711.672	6.458.794	5.909.031	7.882.922
Kasım	1.906.933	2.042.953	2.452.950	4.047.637	4.981.948	5.053.794	6.364.067	7.148.401	6.591.892	8.985.822
Aralık	2.288.163	2.261.195	2.910.122	4.702.934	5.745.973	5.727.833	7.133.602	7.958.008	7.456.724	
Prog.	2.550.000	2.750.000	3.500.000	3.500.000	5.850.000	6.250.000	7.300.000	8.300.000	8.700.000	8.550.000
Gerç.	89.7	82.2	83.1	134.4	98.2	91.6	97.7	95.9	85.7	

AYLIK IHRACAT

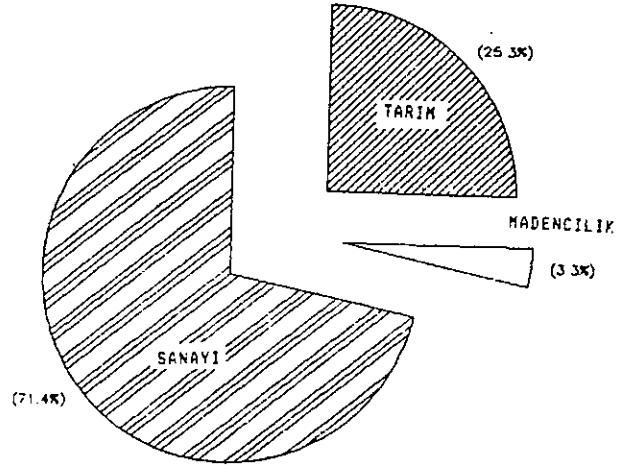

IHRACATIN SEKTOREL DAGILIMI

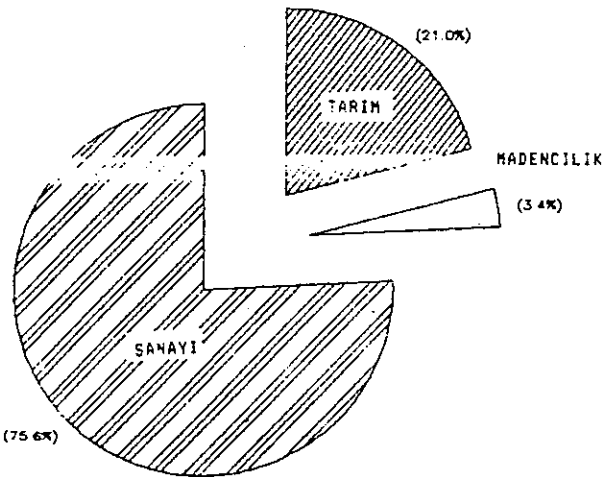
1985

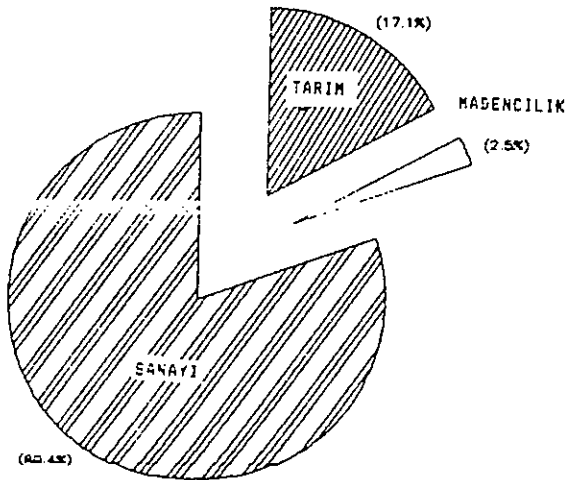
1986

1986 OCAK-EYLÜL

1987 OCAK-EYLÜL

İhracatın ana sektörler itibariyle yapısı incelendiğinde, sanayi ürünleri ihracatının toplam ihracat içindeki payının arttığı görülmektedir.

1986 yılında Ocak-Ekim dönemi itibariyle 5.909.0 milyon dolarlık ihracatın 4.373.8 milyon dolarlık bölümünü sanayi ürünleri oluşturmaktadır. Bu ise yüzde 75'lik bir orana tekabül etmektedir.

Öte yandan 1987 yılı Ocak-Ekim dönemi itibariyle gerçekleşen ihracat 7.882.9 milyon dolar olmuştur. Sanayi ürünleri ihracatı ise 6.309.0 milyon dolardır. Toplam ihracat içindeki payı ise yüzde 80'dir.

Aynı dönemde tarım ve hayvancılık ürünleri ihracatı oranı yüzde 17, madencilik ürünlerinin ise yüzde 2 olarak gerçekleşmiştir.

ANA SEKTÖRLERE GÖRE İHRACATIN DEĞERİ
(Ocak-Ekim)

	(1000 \$)			
	1986	%	1987	%
Genel	6.591.8	100.0	8.985.9	100.0
Tarım ve Hayvancılık Ürünleri	1.557.9	23.0	1.594.5	17.0
Madencilik ve Taşocakları Ür.	224.9	3.0	229.7	2.0
Sanayi Ürünleri	4.809.0	72.0	7.161.5	79.0

İHRACAT
SANAYİ ÜRÜNLERİ

Yıl/Ay	1985		1986		1987	
	1000 \$	Gen.İc. %	1000 \$	Gen.İc. %	1000 \$	Gen.İc. %
Ocak	453.960	68.0	438.468	70.1	426.083	64.7
Şubat	363.345	73.4	437.909	70.4	435.673	69.7
Mart	433.084	70.2	481.464	76.8	554.333	78.6
Nisan	445.112	79.0	474.926	81.6	569.660	81.4
Mayıs	560.450	81.8	508.279	82.0	715.746	87.9
Haziran	510.918	84.5	387.196	80.8	600.839	82.4
Temmuz	533.432	85.1	426.202	75.1	520.698	80.5
Ağustos	669.355	87.2	383.152	73.5	697.901	86.7
Eylül	549.884	79.2	416.058	73.0	1.001.602	84.5
Ekim	490.275	67.2	420.217	61.6		
Kasım	472.709	68.6	435.171	63.7		
Aralık	512.221	63.3	515.218	59.6		
KOMPOLATİF DEĞERLER VE GEÇEN DÖNEME GÖRE % FARK						
						Geçen Döneme Göre Artış %
Ocak	453.960	68.0	32.0	70.1	426.083	- 2.8
Şubat	817.305	70.3	- 1.7	70.1	861.756	- 1.7
Mart	1.250.389	70.2	- 8.2	72.3	1.416.089	4.3
Nisan	1.695.501	72.1	- 8.4	74.5	1.985.749	8.3
Mayıs	2.255.951	74.3	0.4	75.8	2.701.495	15.4
Haziran	2.766.868	76.0	5.2	76.5	3.302.334	21.0
Temmuz	3.300.301	77.4	11.7	76.3	3.823.032	21.2
Ağustos	3.969.656	78.9	16.4	76.0	4.520.933	27.8
Eylül	4.519.540	78.9	19.5	75.7	5.522.535	39.7
Ekim	5.009.815	77.6	19.2	74.0		
Kasım	5.482.523	76.7	18.6	73.0		
Aralık	5.994.744	75.3	16.5	71.4		

*Artış yüzdeleri bir önceki ayın değerleri baz alınarak hesaplanmıştır.

İHRACATIN SEKTÖREL DAĞILIMI
(Ocak-Ekim 1987)

(Milyon Dolar)

	1986	Yüzde Dağılım	1987	Yüzde Dağılım	Yüzde Değişme
Tarım ve Hayvancılık	1.331.4	22.0	1.365.9	17.3	2.6
- Bitkisel Ürünler	1.057.3	17.9	1.066.8	13.5	0.9
- Hayvan ve Hayvancılık Ürünleri	234.7	4.0	254.6	3.2	8.5
- Su Ürünleri	27.7	0.5	35.6	0.5	28.5
- Ormancılık Ürünleri	11.7	0.2	8.9	0.1	-23.9
Madencilik ve Taşocaklığı	203.7	3.4	208.0	2.6	2.1
Sanayi	4.373.9	74.0	6.309.1	80.0	44.2
- Tarıma Dayalı İşl.Or.	513.7	8.7	777.0	9.9	51.3
- Petrol Ürünleri	147.9	2.5	149.0	1.9	0.7
- Diğer Sanayi Ürünleri	3.712.3	62.8	5.383.1	68.3	45.0
-- Çimento Sanayii	22.5		6.2		-72.4
-- Kimya Sanayii	290.4		396.8		36.6
-- Lastik-Plastik San.	114.7		178.1		55.3
-- Deri-Kösele Sanayii	266.9		553.8		107.5
-- Orman Ürünleri San.	50.2		29.4		-41.4
-- Dokumacılık Sanayii	1.487.5		2.135.4		43.6
-- Cam-Seramik Sanayii	129.2		152.5		18.0
-- Demir-Çelik Sanayii	676.6		661.3		- 2.3
-- Demirdışı Metal San.	94.4		106.3		12.6
-- Madeni Eşya Sanayii	55.6		73.0		31.3
-- Makina İmalat Sanayii	189.5		565.3		198.3
-- Elektrikli Cihazlar	118.8		254.0		113.8
-- Taşıt Araçları San.	71.8		79.6		10.9
-- Diğer Sanayi Dalları	144.2		191.4		32.7
Toplam	5.909.0	100.0	7.883.0	100.0	33.4

3) İthalat

İhracat gibi ithalat da, 1987 yılı Ocak-Kasım döneminde artmaya devam etmiştir. Ancak ithalatın artış hızı ihracatın gerisinde kalmıştır.

Kasımaya sonuna kadar gerçekleşen ithalat 12.385.5 milyon dolar olmuştur. Bu geçen yılın aynı dönemine göre 2.362.1 milyon dolarlık bir artışı ifade etmektedir. İthalatın artış hızı ise yüzde 23.5 olmuştur.

Mal grupları itibariyle incelendiğinde, ithalatın profilinde tedrici değişimler olduğu gözlenmektedir.

1986 yılında hammadde ithalatı toplam ithalat içinde yüzde 60'lık bir orana sahipken, 1987 yılının aynı döneminde bu oranın yüzde 65 olduğu görülmektedir. Tüketim malları ithalatı oran olarak değişmemiştir.

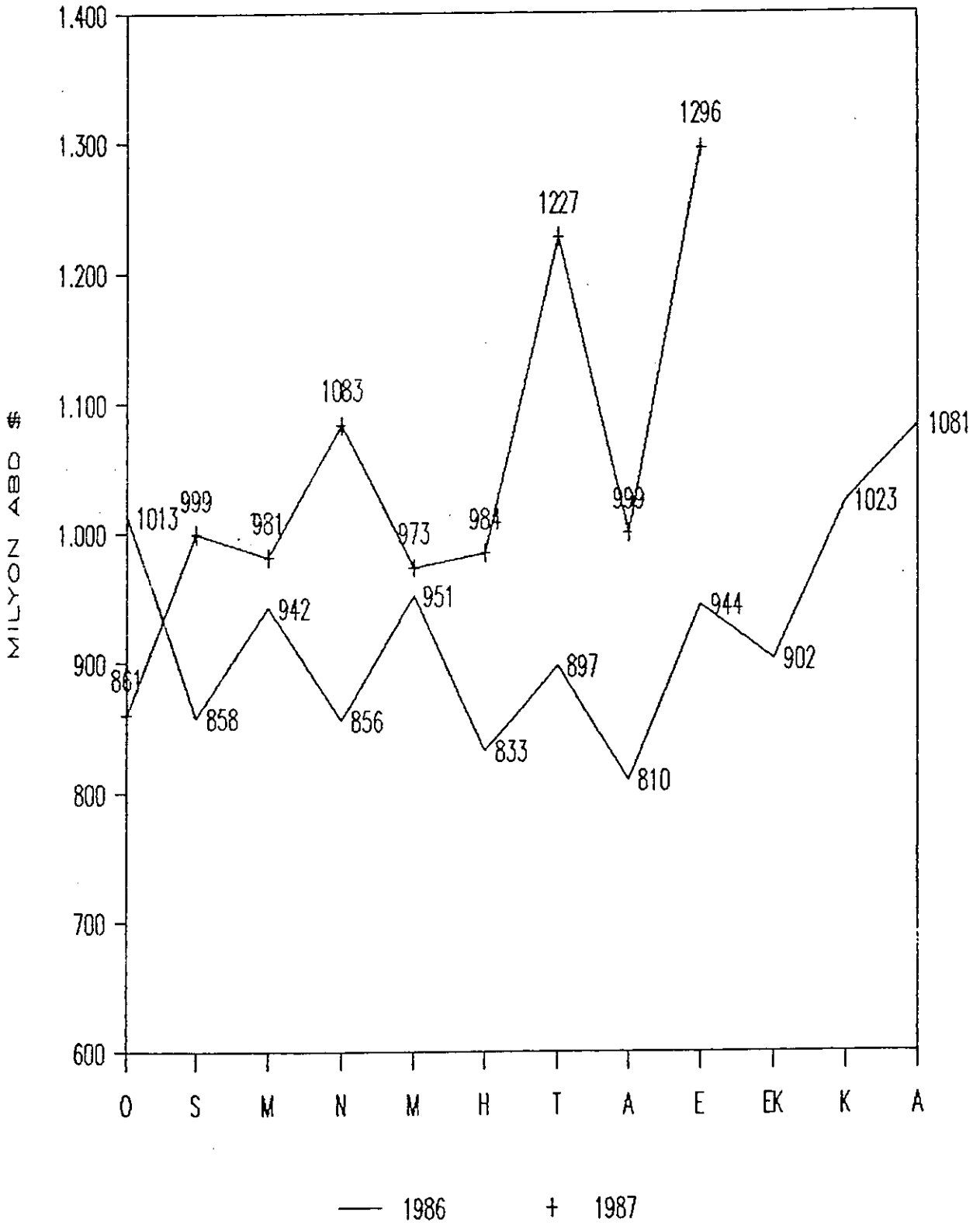
ANA MAL GRUPLARINA GÖRE İTHALAT DEĞERLERİ (Ocak-Ekim)

	1987	%	1986	%
Genel	12.385.5	100.0	10.023.4	100.0
Yatırım Maddeleri	3.268.0	26.3	3.085.5	30.7
Tüketim Maddeleri	1.029.2	8.3	860.5	8.6
Hammaddeler	8.088.2	65.4	6.077.4	60.6

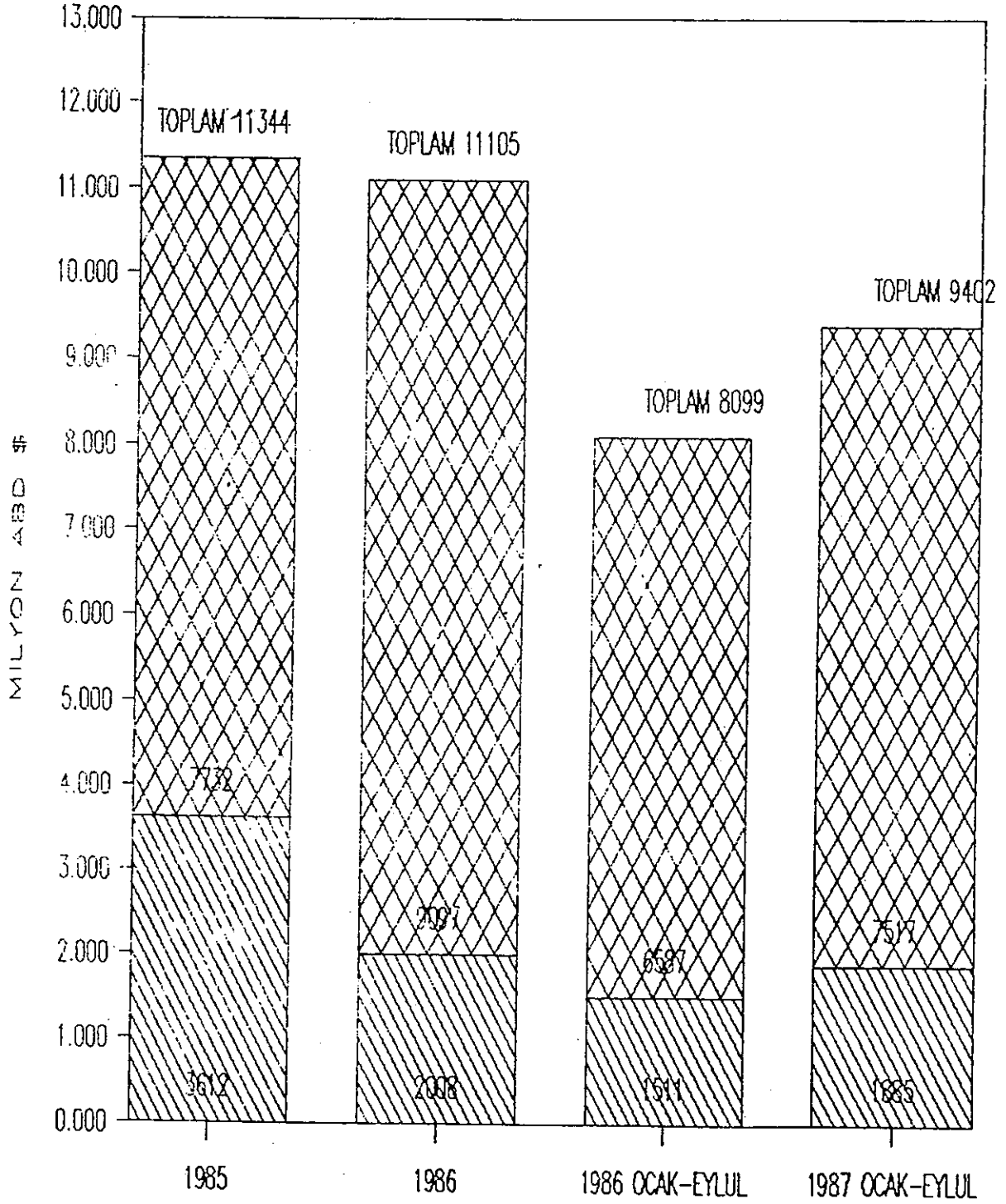
Her iki yılda da tüketim malları ithalatının toplam içindeki payı yüzde 8'dir.

Yatırım malları ithalatının azaldığı görülmektedir. 1986 yılı Ocak-Ekim döneminde yatırım malları ithalatı yüzde 26 iken, 1987'nin aynı döneminde bu oran yüzde 31 olmuştur.

AYLIK ITHALAT

ITHALAT

 PETROL

 DIGERLERI

İTHALAT

(Genel)

Yıl/Ay	1000 \$	Gen.İç. %	Aylık Ar- tış %*	1000 \$	Gen.İç. %	Aylık Ar- tış %*	1000 \$	Gen.İç. %	Aylık Ar- tış %*
Ocak	822.174	100.0	-39.9	1.012.101	100.0	-6.8	860.458	100.0	-20.4
Şubat	685.255	100.0	-16.7	857.809	100.0	-15.2	998.784	100.0	16.1
Mart	928.317	100.0	35.5	941.788	100.0	9.8	981.309	100.0	-1.7
Nisan	866.527	100.0	-6.7	855.693	100.0	-9.2	1.082.974	100.0	10.4
Mayıs	914.754	100.0	5.6	951.250	100.0	11.2	972.820	100.0	-10.2
Haziran	801.589	100.0	-12.4	832.997	100.0	-12.4	983.788	100.0	1.1
Temmuz	940.758	100.0	17.4	893.753	100.0	7.3	1.226.759	100.0	24.7
Ağustos	893.249	100.0	-5.1	809.610	100.0	-9.4	998.967	100.0	-18.6
Eylül	1.038.961	100.0	16.3	943.652	100.0	16.6	1.295.804	100.0	29.7
Ekim	1.044.505	100.0	0.5	901.735	100.0	-4.4			
Kasım	1.321.040	100.0	26.5	1.023.067	100.0	13.5			
Aralık	1.086.246	100.0	-17.8	1.081.314	100.0	5.7			
<u>Kümülatif Değerler ve Geçen Döneme Göre Yüzde Fark</u>									
Ocak	822.174	100.0	23.8	1.012.101	100.0	23.1	860.458	100.0	-15.0
Şubat	1.507.429	100.0	10.9	1.869.910	100.0	24.0	1.859.242	100.0	-0.6
Mart	2.435.746	100.0	11.7	2.811.698	100.0	15.4	2.840.551	100.0	1.0
Nisan	3.302.273	100.0	6.4	3.667.391	100.0	11.1	3.923.525	100.0	7.0
Mayıs	4.217.026	100.0	5.9	4.618.641	100.0	9.5	4.896.345	100.0	6.0
Haziran	5.018.616	100.0	4.0	5.451.638	100.0	8.6	5.880.133	100.0	7.9
Temmuz	5.959.373	100.0	4.2	6.345.391	100.0	6.5	7.106.892	100.0	12.0
Ağustos	6.852.622	100.0	4.6	7.155.002	100.0	4.4	8.105.859	100.0	13.3
Eylül	7.891.583	100.0	5.3	8.098.654	100.0	2.6	9.401.663	100.0	16.1
Ekim	8.936.089	100.0	6.2	9.000.389	100.0	0.7			
Kasım	10.257.129	100.0	9.2	10.023.456	100.0	-2.3			
Aralık	11.343.375	100.0	5.5	11.104.770	100.0	-2.1			

*Artış yüzdeleri bir önceki ayın değerleri baz alınarak hesaplanmıştır.

İTHALAT
(1000 \$)

	A y ı l ı k										
	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	
Ocak	184.152	278.958	433.345	781.934	607.965	739.713	664.352	822.174	1.012.101	860.458	
Şubat	495.314	389.554	595.309	843.742	667.973	749.973	694.453	685.255	857.809	998.784	
Mart	283.163	525.843	370.069	677.548	684.848	859.564	821.389	928.317	941.788	981.309	
Nisan	439.508	386.656	366.509	652.461	759.560	665.214	924.618	866.527	855.693	1.082.974	
Mayıs	439.633	335.889	692.488	759.883	768.685	711.630	876.818	914.753	951.250	972.820	
Haziran	396.673	486.927	556.877	669.113	734.666	724.526	845.970	801.589	832.997	983.788	
Temmuz	293.434	271.963	629.954	777.099	678.237	629.599	893.660	940.758	893.753	1.226.759	
Ağustos	244.724	334.095	584.052	663.039	654.002	764.450	830.677	893.249	809.610	998.967	
Eylül	376.360	621.930	1.137.172	689.036	672.285	682.995	942.090	1.038.961	943.653	1.295.804	
Ekim	417.561	436.864	966.607	657.244	747.517	792.058	917.352	1.044.505	901.734		
Kasım	418.103	358.398	581.804	800.120	782.683	825.464	978.630	1.321.040	1.023.067		
Aralık	610.399	642.354	995.178	962.155	1.084.554	1.090.084	1.366.914	1.086.246	1.081.315		
Yıllık	4.599.024	5.069.431	7.909.364	8.933.374	8.842.541	9.325.000	10.756.923	11.343.374	11.104.770		
K ü m ü l a t ı f											
Ocak	184.152	278.958	433.345	781.934	607.965	739.713	664.352	822.174	1.012.101	860.458	
Şubat	679.466	668.512	1.028.654	1.625.676	1.275.504	1.489.686	1.358.805	1.507.429	1.869.910	1.859.242	
Mart	962.629	1.194.355	1.398.723	2.303.224	1.960.352	2.349.250	2.180.194	2.435.746	2.811.698	2.840.551	
Nisan	1.402.137	1.581.011	1.765.232	2.955.685	2.719.912	3.014.464	3.104.812	3.302.273	3.667.391	3.923.525	
Mayıs	1.841.770	1.916.900	2.457.720	3.715.568	3.488.597	3.725.824	3.981.630	4.217.026	4.618.641	4.896.345	
Haziran	2.238.443	2.403.827	3.104.597	4.384.681	4.223.263	4.450.350	4.827.600	5.018.615	5.451.638	5.880.133	
Temmuz	2.531.877	2.675.790	3.644.551	5.161.780	4.901.500	5.079.949	5.721.260	5.959.373	6.345.391	7.106.892	
Ağustos	2.776.601	3.009.885	4.228.603	5.824.819	5.555.502	5.844.399	6.551.937	6.852.622	7.155.001	8.105.859	
Eylül	3.152.961	3.631.815	5.365.775	6.513.855	6.227.787	6.527.394	7.494.027	7.891.583	8.098.654	9.401.663	
Ekim	3.570.522	4.068.679	6.332.382	7.171.099	6.975.304	7.319.452	8.411.379	8.936.088	9.000.388		
Kasım	3.988.625	4.427.077	6.914.186	7.971.219	7.757.987	8.144.916	9.390.009	10.257.128	10.023.455		
Aralık	4.599.024	5.069.431	7.909.374	8.933.374	8.842.541	9.235.000	10.756.923	11.343.374	11.104.770		
Program	5.000.000	5.000.000	7.000.000	9.000.000	10.000.000	9.150.000	10.250.000	10.950.000	12.100.000	12.125.000	
Gerçekleşme	92.0	101.4	113.0	99.3	88.4	100.9	104.9	103.6	91.8		

İTHALATIN SEKTÖREL DAĞILIMI

	Deger 1986	Oranı	Deger 1987	Oranı	Değişme
TARIM VE HAYVANCILIK	378.1	4.2	643.3	6.0	70.1
MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI	1.768.1	19.6	2.412.2	22.3	36.4
SANAYİ	6.854.2	76.2	7.739.8	71.7	12.9
- Tarıma Dayalı İşlenmiş Ür.	391.7	4.4	580.0	5.4	48.1
- Petrol Ürünleri	164.6	1.8	183.9	1.7	11.7
- Sanayi Ürünleri	6.297.9	70.0	6.975.9	64.6	10.8
-- Cimento Sanayi	1.5		34.5		2200.0
-- Kimya Sanayi	1.185.7		1.486.9		25.4
-- Lastik-Plastik Sanayi	301.9		379.2		25.6
-- Deri-Kösele Sanayi	17.8		52.8		196.6
-- Orman Ürünleri Sanayi	4.6		5.1		10.9
-- Dokumacılık Sanayi	134.4		155.6		15.8
-- Cam-Seramik Sanayi	75.6		89.0		17.7
-- Demir Çelik Sanayi	844.0		1.152.6		36.6
-- Demir Dışı Metal Sanayi	194.0		294.2		51.6
-- Madeni Eşya Sanayi	39.4		42.8		8.6
-- Makina İmalat Sanayi	1.783.7		1.767.1		- 0.9
-- Elektrikli Cihazlar	685.8		698.4		1.8
-- Taşıt Araçları Sanayi	653.1		409.1		-37.4
-- Diğer Sanayi Dalları	376.4		408.6		8.6
TOPLAM	9.000.4	100.0	10.795.3	100.0	19.9

4) Dış Ticaretin Ülke Grupları İtibariyle Değerlendirilmesi

Türkiye-Avrupa Topluluğu (AT) İlişkileri

Türkiye - AT dış ticareti, son yıllarda Türk dış ticaretinde görülen gelişmelere paralel olarak artmıştır. Türkiye'nin AT'na ihracatı, 1980'de 1.242.1 milyon dolar (tüm ihracat içinde yüzde 37.5 pay) iken 1984 yılında bir önceki yıla göre yüzde 34.6 artış göstermiş, 1985 yılında yüzde 15.2 oranında artarak 3.208.8 milyon dolar ile toplam ihracat içerisinde yüzde 40.3'lük bir paya yükselmiştir. 1987 yılında bu oran yüzde 49.7'dir.

Ihracatın Topluluk ülkeleri itibariyle dağılımında birinci sırayı önceki yıllarda olduğu gibi, Batı Almanya almaktadır.

Türkiye-Diğer OECD Ülkeleri İlişkileri

İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatına dahil ülkelerden Amerika Birleşik Devletlerinin dış ticaretimizdeki payı 1980 yılında 1979'a göre yüzde 6.6'dan yüzde 4.6'ya düşmüştür. Bu ülkeden ithalatımız 1980'de 22.4 milyon ABD doları azalarak 355.9 milyon dolara inmiştir. İthalatımız içinde Batı Almanya ve İran'dan sonra üçüncü sırayı alan ABD ile dış ticaretimiz bir önceki yıl olduğu gibi 1985 yılında da artmaya devam etmiştir. 1986 yılı için ABD tarafından ülkemiz tekstil ürünleri ihracatına uygulanan kotaya rağmen bu ülkeye olan ihracatı-

mız 375.3 milyon dolara ulaşmıştır. 1987 Ekim ayına kadar ABD'ye yaptığımız ihracat 567.9 milyon dolara ulaşmıştır.

Dış ticaretimizin devamlı olarak açıkla neticelendiği Japonya ve Kanada ile 1985 yılında da ticaretimizdeki gelişme aynı eğilimle devam etmiştir. İsviçre ile olan ticaret hacmi ise 1985 yılında daralmıştır. Bu ülkeye 1985 yılında yapılan ihracat 128.4 milyon dolar olup bu rakam 1984 yılı değerinin yüzde 64 daha gerisindedir. 1987 yılında İsviçre'ye yapılan ihracat 288.4 milyon dolardır.

Türkiye-İslam Ülkeleri İlişkileri

İslam ülkeleri ile dış ticaret ilişkilerimiz 1980 yılından sonra canlanmış ve bu ülkelerdeki müteahhitlik hizmetlerinin de etkisiyle önemli boyutlara ulaşmıştır. 1981 yılında bu ülkelere olan ihracatımız 1.957 milyon dolar ve ithalatımız 3.577 milyon dolar iken 1985 yılında ihracatımız 3.341.3 milyon dolar ve ithalatımız 3.737.5 milyon dolara yükselmiştir. Böylece 1985'deki ihracatımız bir önceki yıla göre yüzde 11.6 artış göstermiştir. İslam ülkelerinin toplam ihracatımızdaki payı yüzde 42'ye yükselmiştir. 1986 yılında ise İslam ülkelerine olan ihracatımız genel ihracatımız içerisindeki yüzde 33.74 pay ile 2.515.9 milyon dolar olup bu rakamlar, ithalatımız içinde yüzde 19.11 pay ile 2.123 milyon dolardır. 1987'de ise ihracatımız 2.188.4 milyon dolara ulaşmıştır.

İslam ülkeleriyle olan dış ticaretimizin önemli bir bölümünü Irak ve İran ile olan dış ticaretimiz teşkil etmektedir. 1985 yılında İran'a yapılan ihracat yüzde 43.6 artarak 1078.9 milyon dolara ulaşırken, Irak'a yaptığımız ihracattaki gelişme sınırlı kalmıştır.

1985 yılı ihracatımızda yüzde 12.1 paya sahip olan Irak ve yüzde 13.6 paya sahip olan İran ile 1986 yılında da dış ticaretimizin gelişme göstermesi büyük ölçüde petrol fiyatlarının seyrine bağlı kalmıştır. 1985 yılında petrol fiyatlarında başlayan düşüş, 1986 yılının ilk aylarında daha da şiddetlenmiş ve varili 10 dolar civarına inmiştir. Bu oluşum ülkemiz ithalat faturasını azaltma yönünde olumlu olarak değerlendirilmekte ise de; ihraç pazarlarımızın önemli bir bölümünü teşkil eden petrol ihraç eden ülkelere olan ihracatımızda 1986 yılında bir önceki yıla oranla yüzde 24.5 oranında düşüşe sebep olmuştur.

Türkiye'nin İslam ülkelerine ihracatında, daha ziyade tarım ürünleri ve tarıma dayalı sanayi ürünleri ilk sıraları almakta ise de son yıllarda demir-çelik ürünleri, cam ve cam ürünleri ve taşıt araçları ihracatında da önemli artışlar sağlanmıştır.

Türkiye'nin İslam ülkelerinin ithalatındaki payı yüzde 1.0 civarındadır. Söz konusu ülkelerin Türkiye'nin ithalatındaki payları ise yüzde 20.0 dolayındadır. 1986 yılı verilerine göre İslam ülkelerinden ithalatın genellikle ham-petrole dayanması nedeni ile, bu ülkelere yapılan ithalat yüzde 40 civarında azalmış ve İslam ülkelerinin toplam ithalatımız içindeki payı yüzde 35.5'den yüzde 19.11'e gerilemiştir.

(OCAK-EKİM)

	1 9 8 6		1 9 8 7		Değişme
	Milyon \$	Yüzde Dağılım	Milyon \$	Yüzde Dağılım	
OECD Ülkeleri	3270.6	55.3	5203.4	66.0	59.1
.AET Ülkeleri	2571.2	43.5	3914.6	49.7	52.2
-Batı Almanya	1125.3		1772.9		57.5
-Belçika-Lüksemburg	162.5		277.7		70.9
-Danimarka	22.3		33.3		49.3
-Fransa	226.4		405.5		79.1
-Hollanda	180.7		217.6		20.4
-İngiltere	275.2		428.3		55.6
-İrlanda	5.8		10.4		79.3
-İtalya	463.2		662.0		42.9
-Yunanistan	54.7		47.5		-13.2
-İspanya	47.6		53.0		11.3
-Portekiz	7.5		6.4		-14.7
.Diğer OECD Ülkeleri	699.4	11.8	1288.8	16.3	84.3
-ABD	357.4		567.9		58.9
-Japonya	55.6		123.7		122.5
-İsviçre	117.6		321.2		173.1
-Avusturya	91.5		160.8		75.7
-Diğerleri	77.3		115.2		49.0
İslam Ülkeleri	2221.3	37.6	2188.4	27.8	-1.5
.Orta Doğu Ülkeleri	1814.3	30.7	1800.9	22.8	-0.7
-İran	515.2		357.6		-30.6
-Irak	479.3		661.0		37.9
-Suudi Arabistan	294.9		287.8		-2.4
-Kuveyt	93.8		120.1		28.0
-Lübnan	127.4		131.6		3.3
-Suriye	52.0		39.8		-23.5
-Ürdün	144.4		90.4		-37.4
-Abudabi	13.6		9.7		-28.7
-Dubai	18.6		16.8		-9.7
-Bahreyn	1.9		1.1		-42.1
-Katar	10.9		11.8		8.3
-Umman	1.6		1.9		18.7
-KKTC	58.1		66.9		15.1
-Yemen Arap Cum.	2.4		2.6		8.3
-Demokratik Yemen	0.2		1.8		800.0
.Kuzey Afrika Ülkeleri	381.1	6.4	342.4	4.3	-10.2
-Libya	105.2		112.9		7.3
-Mısır	110.1		104.7		-4.9
-Cezayir	150.9		109.8		-27.2
-Tunus	11.4		9.7		-14.9
-Fas	3.5		5.3		51.4
.Diğerleri	25.9	0.4	45.1	0.6	74.1
Doğu Avrupa Ülkeleri	222.2	3.8	265.3	3.4	19.4
-Sovyetler Birliği	104.5	134.5			28.7
-Diğerleri	117.7		130.8		11.1
Diğer Ülkeler	194.9	3.3	225.9	2.9	15.9
-Güneydoğu Asya	152.7	2.6	157.2	2.0	2.9
-Diğerleri	42.2	0.7	68.7	0.9	62.8
TOPLAM	5909.0	100.0	7883.0	100.0	33.4

ÜLKELERE GÖRE İTHALAT
(OCAK-EKİM)

	1 9 8 6		1 9 8 7		
	Milyon \$	Yüzde Dağılım	Milyon \$	Yüzde Dağılım	Yüzde Değişme
OECD Ülkeleri	5883.7	65.4	6818.3	63.2	15.9
.AET Ülkeleri	3734.3	41.5	4232.6	39.2	13.3
-Batı Almanya	1442.9		1588.3		10.1
-Belçika-Lüksemburg	238.8		287.5		20.4
-Danimarka	30.1		35.5		17.9
-Fransa	465.4		461.8		-0.8
-Hollanda	218.3		267.5		22.5
-İngiltere	428.0		520.5		21.6
-İrlanda	7.1		13.3		87.3
-İtalya	709.0		797.0		12.4
-Yunanistan	59.0		98.7		67.3
-İspanya	121.4		150.4		23.9
-Portekiz	14.3		12.1		-15.4
.Diğer OECD Ülkeleri	2149.4	23.9	2585.7	24.0	20.3
-ABD	913.0		1091.5		19.6
-Japonya	542.0		633.8		16.9
-İsviçre	210.0		288.4		37.3
-Avusturya	117.7		144.3		22.6
-Diğerleri	366.7		427.7		16.6
İslam Ülkeleri	1782.5	19.8	2491.3	23.1	39.8
.Orta doğu Ülkeleri	1347.8	15.0	1906.1	17.7	41.4
-İran	220.7		805.3		264.9
-Irak	602.9		874.7		45.1
-Suudi Arabistan	156.4		122.6		-27.6
-Kuveyt	171.4		56.4		-67.1
-Lübnan	4.3		5.6		30.2
-Suriye	18.1		4.7		-74.0
-Ürdün	7.8		9.9		26.9
-Abudabi	140.7		16.3		-88.4
-Dubai	0.1		0.2		100.0
-Bahreyn	15.8		1.8		-88.6
-Katar	1.1		0.8		-27.3
-Umman	0.4		0.0		-100.0
-KKTC	8.1		7.8		-3.7
-Yemen Arap Cum.	0.0		0.0		0.0
-Demokratik Yemen	0.0		0.0		0.0
.Kuzey Afrika Ülkeleri	357.8	4.0	470.2	4.4	31.4
-Libya	246.1		273.9		11.3
-Mısır	16.0		9.6		-40.0
-Cezayir	14.2		100.2	605.6	
-Tunus	21.8		34.7		59.2
-Fas	59.7		51.8		-13.2
.Diğerleri	76.9	0.9	115.0	1.1	49.5
Doğu Avrupa Ülkeleri	675.6	7.5	694.0	6.4	2.7
-Sovyetler Birliği	257.0		214.2		-16.7
-Diğerleri	418.6		479.8		14.6
Diğer Ülkeler	658.6	7.3	791.7	7.3	20.2
.Güneydoğu Asya	193.6	2.2	304.3	2.8	57.2
.Diğerleri	465.0	5.2	487.4	4.5	4.8
TÖPLAM	9000.4	100.0	10795.3	100.0	19.9

1987 (OCAK-EYLÜL) DÖNEMİNDE İHRACATIMIZDA
İLK 20 SIRAYI ALAN ÜLKELER
(1000 ₺)

	1986	%	1987	%	Fark	Fark %
Batı Almanya	950.536	18.19	1.512.600	22.02	562.064	59.1
İtalya	416.766	7.97	596.427	8.68	179.661	43.1
İrak	455.230	8.71	545.031	7.94	89.801	19.7
ABD	305.066	5.84	499.902	7.28	194.836	63.9
İngiltere	245.959	4.71	385.726	5.62	139.767	56.8
Fransa	196.253	3.75	353.380	5.15	157.127	80.1
İran	486.500	9.31	318.317	4.63	-168.183	-34.6
İsviçre	102.471	1.96	277.641	4.04	175.170	170.9
Belçika/ Lüksemburg	148.099	2.83	256.433	3.73	108.334	73.1
Suudi Arabistan	266.179	5.09	255.462	3.72	- 10.717	- 4.0
Hollanda	154.500	2.96	192.980	2.81	38.480	24.9
Avusturya	78.001	1.49	145.779	2.12	67.778	86.9
Lübnan	122.269	2.34	125.237	1.82	2.968	2.4
Rusya	95.706	1.83	123.782	1.80	28.076	29.3
Japonya	43.173	0.83	113.963	1.66	70.790	164.0
Kuveyt	79.616	1.52	104.045	1.52	24.429	30.7
Libya Arap Cumhuriyeti	94.893	1.82	101.251	1.47	6.358	6.7
Mısır Arap Cum.	87.573	1.68	93.887	1.37	6.314	7.2
Cezayir	137.738	2.64	87.492	1.27	-50.246	-36.5
Ordün	132.990	2.54	73.904	1.08	-59.086	-44.4
Liste Toplamı	4.599.518	88.01	6.163.239	89.73	1.563.721	34.0
Genel Toplam	5.226.314	100.00	6.868.322	100.00	1.642.008	31.4

Not: 1986, 1987 (Ocak-Eylül) döneminde 118 ülkeye ihracat yapılmıştır.

1987 (OCAK-EYLÜL) DÖNEMİNDE İTHALATIMIZDA
İLK 20 SIRAYI ALAN ÜLKELER
(1000 ₺)

	1986	%	1987	%	Fark	Fark %
Batı Almanya	1.300.899	16.06	1.342.986	14.28	42.087	3.2
ABD	828.225	10.23	963.013	10.24	134.788	16.3
İrak	556.263	6.87	748.753	7.96	192.490	34.6
İtalya	640.032	7.90	704.963	7.50	64.931	10.1
İnan	942.480	2.38	690.710	7.35	498.230	258.8
Japonya	484.972	5.99	570.228	6.07	85.256	17.6
İngiltere	387.366	4.78	466.281	4.96	78.915	20.4
Fransa	429.693	5.31	406.951	4.33	-22.742	- 5.3
Libya Arap Cum.	218.462	2.70	259.309	2.76	40.847	18.7
İsviçre	188.050	2.32	256.000	2.72	67.950	36.1
Belçika/ Lüksemburg	207.734	2.57	246.181	2.62	38.447	18.5
Hollanda	194.811	2.41	238.406	2.54	43.595	22.4
Rusya	197.754	2.44	172.600	1.84	-25.154	-12.7
Güney Afrika Cum.	133.723	1.65	153.282	1.63	19.559	14.6
Romanya	70.498	0.87	142.420	1.51	71.922	102.0
İspanya	120.831	1.49	129.017	1.37	8.186	6.8
Avusturya	108.828	1.34	123.397	1.31	14.569	13.4
Çin Halk Cum.	67.444	0.83	121.956	1.30	54.512	80.8
Brezilya	90.466	1.12	117.233	1.25	26.767	29.6
Suudi Arabistan	144.274	1.78	116.935	1.24	-27.339	-18.9
Liste Toplamı	6.562.805	81.04	7.970.621	84.78	1.407.816	21.5
Genel Toplam	8.098.654	100.00	9.401.663	100.00	1.303.009	100.0

Not: 1986, 1987 (Ocak-Eylül) döneminde 118 ülkeden ithalat yapılmıştır.

İslam ülkelerine yapılan ihracat ise yüzde 8.96 oranında azalmış; toplam ihracat içindeki payı yüzde 42.7'den yüzde 33.74'e düşmüştür.

İslam ülkelerinin 1987 yılında ihracatımız içindeki payı yüzde 27; ithalatımız içinde ise yüzde 23'tür.

Son yıllarda Türkiye-İslam ülkeleri kredi ilişkilerinde de belirgin gelişmeler gözlenmiştir. Türkiye, İslam Kalkınma Bankası'ndaki sermaye payını 63.1 milyon dolardan 160.0 milyona yükseltmiş, bunun sonucu olarak Banka'nın İcra Direktörleri Kurulu'nda temsil edilme hakkını elde etmiştir. 1984 yılında Türkiye İslam Kalkınma Bankası'ndan petrol finansmanı ve proje kredileri olarak toplam 176.0 milyon dolar kredi almıştır. 1985 yılında ise 35.0 milyon doları petrol ithalatı finansmanında kullanılmak üzere toplam 68.0 milyon dolar kredi kullanılmıştır.

1984 yılında Kuveyt Fonu'ndan 20.0 milyon dolar kullanılmıştır. 1985 yılında Suudi Arabistan Fonu'ndan 100.0 milyon dolar, Kuveyt Fonu'ndan 25.0 milyon dolar, SAMA'dan ise 50.0 milyon dolar kredi alınmıştır.

Türkiye-Doğu Avrupa Ülkeleri İlişkileri

1980 yılında ülkemizin ikili ticaret anlaşmasının olduğu SSCB ve Arnavutluk ile olan dış ticaret hacmi genel ticaret hacmimizin yüzde 3.3'ünü teşkil etmekte idi.

Sosyalist ülkelerle öteden beri ithalat lehine gelişme gösteren dış ticaretimizdeki bu eğilim 1985 yılında da devam etmiştir. Yılları itibarıyla bu ülkelere 368.3 milyon dolarlık ihracata karşılık, bu ülkelerden 718 milyon dolarlık ithalat yapılmıştır. Sovyetler Birliği ile 1983 yılına kadar ikili anlaşma sistemi ile ticaret yapılırken, 1983 yılından sonra serbest döviz esasına geçilmiştir.

1984 yılında dış ticaretimizin ihracat lehine neticelendiği tek sosyalist ülke olan Çin Halk Cumhuriyetine 1985 yılında 33.7 milyon dolarlık ihracat yapılırken, bu ülkeden yapılan ithalat 64.2 milyona ulaşmıştır.

Dünya petrol fiyatlarının düşmesi ve Körfez'de devam eden sıcak savaşın etkisiyle, Türkiye'nin alternatif pazarlara yönelmesi gereği ortaya çıkmıştır. Bu yöneliş, dış ticaretimizin bütün engellemelere rağmen istikrarlı gelişme gösterdiği Avrupa ülkeleri, Doğu Bloku ile Uzak Doğu ülkeleri ve diğer gelişmekte olan ülkeleri hedef almaktadır. Ancak, Avrupa pazarlarına yönelmek, büyük ölçüde teşvik ve destek gerektirmektedir. Doğu Bloku ve Uzak Doğu ülkeleriyle, ticaretim gelişmesi ise bu ülkelerle olan ulaşım-haberleşme imkanlarının geliştirilmesine ve ikili anlaşmalara bağlıdır.

1986 yılında Doğu Avrupa ülkelerinden yapılan ithalat, bir önceki yıl seviyesini yüzde 15.4 aşarak, 356.1 milyondan 410.9 milyona ulaşmıştır. Doğu Avrupa ülkelerine yapılan ihracatta da yüzde 19.4 oranında gerileme olmuştur.

Türkiye'nin Uzak Doğu ülkeleriyle olan dış ticaret ilişkileri de 1984 yılından itibaren gelişmeye başlamıştır.

1987 yılında sosyalist ülkelerin Türkiye'nin ihracatı içindeki payları, yüzde 3.4'tür. Buna karşılık ithalatımız içindeki payları yüzde 6.4'tür.

5) İşçi Dövizleri

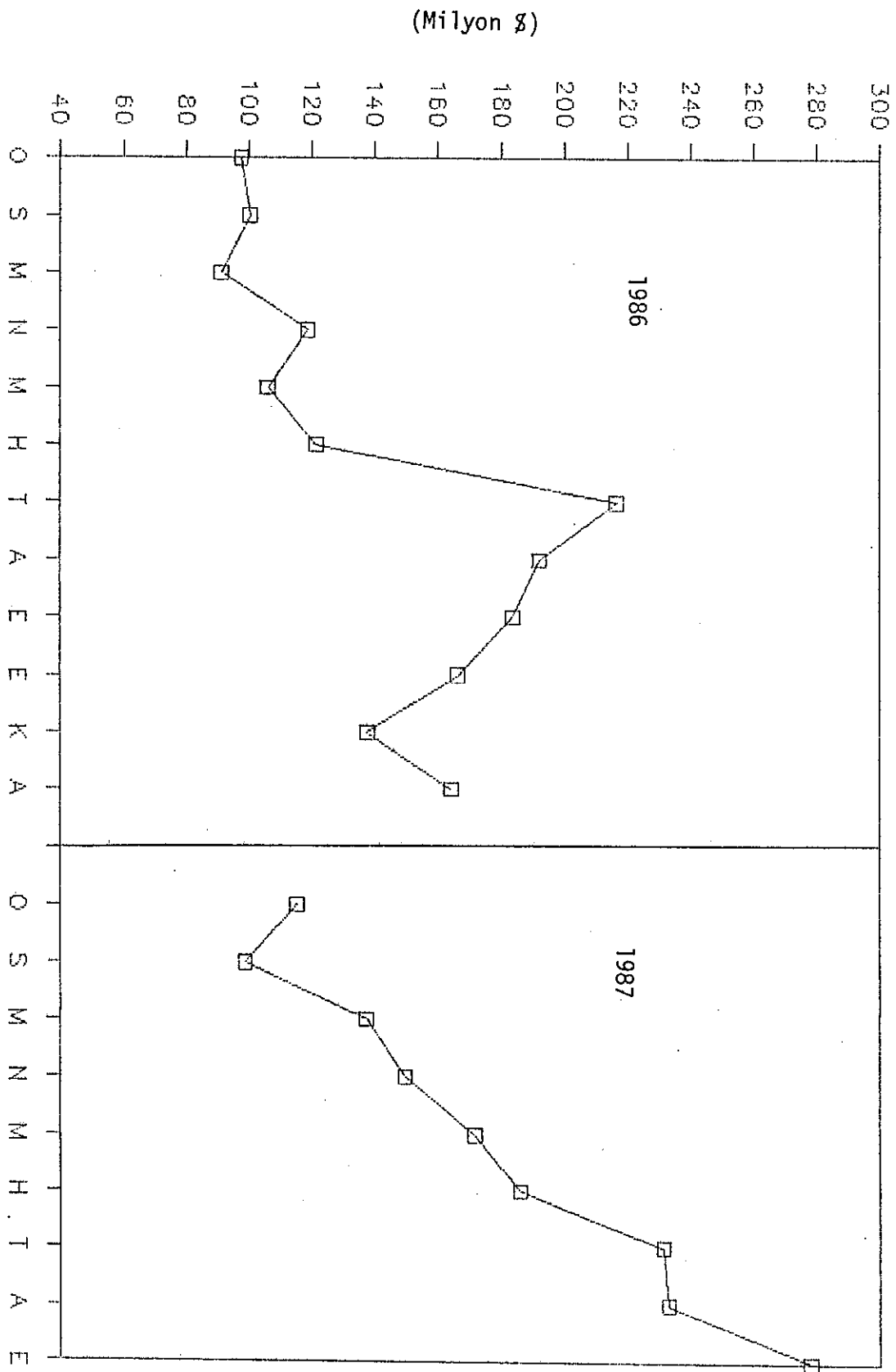
İşçi dövizleri girişlerine ilişkin rakamlar 1987 yılı Eylül ayına kadardır. Önceki dönemlerle karşılaştırıldığında 1987 yılında işçi dövizleri girişlerinde artış olduğu gözlenmektedir. Geçmiş yıllarda Temmuz sonunda 1 milyar dolar rakamına yaklaşılırken 1987 yılı Temmuz sonunda bu rakam aşılmıştır. Eylül sonu itibariyle gerçekleşen işçi dövizleri girişleri, 1.506.0 milyon dolar olmuştur. Eylül ayındaki miktar 278.1 milyon dolardır. Eylül 1987'deki giriş geçen senenin aynı dönemine göre yüzde 14.7'lik bir artışı; birikimli olarak alındığında ise yüzde 22.6'lık bir artış olduğunu göstermektedir.

İŞÇİ DÖVİZLERİ

	A y l ı k					Yüzde Değişme			
	1983	1984	1985	1986	1987	84/83	85/84	86/85	87/86
Ocak	121.2	83.4	151.9	97.6	115.2	-31.2	82.1	-35.7	18.0
Şubat	105.7	98.5	134.0	100.3	98.7	- 6.8	36.0	-25.1	- 1.6
Mart	129.3	98.7	122.8	91.1	137.3	-23.7	24.4	-25.8	50.7
Nisan	117.1	81.7	123.1	118.7	149.4	-30.2	50.6	- 3.6	25.9
Mayıs	107.7	119.2	128.5	106.1	171.6	10.7	7.8	-17.4	61.7
Haziran	109.9	139.8	98.3	121.4	186.1	27.2	-29.7	23.5	53.3
Temmuz	164.0	233.8	216.0	216.6	231.4	42.5	- 7.6	0.3	6.9
Ağustos	191.6	242.3	182.8	192.4	233.0	26.5	-24.9	5.3	21.3
Eylül	139.7	172.9	183.5	183.7	278.1	23.8	6.1	0.1	14.7
Ekim	140.3	160.2	162.3	166.3		14.2	1.3	2.5	
Kasım	103.4	267.4	136.6	137.6		158.5	-48.9	0.7	
Aralık	123.8	183.3	134.4	164.2		48.0	-26.7	22.2	
K ü m ü l a t i f									
Ocak	121.2	83.4	151.9	97.6	115.2	-31.2	82.1	-35.7	18.0
Şubat	226.9	181.9	285.9	197.9	213.9	-19.8	57.2	-30.8	8.1
Mart	356.1	280.6	408.7	289.0	351.2	-21.2	45.6	-29.3	21.5
Nisan	473.2	362.4	531.8	407.7	500.6	-23.4	46.8	-23.3	22.8
Mayıs	580.9	481.5	660.3	513.8	672.2	-17.1	37.1	-22.2	30.8
Haziran	690.8	621.3	758.6	635.2	858.3	-10.1	22.1	-16.3	35.1
Temmuz	854.8	855.1	974.6	851.8	1.089.7	0.0	14.0	-12.6	27.9
Ağustos	1.046.4	1.097.4	1.157.4	1.044.2	1.291.0	4.9	5.5	- 9.8	23.6
Eylül	1.186.1	1.270.3	1.340.9	1.227.9	1.506.0	7.1	5.6	- 8.4	22.6
Ekim	1.326.3	1.430.5	1.503.2	1.394.2		7.9	5.1	- 7.2	
Kasım	1.429.8	1.697.9	1.639.8	1.531.8		18.8	- 3.4	- 6.6	
Aralık	1.553.6	1.881.3	1.774.2	1.696.0		21.1	- 5.7	- 4.4	

Kaynak: TC Merkez Bankası

İSÇİ DÖVİZLERİ

6) Turizm Gelir ve Giderleri

Turizm gelirleri 1987 yılının ilk dokuz ayında 992 milyon dolara ulaşmıştır. Geçen yıl aynı dönemde bu rakam 747 milyon dolar idi. Yıl sonu itibariyle turizm gelirlerinin 1.5 milyar doları bulabileceği tahmin edilmektedir.

Turizm giderleri ise yılın ilk dokuz ayında 293 milyon dolar olmuştur. Bu sektörün ekonomiye net katkısı artmaktadır.

TURİZM GELİR VE GİDERLERİ (1000 \$)

	Ocak - Eylül		1986	Y ı l l i k	
	1987	1986		1985	1984
Gelir	992	747	954	1094	548
Gider	293	242	312	324	277
Fark (+)	699	505	642	770	271

TÜRKİYE'YE GELEN YABANCI SAYISI

Aylar/Yıllar	1984	1985	1986	1987
Ocak	65.864	102.277	79.502	74.626
Şubat	62.574	108.110	77.964	88.630
Mart	90.783	156.620	138.794	104.081
Nisan	150.301	199.962	183.026	213.124
Mayıs	181.844	234.629	232.468	257.793
Haziran	197.145	255.115	234.671	298.460
Temmuz	302.720	368.155	316.749	368.063
Ağustos	319.910	369.285	338.922	413.535
Eylül	266.925	300.206	277.927	343.346
Ekim	211.228	242.288	231.265	-
Kasım	142.843	153.709	151.276	-
Aralık	124.957	124.568	128.521	-
Toplam	2.117.094	2.614.924	2.391.085	2.161.658

1987 YILINDA TÜRKİYE'YE GELEN YABANCILARIN
ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI
(Ocak-Eylül 1987)

OECD Ülkeleri		1.404.530
OECD Avrupa		1.254.902
Batı Almanya	429.344	
Avusturya	63.589	
Belçika	20.179	
Danimarka	15.740	
Finlandiya	17.410	
Fransa	142.319	
Hollanda	41.005	
İngiltere	221.168	
İspanya	21.758	
İsveç	23.461	
İsviçre	37.389	
İtalya	79.515	
Norveç	15.546	
Yunanistan	116.177	
Diğer Avrupa OECD Ülkeleri	10.302	
Avustralya		17.041
Yeni Zelanda		5.661
ABD		96.547
Kanada		16.245
Japonya		14.134
Diğer Avrupa Ülkeleri		345.075
Bulgaristan	3.060	
Çekoslovakya	5.097	
D.Almanya	878	
Macaristan	24.210	
Polonya	39.636	
Romanya	9.174	
SSCB	14.391	
Yugoslavya	247.608	
Diğer Avrupa Ülkeleri	1.021	
Afrika Ülkeleri		80.237
Asya Ülkeleri		314.015
Batı Asya Ülkeleri	187.219	
Güney Asya Ülkeleri	120.553	
Diğer Asya Ülkeleri	6.243	
Diğer Amerika Ülkeleri		16.599
Kuzey Amerika	315	
Orta Amerika	5.583	
Güney Amerika	10.701	
Okyanusya		13
Milliyetsiz		1.189
GENEL TOPLAM		2.161.658

7) Dış Borçlar

Dış borçlara ilişkin veriler yılın dokuz ayını kapsamaktadır. Bu süre içinde 2 milyar 16 milyon dolarlık dış borç anapara ödemesi gerçekleştirilmiştir. Uluslararası Para Fonu (IMF)'na yapılan geri ödeme de 352 milyon dolar olmuştur.

Aynı dönemde 2 milyar 556 milyon dolarlık orta ve uzun vadeli kredi kullanımını gerçekleştirmiştir. Kısa vadeli borçlanmaların miktarı 1 milyar 76 milyon dolardır. 1987 yılı Eylül sonuna kadar yapılan toplam borçlanma 3 milyar 632 milyondur.

BORÇLARIN DAĞILIMI

	(Milyon \$)	
	1987	
	Ocak - Eylül	
Orta ve Uzun Vadeli Kredi Kullanımları	2.556	
- Kamu Sektörü	1.124	
-- Dünya Bankası	199	
-- Co-finansman	300	
-- Avrupa Konseyi İskan Fonu	123	
-- Toplu Konut ve Kamu İdaresi Başkanlığı'nca Sağlanan Kredi	412	
-- İhracat Sigorta Kuruluşlarından Sağlanan Kredi	90	
- Merkez Bankası	505	
-- Vadesi Bir Yıldan Uzun Kredi Metuplu DTH	382	
-- Tahvil İhracı Yoluyla Sağlanan DM Kredisi	68	
-- Sendikasyon Kredisi	34	
-- Diğer Krediler	21	
- Ticari Bankalar	129	
-- TSKB'nin Tahvil İhracı Yoluyla Sağlanan Yen Kredisi	61	
-- DESİYAB'ın Tahvil İhracı Yoluyla Sağlanan Yen Kredisi	68	
- Diğer Sektörler	798	
-- Proje Kredisi	699	
-- Diğer Krediler	99	
	Ocak - Eylül	
	1986	1987
Kısa Vadeli Borçlar (Net-Reel)	1.445	1.076
- Merkez Bankası	904	672
-- Kredi Mektuplu DTH	116	206
-- Muhabir Açıkları	-151	191
-- Banker Kredisi	664	158
-- Diğer Yükümlülükler	275	117
- Ticari Bankalar	541	404
-- Döviz Tevdiat Hesabı	254	219
-- Ticari Krediler	- 96	-118
-- Bankalar ve Kuruluşlarca Sağ.Kre.	383	303

TOPLAM DIŞ BORÇLAR*
(Milyon Dolar)

	1985	1986	1987 **
TOPLAM DIŞ BORÇLAR	25366	31228	33145
Orta-Uzun Vade	18749	21837	22460
Kısa Vade	3215	4353	4660
Döviz Tevdiat Hesapları***	3402	5038	6025
BORÇLULARA GÖRE			
Orta-Uzun Vade	18739	21837	22460
Kamu Sektörü	14688	18091	18952
Merkez Bankası	3200	2789	2565
Özel Sektör	861	957	943
Kısa Vade	3215	4353	4660
Kamu Sektörü	230	597	449
Merkez Bankası	865	1021	1397
Özel Sektör	2120	2735	2814
Döviz Tevdiat Hesapları***	3402	5038	6025
ALACAKLILARA GÖRE			
Orta-Uzun Vade	18749	21837	22460
Çoktarafılı Kuruluşlar	6157	6488	6634
İkili Anlaşmalar	7955	10187	10922
Ticari Bankalar	4372	4833	4724
Özel Alacaklılar****	265	229	180
Kısa Vade	3215	4353	4660
İslam Kalkınma Bankası	30	33	36
İkili Anlaşmalar	0	0	0
Ticari Bankalar ve Özel Alacaklılar	3185	4320	4624
Döviz Tevdiat Hesapları***	3402	5038	6025
KREDİ TÜRLERİNE GÖRE			
Orta-Uzun Vade	18749	21837	22460
Kamu Sektörü	18253	21273	21861
Proje-Program Kredileri	11385	14491	15333
Uluslararası Para Piyasası	2617	3438	3571
Ertelenmiş Borçlar	4251	3344	2957
OECD	2231	1720	1605
DCM'ler	1440	1166	986
Banker Kredileri	315	229	186
Garantisiz Borçlar	265	229	180
Özel Sektör	496	564	599
Kısa Vade	3215	4353	4660
Kamu Sektörü	1077	1618	1846
Banker Kredileri	432	944	1033
Muhabir Açıkları	376	77	364
Diğerleri	269	597	449
Özel Sektör	2138	2735	2814
DCM'ler	18	6	6
Kabul Kredileri	1093	1061	1174
Prefinansman	609	629	421
Diğerleri	418	1039	1213
Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları	2678	3788	4656
Döviz Tevdiat Hesapları	724	1250	1369

* Borç Stokunu vermektedir. IMF dahildir.

** 30.6.1987 tarihi itibariyle geçici rakamlardır.

*** Bu hesaplar orta ve kısa vadeli olup Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları ve Döviz Tevdiat Hesaplarını kapsamaktadır.

**** Garantisiz Ticari Borçları ifade etmektedir.

DIŞ BORÇ ÖDEMELERİ

(Alacaklılara Göre)
(Milyon \$)

	Ocak - Eylül 1987		
	Anapara	Faiz	Toplam
ORTA-UZUN VADELİ	2.525.4	1.308.7	3.834.1
- Uluslararası Kuruluşlar	626.3	494.3	1.120.6
-- IMF	358.3	34.8	393.1
-- Dünya Bankası	225.4	363.6	589.0
-- Avrupa Konseyi İskan Fonu	15.2	70.6	85.7
-- Avrupa Yatırım Bankası	22.6	19.2	41.8
-- IFC	2.2	4.8	6.9
-- İslam Kalkınma Bankası	2.7	1.4	4.2
-- Diğer	0.0	0.0	0.0
- Hükümetlerarası	811.5	468.5	1.280.0
-- OECD Ülkeleri	585.1	268.2	853.3
-- OPEC Ülkeleri	52.1	82.1	133.3
-- Diğer	174.3	119.0	293.3
- Ticari Bankalar	822.1	280.0	1.102.1
- Özel Sektör	265.4	65.9	331.4
KISA VADELİ	-	328.2	328.2
TOPLAM	2.525.4	1.636.9	4.162.3

8) Ödemeler Dengesi

1987 yılı Eylül sonu itibariyle cari işlemler açığı 71 milyon dolardır. Bu tutar geçen yıl 1 milyar 206 milyon dolar idi. Geçen yıla göre cari açık 1.135 milyon dolar azalmıştır. Oran olarak azalma yüzde 94'tür.

Ödemeler dengesinde bu görüntünün ortaya çıkmasına yol açan faktörler dış ticaret dengesi, işçi dövizî girişleri ve turizm gelirlerindeki olumlu gelişmelerdir.

Dış ticaret açığı giderek azalmaktadır. İhracat-ithalat makasının kapanması ödemeler dengesi üzerindeki etkisini göstermeye başlamıştır. Eylül sonu itibariyle ithalat 9.002 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Gerçekleşen ihracat 6.991 milyar dolardır.

Dış ticaret açığı 2.011 milyar dolar olmuştur. Geçen yıl bu tutar 2.459 milyar dolar idi.

İşçi dövizî girişlerindeki düzenli artış devam etmektedir. Ekonomiye net katkısı olan bu kalem, yıllardan beri ödemeler dengesi açığını kapatmada önemli bir paya sahip olmuştur.

Geçen yıllara göre turizm gelirlerinde bir artış görülmektedir. Turizm gelirlerinin bu seyri devam ettirmesi halinde, bu sektör, ihracattan sonra ekonominin ikinci bir dış gelir kaynağı haline gelebilir.

Ocak-Eylül dönemi itibariyle orta ve uzun dönemli 2 milyar 556 milyon dolar borç alınmıştır. Kısa vadeli alınan borcun tutarı ise 1 milyar 76 milyon dolardır. Aynı dönem içinde ödenen borç miktarı ise, 2 milyar 16 milyon dolar olmuştur.

	Ocak - Eylül		% Değişim
	1987	1986	
Gelir	11.762	9.093	29.4
- İhracat	6.991	5.344	30.8
- Turizm	992	747	32.8
- İşçi Dövizî	1.506	1.188	26.8
- Diğer	2.273	1.814	25.3
Gider	11.833	10.462	13.1
- İthalat	9.002	7.803	15.4
- Turizm	293	242	21.1
- Faiz	1.581	1.513	4.5
- Diğer	957	904	5.9
Cari İşlemler Açığı	71	1.369	-94.8

ÖDEMELER DENGESİ
(Milyon \$)

	Ocak-Eylül		Yıllık		
	1987*	1986	1986	1985	1984
A) CARI İŞLEMLER DENGESİ	- 71	-1.369	-1.528	-1.013	-1.407
1) Dış Ticaret Dengesi	-2.011	-2.459	-3.081	-2.975	-2.942
a) İhracat-FOB	6.991	5.344	7.583	8.255	7.389
- Mal İhracatı - FOB	6.868	5.226	7.457	7.959	7.134
- Transit Ticaret	123	118	126	296	255
b) İthalat-FOB	-9.002	-7.803	-10.664	-11.230	-10.331
- Mal İthalatı-CIF	-9.402	-8.099	-11.199	-11.613	-10.757
- Transit Ticaret	- 73	- 100	- 105	- 227	- 193
- Navlun-Sigorta (1)	546	468	640	610	619
2) Görünmeyenler Dengesi	127	- 230	- 396	- 36	- 579
a) Görünmeyen Gelirler	2.946	2.418	3.250	3.148	2.366
- Turizm	992	747	950	1.094	548
- Diğer (2)	1.954	1.671	2.300	2.054	1.818
b) Görünmeyen Giderler	-2.819	-2.648	-3.646	-3.184	-2.945
- Turizm	- 293	- 242	- 313	- 324	- 277
- Dış Borç Faizi	-1.581	-1.513	-2.134	-1.753	-1.586
- Diğer (3)	- 945	- 893	-1.199	-1.107	-1.082
3) Karşılıksız Transfer	1.813	1.320	1.949	1.998	2.114
a) Özel Gelirler	1.578	1.236	1.718	1.782	1.901
- Göçmen Transferi	0	0	0	0	0
- İşçi Döviz	1.506	1.188	1.634	1.714	1.807
- Bedelsiz İthalat	72	48	84	68	94
b) Özel Giderler	- 12	- 11	- 15	- 20	- 16
c) Resmi Transfer (4)	247	95	241	236	229
B) SERMAYE HAREKETLERİ	928	2.064	2.128	1.050	193
1) Yabancı Sermaye	110	99	125	99	113
2) Portföy Yatırımları	- 29	0	0	0	0
3) Uzun Vadeli Sermaye	540	554	3.005	1.159	1.370
- Kredi Kullanımı	2.174	1.955	2.670	1.159	1.151
- Dresdner	382	211	2.480	1.858	1.326
- Dış Borç Anapara Öde.	-2.016	-1.612	-2.145	-1.858	-1.107
TEMEL DENGE***	550	- 716	1.602	245	76
4) Kısa Vadeli Sermaye(5)	307	1.411	-1.002	- 208	-1.290
C) NET HATA VE NOKSAN	- 600	- 280	- 65	- 813	317
D) ÖDEMELER DENGESİ FINANS.(6)	0	0	0	676	1.002
E) KARŞILIK KALEMLERİ (7)	53	27	251	223	- 171
F) RESMİ REZERV(+azalış)	- 310	- 442	- 786	- 123	66

- (1) İthalatta yapılan navlun ve sigorta ödemeleri
- (2) Türk taşıyıcılarına yapılan navlun ve sigorta ödemeleri
- (3) Yabancı taşıyıcılara yapılan navlun ve sigorta ödemeleri ile yabancı sermaye kâr transferi
- (4) ABD hibe yardımı ve NATO Enfrastrüktür ile Türkiye'deki misyonların resmi döviz harcamaları
- (5) Resmi kuruluşlar, mevduat bankaları kısa vadeli ticari kullanımları ile geri ödemelerinin net bakiyesi
- (6) MB'nın ödemeler dengesi finansmanı için orta ve uzun vadeli borçlanmaları ile Dünya Bankası program kredileri
- (7) Rezervlerdeki kur değişiklikleri

*Rezervlerdeki kur değişiklikleri

AYLIK ORTALAMA DÖVİZ KURLARI

	US \$	DM	BF	FF	HLF	IF	100 ITL	E
<u>1985</u>								
Ocak	449.11	141.93	7.09	46.39	125.69	169.54	23.09	508.36
Şubat	465.19	142.18	7.07	46.65	125.35	165.89	22.98	511.78
Mart	490.38	148.41	7.38	48.58	131.30	174.63	23.57	548.50
Nisan	498.48	156.33	7.77	50.19	138.29	186.51	24.48	598.79
Mayıs	520.79	167.25	8.31	54.87	148.19	199.01	26.26	648.98
Haziran	530.16	173.01	8.59	56.75	153.51	205.96	27.13	664.40
Temmuz	530.04	181.32	9.01	59.63	161.06	218.83	27.83	728.08
Ağustos	532.14	190.85	9.43	62.52	169.69	232.41	28.48	737.18
Eylül	545.87	193.20	9.56	63.39	171.82	234.90	28.84	748.00
Ekim	546.45	206.68	10.20	67.78	183.35	252.10	30.64	775.87
Kasım	554.99	213.66	10.57	70.12	189.70	260.32	31.64	797.86
Aralık	568.10	233.50	11.45	76.37	207.36	279.17	34.26	849.29
Yıllık	518.34	179.27	8.88	58.67	159.00	215.27	27.46	677.50
<u>1986</u>								
Ocak	581.91	237.75	11.65	77.52	211.04	280.75	34.90	831.25
Şubat	586.14	249.74	12.21	81.40	221.06	297.90	36.71	835.45
Mart	627.49	277.21	13.54	90.15	245.64	329.50	40.76	920.64
Nisan	660.37	289.89	14.20	91.46	257.22	346.43	42.30	986.21
Mayıs	664.33	299.62	14.65	93.75	265.23	358.95	43.55	1.010.95
Haziran	674.50	301.25	14.76	94.54	267.61	365.62	43.92	1.015.92
Temmuz	672.21	311.24	15.14	96.79	276.27	383.78	45.37	1.015.63
Ağustos	672.57	323.94	15.66	99.60	287.43	402.47	47.10	1.001.72
Eylül	685.79	336.48	16.23	102.81	298.16	415.74	48.77	1.011.36
Ekim	701.30	350.56	18.89	107.11	310.22	428.63	50.66	1.001.75
Kasım	745.81	367.42	17.70	112.42	325.17	441.71	53.11	1.060.23
Aralık	755.15	379.41	18.22	115.56	335.76	453.43	54.72	1.086.10
Yıllık	669.40	310.64	15.26	97.02	275.38	375.86	45.20	982.25
<u>1987</u>								
Ocak	751.90	402.10	19.39	120.76	356.52	479.79	56.88	1.128.90
Şubat	758.63	415.24	20.07	124.72	367.71	492.16	58.37	1.157.72
Març	773.41	421.48	20.36	126.71	373.25	502.86	59.28	1.227.92
Nisan	787.61	435.12	21.02	130.77	385.84	527.00	61.00	1.282.64
Mayıs	804.80	450.08	21.71	134.77	399.28	547.74	62.39	1.341.58
Haziran	833.73	458.83	22.14	137.45	407.47	553.80	63.43	1.360.20
Temmuz	864.90	468.66	22.61	140.82	416.27	561.74	64.76	1.393.74
Ağustos	886.15	478.85	23.06	143.55	424.42	578.51	66.11	1.420.29
Eylül	910.16	503.15	24.24	152.62	437.34	602.20	69.61	1.499.37
Ekim	944.27	522.43	25.11	156.52	464.38	629.69	72.34	1.563.52

Kaynak: DPT, Merkez Bankası

9) Yabancı Sermaye

1987 yılı Ocak-Haziran döneminde Türkiye'ye gelmesine izin verilen yabancı sermayenin tutarı 284.9 milyon dolardır. Kümülatif toplam 2.087.9 milyon doları bulmaktadır. Faaliyet göstermesine izin verilen yabancı sermaye kuruluşlarının sayısı 318'dir.

Yabancı sermayenin dağılımı ülkeler olarak incelendiğinde en çok İran menşeli sermayenin geldiği görülmektedir. Adı geçen dönem içinde İran menşeli sermaye 58'dir. İran'ı Almanya izlemektedir. Almanya yıllardan beri ilk sırada bulunmaktaydı. 1987'nin ilk altı ayında bu özelliğini kaybetmiştir.

Yabancı sermaye Türkiye'ye daha ziyade hizmet sektöründe faaliyette bulunmak istemektedir. Bu sektörde faaliyet göstermesine izin verilen yabancı sermaye adedi 192'dir. Yatırım tutarları 116 milyon dolardır. En çok ilgilendikleri sektör ise ticarettir. Fakat yatırım tutarı itibariyle turizm ilk sırada gelmektedir.

İmalat sanayiinde izin verilen yabancı sermaye adedi 107'dir. En çok ilgilendikleri sektör elektrik-elektronik ve kimyadır.

1986 ile karşılaştırıldığında Ocak-Haziran 1987 dönemi yabancı sermayenin hem sayısal, hem de yatırım tutarı ile bir artış göstermektedir. 1986 döneminde 221 faaliyet izni, 188 milyon dolar yatırım tutarı varken; 1987'de bunlar sırasıyla 318 ve 285 milyon dolardır.

6224 VE 1567 SAYILI KANUNLARA İLİŞKİN 86/10353
SAYILI KARARA GÖRE TÜRKİYE'YE GİRMESİNE İZİN
VERİLEN YABANCI SERMAYENİN YILLAR İTİBARIYLA
DAĞILIMI

Yıllar	İzin Verilen Yabancı Sermaye	Kümülatif Toplam
1960 ve öncesi	17.3	17.3
1961-1970	88.6	105.9
1971-1973	91.8	197.7
1974	-7.7	190.0
1975	15.1	205.1
1976	8.9	214.0
1977	9.2	223.2
1978	11.7	234.9
1979	-6.9	228.0
1980	97.0	325.0
1981	338.0	663.0
1982	167.0	830.0
1983	103.0	933.0
1984	271.0	1204.0
1985	235.0	1439.0
1986	364.0	1803.0
1987(Ocak-Haziran)	284.9	2087.9

Kaynak: DPT

6224 VE 1567 SAYILI KANUNLARA İLİŞKİN 86/10353
SAYILI KARARA GÖRE TÜRKİYE'YE GELMESİNE İZİN
VERİLEN YABANCI SERMAYENİN ÜLKELERE GÖRE
DAĞILIMI

(Milyon ABD Doları)

	Y ı l l ı k									
	1 9 8 4		1 9 8 5		1 9 8 6		Ocak - Haziran			
	İzin Verilen İzin Adedi	Yabancı Sermaye	İzin Verilen İzin Adedi	Yabancı Sermaye	İzin Verilen İzin Adedi	Yabancı Sermaye	İzin Verilen İzin Adedi	Yabancı Sermaye	İzin Verilen İzin Adedi	Yabancı Sermaye
A.B.D.	26	171.02	36	21.71	39	24.53	16	9.19	25	13.96
Avusturya	4	0.37	3	0.16	6	0.90	2	0.60	2	0.11
Avustralya	1	0.07					1	0.18		
Fed.Almanya	43	7.50	50	22.49	80	45.26	33	25.20	53	29.65
B.A.E.					3	4.64			1	0.05
Bahreyn			1	6.00	2	0.95	1	0.90		
Bermuda			1	0.05						
Bulgaristan			1	2.23						
Belçika	3	9.29	3	0.16	5	17.12	2	0.05	8	23.15
Cezayir									1	0.10
Brezilya							1	0.10		
Çin					1	0.05				
Danimarka	6	9.28	2	6.90	9	4.67	6	1.95	1	0.00
Finlandiya			1	0.02	5	2.61	2	0.22	2	0.14
Fransa	2	5.24	5	14.92	14	6.31	7	7.18	8	2.10
Güney Kore					2	0.20				
Hollanda	7	20.61	20	8.70	11	2.40	7	0.66	19	5.71
Hong Kong									2	0.21
I.K.B.	2	0.86	2	0.09	4	0.57	4	0.57	3	0.56
I.F.C.			3	0.00	2	0.00	2	0.00	3	0.07
İngiltere	21	4.18	20	26.49	31	21.90	14	19.61	22	47.68
İspanya					1	0.05			1	1.39
Irak	5	1.33	4	0.42	6	0.30	4	0.20	3	0.15
İran	13	1.26	29	2.78	34	7.09	21	2.78	58	4.47
İsrail	1	0.05	2	0.11	4	0.22	2	0.11	1	0.00
İsveç	2	0.15	5	0.85	5	1.03	1	0.00	2	0.13
İsviçre	24	2.32	36	20.01	43	53.29	19	3.06	25	55.27
İtalya	9	11.68	6	0.10	13	4.83	7	4.42	4	6.43
Japonya	1	0.05	3	3.45	3	2.63			7	40.88
Kanada					2	5.54			2	0.46
K.K.T.C.	1	0.66	3	0.20	2	0.09	1	0.05	2	0.63
Karma	22	10.32	20	83.00	39	47.66	22	12.92	24	39.64
Katar			1	0.10	1	0.40			1	0.16
Kuveyt	1	0.09	3	0.16	1	0.05	1	0.05	2	0.11
Liberya									2	0.23
Libya	6	0.10	3	5.58	1	0.05			2	0.46
Lübnan	2	0.24	3	0.00	12	3.89	9	2.31	4	6.25
Liechtenstein			3	0.19	3	0.25	3	0.22		
Lüksemburg	3	3.56			5	0.59	3	0.55	3	0.44
Macaristan			1	0.05						
Mısır	1	0.05	2	0.15	3	0.15	2	0.10		
Monako			1	0.09						
Norveç									2	0.29
Pakistan			2	0.11	2	0.14	2	0.14		
Panama			2	0.67	2	20.36	2	20.36		
Sudan									1	0.05
Suriye	24	3.41	22	1.70	23	1.71	9	0.82	11	0.82

	Y ı l l ı k						Ocak - Haziran			
	1984		1985		1986					
	Izin Adedi	Izin Verilen Yabancı Sermaye	Izin Adedi	Izin Verilen Yabancı Sermaye	Izin Adedi	Izin Verilen Yabancı Sermaye	Izin Adedi	Izin Verilen Yabancı Sermaye	Izin Adedi	Izin Verilen Yabancı Sermaye
S.Arabistan	8	0.93	10	4.36	18	75.77	9	73.04	4	1.67
Tayland					1	0.93				
Ördün	4	0.93	7	0.44	8	0.94	4	0.72	5	0.29
Y.Zelanda					2	0.16				
Tunus			1	0.05						
Yemen	1	0.06								
Yugoslavya	2	1.27			4	1.50	1	0.07	1	1.15
Yunanistan	1	0.05			2	0.12	1	0.07	1	0.05
Genel Toplam	246	271.35	317	234.46	474	363.85	221	186.40	318	284.90

10) Serbest Bölgelerimizde Aktif Bir Çalışma Başladı

Bilindiği gibi ülkemizde kurulmakta olan dört serbest bölgeden iki tanesinin, Mersin ve Antalya Bölgelerinin altyapıları büyük ölçüde tamamlanmış ve yapılmıştır. Böylece yatırımcılar kendi inşaatlarına başlamak amacı ile malzeme ve araçlarını içeriye sokma imkanını elde etmişlerdir. Yaklaşık 500'er bin metrekarelik net kullanım sahaları olan Antalya ve Mersin Serbest Bölgeleri; ticari faaliyetler ağırlıklı olmakla beraber endüstriyel üretim, depolama, sergileme, montaj, demontaj, ambalajlama vb. faaliyetlere de yer vermektedir.

Mersin Serbest Bölgesi'nde üç yerli firma ile yüzde yüz yabancı sermayeli birçok firma inşaatını sürdürmektedir. Bunlardan biri bir Taiwan firması olup diğeri ise büyük bir ABD firmasıdır. Antalya'da ise yerli firmaların yanısıra bir F.Alman firması da temel atmış durumdadır. Her iki bölgede de kullanıcı firmalar tarafından ticari amaçlı mal sirkülasyonu için siparişler verilmiş olup Ocak 1988 içerisinde ticari malların bu bölgelere serbest bölge statüsünden istifade ederek girip çıkması beklenmektedir. Esasen bankaların bazıları binalarının bitmesini beklemeden karavan içerisinde şubelerini faaliyete geçirmişlerdir. Bankalar serbest bölgeye yatırım sırasında yapılan sermaye transferlerine ve bölge faaliyetlerine aracılık etmektedirler. Önümüzdeki yıldan itibaren de her türlü iç ve dış ticareti finanse edebilecek duruma geleceklerdir.

Mersin'de halen ruhsat verilmesi uygun görülen 300 kadar firmadan 190 kadarı kendilerine tahsis edilen alanı kiralamışlardır. Bu firmalardan 1987 yılı içerisinde projelerini tamamlayarak, temel atanların, yeni yılın ilk aylarında inşaatlarını bitirmeleri beklenmektedir. Diğer taraftan 70 kadar firmaya ise kapalı alan kiralayabilmeleri için sözleşme yapmak üzere Ocak 1988 sonuna kadar süre tanınmıştır. Bu arada 30 Kasım'da ilan edilen son toplu değerlendirme ile 14 firmanın daha faaliyet ruhsatı alması uygun görülmüştür. Bu bölgede alım-satım faaliyetleri ağırlıklı olmakla beraber (alım satım grubunda 141 firma vardır) bankacılık (10), depoculuk (20), ambalajlama-montaj (9) sahalarında ve diğer çeşitli hizmet kollarında faaliyetlere de yer verilmiştir. Üretim firmaları (30 adet) hazır giyim, madeni eşya imalatı, elektrikli cihazlar, gıda boya ve ambalaj kağıdı gibi konularda faaliyet göstereceklerdir.

Antalya'da ise 100 kadar firmaya faaliyet ruhsatı verilmiş olup bunların yarısından fazlası inşaat projelerini tamamlamış durumdadırlar. Buradaki faaliyetlerin dağılımına bakıldığında da Mersin'de olduğu gibi alım-satım firmalarının çoğunluğu teşkil ettiği görülmektedir. Antalya'da alım-satım (39), üretim (14), bankacılık (9), bakım-onarım (3), depolama (3), montaj (3) ve diğer (4) faaliyetlerin yanısıra yurt dışı müteahhitlik hizmeti yapan 21 firmanın da makina parkları bulunmaktadır.

Antalya ve Mersin'deki serbest ticaret bölgeleri faaliyete geçerken İzmir ve Adana'daki sınai serbest bölgelerin kuruluşu ile ilgili çalışmalar da devam etmektedir. Bu iki bölgenin sınırları içerisinde kalan arazilerin kamulaştırılması tamamlanmıştır. Bu bölgeleri yap-işlet-devret modeline göre gerçekleştirecek olan firmalar ile protokol yapılmış olup 1988 yılı içerisinde nihai anlaşmaların tamamlanmasını müteakiben sahada fiili çalışmalarında başlatılması da sözkonusudur.

EK I

TÜSİAD 1988 TAHMİNLERİ

TÜSİAD bünyesinde ekonometrik model çalışmaları 1983 yılında başlatılmıştır. 1984 yılında ilk "Yıllık Model" çalışması tamamlanmış ve sonuçlar "Türk Ekonomisi Tahmin Modeli 1965-1983" başlıklı yayımla kamuoyuna duyurulmuştur. Aynı model daha sonra 1965-1984 verileri kullanılarak yeniden hesaplanmış ve tahminler "An Econometric Model for Turkey, 1965-1984" başlıklı yayımda sunulmuştur. Ayrıca yapılan tahminler süreli yayımlarımız olan yılbaşındaki Türkçe ve yıl ortasındaki İngilizce raporlarımızda yer almaktadır.

Ekonominin kısa dönemli yönetimi serbest piyasa ekonomisi kurulma çabalarıyla daha da önem kazanmıştır. Bu ihtiyaca karşılık verebilmek için 1985 yılında kısa dönem modeli üzerinde çalışmalar başlamış ve bulgular "Türk Ekonomisinin Üç Aylık Ekonometrik Modeli, 1981 I-1986 IV" adlı yayımda sunulmuştur. Bu modele dayalı tahminlere İngilizce raporda da yer verilmiştir. Bu ekte Kısa Dönem Modeline dayalı özet bulgular sunulacaktır.

1988 yılında tarım sektörünün yüzde 3, sanayinin yüzde 7.1, inşaatın yüzde 5.7 ve hizmetlerin yüzde 6.1 büyümesi öngörülmektedir. Bunlara bağlı olarak GSMH'nin yüzde 5.6 büyümesi beklenmektedir.

Yatırımlardaki büyüme yüzde 7.2, toplam tüketimdeki büyüme ise yüzde 5.1 olacaktır.

İhracattaki gelişme devam edecektir. 1988 ihracat toplamının 10 milyar doları geçmesi beklenmektedir. Dış ticaret açığı ise 2 milyar dolara yaklaşacaktır. Turizm gelirlerinin ve işçi dövizlerinin artması, dış borçlanmanın yavaşlaması, ödemeler dengesini daha da olumlu duruma getirebilecek faktörler olacaktır.

Türk Lirasının dolar karşısındaki değer kaybı devam edecek ve 1988 yılı son üç aylık ortalaması 1270 olacaktır. Yıl sonundaki rakamın 1400 olması beklenmektedir.

Enflasyon oranı yılın ilk aylarında oldukça yüksek düzeyde kalacaktır. 1988 yıllık ortalamasının yüzde 38 olması öngörülmektedir.

GSMH'DA BÜYÜME ORANI (Üç Aylık Dönemler İtibariyle Yıllık Ortalama)

	I. Üç Aylık Dönem	II. Üç Aylık Dönem	III. Üç Aylık Dönem	IV. Üç Aylık Dönem	Yıllık Ortalama
Tarım	2.2	2.6	4.5	2.8	3.0
Sanayi	6.9	7.3	6.9	7.4	7.1
İnşaat	4.2	6.0	5.6	5.9	5.7
Hizmetler	5.7	6.0	6.6	6.1	6.1
GSMH	5.0	5.5	6.4	5.6	5.6

YATIRIM-TÜKETİM BÜYÜME ORANI
(Üçer Aylık Dönemler İtibariyle Yıllık Oran)

	I. Üç Aylık Dönem	II.Üç Aylık Dönem	III.Üç Aylık Dönem	IV.Üç Aylık Dönem	Yıllık Toplam
Toplam Sabit Sermaye Yatırımları	6.4	7.2	7.3	8.0	7.2
Toplam Tüketim	4.1	4.9	6.1	5.0	5.1

ENFLASYON ORANI
(Üç Aylık Dönemler İtibariyle Yıllık Oran)

	I. Üç Aylık Dönem	II.Üç Aylık Dönem	III.Üç Aylık Dönem	IV.Üç Aylık Dönem	Yıllık Ortalama
Enflasyon Oranı	42	38	34	35	38

DIŞ TİCARET
(Üç Aylık Dönemler İtibariyle)

	I. Üç Aylık Dönem	II.Üç Aylık Dönem	III.Üç Aylık Dönem	IV.Üç Aylık Dönem	Yıllık Toplam
İhracat (Milyar \$)	2.6	2.8	2.2	2.6	10.2
İthalat (Milyar \$)	3.0	2.8	3.1	3.1	12.0

DÖVİZ KURU (TL/\$)
(Üç Aylık Dönemler İtibariyle Yıllık Ortalama)

	I. Üç Aylık Dönem	II.Üç Aylık Dönem	III.Üç Aylık Dönem	IV.Üç Aylık Dönem	Yıllık Ortalama
Döviz Kuru TL/\$	1190	1270	1290	1360	1270

EK II

TÜSİAD ÜYELERİ BEKLENTİ ANKETİ SONUÇLARI 1987 EYLÜL

Türk ekonomisindeki gelişmeleri daha gerçekçi olarak ve yakından izleyebilmek amacıyla 1985 yılından beri TÜSİAD üyelerinin katıldığı bir anket düzenlenmekte ve sonuçları değerlendirilmektedir. Ankete katılan üye sayısının yıldan yıla önemli artışlar göstermesi sevindiricidir. Anketi cevaplayan üye sayısı 1985 yılında 32, 1986 yılında 45, 1987 yılında ise 62 olmuştur. Önümüzdeki yıllarda bu sayının daha da artması beklenmektedir.

TÜSİAD anket sonuçlarına göre "geleceği tahmin" oldukça önemli bir uğraştır. Cevaplayanların yüzde 94'ü kuruluşlarında tahmin ile uğraşan özel grup veya kişilerin bulunduğunu belirtmişlerdir. Grup büyüklüğü ortalama olarak beş kişidir. Cevaplayanların yüzde 73'ü piyasa araştırmalarını, yüzde 81'i geçmiş yıl verileri ile kıyaslamayı, yüzde 25'i ise istatistik teknikler, regresyon, korelasyon, zaman serisi analizi gibi yöntemlerden bir veya daha fazlasını kullanmaktadırlar. Kendi tahminleri yanında TÜSİAD gibi kuruluşların tahminlerinden de yararlandıkları belirtilmektedir. Üyelerin yüzde 35'i TÜSİAD tahminlerinden de yararlanmaktadır.

GELECEĞİ TAHMİN İLE UĞRAŞAN KİŞİ SAYISI

Kişi	Yüzde
0	13.5
1-4	53.8
5-9	21.2
10+	11.5

GELECEĞİ TAHMİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER

Yöntem	Kullanan Kuruluş Yüzdesi
Piyasa araştırması	73
Geçmiş dönem verileri ile istatistiki analiz ve ekstrapolasyon	81
Regresyon, korelasyon	21
Zaman serisi analizi	25
Ekonometrik model	8

TAHMİNLERDE YARARLANILAN KURULUŞLAR

Kuruluş	Yüzde
TÜSİAD	35
Diğer	27

Cevaplayanların yüzde 98'i 1987-1991 döneminin 1981-1986 dönemine göre daha "başarılı" olmasını beklemektedirler. Üyelerin tamamı rekabetçi bir ortamda daha verimli ve kaliteli bir üretim yapısına kavuşacağımız fikrine katılmaktadırlar. Cevaplayanların yüzde 77'si yatırım ve teknoloji transferi, yüzde 72'si ise ihracat konusunda yabancı sermayeli kuruluşlar ile işbirliği yapmayı düşünmektedirler.

YABANCI SERMAYELİ KURULUŞLAR İLE
İŞBİRLİĞİ YAPMAYI DÜŞÜNENLERİN YÜZDESİ

İşbirliği Alanı	Yüzde
Yatırım	77
İhracat	72
Teknoloji Transferi	79

1987-1991 DÖNEMİNİN 1981-1986 DÖNEMİNE KİYASLA
DAHA "BAŞARILI" OLACAĞINI BEKLEYENLERİN YÜZDESİ

1987-1991 dönemi daha başarılı	98
1981-1986 dönemi daha başarılı	2

REKABETÇİ BİR ORTAMDA DAHA VERİMLİ VE KALİTELİ
BİR ÜRETİM YAPISINA KAVUŞACAĞIMIZA İNANANLARIN YÜZDESİ

İnananlar	100
İnanmayanlar	0

Sabit sermaye yatırımını olumsuz etkileyen faktörlerin başında "yüksek faiz" gelmektedir. Bunu kredi yetersizliği, ekonomik-politik istikrarsızlık ve altyapı yetersizlikleri takip etmektedir.

SABİT SERMAYE YATIRIMINI OLUMSUZ ETKİLEYEN FAKTÖRLER
(EN ÖNEMLİ ÜÇ SORUN ARASINDA YER ALMA YÜZDELERİ)

Yüksek Faiz	89
İç Talep Yetersizliği	35
Altyapı Yetersizliği	38
Kredi Yetersizliği	48
Ekonomik-Politik İstikrarsızlık	40
Dış Talep Yetersizliği	21
Enerji Darboğazı	0

Ankete cevap veren üyelerin yüzde 81.5'ine göre en önemli sorun enflasyondur. Onu yüzde 3.7 ile dış ticaret açığı, döviz darboğazı, gelir dağılımı ve iç ve dış borçlar takip etmektedir. Üçüncü sırada ise yüzde 1.9 ile büyüme ve işsizlik gelmektedir.

1991 yılı için yapılan tahminlerde enflasyon gene birinci sırada yer almaktadır. Ancak bunu en önemli sorun olarak belirten üye oranı yüzde 29.6'dır. Demek ki üyelerin yüzde 50 kadari enflasyon sorununun öneminin nisbi olarak azalacağını ümit etmektedirler. Diğer önemli sorunların yüzde 18.5 ile büyüme ve yüzde 13 ile gelir dağılımı olacağı beklenmektedir. En önemli bu üç sorunu yüzde 11.1 ile işsizlik ve döviz darboğazı, yüzde 7.4 ile dış ticaret açığı ve 5.6 ile iç ve dış borçlar takip etmektedir.

**EN ÖNEMLİ SORUN OLARAK
GÖSTERİLME YÜZDELERİ**

	1987	1991
Enflasyon	81.5	29.6
Büyüme	1.9	18.5
Dış Ticaret Açığı	3.7	7.4
İşsizlik	1.9	11.1
Enerji	-	1.9
Döviz Darboğazı	3.7	11.1
Gelir Dağılımı	3.7	13.0
Konut	-	-
Bürokrasi	-	-
İç ve Dış Borçlar	3.7	5.6

En önemli sorun olarak görülen enflasyonun daha ayrıntılı bir tablosuna gerek vardır. Çapraz tabloda enflasyonun 1987 ve 1991 yıllarındaki önem sıraları verilmektedir. 1987 ve 1991 yıllarında enflasyonun birinci sırada yer alacağını düşünenlerin oranı yüzde 30'dur. 1987 yılında enflasyonu birinci sırada gösterip te 1991 yılında ikinci sırada düşünenlerin oranı yüzde 17.3, üçüncü sırada olacağını bekleyenlerin oranı yüzde 13'tür.

**ENFLASYON SORUNUNUN 1987 ve 1991 SIRALAMASI
ÇAPRAZ TABLOSU
(Yüzde)**

1987 Sıralaması	1991		Sıralaması			Sırası Belirtilmemiş	Toplam
	1	2	3	4	5-7		
1	30	17	13	11	9	2	82
2	0	2	4	0	4	2	12
3	0	0	4	0	0	2	6
Toplam	30	19	21	11	13	6	100

En önemli üç sorun arasında gösterilme yüzdeleri dikkate alındığında enflasyonun diğer sorunların önünde geldiği görülebilir. 1987 yılında anketi cevaplayanların tamamı enflasyonu ilk üç sorun arasında göstermişlerdir. 1991 yılında ise anketi cevaplayanların yüzde 70'ine göre enflasyon ilk üç sorundan birisi olma özelliğini koruyacaktır.

1987 yılında en önemli üç sorun arasında gösterilme yüzdelerine göre enflasyonu dış ticaret açığı (yüzde 44), işsizlik (yüzde 37), gelir eşitsizliği (yüzde 35), döviz darboğazı (yüzde 27) ve büyümenin yavaşlaması (yüzde 23) takip etmektedir.

1991 yılında ise sorunların sıralamasında az da olsa farklar mevcuttur. En önemli üç sorun arasında gösterilme yüzdeleri sırasıyla enflasyon (yüzde 70), büyümenin yavaşlaması (yüzde 46), gelir eşitsizliği (yüzde 42), işsizlik (yüzde 37), dış ticaret açığı (yüzde 37) ve döviz darboğazı (yüzde 35)dır.

EN ÖNEMLİ ÜÇ SORUN ARASINDA
GÖSTERİLME YÜZDELERİ

	1987	1991
Enflasyon	100	70
İşsizlik	37	37
Gelir Eşitsizliği	35	42
Büyümenin Yavaşlaması	23	46
Dış Ticaret Açığı	44	37
Konut Sorunu	0	8
Enerji Darboğazı	2	4
Bürokrasi	4	2
Döviz Darboğazı	27	35

1988 yılında GSMH büyüme oranının yüzde 6 olması beklenmektedir. 1987 yılında olduğu gibi sanayi kesimindeki büyüme oranının daha yüksek olacağı öngörülmektedir. Tahmin edilen değer yüzde 8'dir.

1987 yılında yüzde 20 olarak tahmin edilen inşaat ruhsat sayılarındaki artış oranının 1988'de yüzde 17.5 ve 1989 yılında yüzde 16 olması beklenmektedir. Sabit sermaye yatırımlarındaki büyüme oranının da yüzde 9 olacağı düşünülmektedir.

İhracatın ve ithalatın birer milyar dolar kadar artarak 10.2 ve 13.3 milyar dolar olmaları beklenmektedir. Dış borçların ise önemli ölçüde artarak 37 milyar dolara ulaşması öngörülmektedir.

Türk Lirasının Dolar ve Mark karşısında değer kaybı devam edecektir. 1988 yılı sonunda Doların 1420, Markın ise 825 TL olacağı düşünülmektedir.

Anketi cevaplayan üyelere göre enflasyon oranı 1987 yılında yüzde 44, 1988'de yüzde 36 ve 1989 yılında yüzde 30 olacaktır. Enflasyonla aynı oranda olmasa da mevduat ve kredi faizlerinde de düşme beklenmektedir.

Öcret artışlarının 1987 ve 1988 yıllarında enflasyonun altında kalacağı, ancak 1989'da enflasyon oranından daha hızlı artacağı öngörülmektedir.

Altın fiyatlarının 1988 yılı sonunda 22.410 TL/gr. olması beklenmektedir. Artış oranının enflasyonun altında beklenmesi ilginçtir.

Önümüzdeki yıllarda vergi gelirlerinde önemli artışlar beklenmektedir. Bu artışlar GSMH büyüme oranı ve enflasyon oranının toplamına yakındır.

Para arzındaki artışların da enflasyon oranına yakın olması beklenmektedir. Beklenen artışlar 1988'de yüzde 35 ve 1989'da yüzde 31'dir.

Bütçe açığı 1987'de 1.3 trilyon, 1988'de 1.7 trilyon, 1989'da ise 1.9 trilyon olacaktır. Yani gerçek (sabit fiyatlarla) bütçe açıklarında bir düşme olması beklenmektedir.

Banka kredilerinin vadeli mevduattan fazla artması beklenmektedir. 1988'de banka kredilerinin yüzde 40, vadeli mevduatın ise yüzde 32 artacağı tahmin edilmektedir.

TÜSİAD ÜYELERİNİN
TÜRK EKONOMİSİ İLE İLGİLİ TAHMİNLERİ (*,**)

	1987 Yılı	1988 Yılı	1989 Yılı
I. Gelir/Üretim/Yatırım			
GSMH (Sabit Fiyatlarla Büyüme Oranı)	6.8	6	6
İmalat San. (Sabit Fiy. Büyüme Oranı)	9.3	8	9
İnşaat Ruhsat Sayısı Artış Oranı	20	17.5	16
Sabit Sermaye Yatırımları Büyüme Oranı	10	9	10
II. Dış Ekonomik Durum			
İhracat (Milyar \$)	9	10.2	11.8
İthalat (Milyar \$)	12.1	13.3	14.7
Döviz Kuru (TL/\$) (Dönem Sonu)	1040	1420	1840
Döviz Kuru (TL/DM) (Dönem Sonu)	590	825	1120
İşçi Dövizleri Toplamı (Milyar \$)	1.8	1.9	2
Dış Borç (Milyar \$) (Dönem Sonu)	34	37	40
III. Ücret/Faiz/Fiyat			
Enflasyon Oranı (%)	44	36	30
Vadeli Mevduat Faiz Oranı	54	49	44
Ticari Kredi Faiz Oranı (1 Yıldan Az Vadeli)	64	61	55
Külçe Altın Fiyatı (gr) (Dönem Sonu)	16360	22410	28585
SSK Ortalama Ücret Haddi Büyüme Oranı	37	33	32
IV. Maliye/Para/Kredi			
Toplam Vergi Gelirleri Büyüme Oranı	47	42	40
Para arzı (M2) Büyüme Oranı	40	35	31
Bütçe Açığı Toplamı (Milyar TL)	1340	1680	1880
Banka Kredileri Artış Oranı	43	40	38
Vadeli Mevduat Artış Oranı	32	32	30

* Ortanca değerler (cevaplayanların yarısı tabloda verilenin altında, diğer yarısı ise üstünde değerler vermişlerdir)

** Eylül 1987 tahminleri

1987 YILI EKONOMİK ÖNLEMLERİ

- 9 Ocak Şirketlerin halka arz ettikleri tahvillerin toplam tutarının %20'sini 500.000 TL veya daha küçük, bunun yarısını da 100.000 TL veya daha küçük kupürler halinde çıkarmaları zorunluluğu getirildi. Sermaye Piyasası Kurulu, şirketlerin başvurusu üzerine bu miktar ve oranları değiştirebilecek.
- 10 Ocak 31.8.1988 tarihine kadar fiilen gerçekleştirilecek 1986 ürünü tütün ihracatında A,B grad ve kapa nev'i tütünler için kg.da sırasıyla 22, 14 ve 9 cent karşılığı Türk Lirasının Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan ödenmesi kararlaştırıldı.
- 12 Ocak Pamuk ihracatında Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu Primi tahsil edilmesi kararlaştırıldı.
- 12 Ocak 20.12.1985 tarihli ithalat Rejimi Kararı'na ekli "Fon Ödenmek Suretiyle İthal Edilecek Maddeler Listesi"nde bazı değişiklikler ve ilaveler yapıldı.
- 16 Ocak Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı Tebliği ile, bankaların mali durumlarının TC Merkez Bankası'nca gözetim ve denetiminin sağlanması için kurulmuş veya kurulacak olan Bağımsız Denetim Kuruluşlarına ilişkin esaslar düzenlendi. Tebliğe göre, bağımsız denetim kuruluşlarının faaliyete geçebilmeleri için Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu bakanlıktan izin alınması, anonim şirket şeklinde kurulmaları, 50 milyon TL ödenmiş asgari 100 milyon TL sermayelerinin bulunması zorunludur..
- 17 Ocak Memurlar ve İşçiler ile Bunları Emeklilerine Konut Edindirme Yardımı Yapılması Hakkındaki 3320 Sayılı Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği yayımlandı.
- 20 Ocak Genel ve katma bütçeli kuruluşların 1987 yılı ödeneklerinden yüzde 8 oranında kesinti yapılması kararlaştırıldı.
- 20 Ocak Kambiyo işlemlerine yetkili müesseselerin en az 10 büro ile faaliyette bulunmaları zorunluluğu ile bu müesseselerin ödenmiş sermaye ve ihtiyatları toplamının yarısını aşan döviz ve efektifleri bankalara ve özel finans kurumlarına satmaları zorunluluğu kaldırıldı.
- 22 Ocak Teşvik belgeli orta ve uzun vadeli yatırım ve işletme kredileri ile ihracat kredilerinde kaynak kullanımı destekleme fonu kesintisi yüzde "0" olarak belirlendi. Bankaların verdikleri kredilere tahakkuk ettirdikleri faizler ile TC Merkez Bankası'nın kamu kuruluşlarına verdiği kredilere tahakkuk ettirdiği faizlerde ise fon kesintisi oranı yüzde 10 olarak tesbit edildi.

- 24 Ocak Reeskont ve avans işlemlerinde uygulanacak faiz oranları düşürüldü. Buna göre faiz oranları:
- Kısa vadeli genel reeskont kredilerinde yüzde 48'den yüzde 45'e,
- İhracat reeskont kredilerinde yüzde 38'den yüzde 35'e.
- Teşvik belgeli orta vadeli genel reeskont kredilerinde yüzde 50.5'den yüzde 48.5'e düşürüldü.
Bu oranlar, bankalarca kısa vadeli kredilere yüzde 47, ihracat kredilerine yüzde 35, orta vadeli kredilere yüzde 50, yatırım kredilerine yüzde 33 oranında faiz uygulanması durumunda geçerli olacaktır. Bankalar, belirlenen oranların üzerinde faiz uyguladıkları takdirde, her bir puan fazlalık için reeskont faizi 2 puan arttırılacaktır.
- 25 Ocak Ankara Üniversitesi'ne bağlı Avrupa Ekonomik Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi Kuruldu.
- 27 Ocak Çimento fabrikalarının yapacakları çimento satışlarından alınacak Çimento Fonu miktarları yeniden belirlendi.
- 28 Ocak 20.12.1985 tarihli İthalat Rejimi Kararı'na ekli Fon ödenmek Suretiyle İthal Edilecek Maddeler Listesi'nde yapılan bir değişiklikle gazete kağıdından ton başına alınan fon 1 Dolar'a indirildi ve ithalatı Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın iznine bağlandı.
- 28 Ocak Dış Krediler Kur Farkı Fonu kapsamında kullanılan kredilere uygulanacak faiz oranları düşürüldü. Fon kapsamında kullanılan kredilere uygulanan en yüksek faiz oranı, 1987 yılının ilk altı ayında yüzde 28'i Fon'a, yüzde 4'ü aracı bankaya ödenmek üzere yüzde 35'den yüzde 32'ye indirildi.
- 31 Ocak Türkiye ile Nijerya Federal Cumhuriyeti Arasında Yapılan Ekonomik, Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşması yayımlandı.
- 6 Şubat 9 Şubat'tan geçerli olmak üzere bir yıl vadeli mevduat faiz oranı yüzde 45'den yüzde 43'e, 6 ay vadeli mevduat faiz oranı da yüzde 39'dan yüzde 38'e düşürüldü, diğer mevduat faiz oranlarında değişiklik yapılmadı.
- 6 Şubat Dış ticaret sermaye şirketlerine Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu'ndan kolaylık sağlandı. Buna göre, bankaların kendi kaynaklarından döviz üzerinden ikraz anlaşması yaparak kullandıkları kredilerden yüzde 3 oranında yapılan fon kesintisinden ihracatın finansmanı için kullandıkları krediler ile birlikte dış ticaret sermaye şirketlerine döviz tahsisi mutad işlemlerde döviz olarak kullanılan krediler de hariç tutuldu.
- 7 Şubat Umumi Disponibilite Hakkında Tebliğ ile disponibil değerlerin tanımında değişiklik yapıldı. Buna göre, daha önce "Taahhütlerin hesaplandığı gün kasada mevcut Türk Lirası tutarı şeklinde olan madde, "Kasada mevcut Türk Lirası tutarının disponibil değerlerin hesaplanma süresi içindeki ortalama baki-

yesi" şeklinde değiştirildi. Böylece bankalar, kasada mevcut Türk Lirasının hesaplanmasında, tek gün yerine, disponibl değerlerin hesaplanma süresi içindeki yedi günlük ortalama bakiyeyi esas alacaklardır.

- 7 Şubat ihracatta Teşvik Tebliği ile, ABD'ye yapılan aspirin ihracatının vergi iadesinden yararlandırılmayacağı, ihracatçıların (imalatçı-ihracatçılar hariç) ihracatı Teşvik Belgesi kapsamında gümrük muafiyetli olarak plastik hammaddeler, bakır hammadde ve yarı mamülleri ithalatı yapamayacakları, imalatçı-ihracatçılar ve ihracatçıların ihracatı Teşvik Belgesine istinaden gümrük muafiyetli Ftalik Anhidrit ithal edemeyecekleri kararlaştırıldı.
- 8 Şubat Türkiye ile Sovyetler Birliği Hükümeti arasında bazı sınai tesislerin kurulması ve doğal gaz teslimatının bir kısmının ödenmesi ile ilgili kredi anlaşması yayınlandı.
- 10 Şubat Karayoluyla Uluslararası Eşya ve Yolcu Taşıma Esaslarında değişiklik yapıldı.
- 11 Şubat Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odalarında Mesleklerin Gruplandırılmasında Uygulacak Esaslar hakkında yönetmelik yayınlandı.
- 11 Şubat Bankalarca Tesisi Gereken Karşılıklar Hakkındaki Karar'da değişiklik yapılarak bankaların tahsili gecikmiş alacaklarına karşılık ayrılması zorunluluğu uygulamasında kolaylık sağlandı. Karar ile 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun 38. maddesinin 5. fıkrasında yer alan kredi işlemleri, karşılık ayrılması uygulamasının kapsamı dışında tutuldu.
- 12 Şubat Devlet memurları ve diğer kamu görevlileri ile sigortalılara ve bunların emeklilerine açılacak faizsiz konut kredisi yönetmelikleri yayınlandı.
- 14 Şubat TC Merkez Bankası Anonim Şirketi'nin Esas Mukavelesinin bazı maddelerinde değişiklik yapılması hakkında Bakanlar Kurulu Kararı yayınlandı. Kararla Banka'ya açık piyasa işlemlerinde bulunma yetkisi verildi.
- 16 Şubat Vergi Usul Kanunu'na 3239 sayılı kanunla ilave edilen ek 11. ci madde ile getirilen Tarhiyat Öncesi Uzlaşmaya ilişkin yönetmelik yayınlandı.
- 17 Şubat Dış Krediler Kur Farkı Fonu kapsamında kredi kullananların kullandıkları kredilere değişen faiz oranının uygulanmasını talep edebileceklerine dair karar yayınlandı.
- 17 Şubat Mal ve Hizmetlerin Katma değer Vergisi Nisbetinin Tesbit Edilmesi Hakkında Karar'da değişiklik yapılarak "Kuru kayısı" sıfır vergi listesine alındı, yüzde 1 vergiye tabi tarım ürünlerine ilaveler (Antep fıstığı, meyan balı, meyan kökü vs)

yaşıldı ve saç boyaları yüzde 5 vergi listesinden çıkarıldı.

19 Şubat

ihraçları nedeniyle Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan yararlanan malların, aynen veya değışiklik yapılmak süretiyle kesin olarak yurda geri getirilmeleri veya ithal edilmeleri halinde, anılan Fon'dan yapılan ödemeler iade edilmedikçe bu malların yurda girişine müsaade edilmeyeceğine karar verildi.

20 Şubat

İhracat akreditifleri karşılığında ihracatçılara verilen kredi limitleri yükseltildi ve dış müteahhitlik firmaları da bu kapsam içine alındı. TC Merkez Bankası Tebliği'ne göre, taahhüt edilecek ihracatın FOB değerinin kredi talep tarihindeki Merkez Bankası alış kuru üzerinden TL karşılığının yüzde 50'si reeskont kaynağından karşılanacaktır. Bu oran daha önce yüzde 25 idi.

21 Şubat

İzmir Gaziemir'de Serbest Bölge kurulması kararlaştırıldı.

23 Şubat

TEK dışındaki kuruluşlara elektrik enerjisi üretimi, iletimi, dağıtımı ve ticareti konusunda görev verilmesi esasları hakkındaki yönetmelik yayınlandı.

24 Şubat

25 no'lu Katma Değer Vergisi Genel Tebliği yayınlandı.

25 Şubat

87/11509 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile, ihracatta Vergi iadesi uygulamasıyla ilgili her türlü denetimi yapmaya ve yaptırmaya, özel ve kamu kuruluşlarından bilgi ve destek talebinde bulunmaya Devlet Planlama Teşkilatı yetkili kılındı; Karar ile ihracatta mali yükler listesi de değıştirildi.

27 Şubat

Geleştirme ve Destekleme Fonu Kurulması Hakkındaki Karara eklenen bir fıkra ile, yurtdışındaki gerçek kişi veya yapı tasarruf sandıkları gibi organizasyonların konut yapımı ve/veya alımı için Türkiye'ye transfer edecekleri döviz tutarının tamamının transferlerinden sonra, konut bedelinin yüzde 5'inden az olmamak üzere belirlenecek bir orana teka-bül eden TL karşılığının ilgiliye prim olarak ödenmesinin Fon'dan yapılması kararlaştırıldı.

2 Mart

Döviz Tevdiat Hasapları karşılığı tutulacak munzam karşılıklara uygulanacak faiz oranları yeniden belirlendi.

5 Mart

İthalat Rejimi Kararı'na eklenen bir madde ile gazete kağıdının gümrük vergisi oranının yüzde 14'e indirilmesi ve Aralık 1987 tarihine kadar her ayın birinci günü bir puan düşürülerek 1/12/1987'de yüzde 5 olması kararlaştırıldı.

11 Mart

Katma Değer Vergisi Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Mecburiyeti Hakkındaki Kanunla ilgili 9 seri no'lu tebliğ yayınlandı. Tebliğde Kanunun uygulamasıyla ilgili geniş açıklamalar yer aldı.

- 11 Mart Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nca, Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre kurulan vakıflar ile bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunan kurum ve kuruluşlara vergi muafiyeti tanınması ile ilgili usul ve esaslar yayınlandı.
- 14 Mart Fon'a tabi olan akaryakıt dağıtım şirketleri ile petrol üreten rafinelerde dahili tevkifatın, ödenecek katma değer vergisinden fonlar tutarının yüzde 12'si düşüldükten sonra kalan miktar üzerinden hesaplanması kararlaştırıldı (Karar no: 87/11565).
- 20 Mart İhracatçı Birlikleri Yönetmeliği yayınlandı.
- 23 Mart Zırai Kazanç Ölçülerinin Tesbiti Hakkındaki Yönetmelik yayınlandı.
- 24 Mart 176 no'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği yayınlandı. Tebliğe göre, teşvik belgeli sabit yatırımlara, ihtisas kredilerine ve gerçekleşen İhracata Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu'ndan TC Merkez Bankası'nca ödenen destekleme primini isteyen mükellefler yatırım maliyetinden indirebilecekler, isteyenler ise doğrudan hasılat yazabileceklerdir.
- 25 Mart Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Uygulanacak Teşvik Tedbirleri ile ilgili Karar'da yapılan değişikliklerle, Yüksek Planlama Kurulu'nun Kalkınmada Öncelikli Yörelere dışında kalan illerde yapılacak yatırımlarda, yatırımın sektörel ve bölgesel özelliklerini ve istihdama katkısını dikkate alarak Kalkınmada 2. Derece Öncelikli, Kalkındama 2. Derece Öncelikli Yörelerde yapılacak yatırımları ise 1. Derecede Öncelikli Yörelere yatırımlarının şartları ile teşvik edebileceği öngörüldü.
- 27 Mart TC Merkez Bankası'nın 1/7 sayılı Genelgesi yayınlandı. Genelgeye göre;
- Yönetim anlaşmaları için yapılacak döviz ödemeleri "Görünmeyen İşlemler" tebliği kapsamına alındı,
- Turistik seyahat dövizleri arttırıldı,
- Lisans, patent, know-how gibi gayri-maddi hakların Türkiye'ye ithali ve yapılan yönetim anlaşmaları karşılığında döviz ödemeleri, Bakanlığın iznine bağlandı.
- 28 Mart Sermaye Piyasası Kurulu kaydında bulunan Anonim Ortaklıklar listesi yayınlandı.
- 31 Mart Sermaye Piyasasının Teşviki, Sermayenin Tabana Yaygınlaştırılması ve Ekonomiye Düzenlemeye Alınacak Tedbirler ile Kurumlar Vergisi, Vergi Usul ve Bankalar Kanunlarında Değişiklik Yapılması Hakkında 3332 sayılı Kanun yayınlandı.
- 31 Mart 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'na Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında 3336 sayılı Kanun yayınlandı. Kanunla, tam mükellefiyete tabi kurumların 1987, 1988 ve 1989 yılları

rında 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun geçici 10.cu maddesi kapsamındaki gayrimenkul teslimleri vergiden muaf tutuldu. Bu şekilde teslim edilen gayrimenkullerin iktisabında yüklenilen ve indirilmeyen Katma Değer Vergisi Kurumlar Vergisi matrahının tesbitinde gider olarak kabul edilecektir.

1 Nisan

Döviz tevdiat hesapları karşılığı tutulacak munzam karşılıklara uygulanacak faiz oranları yeniden belirlendi.

2 Nisan

Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 30 sayılı Karara ilişkin 87/30/10 sayılı tebliğ ile turistik seyahat dövizleri arttırıldı.

6 Nisan

14 seri no'lu Harçlar Kanunu Genel Tebliği yayınlandı.

7 Nisan

Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında 13 sayılı Tebliğ yayınlandı. Tebliğle, Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Gerçekleştirilmekte olan 600 milyon liranın üzerindeki yatırımlara, teşvik belgesinin geçerlilik süresi içerisinde bu yatırımlarda kullanılan ve borç alana faiz farkı iadesi ödenen krediler dışında kalan gümrüksüz sabit yatırım tutarının gerçekleştirilen kısmı üzerinden destekleme primi ödenmesi kararlaştırıldı.

7 Nisan

Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkındaki Karar'da değişiklik yapılması hakkında 87/11631 sayılı karar yayınlandı. Karar ile, Kalkınmada Öncelikli Yörelerde gerçekleştirilmekte olan yatırımlara, gümrüksüz sabit yatırım tutarının gerçekleştirilen kısmı üzerinden destekleme primi ödenmesi; 1 Ocak 1985 tarihinden sonra yüzde 40 faiz oranı ile kullanılan kredilerin reeskont kaynaklı kısımlarına tekbül eden gümrüksüz sabit yatırım tutarına destekleme primi ödenmemesi öngörüldü.

9 Nisan

Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile Fonların TBMM'nce Denetlenmesi Hakkında 3346 sayılı kanun yayınlandı.

18 Nisan

Yatırımların Teşviki ve Yönlendirilmesine ilişkin 87/6 no'lu tebliğ yayınlandı. Tebliğe göre;

- Yatırım projelerinin finansmanında uygulanabilecek asgari özkaynak oranı yüzde 25 olan yatırımlar arasına "Eğitim ve sağlık" yatırımları da ilave edildi ve toplam yatırım tutarının 1 milyar TL'nin üzerinde olması şartı getirildi.
- Yatırım Mali İmalatçısı Yeterlilik Belgesi alımına esas birim satış fiyatının 25 milyon TL olması hükmü değiştirilerek "Birim satış fiyatı veya proje bazında belge kapsamındaki imalatlar satış fiyatları toplamının (KDV hariç) en az 5 milyon TL olması" esası getirildi, 100 milyon liralık en düşük toplam sınır da kaldırıldı.

Yeterlilik Belgesi sahibi imalatçı firmalar Yatırım Teşvik Belgesi sahibi yatırımcılara satışlarında, Yeterlilik Belgesi kapsamında temin edecekleri teşviklerden veya ihracat sayılan mal ve hizmetler teslimi dolayısıyla temin edecekleri ihracat teşviklerinden sadece birinden yararlanabilirler.

- 13 Nisan Para ve Kredi Kurulu'na ait 3 adet tebliğ ile sertifikalı soya tohumları kullanımını teşvik esasları, ithal edilecek damızlık süt ineklerinin yetiştiricilere verilmesi şartları, ve çiftçilere verilecek tohumlukların dağıtım esasları belirlendi.
- 22 Nisan 87/11637 sayılı İthalat Rejimi Kararı'na Ek Karar yayınlandı. Kararla, "Fon Ödemek Süretiyle İthal Edilecek Maddeler" ve "Uygulanacak Gümrük Vergi Nisbetleri" listelerinde ilave ve değişiklikler yapıldı.
- 3 Mayıs Süt Ürünlerine Teşvik Primi Ödenmesine Dair 87/11705 sayılı Karar ve Zirai Mücadele İlaçları ile Hayvan Sağlığında Kullanılan İlaçlar İçin Çiftçilere Destekleme Ödemesi Yapılması Hakkında 87/11706 sayılı karar yayınlandı.
- 3 Mayıs Para ve Kredi Kurulu'nun 87/12, 87/13 sıra no'lu Tebliğleri ile süt üreticilerine yapılacak teşvik primi ödemesi ve çiftçiler tarafından satın alınan zirai mücadele ilaçları ile hayvan sağlığını korumada kullanılan ilaçların desteklenmesi uygulamalarının esasları belirlendi.
- 3 Mayıs Para ve Kredi Kurulu'nun 87/14 sıra no'lu Tebliği ile Sanayi Yemi destekleme ödemesine esas olan miktar fatura bedelinin yüzde 25'i olarak değiştirildi.
- 3 Mayıs Çiftçilerin Düşük Faizli ve İpotek Aranmaksızın Kredi Kullanmaları Hakkında 87/11704 sayılı karar yayınlandı. Karar ile, çiftçilere tarımsal üretim faaliyetleriyle ilgili olarak, ürün satışı dolayısıyla Vergi Usul Kanunu'na göre düzenlenen belgeler (Müstahsil makbuzu, fatura) karşılığında ve bu belgelerin yıllık tutarı üzerinden TC. Ziraat Bankası'nca veya Tarım Kredi Kooperatifleri aracılığıyla, ilk 1 milyon TL dilimin yüzde 30'u ikinci 1.5 milyon TL dilimin yüzde 20'si oranında ipotek aranmaksızın kredi açılması ve bu kredilere yüzde 22 oranında faiz uygulanması öngörüldü.
- 5 Mayıs Finansal Kiralama İşlemlerinde Bulunacak Şirketlerin Kuruluş ve Şube Açmaları ile Denetlenmelerine Dair Yönetmelikte değişiklik yapıldı.
- 8 Mayıs Anadolu Bankası'nın gayrimenkuller üzerinde işlem yapmak üzere görevlendirilmesine dair 87/11707 sayılı karar yayınlandı.
- 9 Mayıs TPKK hakkında 30 sayılı kararın 33.cü Maddesine Bir Paragraf Eklenmesine Dair 87/11694 sayılı karar ile, Türkiye'deki ki-

şilerin Türkiye'deki bankalar kanalıyla KKTC'ne serbestçe Türk Lirası gönderebilmeleri öngörüldü.

- 14 Mayıs Turizm organizasyonu faaliyetlerinde bulunan firmaların mükellefiyetleri hakkında 177 no'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği yayınlandı.
- 14 Mayıs 87/7 no'lu İhracatı Teşvik Tebliği yayınlandı. Tebliğ ile, yabancı kuruluşlarca tümü veya bir bölümü finanse edilen yurtiçi yatırımlarda uluslararası ihaleye çıkarılanların gerçekleştirilmesini yüklenen yerli müteahhitlere, Merkez Bankası'na transfer edilen ve Türkiye'de kalan döviz miktarı üzerinden yüzde 2 vergi iadesi yapılmasının esasları belirlendi.
- 15 Mayıs 1987/1 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Sirküleri ile, Merkezleri İstanbul ve İzmir olmak üzere kurulan limited şirketlerin kuruluş işlemleri ile ana sözleşme değişikliklerine ilişkin müracaatların İl Sanayi ve Ticaret Müdürlüklerine yapılması kararlaştırıldı.
- 15 Mayıs Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu yayınlandı.
- 16 Mayıs 87/6 no'lu İthalat Yönetmeliğine ilişkin Tebliğ ile, Dış Ticaret Sermaye Şirketlerini belirleyen liste, 1986 yılı ihracat değerleri dikkate alınarak yeniden düzenlendi.
- 16 Mayıs 87/11657 sayılı Karar ile, Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odalar ve Ticaret Borsalar Birliği Kanunu'nun 25 ve 26.cı maddelerinde yer alan kayıt yıllık aidat ve munzam aidat tavan sınırları yükseltildi.
- 22 Mayıs 87/11785 sayılı, İthalat Rejimi Karar'ına Ek Karar ile "Fon Ödenmek Suretiyle İthal Edilecek Maddeler Listesi"nde ilave ve değişiklikler yapıldı.
- 22 Mayıs 87/11786 sayılı karar ile Sanayi Kuruluşları ve İşyerlerine arıtma tesislerini kurmak ve işletmek için verilen 1 yıllık süre 6 ay daha uzatıldı.
- 26 Mayıs Belediye Gelirleri Kanunu'nun meslek vergisi ile ilgili maddelerinin yürürlükten kaldırılması ve Emlak Vergisi Kanunu'na bir geçici madde eklenmesi hakkında 3365 sayılı Kanun yayınlandı.
- 28 Mayıs Finansal Kiralama İşlemlerinde Süre ve Sınırın Tesbitine Dair Yönetmelikte değişiklikler yapıldı. Buna göre, kiralanın gerçek ve tüzel bir kişiden olan kira bedeli alacaklarının toplamı yüzde 25'i geçemez, bu oran ihracata dönük faaliyetlerde ve yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinde kullanılmak üzere yapılan kiralama için yüzde 40 olarak uygulanır.

- 1 Haziran Döviz Tevdiat Hesapları Karşılığı Tutulacak Munzam Karşılıklara uygulanacak faiz oranları yeniden belirlendi.
- 5 Haziran 86/11238 sayılı ihracatı Teşvik Kararı'nda 87/11800 sayılı kararla değişiklik ve ilaveler yapıldı. Buna göre, başka bir ihracatçı eliyle yapılan ihracatlarda ihraç malını imal veya tedarik eden firma ile ihracatçı firma arasındaki tüm hukuki sorumluluklar aralarında yapacakları yazılı taahhüt sözleşmelerine göre tesbit edilecek ve üzerinde ihracatı Teşvik Belgesi'nin tarih ve sayısı bulunmayan Gümrük Çıkış Beyannameleri DPT tarafından değerlendirilecektir.
- 5 Haziran Sanayi Şurası'nın Çalışma Esas ve Usulleri Hakkındaki Yönetmelik yayınlandı.
- 5 Haziran 1/A-A sayılı TC Merkez Bankası Genelgesi yayınlandı. Genelge ile, 1/A sayılı Genelgenin ihracata ilişkin Hükümler Bölümü ile Görünmeyen İşlemler Bölümünün Döviz Tahsislerine İlişkin Hükümler, Dış Ticaret, Taşımacılık, Sigorta, Film-Video Kaset ve Benzeri Maddi Ortam Üzerine Kaydedilmiş Görüntülü ve Sesli Eserler, Sermaye Gelirleri, Seyahat ve Turizm, Kişisel Gelir ve Harcamalar, Kamu Gelir ve Giderleri, Genel Karakterli İşlemler başlıkları yeniden düzenlendi.
11. Haziran Maden Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 74. maddesinde değişiklik yapıldı. Buna göre, MTA Genel Müdürlüğü, arama ve ön işletme ruhsatları alarak sahayı geliştirdikten ve madeni veya madenleri bulunmuş hale getirdikten sonra ruhsatlarını özel veya kamu sektörüne ihale yolu ile devreder.
- 17 Haziran Doğal Gazın Kullanımı Hakkında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 3378 no'lu Yetki Kanunu yayınlandı.
- 24 Haziran Tarımın Teşviki ve Çiftçinin Desteklenmesi, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında 3380 sayılı Kanun yayınlandı. Kanunla, Gelir Vergisi Kanununun "Zararların karlara takas ve mahsubu"na ilişkin 88'ci maddesi ile Kurumlar Vergisi Kanunu'nun "Kurum kazancının tesbitinde hasılattan indirilecek giderler"e ilişkin 14.cü maddesine ilaveler yapıldı. Ayrıca Çiftçilerden satın alınan Zirai ürünler için yapılan ödemelerden o yıl içinde tevkif yoluyla alınacağı tahmin olunan gelir vergisi toplamının yüzde 60'ını aşmamak üzere tarımın teşviki ve çiftçinin desteklenmesi amacıyla bütçeye bir ödenek konulması öngörüldü.
- 25 Haziran Sigorta şirketlerinin Murakabesi, Hakkında Kanunun Adının ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Bu Kanuna (7) Ek ve (5) Geçici Madde Eklendiği Hakkında 3379 sayılı kanun yayınlandı.

25 Haziran

Küçük Sanayi Bölgeleri İçinde Devletçe İnşa Edilmiş Örnek Sanayi Sitesi İş Yerlerinin Mülkiyetinin Devredilmesi Hakkında 3385 sayılı Kanun yayınlandı.

30 Haziran

7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu, 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu, 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu, 2982 sayılı Konut İnşaatında ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Yapılacak Yatırımlarda Vergi, Resim ve Harç İstisna ve Muaflikları Tanınması Hakkında Kanun ile 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (Kanun no:3393) yayınlandı.

1 Temmuz

1/A-B sayılı TC Merkez Bankası Genelgesi ile döviz tevdiat munzam karşılık oranı yüzde 20 olarak değiştirildi.

87/11922 sayılı, İthalat Rejimi Kararı'na Ek Karar ile "Fon Ödenmek Suretiyle İthal Edilecek Maddeler Listesi"nde bazı ilave, çıkarma ve değişiklikler yapıldı.

Para ve Kredi Kurulu'nun 87/20 no'lu Tebliği ile, İhrac Karşılığında Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan ödeme yapılacak maddeler listesine nohut, yeşil mercimek, kırmızı mercimek, buğday ve arpa eklendi ve buğday unu ihracatında ödenecek fon miktarı 35 \$/Ton'dan 60\$/Ton'a yükseltildi

Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında Kararda Değişiklik yapılmasına dair 87/11920 sayılı Karar yayınlandı. Karar ile, TC Turizm Bankası'nca verilen ihtisas kredileri de Fon'a kesinti yapılmayacak krediler arasına tekrar dahil edildi; yatırım tutarı 1 milyar liranın üzerinde olan turizm yatırımları ile kalkınmada öncelikli yöre yatırımlarında teşvik belgesinde kayıtlı özkaynak tutarı üzerinde bir özkaynak katkısı gerçekleştiren yatırımcılara bu artışa ilişkin gümrüksüz sabit yatırım için ek destekleme primi ödenmesi kararlaştırıldı ve özkaynak ile gerçekleştirilen turizm yatırımlarına ilişkin diğer bazı teşvikler getirildi.

87/11921 sayılı Mevduat ve Kredi Faiz Oranları Hakkında Karar yayınlandı. Karar ile, bankalar reeskont kaynaklı krediler dışındaki kredilere uygulayacakları azami faiz oranlarını vade ve türlerine göre tesbit etmekte serbest bırakıldılar. Kararda, bankaların kredi ve mevduat işlemlerinde uygulayacakları faiz oranları ile bankaların vadeli mevduat karşılığı çıkaracakları hamiline yazılı mevduat sertifikalarına ilişkin esas ve şartlar belirlendi.

TC Merkez Bankası'nın 87/11921 sayılı Kararnameye ilişkin 1 no'lu Tebliği yayınlandı. Tebliğe göre:

- Bankalarca vadeli mevduat hesaplarına uygulanacak yıllık azami faiz oranları 1 ay vadeli olanlarda yüzde 28, 3 ay vadeli olanlarda yüzde 35, 6 ay vadeli olanlarda yüzde 38 oranları aşılmamak kaydıyla serbest bırakıldı.

- 1 yıl vadeli mevduata uygulanacak faiz oranı Bankalarca serbestçe tesbit edilebilecek.
- Bankalarca vadesiz mevduat hesaplarına uygulanacak yıllık azami faiz oranı yüzde 10 oranı aşılmamak üzere ve belli kayıtlarla serbestçe tesbit edilebilecek.
- 10 milyar liranın üzerinde düzenlenen mevduat sertifikalarına uygulanacak faiz oranı banka ile mudi arasında serbestçe belirlenebilecek.

TC Merkez Bankası'nın 87/1 sayılı Mevduat Munzam Karşılıkları Hakkındaki Tebliği yayımlandı. Tebliğ ile mevduat munzam karşılık oranı yüzde 10 olarak belirlendi. Bu oranın yüzde 15'den 10'a düşürülmesi sonucu alacaklı çıkan bankaların bu alacaklarının öncelikle TC Merkez Bankası'na olan borçlarına mahsup edileceği, kalan alacak tutarlarının ise Devlet İç Borçlanma Senetleri alımında kullanılacağı veya ileride doğabilecek mevduat munzam karşılık borçlarına mahsup edileceği hükme bağlandı.

TC Merkez Bankası'nın 9 sayılı Umumi Disponibilite Hakkında Tebliği yayımlandı. Tebliğ'le, mevduat kabul eden bankaların taahhütlerine karşı bulunduracakları disponibil değerler ve bunlara ilişkin esas ve şartlar belirlendi. Bankaların taahhütlerine karşı bulunduracakları toplam disponibilite Oranı yüzde 23, Kasa ve TC Merkez Bankası nezdindeki vadesiz serbest tevdiattan oluşan birinci derece disponibil değerlerin taahhütlere oranı asgari yüzde 5 olarak saptandı. Tebliğde ayrıca disponibil değerlerin hesaplanma süresi, 1.ci derece disponibil değerler ile toplam desponibl değerlerin unsurları ve disponibil değer sayılmayan kalemler açıklandı.

14 sıra no'lu Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında Tebliğ yayımlandı. Tebliğ ile, bankaların verdikleri kredilere ve TC Merkez Bankası'nın kamu kuruluşlarına verdiği kredilere tahakkuk ettirdikleri faizlerden Fon'a yapılacak kesinti oranı yüzde 6'ya indirildi, bu oran orta ve uzun vadeli yatırım ve işletme kredileri (Teşvik Belgesi) ile ihracat kredilerinde yüzde "0" olarak belirlendi. Ayrıca, Turizm Yatırım Belgesine bağlanmış ve Bakanlıkça onaylanmış projeye dayalı konaklama tesislerini kredi kullanmaksızın özkaynakları ile gerçekleştirenlere (Teşvik belgeli yatırım hariç) gerçekleştirdikleri yatırım üzerinden fon'dan yüzde 15 oranında destekleme primi ödenmesi; Yatırımını Teşvik Belgesinde kayıtlı özkaynak tutarı üzerinde gerçekleştiren yatırımcılara, özkaynak oranında meydana gelen her 1 puan artışa tekabül eden gümrüksüz sabit yatırım tutarı için 0.5 puan oranında ek destekleme primi ödenmesi kararlaştırıldı.

Özel Sektöre Mensup Anonim Şirketlerce çıkarılacak tahvillerin faiz şartlarını belirleyen TC Merkez Bankası tebliği yayımlandı. Buna göre, özel sektöre mensup anonim şirketler, nama ve hamiline yazılı olarak çıkartacakları tahvillerin faiz oranlarını serbestçe belirleyecekler ve faiz ödemelerini 3 aylık, 6 aylık veya yıllık dönemler itibarıyla yapabilecekler.

- Döviz Tevdiat Hesapları Karşılığı Tutulacak Munzam Karşılıklara uygulanacak faiz oranları yeniden belirlendi.
- 10 Temmuz 1987 Mali Yılı ikinci 6 aylık (Yatırım ödenekleri için üçüncü 3 aylık) ödeneklerin serbest bırakılmasına, dağıtımına, kullanılmasına dair ilke ve oranları açıklayan 8 no'lu Bütçe Uygulama Talimatı yayınlandı.
- 14 Temmuz TC Merkez Bankası'nın mevduat türleri ve vade dilimlerini belirleyen tebliği yayınlandı.
- 21 Temmuz Yurt dışında eğitim gören dövizli özel ve resmi öğrencilere döviz tahsisi esaslarını belirleyen TC Merkez Bankası'nın 1/A-C sayılı genelgesi yayınlandı.
- 21 Temmuz Para ve Kredi Kurulu'nun kimyevi gübre için ödenecek destekleme primi hakkındaki 87/21 no'lu tebliği yayınlandı.
- 29 Temmuz TC Merkez Bankası'nın mevduat türleri ve vade dilimleri hakkındaki tebliğinde değişiklik yapan tebliğ yayınlandı. Tebliğle mevduat sertifikalarındaki vade dilimleri yeniden belirlendi.
- 29 Temmuz Genel ve Katma bütçeye dahil daire ve kurumlara ve döner sermayeli kuruluşlara ait paraların şubesi bulunan yerlerde TC Merkez Bankası'na, bulunmayan yerlerde TC Ziraat Bankası'na yatırılması ve daha önce diğer bankalara yatırılmış olan mevduatın çekilerek sözkonusu bankalara aktarılmasını öngören Maliye ve Gümrük Bakanlığı genelgesi yayınlandı.
- 1 Ağustos Döviz Tevdiat Hesapları karşılığı tutulacak munzam karşılıklara uygulanacak faiz oranları yeniden belirlendi.
- 4 Ağustos Para ve Kredi Kurulu'nun 87/23 no'lu tebliği ile 1987 yılında mahsulünün en az yüzde 40 tabii afetlerden zarar gören çiftçilere verilecek tohumluk arpa, buğday, yemlik arpa ve buğday tohumluğunun dağıtım esasları belirlendi.
- 4 Ağustos Para ve Kredi Kurulu'nun 87/24 no'lu tebliği ile, Dış Krediler Kur Farkı Fonu kapsamına alınacak 3 yılı ödemesiz 8 yıl vadeli kredilerde ödenecek faiz oranı 1987 yılı ikinci 6 aylık döneminde Fon'a yüzde 28, aracı bankalara azami yüzde 4 komisyon olmak üzere kredi döneminde azami yüzde 32 olarak belirlendi.
- 4 Ağustos Para ve Kredi Kurulu'nun 87/25 no'lu tebliği ile gübre üreticisi ve dağıtıcılarına kilogram başına ödenecek destekleme miktarları yeniden belirlendi.
- 21 Ağustos 87/11914 sayılı, Devlet Yatırım Bankası'nın Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. Adıyla Yeniden Düzenlenmesine Dair Esaslar yayınlandı.

- 26 Ağustos 87/11986 sayılı karar ile Gelir Vergisi Kanunu'na göre belirlenen zirai işletme büyüklüğü ölçüleri yayınlandı.
- 27 Ağustos 87/11987 sayılı karar ile, Menkul Kıymetler Yatırım Ortaklıklarının ve Menkul Kıymetler Yatırım Fonlarının Portföy işletmeciliğinden doğan kazançlarından yapılacak gelir vergisi tevkifat nisbeti "0" sıfır olarak tesbit edildi ve gelir vergisi mükelleflerinin ihracatta yapacakları dahili tevkifatın ihracat teslim bedelinden ödenen fon veya fonlar düşüldükten sonra kalan bedel üzerinden hesaplanacağı öngörüldü.
- 28 Ağustos 87/11985 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile;
- Dar mükellefiyete tabi kurumların gelir ortaklığı senetlerinden sağladıkları gelirlerden yapılacak tevkifat oranı "0" sıfır olarak belirlendi,
- Hisse senetlerinin tamamı borsaya kayıtlı ve yüzde 80'i nama yazılı olan, aynı zamanda sermaye yapısı ortaklar pay defterinden tesbit edilen halka açık anonim şirketlerde kurumlar vergisi nisbetleri aşağıdaki şekilde tesbit edildi:
- Ödenmiş sermayesinin en az yüzde 25'inin, sermayedeki payları yüzde 1'in altında olan 200'den fazla gerçek veya tüzel kişiye ait olması halinde vergi oranı yüzde 40,
- Ödenmiş sermayesinin en az yüzde 5'inin, sermayedeki payları yüzde 1'in altında olan 200'den fazla gerçek veya tüzel kişiye ait olması halinde vergi oranı yüzde 35,
- Ödenmiş sermayesinin en az yüzde 80'inin sermayedeki payları yüzde 1'in altında olan 200'den fazla gerçek veya tüzel kişiye ait olması halinde vergi oranı yüzde 30,
- Yukarıda tanımlanan kurumlardan her birinin sermayelerinin en az yüzde 80'ine sahip oldukları anonim şirketlerde vergi nisbeti ise sırasıyla yüzde 40, yüzde 35 ve yüzde 30 olarak uygulanır.
- 29 Ağustos Türkiye-İrak Karma Ekonomik ve Teknik İşbirliği Komitesi 7. Dönem Toplantısı Mutabakat Zaptı Onay Kararı yayımlandı.
- 31 Ağustos Türkiye ile Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası arasında imzalanan İKraz Anlaşmasının onaylanması hakkında karar yayınlandı.
- 1 Eylül Hazine ve Dış Ticaret müsteşarlığı'nın İthalat : 87/10 sayılı Tebliği ile AT'dan yapılan ithalatta uygulanmakta olan esasların Yunanistan açısından ancak uyum anlaşmasının aktinden sonra mümkün olabileceği öngörüldü.
- 1 Eylül Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın İhracat: 87/11 sayılı Tebliği ile AT ülkeleri listesi yeniden düzenlendi ve bu ülkelere yapılacak ihracatta uygulanacak esasların Yunanistan açısından uyum anlaşmasının aktinden sonra mümkün olabileceği öngörüldü.

- 1 Eylül Döviz Tevdiat Hesapları karşılığı tutulacak munzam karşılıklara uygulanacak faiz oranları yeniden belirlendi.
- 6 Eylül Üyesi Bulduğumuz İslam Kalkınma Bankası bünyesinde kurulacak orta vadeli finansman Fonu'na katılmamıza dair karar yayınlandı.
- 10 Eylül KHK/289 sayılı Devlet Memurları ile Diğer Kamu Görevlilerinin Aylıklarının Ödeme Zamanının Değiştirilmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname yayınlandı.
- 16 Eylül Mevduat Munzam Karşılıkları Hakkında 87/2 sayılı Tebliğ ile mevduat munzam karşılık oranı yüzde 12 olarak belirlendi.
- 16 Eylül 10 Sayılı Umumi Disponibilite Hakkında Tebliğ ile, taahhütlerin yüzde 2'sini aşan kısmın kasada mevcut Türk Lirasının hesabında dikkate alınmayacağı kararlaştırıldı.
- 16 Eylül Mal ve Hizmetlerin Katma Değer Vergisi Nisbetinin Tesbit Edilmesi Hakkında Kararın Değiştirilmesi Hakkında Karar yayınlandı. Karar ile, yüzde 1 vergi nisbetine tabi mallar arasına "Kimyon, haşhaş tohumu, kendir tohumu, anason, zerdali çekirdeği ve kayısı çekirdeği" eklendi; yüzde 5 vergi nisbetine tabi teslim ve hizmetlere "Doğal gaz teslimleri" ve "İşlenmemiş iç fındık teslimleri" eklendi.
- 17 Eylül 87/12072 sayılı SSCB-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı içinde bulunan gayrimenkullerin kamulaştırılmasında acelelik bulunduğuna dair karar yayınlandı.
- 17 Eylül 87/12044 Sayılı Kimyevi Gübrelerin İthalinde Alınacak Fonlar ve Dağıtımı Hakkında Karar yayınlandı. Yeterli miktarda kimyevi gübre temini amacıyla TC Ziraat Bankası'nca Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği'ne yüzde 22 faizli kredi açılması ve cari faiz oranı ile yüzde 22 oranı arasındaki farkın Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan karşılanması kararlaştırıldı.
- 17 Eylül 87/12067 Sayılı Yurt Dışından Verilecek Krediler ve Bu Kredilerin Geri Ödenmesinde Düzenlenen Kağıtlar ile Menkul Kıymetlerin İhracında Düzenlenen Aracılık Sözleşmelerinin Vergi Nisbetlerinin Tesbit Edilmesine Dair Karar yayınlandı. Kararla bu tür belgeler için damga vergisi nisbeti "0" sıfır olarak belirlendi.
- 17 Eylül 87/12008 Sayılı İthalat Rejimine Ek Karar yayınlandı. Karar ile "Uygulanacak Gümrük Vergisi Nisbetleri" ve "Fon Ödenmek Suretiyle İthal Edilecek Maddeler" listelerinde ilave ve değişiklikler yapıldı. "Kalkınmada Öncelikli Yörelere İçin Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında yapılacak ithalatta, 20.5.1987 tarih ve 87/11785 sayılı kararnamenin yürürlüğünden önce irad kaydedilmemiş olan ithal teminatlarının 31.12.1987 tarihine kadar müracaatları halinde ilgililerine iade olunması kararlaştırıldı.

- 18 Eylül 87/12016 sayılı 1987 yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve izlenmesine Dair Kararda Değişiklik Yapılması Hakkında Karar yayınlandı.
- 25 Eylül 87/12106 sayılı, 17 Alanın Turizm Merkezi Olarak Tesbitine Dair Karar yayınlandı.
- 1 Ekim Döviz Tevdiat Hasapları Karşılığı Tutulacak Munzam Karşılıklara Uygulanacak faiz oranları yeniden belirlendi.
- 3 Ekim Yerli ve Yabancı gerçek ve tüzel kişilerle Tekel İdaresi arasında ortaklık teşkili suretiyle tütün ve tütün mamullerini üretmek üzere fabrikaların kurulmasına dair usul ve esaslara ilişkin yönetmelik yayınlandı.
- 14 Ekim 1988 yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve izlenmesine Dair Karar yayınlandı.
- 18 Ekim 87/12088 sayılı Karar ile Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'na dahil edilen malların CIF değeri üzerinden yapılacak prim tahsilatı oranı yüzde 6 olarak belirlendi.
- 20 Ekim 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun Uyarınca İkramiye Ödenmesine Dair Karar yayınlandı.
- 20 Ekim 87/12185 sayılı İthalat Rejimi Kararına Ek Karar ile "uygulanacak Gümrük Vergi Nisbetleri Listesi" ve "Fon Ödenmek Suretiyle İthal Edilecek Maddeler Listesi"nde ilave ve değişiklikler yapıldı.
- 21 Ekim Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın iç ticaret: 1987/2 sayılı Tebliğ ile Oda ve Borsalarca yapılacak Birlik ve Genel Kurul Delege seçimlerine ilişkin "Gelir Kırstası" belirlendi.
- 22 Ekim İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliğı'nin Bazı Maddelerinin Değıştirilmesine Dair Yönetmelik yayınlandı.
- 24 Ekim 87/12219 sayılı Karar ile ithal edilen filtrelili ve filtresiz sigaralardan paket başına Savunma Sanayi Destekleme Fonu için alınacak miktar 30 TL'dan 60 TL'na çıkarıldı.
- 24 Ekim 87/12218 sayılı İthalat Rejimi Kararı'na Ek Karar ile "Uygulanacak Gümrük Vergi Nisbetleri Listesi" ve "Fon Ödenmek Suretiyle İthal Edilecek Maddeler Listesi"nde ilave ve değişiklikler yapıldı. Gazete kağıdı, Fon Ödenmek Suretiyle İthal Edilecek Maddeler Listesinden çıkarıldı ve İthalatı Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın iznine bağlandı.
- 2 Kasım Döviz tevdiat hesapları karşılığı tutulacak munzam karşılıklara uygulanacak faiz oranları yeniden belirlendi.
- 4 Kasım 87/12224 sayılı Karar ile Genel Bütçe Vergi Gelirleri tahsilatı toplamı üzerinden büyük şehir belediyesi ile büyükşehir be-

lediye sınırları içeride kalan ilçe belediyeleri paylarının 1988 ve müteakip yıllarda büyükşehir belediyeleri için yüzde 35, ilçe belediyeleri için yüzde 65 olarak belirlenmesi kararlaştırıldı.

- 12 Kasım 87/28 no'lu Para ve Kredi Kurulu Tebliği ile, tabii afetlerden zarar gören çiftçilerin tohumluk ve yemlik ihtiyaçlarının karşılanması hakkındaki 87/23 no'lu Tebliğin 2. maddesi değiştirildi.
- 12 Kasım Para ve Kredi Kurulu'nun 87/29 no'lu Tebliği ile potasyum Klorürün destekleme miktarı 40 TL/kg olarak tesbit edildi.
- 18 Kasım 87/12298 sayılı İthalat Rejimi Kararı'na Ek Karar ile Uygulanacak Gümrük Vergi Nisbetleri ve Fon Ödenmek Suretiyle İthal Edilecek Maddeler Listelerinde ilave ve değişiklikler yapıldı.
- 18 Kasım TC Merkez Bankası'nın 1/A-D Sayılı Genelgesi ile Merkez Bankası şubelerince yapılan altın alım satımı saatleri yeniden belirlendi.
- 18 Kasım Para ve Kredi Kurulu'nun 87/30 ve 87/31 no'lu Tebliği ile Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan yararlanacak ihraç maddeleri listesinde ilave ve değişiklikler yapıldı.
- 20 Kasım Avrupa İskan Fonu ile yapılan iki kredi anlaşmasının onaylanmasına dair 87/12051 sayılı Karar yayınlandı.
- 20 Kasım Özel İstihdam Danışmanlığı ve İşgücü Yetiştirme Hizmeti Yönetmeliği yayınlandı.
- 26 Kasım Para ve Kredi Kurulu'nun ithal edilecek damızlık süt ineğinin yetiştiricilere dağıtılması ile ilgili 87/32 sayılı Tebliği yayınlandı.
- 27 Kasım TC Hükümeti ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı arasında yürütülen/hazırlanan proje belgelerinin onaylanmasına dair 87/11910 sayılı karar yayınlandı.
- 28 Kasım Türkiye ile AT arasındaki Tamamlayıcı Protokol çerçevesinde Avrupa Yatırım Bankasından Yeniköy-İzmir-Aliğa Enerji Nakil Hattı Projesi için sağlanan finansman ile ilgili sözleşmenin onaylanması hakkındaki 87/12198 sayılı karar yayınlandı.
- 30 Kasım 87/12255 sayılı TC Hükümeti ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı arasında hazırlanan "Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü'nün Eğitim Kapasitesini Geliştirme" konulu Proje Belgesi Onay Kararı yayınlandı.
- 2 Aralık 87/12320 sayılı şeker pancarı fiyatları, pancar üretimini teşvik primi ve 1988 yılı kampanyasında erken teslim edilecek pancarlar için üreticiye erken söküm tazminatı ve teşvik primi verilmesine ve Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin yağ-

lık ayçiçeği, yağlık soya fasülyesi alımları ile de görevlendirilmesine dair karar yayınlandı.

- 2 Aralık Bazı Kanunların Madde Numaralarının Değiştirilmesi Hakkında 291 sayılı Kanun Hükmünde Kararname yayınlandı.
- 2 Aralık Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nca, Petrol ürünleri fiyatlarında yapılan ayarlama sonunda eski ve yeni satış fiyatları arasında meydana gelen farkların Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu Hesabına Yatırılması Hakkında Tebliğ yayınlandı.
- 4 Aralık Çimento Fabrikalarının yapacakları çimento satışlarından Çimento Fonu'na ödenecek fon primlerine ilave yapılması hakkında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tebliği yayınlandı.
- 4 Aralık 31/8/1989 tarihine kadar fiilen gerçekleştirilecek 1987 ürünü tütün ihracatında Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan yapılacak ödemeler ile ilgili Para ve Kredi Kurulu'nun 87/33 sayılı tebliği yayınlandı.
- 5 Aralık Türkiye Cumhuriyeti ile SSCB arasında yapılan anlaşma gereğince 1987 yılında tahakkuk eden kredi ve faizlerin ödenmesini teminen Türkiye'den Sovyetler Birliği'ne 31 Aralık 1987 tarihine kadar ihracı uygun görülen maddelerden "Domates salçası"na ait 1.200.000 ABD Dolarlık kontenjanın iptal edilerek bu meblağın "Narenciye" kontenjanına ilavesine ilişkin sirküler yayınlandı.
- 6 Aralık Türkiye ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı arasında hazırlanarak Hükümet tarafından imzalanan "Üniversiteler, Araştırma Kurumları ve Endüstri Arasındaki Bağları Geliştirme" konulu proje belgesinin onay kararı yayınlandı.
- 10 Aralık 178 no'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile 1987 yılı için yeniden değerlendirme oranı yüzde 29.1 olarak tesbit edildi.
- 11 Aralık Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında "Petrol Arama ve Petrolle ilgili Faaliyetleri Düzenleme Fonu" kurulmasına ilişkin kararda değişiklik yapan 87/12136 sayılı karar yayınlandı.
- 13 Aralık Sermaye Piyasası Kurulu'nca hazırlanan Sermaye Piyasasında Bağımsız Dış Denetleme Hakkında Yönetmelik yayınlandı. Yönetmelik, Sermaye Piyasası Kanununa göre menkul kıymetlerini halka arzemiş olan veya arzemiş sayılan ortaklıklar, bankalar dahil aracı kurumlar, yatırım ortaklıkları ve yatırım fonlarınınca düzenlenecek mali tablo ve raporların bağımsız denetleme kuruluşlarınınca denetlenmesine dair hükümleri kapsıyor.

16 Aralık

TC Merkez Bankası'nın İhracat Kredileri Hakkında 3 no'lu Tebliği ile Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri için verilen reeskont kredilerinde süre uzatımına gidilmeyeceği hükme bağlandı.

TC Merkez Bankası'nın 11 sayılı Umumî Disponibilite Hakkında Tebliği ile, kasada mevcut Türk Lirası tutarının disponibil değerlerin hesaplanma süresi içindeki ortalama bakiyesinin 1-100 arası şubesi olan bankalarda taahhütlerin yüzde 2'sini, 101-500 arası şubesi olan bankalarda yüzde 2.50'sini, 501'den fazla şubesi olan bankalarda ise yüzde 3'ünü aşan kısmının dikkate alınmayacağı kararlaştırıldı.

TC Merkez Bankası'nın 87/3 sayılı Mevduat Munzam Karşılıkları Hakkında Tebliği ile Mevduat Munzam Karşılık Oranı yüzde 14'e çıkarıldı.